

“แดงไหน”: คนเสื้อแดงรุ่นใหม่ในยุคการเมืองที่พลิกผัน

โดย

นลินรัตน์ เลิศลีลาวีราม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สาขาวิชามานุษยวิทยา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2567

WHICH “RED”: THE NEW REDSHIRTS IN TIMES OF POLITICAL
TURMOIL

BY

NALINRAT LERTLEELAWIRAM

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS IN ANTHROPOLOGY
FACULTY OF SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2024

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

วิทยานิพนธ์

ของ

นลินรัตน์ เลิศลีลาวีราม

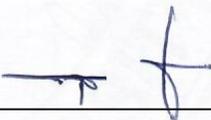
เรื่อง

“แดงไหน”: คนเสื้อแดงรุ่นใหม่ในยุคการเมืองที่พลิกผัน

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหามบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา

เมื่อ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2568

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

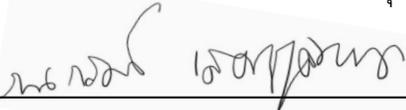
(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ อุณโณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

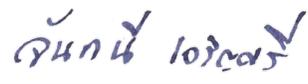
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ สัตตสุต)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนี เจริญศรี)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	“แดงไหน”: คนเสื้อแดงรุ่นใหม่ในยุคการเมืองที่พลิกผัน
ชื่อผู้เขียน	นลินรัตน์ เลิศลีลาวิราม
ชื่อปริญญา	สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประกิติ สัตสุต
ปีการศึกษา	2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษากลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือที่ถูกเรียกว่า “นางแบก” อันเป็นกลุ่มที่มีบทบาทโดดเด่นตั้งแต่ช่วงการหาเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปี 2566 โดยมีตั้งอยู่บนข้อสังเกตว่า กลุ่มดังกล่าวไม่ใช่เพียงฐานเสียงใหม่ของพรรคเพื่อไทย แต่ยังเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทางการเมืองที่มีความสืบเนื่องจากกลุ่มคนเสื้อแดง ดำเนินการศึกษาผ่านแนวทางการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาแบบผสม (hybrid ethnography) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่ผสมผสานกันระหว่างพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ ใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ประกอบกับการค้นคว้าเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย แฟนคลับนักการเมือง คนเสื้อแดง และผู้สนับสนุนพรรคก้าวไกล เป็นระยะเวลาการศึกษาจำนวน 1 ปี ตั้งแต่พฤศจิกายน 2566 ถึงตุลาคม 2567 โดยใช้กรอบการวิเคราะห์พัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity development) และการทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics)

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านางแบก ในฐานะคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ได้ที่เปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวจากบนท้องถนน มาสู่การต่อสู้เชิงวัฒนธรรม พร้อมการและสร้างพื้นที่ทางการเมืองใหม่บนพื้นที่ออนไลน์ ผ่านปฏิบัติการที่ใช้อารมณ์ ภาษาเควีร์ แฮชแท็ก มีม วัฒนธรรมแฟนคลับ และวัฒนธรรมสมัยนิยม มาเป็นแนวทางการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ บนพื้นฐานของการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าว งานชิ้นนี้มุ่งอธิบายพลวัตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล ซึ่งเปลี่ยนจากการเคลื่อนไหวที่เน้นอัตลักษณ์ร่วม ภายใต้โครงสร้างการจัดองค์กรทางการเมืองแบบขบวนการ ไปสู่การเคลื่อนไหวที่เปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์เฉพาะตัวของปัจเจก ที่มีความหลากหลาย โดยจะเห็นได้จากโครงสร้างของว่ากลุ่มนางแบกนี้ที่ประกอบด้วย ลูกหลานคนเสื้อแดง ลูกหลานอนุรักษ์นิยม และอดีตผู้สนับสนุนพรรคก้าวไกล ความเป็น “แดง” ของพวกเขาจึงเป็น

กระบวนการก่อร่างอัตลักษณ์ที่ซับซ้อน อ้างอิงทั้งความจากประสบการณ์ ความทรงจำทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางครอบครัว ความผิดหวัง ความหวัง และประสบการณ์ร่วมในโลกดิจิทัล รวมไปถึงวัฒนธรรมร่วมสมัยและการเชื่อมประสานวาระส่วนบุคคลเข้ากับการแสดงออกทางการเมือง ข้อโต้แย้งหลักของงานชิ้นนี้ได้แก่ประเด็นที่สำคัญที่ว่าการเมืองของนางแบกไม่ใช่การเมืองเชิงอารมณ์แบบไร้เหตุผล แต่เป็นการเมืองที่ใช้อารมณ์เป็นกลยุทธ์เชิงวัฒนธรรมเพื่อสื่อสารตัวตนและต่อรองกับอำนาจ เป็นการเมืองที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ความรู้สึก และการแสดงออกในแบบของตนเอง

คำสำคัญ: นางแบก, คนเสื้อแดง, ประชาธิปไตย, การเมืองดิจิทัล, มานุษยวิทยาการเมือง

Thesis Title	WHICH “RED”: THE NEW REDSHIRTS IN TIMES OF POLITICAL TURMOIL
Author	Nalinrat Lertleelawiram
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	Anthropology Faculty of Sociology and Anthropology Thammasat University
Thesis Advisor	Assistant Professor Prakirati Satasut, Ph.D.
Academic Year	2024

ABSTRACT

This research explores Nang Baek, the political support group that impacted the 2023 general election campaign in Thailand. More than just a new voter base for the Pheu Thai Party, this group represents a political subculture with historical and emotional ties to the Red Shirt movement. Using a hybrid ethnographic approach integrating online and offline fieldwork, data is gathered by participant observation, document analysis, and in-depth interviews with Pheu Thai supporters, political fan communities, former Red Shirt members, and Move Forward Party supporters. The fieldwork was conducted from November 2023 to October 2024, framed by political identity development and personalized politics.

Results are that Nang Baek represents a new generation of Red Shirts who have shifted activism from street protests to a cultural struggle, creating new political spaces online. They use emotions, queer language, hashtags, memes, fan club culture, and popular discourse. Political participation in the digital age has transitioned from movements centered on collective identity in organizational structures to those accommodating diverse individual identities. Nang Baek comprises descendants of Red Shirts and conservatives as well as ex-supporters of the Move Forward Party. Their redness is a complex process of formation, inspired by political experiences and memories, family relationships, disappointment, hope, and shared digital activity.

Significantly, Nang Baek politics are not irrational; instead, emotion is used as cultural tactics to communicate identity and negotiate with power. It is a political format connected to quotidian feelings and personal expression.

Keywords: Nang Baek, Redshirts, Democracy, Digital politics, Political Anthropology

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เริ่มต้นจากความสงสัยเล็กๆ ของผู้เขียนต่อปรากฏการณ์ “ส้มเทิร์นแดง” รวมไปถึงกระแสด้านลบที่ถาโถมต่อผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยในโลกออนไลน์ ในฐานะ “นางแบก” เพราะมันเต็มไปด้วยอารมณ์ ความขัดแย้ง การเหยียดหยาม ความหวัง อคติและ ประสบการณ์ที่ซ้อนทับกันในหลากหลายมิติ เมื่อผู้เขียนเริ่มลงไปติดตามและสังเกตปรากฏการณ์เหล่านี้ อย่างต่อเนื่อง ความสงสัยนี้ค่อยๆ แปรเปลี่ยนเป็นความสามารถในการทำความเข้าใจชุดไวยากรณ์ ความคิดบางอย่าง (เบื้องต้น) จนกลายเป็นความสนุกสนานอย่างหนึ่ง ที่ยิ่งเสพรก็ยิ่งพบว่าในความเป็น การเมืองนี้ ยังเต็มไปด้วยสีสันชีวิตของผู้คนที่หลากหลาย ทั้งเรื่องดราม่า ความขำขัน ความจริงจัง ตลกร้าย และเสียดสี อีกทั้งการจัดสรรของอัลกอริทึมและความเร็วของข้อมูลที่ไหลผ่านหน้าฟีด ก็ยิ่ง เพิ่มระดับความสนุกสนานให้กลายเป็นความปั่นป่วนระดับ “ประสาทแตก” อันผสมปนเปกันแบบที่ ไม่มีตำราเล่มไหนสามารถอธิบายได้

มากไปกว่านั้นงานนี้ยังเป็นการเดินทางที่พาผู้เขียนเข้าไปสัมผัสกับเรื่องเล่า ความทรงจำ อารมณ์ และชีวิตของผู้คนที่เคลื่อนไหวอยู่ในภูมิทัศน์การเมืองไทยร่วมสมัย ผู้เขียนมิได้เข้าไปในฐานะ ผู้รู้ หากแต่ไปฐานะผู้ฟัง ผู้เรียนรู้ และผู้พยายามทำความเข้าใจโลกของผู้อื่น ที่สำคัญผู้เขียนตระหนัก ถึงข้อจำกัดของภาษาเชิงวิชาการ และพลังของการจัดแบ่งประเภทในงานศึกษา ซึ่งตั้งใจจะใช้สร้าง กรอบในการวิเคราะห์เท่านั้น แต่ก็อาจเผลอไปจำกัดความหมาย หรือนำเสนอภาพแทนของผู้คนโดย ไม่รู้ตัว ซึ่งผู้เขียนไม่ได้มีความประสงค์จะลดทอนความหลากหลายของผู้สนับสนุนเพื่อไทย หากแต่จะ แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง ความสิ้นไหล และความขัดแย้งภายในที่ดำรงอยู่ภายในกลุ่ม ผู้สนับสนุนฯ

อีกทั้งผู้เขียนยังตระหนักดีว่างานศึกษานี้ไม่ได้มีความแยกขาด ทว่าเป็นส่วนหนึ่งของโลก ที่มีชีวิต มีความรู้สึก และมีความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนระหว่างผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษา การเขียน วิทยานิพนธ์นี้จึงเปิดรับความหลากหลายของการตีความ และยอมรับข้อจำกัดของตนเองในฐานะผู้ ศึกษา หากในวิทยานิพนธ์นี้มีส่วนใดที่ผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนไป ผู้เขียนขอน้อมรับไว้ด้วยความ เคารพแต่เพียงผู้เดียว และจะเก็บไว้เป็นบทเรียนสำคัญ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดอีกในอนาคต ผู้เขียนขอขอบคุณอย่างสุดหัวใจต่อผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ไม่เพียงแบ่งปันเรื่องราว ความคิด และ ประสบการณ์ หากยังมอบความไว้วางใจให้ผู้เขียนได้ก้าวเข้าไปอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวนี้

ความเข้าใจเหล่านี้จะไม่มีทางเกิดขึ้นได้เลย หากใช้ความพยายามของผู้เขียนเพียงลำพัง เพราะมันเป็นผลลัพธ์ของการเดินทางที่เต็มไปด้วยบทเรียน ความท้าทาย ความสับสน หวั่นใจ ความ ไม่แน่นอน และความหวัง ที่ผู้คนมากมายมีส่วนร่วมในทุกช่วงของกระบวนการนี้ ผู้เขียนต้อง

ขอขอบคุณ “พี่จาว” อย่างสุดหัวใจ ที่กรุณาเปิดประตูพาผู้เขียนเข้าสู่โลกของคนเสื้อแดง (จำนวนหนึ่ง) ผู้ที่ยังมีไฟ ความฝัน และบาดแผลอยู่ในร่องรอยของชีวิตทางการเมือง และมากไปกว่านั้น ขอขอบคุณกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย หรือ “นางแบก” ทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กลายมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในงานนี้ ไม่ว่าจะป็น ต้นน้ำ พี่แอนท์ พี่ยอด ธี พัท น้ำฟ้า พี่เอพีพี่เต๋น แรบพิท และพี่เจต รวมไปถึงท่านอื่นๆ ที่ไม่สามารถกล่าวถึงได้ครบอีก 40 กว่าท่าน ซึ่งสละเวลามาร่วมพูดคุย แสดงความคิดเห็น และแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัวให้ผู้เขียนอย่างไม่ปิดบัง เป็นเวลาหลายชั่วโมง นับเป็นการเปิดบ้าน เปิดใจ เปิดโลก ให้ผู้เขียนได้เรียนรู้ และเห็นโลกในอีกมุม

การเดินทางนี้จะไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย หากขาดการสนับสนุนจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร. ประกิตติ สัตย์สุต ที่ไม่เพียงให้คำแนะนำทางวิชาการอันลึกซึ้ง แต่ยังช่วยแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญแก่ผู้เขียน อีกทั้งยังเปิดพื้นที่ในการคิด การตั้งคำถาม ให้ผู้เขียนมีอิสระในการค้นคว้าและเขียนงาน ความไว้วางใจที่อาจารย์มีต่อผู้เขียนเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้ผู้เขียนค่อยๆ ก้าวผ่านความไม่มั่นใจของตนเอง นอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว วิทยานิพนธ์ยังได้รับคำแนะนำ และการขัดเกลาอย่างเข้มข้นจากกรรมการวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รศ.ดร.อนุสรณ์ อุณโณ และ รศ.ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล ที่สละเวลาอ่านงานชิ้นนี้ ช่วยชี้แนะแนวทาง ตั้งคำถาม ตั้งโครงร่าง แสดงความคิดเห็นอย่างแหลมคมและละเอียดลึกซึ้ง จนทำให้งานเขียนชิ้นนี้กลายมาเป็นวิทยานิพนธ์ได้อย่างสมบูรณ์ มากไปกว่านั้นผู้เขียนขอขอบคุณอาจารย์มานุษยวิทยาทุกท่าน ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปเรียนและร่วมอ่านหนังสือในวิชาต่างๆ อันเป็นรากฐานสำคัญในการต่อยอดความคิดและค้นคว้าของผู้เขียน

ในส่วนที่สองของกิตติกรรมประกาศนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณพี่หนึ่ง น้องเพลิน และพี่วิชัย ผู้ร่วมดูแลชีวิตการศึกษาอันยาวนานของผู้เขียนให้สามารถราบรื่นไปจนตลอดรอดฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่หนึ่งและน้องเพลิน ผู้ต้องรับมือกับความไม่แน่นอน สะเพร่า เร่งรีบ และร้อนรนของนักศึกษาปริญญาโทและเอกที่ต้องการจะจบการศึกษา จนกลายเป็นภาระงานอันหนักอึ้ง แต่พี่หนึ่งและน้องเพลินสามารถ “แบก” เอาไว้ได้ ขอขอบคุณพี่หนึ่งและน้องเพลินอย่างสุดใจ ที่ทำให้กระบวนการทุกอย่างเป็นไปได้ไปอย่างเรียบร้อยในห้วงเวลาแห่งสงครามสงัดครั้งนี้

ตลอดชีวิตส่วนตัวอันแสนเรียบง่ายและน่าเบื่อของผู้เขียนนี้ เมื่อถึงคราวต้องเขียนวิทยานิพนธ์ และใกล้จะต้องส่งเล่มนั้น กลับต้องพบกับเรื่องที่สร้างความตื่นเต้น ทำทลายความสามารถทางอารมณ์และสติปัญญาอย่างไม่รู้จบ ท่ามกลางความสั่นไหวทางอารมณ์ และความไม่แน่นอนจากสิ่งที่ควบคุมไม่ได้อันหลากหลายนี้ ผู้เขียนอยากจะขอบคุณเพื่อนๆ นักเรียนมานุษยวิทยาทุกคน ที่ช่วยกันโอบอุ้มและให้กำลังใจผู้เขียนในวันที่ร่วงหล่น เริ่มจาก อู๋ ถึง เพื่อนคนแรกในคณะ รุมเมทร่วมห้อง/ร่วมตึก เพื่อนร่วมผจญภัยในป่าดงดิบ (เกมส์) และป่าดงของแมรี ผู้คอยให้กำลังใจ เซียร์อัฟ และอดทนฟังคำบ่น คำนิทาต่างๆ นานา ของผู้เขียนโดยไม่นำไปเผยแพร่ต่อ มากไปกว่านั้นยังมีเพื่อนร่วม

รุ่นอย่าง ก๊อฟ และพีแด้งที่คอยแวะเวียนมาเจอเจอกันบ้างตามเวลาอันเหมาะสม คอยแบ่งปันความสุข และร่วมกันปรับทุกข์ในหลากหลายโอกาส

ส่วนเพื่อนข้ามรุ่นคนสำคัญ อย่าง ชนาง-ปาล์ม (คนละคนกัน แต่มักพบบ่อยด้วยกันเสมอที่ห้องคอมม่อน) ที่เปลี่ยนจากเพื่อนร่วมอ่านหนังสือในคลาสเรียนหนึ่ง กลายมาเป็นเพื่อนผู้คอยให้กำลังใจ ให้ที่พักพิง และให้คำปรึกษาในชีวิตการศึกษาและส่วนตัวแก่ผู้เขียน จนสามารถก้าวข้ามช่วงเวลาแห่งความผันผวนมาได้ อีกทั้งยังมีเพื่อนๆ ในห้องคอมม่อนไม่ว่าจะเป็น เอิร์ท ที่คอยแนะนำ แลกเปลี่ยนข้อมูลและหนังสือที่เกี่ยวข้องในงานศึกษา รวมไปถึง อุ๋ เจ และพีต่อ ที่ไม่เพียงแต่เป็นเพื่อนต่างรุ่น เพื่อนร่วมห้องคอมม่อน แต่เป็นเพื่อนที่สามารถร่วมบ่น ระบายสารพันปัญหาต่างๆ ได้อย่างสบายใจ หากใครซึ่งผู้คนเหล่านี้ ผู้เขียนคงไม่สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งความสับสนและไม่แน่นอนนี้ จนเขียนวิทยานิพนธ์ได้สำเร็จ

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณครอบครัว อันเป็นทั้งรากฐานและแรงสนับสนุนที่สำคัญที่สุดในชีวิต ขอขอบคุณที่อยู่เคียงข้างในทุกช่วงเวลา และขอมอบทบทวนต่อผู้เขียนที่ใช้ชีวิตในช่วงการศึกษาอย่างยาวนาน โดยไม่ถามว่าทำไมยังไม่จบเสียที และขอบคุณแมรี มาร์คัส และสตอร์มที่ทำให้ผู้เขียนเข้าใจอย่างชัดเจนถึงการเป็น companion species และ becoming with....

นลินรัตน์ เลิศลีลาวิราม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
รายการสัญลักษณ์และคำย่อ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ทบทวนวรรณกรรม	5
1.2.1 การสร้างประชาธิปไตย	6
1.2.2 การรณรงค์หาเสียงทางการเมือง	10
1.2.3 การเคลื่อนไหวทางการเมืองบนพื้นที่ออนไลน์	15
1.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	19
1.3.1 พัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity development)	20
1.3.2 การทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics)	25
1.4 คำถามวิจัย	28
1.5 วัตถุประสงค์	28
1.6 ระเบียบวิธีวิจัย	29
1.6.1 สนามและผู้คนในงานศึกษา	29
1.6.1.1 สนามออนไลน์และออฟไลน์	29
1.6.1.2 ภูมิหลังผู้ให้ข้อมูล	30

1.6.2	วิธีการศึกษา	36
1.7	เนื้อหาวิทยานิพนธ์โดยสังเขป	39
บทที่ 2	บริบทการเมืองร่วมสมัย	41
2.1	การเมืองช่วงการรัฐประหาร 2549: จุดเริ่มการเมืองบนพื้นที่ออนไลน์	42
2.2	การเมืองหลังการรัฐประหาร 2557: ยุคแห่งการกำกับควบคุมพื้นที่สื่อ	50
2.2.1	การเลือกตั้งทั่วไป 2562 และการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองหน้าใหม่	53
2.2.2	การเคลื่อนไหวของเยาวชน 2563-2564 และความพยายามกู้คืน อัตลักษณ์คนเสื้อแดง	57
2.3	การเลือกตั้งทั่วไป 2566 กับการเกิดขึ้นของ “นางแบก”	61
2.3.1	จุดกำเนิดของนางแบก	62
2.4	บทสรุป	68
บทที่ 3	ใครคือคนเสื้อแดงรุ่นใหม่	70
3.1	กว่าจะกลายเป็นแดง	71
3.1.1	ลูกหลานคนเสื้อแดง	72
3.1.2	ลูกหลานอนุรักษ์นิยม	76
3.1.3	สัมเทิร์นแดง	79
3.2	คาแรคเตอร์ของ “นางแบก”	90
3.2.1	ก็เพราะเป็น “นาง” ไม่ใช่ “นาย”	91
3.2.2	การเมืองของความเป็นไปได้จริง	97
3.3	บทสรุป	101
บทที่ 4	การเมืองแบบแฟนคลับ: พื้นที่ใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล	104
4.1	การเมืองเซเลบริตี้ (celebrity politics)	105
4.1.1	ฟ้ารักพ่อ	106
4.1.2	พี่อ๋มน้องน้ำ	111

	(10)
4.2 ทวิตเตอร์สเปซ (Twitter space): วิทยุชุมชนคนรุ่นใหม่	119
4.2.1 คลิปพรายแฉง	123
4.2.2 ห้องเรื่องเล่า	125
4.2.3 ผู้จัดอิสระ	129
4.3 บทสรุป	131
บทที่ 5 คนเสื่อแฉง นางแบก และผู้สนับสนุนเพื่อไทย	134
5.1 คนเสื่อแฉง	135
5.2 นางแบก	140
5.3 บทสรุป	148
บทที่ 6 บทส่งท้าย	150
รายการอ้างอิง	157
ประวัติผู้เขียน	170

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

5.1 เปรียบเทียบความเหมือนต่างระหว่างควายแดงกับนางแบก

146

รายการสัญลักษณ์และคำย่อ

สัญลักษณ์/คำย่อ

คำเต็ม/คำจำกัดความ

พท.

พรรคเพื่อไทย

กก.

พรรคก้าวไกล

ปชป.

พรรคประชาธิปัตย์

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คนเสื้อแดงในตอนนั้น เราไม่กล้าแม้กระทั่งบอกว่าเป็นคนเสื้อแดง หรือใส่เสื้อแดง มันอันตรายมาก เราถูกคุกคามหนักมาก แต่พอเวลาผ่านไปสิ่งที่เราทำ มันก็แค่การเรียกร้อง ในสิ่งที่เราถูกไล่ออกไป เขาไม่ได้เคารพในสิทธิของเรา คือในความเป็นประชาธิปไตย มันมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน...มันก็หลายปีเหมือนกัน เป็นสิบปี กว่าที่จะมาถึงจุดนี้ กว่าที่เราจะกล้ามาใส่เสื้อแดงอีกครั้ง ในชุมชนเล็กๆ ตอนแรก พี่ยังไม่กล้าใส่ไปเลย จนมันมีกระแสต้อนรับคนเสื้อแดงกลับเข้าการชุมนุม ไอ้เราก็ดีใจ สิ่งที่เราสู้มา เด็กมันกลับมาพูดถึง พี่ถึงไปหีบเสื้อแดงมาใส่... (สา, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2567)

เหตุการณ์ “การขอโทษคนเสื้อแดง” ของกลุ่มเยาวชนในช่วงปี 2563–2564 (ข่าวสด, 2563) เป็นจุดเปลี่ยนที่ทรงพลัง ไม่เพียงในเชิงสัญลักษณ์ แต่ยังเป็นการ “ปลดล็อก” ตัวตน ความรู้สึก และความทรงจำที่เคยถูกกดทับ หรือทำให้เป็นเรื่องต้องหลบซ่อน ได้รับการเปิดเผยและมองเห็นในพื้นที่สาธารณะอีกครั้ง คนเสื้อแดงและลูกหลานพวกเขาเริ่มกล้าที่จะเปิดเผยว่า ตนเองมีสายใยทางอารมณ์และอัตลักษณ์เชื่อมโยงกับการต่อสู้ในอดีตของคนรุ่นพ่อแม่ แม้จะไม่ได้เข้าร่วมเหตุการณ์ปี 2553 ด้วยตนเองก็ตาม การเล่าประวัติครอบครัว การแสดงความภาคภูมิใจในความเป็นลูกหลานเสื้อแดง การนำเสื้อแดงมาใส่ในที่สาธารณะ จึงกลายเป็นปฏิบัติการของการฟื้นคืนความทรงจำ (politics of memory) และการสร้างตัวตนทางการเมืองในแบบที่ท้าทายต่อมายาคติเดิมของสังคม ที่เคยผลักไสคนเสื้อแดงให้เป็น “ผู้ใช้ความรุนแรง” “คนจนถูกจ้าง” หรือ “ไม่เข้าใจประชาธิปไตย”

บรรยากาศทางการเมืองที่เอื้อให้เกิดการรื้อฟื้นอัตลักษณ์คนเสื้อแดง จนกลายเป็นทรัพยากรทางการเมืองที่คนรุ่นใหม่เข้ามายึดโยงนี้ ทำให้ผู้เขียนเริ่มตั้งคำถามต่อภาพจำเกี่ยวกับ “ผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย” และนำไปสู่ความสนใจต่อปรากฏการณ์ “ส้มเทิร์นแดง” ที่คนรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งเปลี่ยนใจมาเลือกพรรคเพื่อไทย (ประชาไท, 2566) เพราะเป็นการท้าทายความคิดเดิมของผู้เขียน 2 ประการคือ ประการแรก ผู้สนับสนุนเพื่อไทยมีแต่คนมีอายุ หรือเป็นคนเสื้อแดง และประการที่สอง คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่น่าจะเลือกพรรคการเมืองที่นำเสนอภาพของ “การเมืองใหม่” การมีจุดยืนก้าวหน้า ใส่ใจในเรื่องอัตลักษณ์ทางการเมืองอันหลากหลาย (inclusive politics) อันเป็นอุดมคติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเทศได้ ด้วยเหตุนี้การที่คนรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งหันมาสนับสนุน

พรรคเพื่อไทย จึงไม่เพียงแต่เกิดคำถามต่อภาพจำของฐานเสียงเดิมของพรรค แต่ยังชี้ให้เห็นถึงพลวัตอัตลักษณ์ทางการเมืองในยุคดิจิทัล ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบอุดมการณ์หรือเหตุผลแบบเดิมได้

เห็นได้ว่าการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาเต็มไปด้วยความพลิกผันของการปกครอง เกิดการชุมนุมทางการเมืองใหญ่หลายครั้ง ตั้งแต่การรัฐประหารในปี 2549 และ 2557 ทำให้เกิดข้อถกเถียงมากมายเกี่ยวกับประชาธิปไตย ความชอบธรรมของรัฐ และบทบาทของประชาชนในการเมือง ขณะเดียวกันการกลับมาของการเลือกตั้งในปี 2562 และ 2566 ก็ไม่เพียงฟื้นคืนพื้นที่ทางการเมืองในเชิงสถาบัน หากยังเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ มีพื้นที่ในการแสดงออกถึงอารมณ์ ความคิดเห็น และอัตลักษณ์ทางการเมืองของตนเอง ผ่านทั้งโลกออนไลน์และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การสร้างสรรค์ “พื้นที่ทางการเมืองใหม่” (new political spaces) ที่มีได้อยู่ในกรอบของรัฐหรือพรรคการเมืองเพียงฝ่ายเดียว

ภายใต้ภูมิทัศน์นี้ กลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยที่เรียกกันว่า “นางแบก” ได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างโดดเด่นบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะทวิตเตอร์ (X) พวกเขาถูกเข้าใจว่าเป็นผู้สนับสนุนที่พร้อม “แบก” พรรคในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะพรรคจะบริหารงานหรือมีการสื่อสารย่ำแย่ จนถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักหน่วง พวกเขาจะออกมาปกป้องผ่านการทวิตตอบโต้ ปะทะคารมกับฝ่ายตรงข้ามอย่างดุเดือด ความเข้าใจนี้ส่วนหนึ่งกลับลดทอนความซับซ้อนของกลุ่มนางแบก โดยมองว่าพวกเขาเป็นเพียงกลุ่ม “IO” หรือหน่วยปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างกระแสสนับสนุนพรรค และต่อต้านฝ่ายตรงข้าม ลักษณะเหล่านี้ต่างเป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นเช่นเดียวกับกลุ่มคนเสื้อแดงในยุคก่อนหน้า

งานวิจัยชิ้นนี้ตั้งคำถามกับภาพจำต่อนางแบกในฐานะกลุ่มจัดตั้งปกปิดตัวตนที่อาศัยภาวะนิรนามของโลกออนไลน์ ผู้เขียนเริ่มต้นการวิจัยด้วยการติดต่อเพื่อทำความรู้จักและสัมภาษณ์พูดคุยกับบัญชีผู้ใช้งานในสื่อสังคมที่มักถูกเรียกว่าเป็นบัญชีนางแบก โดยเมื่อเข้าไปติดตามพวกเขา กลับพบว่า แม้บัญชีผู้ใช้บางบัญชีจะมีลักษณะเป็นบัญชีอวตารหรือแอคคหูลุมที่ไม่มีการตอบสนองต่อการสื่อสารโดยตรง แต่กลุ่ม “นางแบก” ที่ผู้เขียนสามารถติดต่อพูดคุยด้วยได้ มีตัวตนอยู่จริง และมิได้มีลักษณะเป็นการจัดตั้ง หรือการปฏิบัติการอย่างไร้ตัวตน หากแต่เกิดจากการเลือกและการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจของประชาชนทั่วไปที่มีความผูกพันกับพรรค มีจุดยืนทางการเมืองที่ชัดเจน และพร้อมวิพากษ์พรรคที่ตนเองสนับสนุนหากมีการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของพวกเขา เหมือนที่ “พีพี” ให้อินสัมภาษณ์ว่า

พรรคก็รับรู้บทบาทนางแบกว่ามีส่วนสำคัญมากในโลกออนไลน์ เข้าใจการเมืองอยู่ของนางแบกว่าช่วยพรรคจริงๆ คือ IO ต้องแยกจากนางแบก คือนางแบกเขาคิดได้ด้วยตัวเอง

คือถ้า IO มันจะพิมพ์ประโยคซ้ำๆ เพื่อให้ขึ้นเทรน แล้ว IO มีทุกพรรคอยู่แล้ว คือเราไม่รู้นะ มันเบสิกไปแล้วทางการเมือง แต่นางแบกมันไม่ใช่การจัดตั้ง มันมีความคิดเห็น มีจุดยืนของตัวเอง อะไรที่พรรคทำไม่ชอบ เราก็ตำ หรือแบบการตีกันของแดงแก่กับแดงนมผง (พีพี, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2567)

ยิ่งไปกว่านั้น จากการสังเกตการณ์และเก็บข้อมูล กลุ่มนางแบกยังแสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงออกให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมสมัยนิยม อัตลักษณ์ ชุดคุณค่า และแนวทางการใช้ชีวิตที่พวกเขายึดถือได้ เป็นตัวอย่างของพลังทางการเมืองแบบใหม่ในยุคดิจิทัล ที่อาศัยความสมัครใจและอารมณ์ร่วมเป็นแกนกลางของการมีส่วนร่วม สะท้อนถึง “การเมืองแบบ DIY” (Bennett, 2012; Aim Sinpeng, 2024) ที่ผู้คนเลือกสร้างอัตลักษณ์และบทบาทของตนเองในการเมือง ผ่านภาษาของตนเอง มุกตลก วัฒนธรรมป๊อปอย่างมีชั้นเชิง อีกทั้งการเมืองแบบ DIY ยังทำให้เกิดการนับรวมความหลากหลาย ดึงดูดให้คนที่ไม่สนใจการเมืองมาก่อนให้มา “อินการเมือง” และคนที่ตื่นตัวทางการเมืองอยู่แล้ว มีความกระตือรือร้นมากกว่าเดิม

ความพร้อมของพวกเขาในการวิพากษ์พรรคที่ตนสนับสนุนเหมือนนโยบายหรือการสื่อสารไม่สอดคล้องกับความคาดหวัง ยังชี้ให้เห็นว่าการสนับสนุนมิได้เป็นแบบไร้เงื่อนไข หากแต่เป็นความสัมพันธ์แบบพลเมืองที่พร้อมต่อรอง อธิบาย และจัดการความเชื่อของตนในพื้นที่สาธารณะ ทำให้กลุ่ม “นางแบก” กลายเป็นตัวอย่างของการเมืองที่ผสมผสานความรู้สึก ความเชื่อ และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างทรงพลัง และยากจะอธิบายได้ด้วยกรอบคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นเหตุผลเป็นผลและความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์เชิงบรรทัดฐาน

เห็นได้ว่ากลุ่มนางแบกจำนวนมากใช้เวลารวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาการอภิปรายในสภา สรุปนโยบายพรรคเป็นข้อความต่อเนื่องขนาดยาวในทวิตเตอร์ (Threads) พร้อมอินโฟกราฟิกหรือตัดต่อเป็นวิดีโอคลิปสั้น เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ผู้อื่น รวมถึงติดแฮชแท็ก เพื่อรณรงค์สร้างกระแสทางการเมืองในแต่ละสถานการณ์ บางคนที่เป็นแฟนคลับนักการเมืองก็ยอมติดตามนักการเมืองที่ชื่นชอบไปยังพื้นที่ต่างจังหวัด เดินทางไกลเพื่อร่วมกิจกรรมปราศรัย หรือช่วยรณรงค์หาเสียงโดยไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนความผูกพันและความเชื่อที่ลึกซึ้งซึ่งมากกว่าการเป็นเพียง “กองเชียร์ไร้สติ” หรือ “กระบอกเสียง” ของพรรค อีกทั้งคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยเลือกยอมรับคำว่า “นางแบก” มาเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และพยายามเปลี่ยนความหมายเดิมที่เคยถูกใช้ในเชิงลบ ให้กลายเป็นเครื่องมือของการแสดงออกทางการเมืองอย่างสนุกสนาน และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัวของพวกเขาในโลกดิจิทัล

แม้ว่าความเคลื่อนไหวของกลุ่มนางแบกจะมีลักษณะเป็นการเสริมพลังในทางการเมือง อันสะท้อนให้เห็นการแตกตัวทางความคิดและการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมประชาธิปไตย ทว่าพวกเขากลับ

ถูกโจมตีด้วยภาพเชิงลบ เช่น “นางแบกเพื่อไทยภัยสังคม” หรือ “แบกจนหลังหัก” ที่แสดงถึงการมองว่าพวกเขาขาดเหตุผล หรือถูกหลอกใช้จากพรรคการเมือง บางกระแสถึงขั้นตั้งข้อสงสัยว่าพวกเขาคือกลุ่มที่ “ถูกจ้าง” หรือเป็น “อวดตาร” จากการจัดตั้งของพรรคการเมือง เพื่อโต้เถียงกับฝ่ายตรงข้าม แต่จากการติดตามเนื้อหาที่พวกเขาสื่อสารในทวิตเตอร์ กลับพบว่าเนื้อหาเหล่านั้นเต็มไปด้วยความหลากหลาย ครอบคลุมตั้งแต่การเมืองไทย การเมืองระหว่างประเทศ ประเด็นเพศสภาพ ข่าวดังบันเทิง ไปจนถึงเรื่องชีวิตประจำวัน การใช้ภาษาถิ่นและการเล่นมุกตลกยังสะท้อนถึงมิติทางเพศและการใช้วัฒนธรรมสมัยนิยมอย่างสร้างสรรค์ แตกต่างจากการปฏิบัติงานของ IO ที่มีรูปแบบตายตัวและไร้ชีวิตชีวา ทั้งยังสะท้อนให้เห็นความสามารถกระทำการของกลุ่มตัวละครทางการเมืองเหล่านี้ด้วย

อีกลักษณะหนึ่งที่สำคัญคือ พวกเขามีกระบวนการ “กลายเป็นแดง” ที่หลากหลายแน่นอนว่าพวกเขาไม่ใช่ผู้เข้าร่วมกับขบวนการเสื้อแดงในยุคก่อน แต่กลุ่มนางแบกโอบรับอัตลักษณ์ความเป็นเสื้อแดงผ่านแนวทางที่หลากหลาย ตั้งแต่การเชื่อมโยงทางความรู้สึกและความภักดีต่อพรรคเพื่อไทยเช่นเดียวกับคนเสื้อแดง การกล่อมเกลามาจากครอบครัวที่เป็นคนเสื้อแดง ตลอดจนความรู้สึกเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของคนเสื้อแดงในยุคก่อนหน้า โดยเฉพาะการตีความการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้รัฐบาลทหารในความหมายเดียวกันกับการต่อสู้ของคนเสื้อแดง ทั้งในพื้นที่ออนไลน์และการเมืองบนท้องถนน ด้วยลักษณะของปฏิบัติการและกระบวนการกลายเป็นแดงอันซับซ้อนนี้เหล่านี้ การศึกษากลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่จึงไม่อาจจำกัดที่การพิจารณาเพียงว่าพวกเขาเป็นกลุ่มจัดตั้งจากพรรคการเมือง ไร้ซึ่งความคิดและตัวตน ขณะเดียวกันพวกเขาก็ไม่ใช่พลังอันบริสุทธิ์ตามอุดมคติทางสังคมและการเมือง เพราะความย่อนแย้งระหว่างอุดมคติและความเป็นจริงเป็นบริบทที่สำคัญสำหรับการทำความเข้าใจกลุ่มคนเหล่านี้ ภายในงานนี้ผู้เขียนจึงพยายามนำเสนอการเกิดขึ้นของกลุ่มนางแบกที่เต็มไปด้วยพลวัตอันหลากหลาย เพื่อชี้ให้เห็นว่าพวกเขาไม่สามารถถูกมองด้วยกรอบการศึกษาคนเสื้อแดงเช่นในงานศึกษาก่อนหน้าอธิบายได้อย่างแนบสนิท พร้อมไปกับการแสดงให้เห็นความกำกวมและพลวัตของการเมืองประชาธิปไตยในสังคมไทยร่วมสมัย

งานศึกษานี้จึงเป็นความตั้งใจของผู้เขียนที่พยายามจะแสดงให้เห็นภาคต่อของการศึกษาคนเสื้อแดงจากยุคก่อนหน้าที่ต่างมุ่งตอบคำถามว่าเสื้อแดงเป็นใคร ชนชั้นไหน ก่อตัวขึ้นมาได้อย่างไร และพวกเขามีวิธีการแสดงออกทางการเมืองอย่างไรบ้าง (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2556; อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ, 2556) งานเหล่านี้ทำให้เรารู้ว่าพวกเขาเป็นชนชั้นกลางระดับล่าง ไปจนถึงชนชั้นกลางระดับกลาง และมีคนมีฐานะร่วมชุมนุมด้วย ในปัจจุบันนี้ลูกหลานชนชั้นล่าง หรือชนชั้นกลางระดับล่างในวันนั้น ได้ขยับสถานะฐานะของตนเองเป็นชนชั้นกลางที่มีการศึกษา และตื่นตัวอย่างมากบนโลกออนไลน์ แน่แน่นอนว่าการกลับมาพูดถึงเรื่องชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันนี้ยังคงสำคัญอยู่ เพราะแสดงให้เห็นความต่อเนื่องทางการเมือง โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวทาง

การเมืองของคนชั้นกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ในช่วงหนึ่ง กรอบแนวคิดที่ว่าด้วยคนชั้นกลางถูกใช้เป็นการอธิบายสำคัญในการทำความเข้าใจพัฒนาการประชาธิปไตยในเมืองไทย แต่การวิเคราะห์ชนชั้นกลางจะลดความสำคัญไปมากในการวิเคราะห์ร่วมสมัย ทั้งที่ชนชั้นกลางไม่ได้หายไปไหนจากการเมืองไทย ไม่ว่าจะป็นหัวหอก หรือด้ามหอกตามที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) ตั้งคำถาม โดยนิยามชนชั้นกลางเป็นด้ามหอกที่พุ่งตามชนชั้นบน มากกว่าจะไปจับมือกับชนชั้นล่างแล้วกลายมาเป็นหัวหอกเปลี่ยนแปลงสังคม

สิ่งที่เราเห็นในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมาอย่างชัดเจนคือ การขยายตัวของชนชั้นกลาง การนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมสมัยนิยมแบบใหม่ จริตทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเพิ่มขึ้นของความหลากหลายและการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มที่หลากหลายนี้ อย่างน้อยชนชั้นกลางที่เป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ต่างก็ต้องการไปสู่เสรีประชาธิปไตย พวกเขา มองประชาธิปไตยเป็นหนทางและเป้าหมาย ในการบรรลุความต้องการและเป้าประสงค์ทางการเมือง เพื่อให้สามารถมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ต้องการสิ่งที่ไปไกลกว่าระบอบพรรคการเมืองในสภา โงงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ “นางแบก” จึงไม่ใช่เพียงฐานเสียงใหม่ของพรรคเพื่อไทย แต่ยังเป็นพลังที่สืบเนื่องต่อจากพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของกลุ่ม “คนเสื้อแดง” ในบริบทการเมืองร่วมสมัย ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเริ่มต้นด้วยคำถามว่าผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกเหล่านี้เป็นใคร พวกเขาเกิดขึ้นมาภายใต้บริบททางการเมืองแบบใด และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไรบ้าง

1.2 ทบทวนวรรณกรรม

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์การเมืองไทยเกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองที่ดำรงอยู่ต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล เทคโนโลยีเหล่านี้ไม่เพียงเชื่อมโยงผู้คนเข้าหากัน หากแต่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสาร การแสดงออก และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในระดับปัจเจกและสถาบัน พรรคการเมืองเองก็สามารถสื่อสารและเข้าถึงตัวผู้สนับสนุนได้โดยตรง มากไปกว่านั้นการเมืองดิจิทัลยังชี้ชวนให้เราลองไปไกลกว่าบทบาทของเทคโนโลยีว่ามีผลต่อกระบวนการทางการเมืองอย่างไร แต่ให้ความสำคัญกับตัวแสดงและการเป็นผู้กระทำการในฐานะผู้ผลิตความหมาย ความสัมพันธ์ ความขัดแย้ง และการต่อรอง (Coleman & Freelon, 2015, p. 2)

การเปลี่ยนแปลงนี้เข้ามาท้าทายโครงสร้างอำนาจเดิม และพยายามลดบทบาทของตัวกลางดั้งเดิม อย่างสื่อกระแสหลัก สถาบันการเมือง ฯลฯ ผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ กลไกของ

แพลตฟอร์มต่างๆ และอัลกอริทึม โดยในงานนี้ผู้เขียนแบ่งกลุ่มงานศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ การสร้างประชาธิปไตย การรณรงค์หาเสียงทางการเมือง และการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนพื้นที่ออนไลน์

1.2.1 การสร้างประชาธิปไตย

งานในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการมองเทคโนโลยีว่าช่วยสร้างพื้นที่สาธารณะ เกิดการเชื่อมโยงความหลากหลายขึ้นมาในโลกดิจิทัล เป็นพื้นที่ใหม่ที่ให้ผู้คนแสดงออก สื่อสารและมีส่วนร่วมทางการเมือง จนสามารถผลักดันโครงการทางการเมืองของกลุ่มตนได้สำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนที่มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องประชาธิปไตย ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ตั้งแต่การเกิดขึ้นของอาหรับสปริง (Arab spring) (Wolfsfeld et al., 2013) การปฏิวัติร่มในฮ่องกง (Lee et al., 2015) เรื่อยมาจนถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนไทยในช่วง 2563-2564 (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2564; กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และ ธนาพงศ์ เกิงไพบูลย์, 2564; Aim Sinpeng, 2021a; อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2565)

สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งการระดมพล เผยแพร่ข่าวสาร ก็ยังเป็นการต่อยอดบทบาทเทคโนโลยีแห่งการปลดปล่อยในกระบวนการกลายเป็นประชาธิปไตย (Tufekci & Wilson, 2012; Wolfsfeld et al., 2013) เชื่อมโยงไปถึงแนวความคิดการพูดคุยการเมืองในชีวิตประจำวัน (everyday political talk) อันเป็นพื้นฐานในการสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ที่พลเมืองสามารถใช้การเจรจาต่อรองเพื่อบรรลุฉันทามติร่วมกันทั้งสังคมได้ (Kim & Kim, 2008) ในแง่นี้การแพร่กระจายของอินเทอร์เน็ตจึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแสดงออก และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง มากไปกว่านั้นยังช่วยลดต้นทุนในการเข้ามามีส่วนร่วม และสื่อสารทางการเมือง ช่วยให้เกิดการรวมตัว แสดงปฏิบัติการทางการเมืองบนพื้นที่สาธารณะใหม่ที่สามารถสร้างอิทธิพลทางการเมืองได้ (Aim Sinpeng, 2020, pp. 28-29)

อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมในขบวนการต่อสู้ได้ ด้วยการร่วมสร้างเนื้อหาในการเคลื่อนไหว เช่น มีมส์ล้อเลียน (memes) การทวีตข้อความพร้อมติดแฮชแท็ก และการเผยแพร่วิดีโอ จนเกิดเป็นการชุมนุมขนาดใหญ่ได้โดยไม่ต้องอาศัยองค์กรจัดตั้ง หรือมีแกนนำชุมนุมเหมือนการเคลื่อนไหวในอดีต แต่เป็นการเคลื่อนไหวแนวระนาบผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในฐานะพื้นที่สาธารณะใหม่ ที่มีการกระจายอำนาจ ผู้เข้าร่วมชุมนุมมีความเป็นพลเมืองโลก (cosmopolitan) และมีความสัมพันธ์แบบหลวม (weak-ties) (Schaffar, 2019, p. 355; Aim Sinpeng, 2020, p. 28)

งานศึกษาการเคลื่อนไหวที่น่าสนใจอย่างงานมานุษยวิทยาของ Postill (2018) แสดงให้เห็นกระบวนการที่เทคโนโลยี และผู้กระทำการต่างๆ ปฏิสัมพันธ์กัน จนเกิดรูปแบบการรวมตัวใหม่อย่าง techno-political nerds หรือ techpol-nerds ในสเปน (เคลื่อนไหวต่อต้านกลุ่มธนาคาร) และอินโดนีเซีย (จับตาและตรวจสอบการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์) กลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้มีใจรักประชาธิปไตยที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาขับเคลื่อนทางการเมือง ร่วมกับผู้กระทำทางสังคมอื่น เช่น นักการเมือง นักข่าว ผู้พิพากษา รวมไปถึงตัวแสดงที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สื่อสังคมออนไลน์และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ อีกทั้งในงานนี้ยังชี้ให้เห็นว่าผู้กระทำไม่ได้ถูกกดขี่อย่างเดียว แต่มีบทบาทที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พวกเขาเคลื่อนไหวอย่างปฏิบัตินิยม ไม่สุดโต่ง จนสามารถรวบรวมผู้คนออกมาเรียกร้อง และผลักดันประเด็นสำเร็จเป็นรูปธรรม อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทางการได้ อย่างการแก้ไขกฎหมาย

ส่วนงานศึกษาในบริบทไทย แม้จะไม่ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมเหมือนที่กล่าวไปข้างต้น แต่ก็มี ความพยายามศึกษาการเคลื่อนไหวบนอินเทอร์เน็ตมาตั้งแต่ทศวรรษ 2550 อย่างงานของชาญชัย ชัยสุขโกศล (2552) ที่พยายามสำรวจการใช้งานและเนื้อหาของเว็บบอร์ด เว็บไซต์ โดยพยายามตอบคำถามว่าอินเทอร์เน็ตถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้ทางการเมืองอย่างสันติวิธีอย่างไร ชาญชัยพบว่าในบริบทอินเทอร์เน็ตไทยขณะนั้น เป็นเพียงการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสาร (activism) มากกว่าจะใช้เคลื่อนไหวแบบแฮคเกอร์เพื่อต่อสู้แบบไร้ความรุนแรง (hacktivism) อย่างต่างประเทศ หรือในงานของ Postill ที่กล่าวไปข้างต้น จากคำถามตั้งต้นของชาญชัย ทำให้สิ่งที่โดดเด่นในงานของเขา คือ การบอกเล่าพัฒนาการการใช้งานอินเทอร์เน็ตไทยในยุคเริ่มแรกเรื่อยมาจนถึงช่วงความขัดแย้งทางการเมืองก่อนการรัฐประหาร 2549 โดยแสดงให้เห็นถึงตัวแสดงรัฐที่พยายามเข้ามากำกับควบคุม และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ อย่างโครงสร้างพื้นฐาน (อุปกรณ์เทคนิคและเทคโนโลยีต่างๆ) บริษัทเอกชนผู้ให้บริการ สื่อเก่า ทีมงานเว็บไซต์ และผู้ใช้งาน ว่าเข้ามา มีบทบาทและปฏิบัติการอย่างไรต่อความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว

อีกทั้งชาญชัยยังวิเคราะห์เนื้อหาและปฏิบัติการที่เกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ต เช่น การประท้วง การคว่ำบาตรการบริโภคสินค้า การขึ้นบัญชีดำ และการป่วนทางวัฒนธรรม (culture jamming) หรือการใช้มุกตลก ล้อเลียน เสียดสี ดัดแปลงข้อความ หรือรูปภาพ เพื่อใช้วิพากษ์วิจารณ์การเมือง ประเด็นดังกล่าวนี้อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล (2555) นำมาศึกษาต่ออย่างจริงจัง ในฐานะวัฒนธรรมการเมืองหนึ่ง ที่ถูกนำมาใช้เคลื่อนไหวทางการเมืองจนกลายเป็นปรากฏการณ์ขึ้นมาบนเฟซบุ๊กในช่วง 2554 อย่าง “อินเทอร์เน็ตมีม” หรือ “มีม” เขาพบว่าวัฒนธรรมการเมืองนี้ช่วยลดทอนความซับซ้อนของเนื้อหา ช่วยให้คนธรรมดาที่มีอำนาจในการสื่อสาร แสดงออกความเห็นได้อย่างเสรี และทำซ้ำได้ง่ายมากขึ้น ทว่าสิ่งสำคัญคือ ปัจเจกจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะในการสื่อสาร

ทักษะการใช้เครื่องมือ และประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อใช้ในการตีความความหมายแฝงของมีม หรือช่วยผลิตเนื้อหา เห็นได้ว่าในพื้นที่ทางการเมืองใหม่นี้ ผู้ใช้งานต้องมีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมมากพอ เพื่อจะมีเสรีภาพในการรวมตัวและแสดงออกทางการเมือง ที่สำคัญยังต้องมีทุนทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยให้เข้าถึงพื้นที่ใหม่นี้ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีส่วนในการสร้างความทรงจำและชื่อทางการเมืองอย่างไรผ่านโลกออนไลน์ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวบนโลกออฟไลน์ อย่างกลุ่มวันอาทิตย์สีแดง และกลุ่มเสื้อหลากสี

งานศึกษาของอาทิศย์ สุริยะวงศ์กุลเป็นงานแรกๆ ที่ศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนโลกออนไลน์ของไทย โดยย้ำกับผู้อ่านเสมอว่าโลกออนไลน์และออฟไลน์ไม่ได้เป็นสิ่งที่แยกขาดจากกัน และเทคโนโลยีดิจิทัลไม่ใช่สิ่งใหม่ทั้งหมด แต่โลกออนไลน์เองก็ตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมการเมืองของโลกออฟไลน์ ซึ่งในงานของชาอุชัยเองได้เน้นย้ำประเด็นดังกล่าวด้วยการกล่าวถึงโครงสร้างพื้นฐานที่เข้ามามีส่วนสำคัญในพัฒนาการอินเทอร์เน็ตไทย แม้ทั้งสองงานจะกล่าวถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตว่ากระจุกตัวอยู่แต่ในเมือง เป็นคนที่มีกำลังทรัพย์และความรู้ หน่วยงานของชาอุชัยกลับไม่ได้เน้นย้ำประเด็นนี้มากเท่ากับงานของอาทิศย์ที่ใช้แนวคิดเรื่องทุน ที่ช่วยเผยให้เห็นมิติด้านชนชั้นชัดเจนมากขึ้น วัฒนธรรมการเมืองบนเฟซบุ๊กนี้จึงเป็นสิ่งเฉพาะกลุ่มของ “ชนชั้นกลาง” เป็นข้อจำกัดในการสื่อสาร แต่งานนี้ก็ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ผู้คนจำนวนมากสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่สื่อสารใหม่นี้ได้ เกิดการกระจายอำนาจ และการแสดงออกรูปแบบใหม่ๆ จากการสั่งสมทุน เห็นได้ชัดมากขึ้นในงานต่อมาของอาทิศย์ สุริยะวงศ์กุล และอาจินต์ ทองอยู่คง (2560) ที่ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์คนดีของกลุ่มกปปส. ผ่านการใช้เฟซบุ๊ก อันเป็นช่วงที่สื่อสังคมออนไลน์เติบโตขึ้นอย่างมากในสังคมไทย

ขณะเดียวกันศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงสังคมนี้ก็ยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขของผู้กระทำการและพลวัตในสังคม เราจึงเห็นงานที่พยายามนำเสนอด้านกลับของอินเทอร์เน็ต อย่างในงานของ Morozov (2011) ที่ตั้งคำถามกับความคิดว่าเทคโนโลยีดิจิทัลต้องส่งเสริมประชาธิปไตย เพราะในรัฐบาลอำนาจนิยมแบบจีนและอิหร่าน อินเทอร์เน็ตกลายเป็นเครื่องมือในการกดปราบ จำกัดเสรีภาพ ใช้สอดส่อง ตรวจสอบ และควบคุมพลเมือง รวมไปถึงเป็นเครื่องมือในการทำโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ เช่นเดียวกับงานของ Aim Sinpeng (2020, 2021b) ที่พยายามชี้ชวนให้เราเลิกคิดถึงอินเทอร์เน็ตในฐานะเครื่องมือปลดปล่อยเสรีภาพ เพราะรัฐอำนาจนิยมมีการปรับตัว ด้วยการแสดงให้เห็นว่าขบวนการต่อต้านประชาธิปไตยในไทย (กลุ่มพันธมิตรฯ และกปปส.) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยอย่างไรบ้าง

ต่อม่างานศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนโลกออนไลน์ก็กลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้ง จากการเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนในช่วง 2563-2564 งานศึกษาการเคลื่อนไหวนี้ไม่

เพียงแต่เผยให้เห็นว่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองอย่างไร แต่ยังชี้ให้เห็นบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม-การเมือง เครือข่ายนักกิจกรรมเยาวชนที่ช่วยหล่อหลอมความคิดทางการเมืองของนักกิจกรรมที่ออกมาเคลื่อนไหวในช่วงดังกล่าว (Akanit Horatanakun, 2023) รวมไปถึงชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งและการผสานกันระหว่างรุ่นคนอย่างในงานของ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) และ อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ (2565) ตามลำดับ

งานของกนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) เสนอว่าประเด็นเหล่านี้เป็นผลจากการสั่งสมความไม่พอใจของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อการจัดการปัญหาของคนรุ่นก่อนหน้า ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นนี้จึงไม่ใช่การแบ่งแยกทางความคิดระหว่างกลุ่มสนับสนุนรัฐบาลเผด็จการทหารหรือผู้มีแนวคิดกษัตริย์นิยมกับผู้เรียกร้องประชาธิปไตย แต่กลายเป็นความขัดแย้งระหว่าง “คนรุ่นโบว์ขาว” กับ “คนรุ่นสงครามเย็น” ที่ยิ่งทำให้การแบ่งแยกทางการเมืองหยั่งรากลึกกว่าเดิม ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 และความผิดหวังทางการเมือง จากการที่พรรคอนาคตใหม่ถูกยุบพรรคก็ยิ่งเป็นเงื่อนไขให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้ตัดสินใจลงสู่ท้องถนน ส่วนงานของ อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ (2565) กลับเสนอว่า เกิดการเชื่อมร้อยผู้คนหลากหลายรุ่นวัยเข้าด้วยกันผ่านอุดมการณ์ทางการเมือง และประสบการณ์ความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ความอยุติธรรม ความไม่เท่าเทียม และความโกรธแค้นจากการถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมือง คนรุ่นก่อนและคนรุ่นใหม่จึงถูกหลอมรวมเป็นคนรุ่นเดียวกันภายใต้สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมดังกล่าว จนทำให้การเคลื่อนไหวของเยาวชนได้รับการสนับสนุนจากสังคมเป็นวงกว้าง

มากไปกว่านั้นยังมีงานของชัยพงศ์ สำเนียง (2564) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์การเมืองไทยใหม่ ที่คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่ออนไลน์เป็นสมรภูมิต่อสู้เพื่อผลักดันวาระทางการเมืองของตน และสร้างอำนาจนำ ทว่าในพื้นที่สาธารณะใหม่นี้ไม่มีผู้ใดสามารถผูกขาดวาระและคำอธิบายของตนเองได้เบ็ดเสร็จ ประกอบกับแต่ละแพลตฟอร์มก็มีลักษณะเฉพาะตัวที่ต่างกัน ยิ่งทำให้การผูกขาดนั้นเป็นไปได้ยาก เราจึงเห็นผู้คนที่หลากหลายเข้ามาร่วมสร้างความหมาย และเชื่อมโยงการเมืองเข้ากับตัวบุคคลในรูปแบบที่ต่างกันไปตามประสบการณ์ ทำให้สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ ไร้ตัวตน ไม่มีการจัดตั้ง และอยู่เหนือการควบคุมของรัฐ (ชัยพงศ์ สำเนียง, 2564, น. 30-31)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทวิตเตอร์ ที่มีการใช้แฮชแท็กในการติดตามข่าวสาร การชุมนุม ประเด็นทางการเมืองสำคัญที่ไม่ได้ปรากฏในกระแสหลัก อันเป็นการสร้างเครือข่ายความรู้ใหม่ แลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในเครือข่ายเดียวกัน ด้วยการโควทวิต หรือการรีทวีตข้อความที่แสดงถึงประสบการณ์ใกล้เคียงกันก็ยิ่งช่วยสร้างอารมณ์ร่วม และความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันของผู้ใช้งาน ทำให้สามารถขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปได้ง่ายและรวดเร็วทั้งในพื้นที่ออนไลน์และการชุมนุมทาง

กายภาพ (อัจฉรา รัถยดิธรรม และ วรางคมาง อุยนอก, 2563) ในแง่นี้ทวิตเตอร์จึงถูกมองว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนใช้แสดงออกถึงอุดมการณ์ทางการเมือง ความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ ผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยข้อความเสียดสี ล้อเลียนทางการเมือง

เห็นได้ว่าในช่วงการชุมนุมทางการเมืองของเยาวชนไทยในปี 2562-2563 การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่การริเริ่มจากพื้นที่ออนไลน์แล้วกลายเป็นการชุมนุมใหญ่บนท้องถนน แต่เป็นการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นพร้อมกันไปในสองพื้นที่ (Pink et al., 2015) ดังปรากฏในงานของ Aim Sinpeng (2021a) แสดงให้เห็นการใช้แฮชแท็กของกลุ่มเยาวชนปลดแอก (#FreeYouth) และแฮชแท็กอื่นๆ ในช่วงการชุมนุมต่อต้านรัฐบาล 2563 ว่าเป็นไปเพื่อสร้างคำอธิบายให้การเคลื่อนไหวที่สนับสนุนประชาธิปไตย เผยแพร่ข่าวสารการชุมนุม และกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อันนำไปสู่การพูดคุยที่มากกว่าความเป็นประชาธิปไตย เช่น ประเด็นสถาบันกษัตริย์ สิทธิมนุษยชน ปัญหาเรื่องการศึกษา ความหลากหลายทางเพศ ความเป็นพลเมือง และปัญหาเศรษฐกิจ เป็นต้น (McCargo, 2021; Kanokrat Lertchoosakul, 2021; อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2565)

เมื่อกระแสการเคลื่อนไหวผ่านไปเราก็มองเห็นปรากฏการณ์นี้ชัดเจนขึ้น ไม่เพียงแต่เป็นความขัดแย้งระหว่างรุ่นคน แต่ยังเป็นความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในรุ่นเดียวกันด้วย ขณะเดียวกันเราก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในการเคลื่อนไหวของเยาวชนมีผู้คนหลากหลายรุ่นวัย ที่มีอุดมการณ์และประสบการณ์ร่วมกันบางอย่างมาเข้าร่วมด้วยไม่น้อย เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมือง ทั้งก้าวไกลและเพื่อไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สนับสนุนที่ปรากฏตัวบนพื้นที่ออนไลน์ก็ไม่ได้มีแต่คนรุ่นใหม่เท่านั้น เห็นได้ตั้งแต่วัยเรียนจนถึงวัยเกษียณอายุ งานดังกล่าวจึงช่วยย้ำเตือนให้ผู้เขียนไม่ละเลยประเด็นความหลากหลายของช่วงวัย กล่าวโดยสรุป งานเขียนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องการแสดงให้เห็นว่ามีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมือง และช่วยผลักดันประชาธิปไตยตามบริบททางสังคมตนเองได้อย่างไร

1.2.2 การรณรงค์หาเสียงทางการเมือง

ในส่วนนี้เน้นการศึกษาพรรคการเมือง ผู้สมัครชิงตำแหน่งทางการเมือง และการเลือกตั้งบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ คูปฏิสัมพันธ์และปฏิบัติการของพรรคการเมืองในการควบคุมสื่อออนไลน์ช่วงเลือกตั้ง งานศึกษาส่วนใหญ่เป็นงานเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูล (big data) จากแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจความคิดเห็นของผู้ใช้งาน เพราะผู้ศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลสัมภาษณ์ได้ อีกทั้งข้อมูลการดำเนินการต่างๆ ล้วนถูกปกปิดเป็นความลับ ทั้งจำนวนเงินทุนที่ใช้ในการหาเสียง จำนวนคน และปฏิบัติการบางอย่างที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางการเมืองในแต่ละประเทศ เป็นต้น

งานของ Tapsell (2020) ชวนเราสำรวจบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการจัดการกับวาทกรรมทางการเมือง ความคิดเห็น และการเลือกตั้ง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์นักวางแผนกลยุทธ์ทางสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคการเมืองในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เพื่อดูกลวิธีที่พวกเขาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้เลือกตั้ง รวมไปถึงบทบาทของพวกเขาเองที่มีต่อการเลือกตั้ง (Tapsell, 2020, p. 2) งานศึกษาชิ้นนี้จึงไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์มีผลอย่างไรต่อการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความสัมพันธ์ของผู้กระทำการหลากหลายบนพื้นที่ออนไลน์ ที่ต่างผลักดันวาระและกลวิธีของตนเพื่อชนะการเลือกตั้ง โดยไม่สนว่าวิธีการนั้นจะขัดขวางความเป็นความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

หนึ่งในกลวิธีที่นักวางแผนเหล่านี้ใช้ร่วมกันใน 3 ประเทศ คือ หนึ่ง ปฏิบัติการเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน แต่ละพรรคการเมืองจัดตั้งกองกำลังไซเบอร์ของตน (cybertroopers/trolls) โดยมีเฟซบุ๊กเป็นแพลตฟอร์มหลักในการต่อสู้ แอปเซลล์ยังชี้ให้เห็นว่ามีการดำเนินแคมเปญหาเสียงที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ (black campaign) เช่น ข่าวฉาว การเล่นประเด็นอัตลักษณ์ทางการเมือง ชาตินิยม และศาสนา เพื่อสร้างความนิยมให้แก่ฝ่ายตน เพราะการหาเสียงในเมืองยุคหลัง Post-truth ล้วนตั้งอยู่บนฐานของการแสดงออกและอารมณ์ มากกว่าเรื่องนโยบาย (d'Ancona, 2017; Davis, 2017 as cited in Tapsell, 2020, p. 4) ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นของผู้นำทางการเมืองที่จะมาช่วยให้รอดพ้นจากปัญหา (savior populist) และสอง พยายามทำลายระบบการสื่อสารแบบเดิม ทำให้สื่อมวลชน (mass media) กลายเป็นสื่อที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ มีแต่สื่อสังคมออนไลน์เท่านั้นที่เป็นสื่อที่น่าเสนอความจริงแท้ และเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วม (Tapsell, 2020, p. 13)

ส่วนงานศึกษาในไทย การศึกษาการสื่อสารทางการเมืองกลายมาเป็นประเด็นที่น่าสนใจอีกครั้งจากปรากฏการณ์พรรคอนาคตใหม่ งานจำนวนหนึ่งเป็นการวิเคราะห์พรรคการเมืองในฐานะการสื่อสารองค์กร ให้ความสำคัญกับเนื้อหาและอารมณ์ของสารที่พรรคการเมืองสื่อออกไปว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร และผู้รับสารมีทัศนคติ หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไรจากการรับสารดังกล่าวแล้ว อย่างในงานของอัจฉริยา ประสิทธิ์วงศา (2562) ที่วิเคราะห์การสื่อสารของพรรคอนาคตใหม่ผ่านเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ คล้ายกับงานของคมกริช หาญกล้า (2562) ทว่าคมกริชเน้นการวิเคราะห์ผู้นำทางความคิดของพรรคอนาคตใหม่ อย่างธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ (หัวหน้าพรรค) ปิยบุตร แสงกนกกุล (เลขาธิการพรรค) และพรณิการ์ วานิช (โฆษกพรรค) ผ่านเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ เขาพบว่าทางพรรคมีการกำหนดผู้เชี่ยวชาญมาดูแลการสื่อสารในประเด็นเฉพาะทางที่ตนเองถนัด เพื่อโน้มน้าวและกระตุ้นให้ผู้รับสารได้ไปค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง อีกทั้งมีการใช้แฮชแท็กในการสร้าง

เครือข่าย และเคลื่อนไหวที่หวังผลในการเลือกตั้ง การสื่อสารทางออนไลน์ของทางพรรคจึงเป็นการเตรียมการวางแผนมาเป็นอย่างดี และมีความเป็นเอกภาพ

ส่วนงานอีกแนวหนึ่งเป็นการศึกษาการสื่อสารของพรรคการเมือง ผ่านแนวคิดการตลาดการเมือง (Political Marketing) เป็นเครื่องมือสำคัญช่วยให้พรรคเข้าใจความต้องการของประชาชนมากขึ้น รู้ว่าฐานเสียงของพรรคตนคือคนกลุ่มใด เพื่อจะได้เลือกกลยุทธ์ในการสื่อสาร และสร้างแบรนด์ของพรรคให้สอดคล้องไปกับกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงการออกแบบนโยบาย การเลือกผู้นำ นักการเมือง และการตัดสินใจของพรรคให้เป็นไปตามแนวทางที่กลุ่มเป้าหมายชื่นชอบ โดยที่วิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการสร้างความนิยม และรักษาฐานเสียงระยะยาวให้แก่พรรคการเมือง (Arin Jiajanpong et al., 2022, p. 1775)

ทั้งงานของ Arin Jiajanpong และคณะ (2022) และบัณฑิต จันทรโรจนกิจ (2566) ที่ศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การสื่อสารของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป 2562 ต่างมีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกันคือ พรรคการเมืองหน้าใหม่ อย่างพรรคอนาคตใหม่ สามารถกลายเป็นพรรคที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับสามได้จากการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการกระจายข่าวสาร สร้างเครือข่าย และช่วยสร้างภาพผู้นำทางการเมืองที่เป็นคนรุ่นใหม่ อย่างธนาธร ที่นำเสนอการมีจุดยืนทางการเมืองที่ชัดเจนต่อประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์ เป็นนักธุรกิจที่มีความรู้และประสบความสำเร็จ (Arin Jiajanpong et al., 2022, p. 1780) ประกอบกับความไม่พอใจต่อรัฐบาลทหาร ทำให้สามารถดึงผู้ออกเสียงครั้งแรก และสร้างฐาน “หัวคะแนนธรรมชาติ” ของตนขึ้นมาได้ ส่วนเพื่อไทย แม้จะมีการนำการตลาดการเมืองเข้ามาช่วยหาเสียง และมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับต้นทุนทางการเมืองดั้งเดิมของตน ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายอุปถัมภ์ การเข้าถึงอำนาจรัฐ ความสำเร็จจากนโยบายในอดีต ชูอดีตผู้นำทางการเมือง เป็นต้น (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ และคณะ, 2567, น. 32)

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ และคณะ (2567) ยังได้ทำการศึกษาต่อยอดจากเดิมในการเลือกตั้งทั่วไป 2566 อันเป็นช่วงที่พรรคการเมืองนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้อย่างเข้มข้น แทบจะไม่มีพรรคการเมืองใดไม่ใช้ช่องทางดังกล่าวในการหาเสียง เพียงแต่ให้ความสำคัญมากน้อยต่างกันไป งานทั้งสองของบัณฑิตเป็นงานที่ให้ความสำคัญในการศึกษาตัวพรรคการเมือง ผู้นำของพรรค และผู้มีอิทธิพลออนไลน์ (influencer) ว่ามีการใช้ยุทธวิธีและการตลาดการเมืองอย่างไรในการสื่อสาร และสร้างความนิยมให้กับตน แม้ข้อสรุปงานศึกษาจะคล้ายคลึงกับงานก่อนหน้าที่ความสำเร็จของอนาคตใหม่และก้าวไกลล้วนมาจากการวางแผนการสื่อสารทางการเมือง และการสร้างภาพลักษณ์ให้กับผู้นำทางการเมืองของตน โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นยุทธวิธีหลัก หากแต่บัณฑิต และคณะ ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าทางพรรคก้าวไกลมีการปรับแนวทางการตลาดของตน ให้มีภาพลักษณ์ที่เปิดกว้าง และต้องการ

เปลี่ยนแปลงมากกว่าจะเป็นคนรุ่นใหม่หัวรุนแรงเหมือนสมัยอนาคตใหม่ เพิ่มความชัดเจนในการสื่อสาร

อีกทั้งมีการลงพื้นที่หาเสียงอย่างเข้มข้น และส่งตัวแทนไปร่วมตีเบตทุกเวที อันเป็นการผสมผสานการหาเสียงทั้งออนไลน์และออฟไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเพียงตัวช่วยผลิตซ้ำเนื้อหา กระจายไปตามแพลตฟอร์มต่างๆ เพื่อสร้างกระแสให้รับรู้เป็นวงกว้าง (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ และคณะ, 2567, น. 200) เพราะสื่อใหม่นี้ไม่ได้เข้ามาแทนที่สื่อกระแสหลัก แต่เป็นการปรับตัว ผสมผสานรวมไปกับสื่อเดิม ในแง่ที่สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้เป็นสิ่งใหม่นอกจากเป็นการผลิตซ้ำสิ่งเดิม โดยช่วยเพิ่มทวิการรับรู้ให้สะดวกและมากขึ้น เราจึงเห็นสื่อหลักนำข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์ไปนำเสนอ ขณะเดียวกันสื่อสังคมออนไลน์ก็ช่วยผลิตซ้ำเนื้อหาที่รายงานแล้วในสื่อหลัก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ Chadwick (2017) เรียกว่ายุคสื่อผสมผสาน (hybrid media) เพราะเราไม่อาจใช้สื่อใดสื่อหนึ่งดำเนินการแล้วจะเกิดผลสำเร็จได้

งานศึกษาที่กล่าวไปข้างต้นล้วนเป็นงานที่ให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง และผู้นำทางการเมืองเป็นหลัก ทว่ายังคงขาดมิติของผู้สนับสนุน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้พรรคการเมืองหนึ่งเป็นที่นิยมขึ้นอย่างปฏิเสธไม่ได้ งานศึกษาปรากฏการณ์แฟนด้อมการเมือง (political fandom) “ฟ้ารักพ่อ” ของ Ploykamol Suwantawit (2024) เข้ามาช่วยเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เพราะเผยให้เห็นการมาบรรจบกันของการมีส่วนร่วมบนสื่อสังคมออนไลน์กับการออกมาเคลื่อนไหวบนพื้นที่ทางกายภาพของเหล่าแฟนคลับที่ชื่นชอบในตัวธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ งานศึกษานี้ยังช่วยให้เราเข้าใจว่าวัฒนธรรมแฟนคลับเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ และการแสดงการมีส่วนทางการเมืองได้อย่างไรในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้คน จากการศึกษาเธอพบว่าลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำทางการเมืองมีส่วนสำคัญอย่างมากในวัฒนธรรมแฟนคลับ ทำให้เกิดความเสน่หาและความชอบต่อตัวนักการเมือง โดยมีสื่อสังคมออนไลน์ช่วยปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและผู้สนับสนุน ให้มีความเป็นกันเอง และส่วนตัวมากขึ้น

เห็นได้ว่าธนาธรกลายเป็น “พ่อ” (sugar daddy) ของ “ฟ้า” เหล่าแฟนคลับ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและประชาชน เกิดการสื่อสารที่เข้าถึงอย่างใกล้ชิด มีความเป็นส่วนตัว และเป็นกันเอง ไม่ผ่านตัวกลางในระบบโครงสร้างการเมืองแบบเดิม ทั้งสถาบันทางการเมืองและไม่ทางการเมือง อันเป็นการสลายเส้นแบ่งระหว่างการเมืองแบบดั้งเดิมกับการเมืองในฐานะรูปแบบความบันเทิง (celebrity politics) ทำให้การเมืองเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้นและเป็นของทุกคน (Sandvoss, 2013 as cited in Ploykamol Suwantawit, 2024, p. 343) แฟนคลับหลายคนเป็นคนที่ไม่ได้สนใจการเมืองมาก่อน แต่เมื่อกลายเป็น “ฟ้า” แล้ว พวกเขาที่มีความตื่นตัวทาง

การเมืองอย่างมากทั้งออนไลน์ และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่พรรคจัดขึ้น อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มแฟนคลับจัดกิจกรรมให้กับนักการเมืองที่ตนชอบด้วย

ขณะเดียวกันนักการเมืองก็ใช้กลวิธีดังกล่าวในการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์และสร้างความนิยมให้แก่ตน ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดแต่กับตัวผู้นำพรรคเท่านั้น นักการเมืองคนอื่นในพรรคและต่างพรรคก็มีแฟนคลับของตนด้วยเช่นกัน เช่น ศุภณัฐ มินชัยนันท์ ส.ส.พรรคก้าวไกล และกระแสป็อบ-น็องน้ำ จากพรรคเพื่อไทย อันเป็นหนึ่งในประเด็นของผู้เขียน ด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สำคัญในการสื่อสารประเด็นทางการเมืองที่ถูกทำให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics) (Castells, 2007; Bennett, 2012) ผ่านการอ้างอิงตัวตนเข้ากับพรรคการเมือง หรืออุดมการณ์ ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองจึงมีความคาดหวังว่านักการเมือง/พรรคการเมืองจะสะท้อนคุณค่าที่พวกเขายึดถือ หรือเข้าใจความเจ็บปวด หรือโกรธแค้นของพวกเขาไม่มากนักน้อย ทำให้หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่อารมณ์ความรู้สึกจะเข้ามามีบทบาทหลัก (Bennett, 2012, p. 22) เห็นได้จากการใช้ภาษา วาทกรรมทางการเมืองที่ใช้ปลุกเร้าอารมณ์ของผู้คน ผ่านทฤษฎีสมคบคิด มุกตลก มีมล้อเลียนเสียดสี และการเลือกปฏิบัติ (อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล และ อาจินต์ ทองอยู่คง, 2560; Dean, 2019) รวมไปถึงข่าวปลอม และข้อมูลที่ถูกบิดเบือน

มากไปกว่านั้นงานของ Ploykamol Suwantawit ยังช่วยเน้นย้ำความสำคัญมิติด้านอารมณ์ กล่าวคือ มองแฟนด้อมการเมืองในฐานะการลงทุนทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อสนับสนุนนักการเมือง พรรคการเมือง และอุดมการณ์ (Le Clue, 2023 as cited in Ploykamol Suwantawit, 2024, p. 344) เกิดเป็นชุมชนของผู้ที่มีความชอบและอารมณ์ความรู้สึกต่อบางสิ่งบางอย่างร่วมกันอย่างลึกซึ้ง ในที่นี้คือ นักการเมือง ด้วยเหตุนี้การเคลื่อนไหวทางการเมืองของปัจเจกจึงขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว มากกว่าจะเป็นความรู้สึกทางการเมืองที่มีต่อนักการเมือง พรรค หรืออุดมการณ์ทางการเมือง คล้ายกับงานของ Jakkrit Sangkhamanee (2023) ที่ชี้ให้เห็นว่าอารมณ์เข้ามามีส่วนสำคัญในการเลือกตั้ง โดยมีสื่อสังคมออนไลน์ช่วยเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับผู้สนับสนุนให้มีความใกล้ชิด (intimacy) มากขึ้น ซึ่งไปไกลกว่าเรื่องคุณค่า แต่ยังเป็นเรื่องของความหวังและความปรารถนา ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่นี้ได้เข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่น หรือการเมืองบ้านใหญ่ (Jakkrit Sangkhamanee, 2023, pp. 372-373)

ปรากฏการณ์แฟนด้อมการเมืองนี้ไปไกลกว่าที่อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล และ อาจินต์ ทองอยู่คง วิเคราะห์ไว้ในงานว่ากลุ่มกปปส. ใช้ “การเมืองแบบเซเลบ” (celebrity politics) ที่นำเอาวัฒนธรรม “แฟน” (อย่างแฟนบอล และแฟนซีรีส์) มาร่วมสร้างอัตลักษณ์ “คนดี” และผลิตสินค้ารักชาติ รวมไปถึงการเอาดารานักแสดงมาร่วมเคลื่อนไหวในขบวน ใช้ความมีชื่อเสียงของพวกเขาเป็นตัวส่งผ่านความคิดทางการเมืองไปสู่สังคมวงกว้าง ช่วยดึงดูด สร้างความน่าเชื่อถือ และสีลั่นใน

เวทีการชุมนุม มากไปกว่านั้นยังช่วยปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์นักการเมือง อย่างสุเทพ เทือกสุบรรณ และจิตภัสร์ กฤดากร ให้กลายเป็นเซเลบบนปกนิตยสารแพชั่น (อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล และ อาจินต์ ทองอยู่คง, 2560, น. 47-49, 53) ทว่าบรรดาผู้ชุมนุมที่ชื่นชอบในตัวสุเทพ เทือกสุบรรณ หรือ “แฟนคลับลุงกำนัน” ก็ยังคงลักษณะการเป็นแม่ยกนักการเมือง ที่มีความเป็นทางการอยู่บ้าง แม้จะปรับคำเรียกให้มาใกล้ชิดประชาชนในครอบครัวแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่ถึงระดับการเป็นแฟนคลับนักการเมือง อย่าง “ฟาร์กพ้อ” หรือ “ฟี่อิมน้องน้ำ” ที่บรรดาแฟนคลับมีความใกล้ชิดกับนักการเมืองอย่างมาก รวมไปถึงนักการเมืองเองก็พยายามปรับตัวเข้าหา และเอาใจแฟนคลับ (fan service)

เห็นได้ชัดว่าในการเลือกตั้งทั่วไปสองครั้งที่ผ่านมาได้มีการนำวัฒนธรรมแฟนคลับเกาหลีมาใช้กับพรรคการเมือง และนักการเมืองอย่างเข้มข้น มีการเลือกนักการเมืองที่ชอบ หรือ เมน (main) เช่น เมนธนาธร เมนพินา และคู่ซิว/คู่จิ้นตามที่ตนจินตนาการ โดยที่ให้ความสำคัญกับรูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพของนักการเมืองเป็นหลัก ไม่ใช่ความสามารถของพวกเขา อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มแฟนคลับจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ กลายเป็นเครือข่ายผู้สนับสนุนนักการเมืองเฉพาะบุคคล โดยเมื่อเลือกเมนแล้ว พวกเขา ก็จะปกป้องนักการเมืองเหล่านั้นไปจนถึงที่สุด ซึ่งต่างอย่างชัดเจนจากงานศึกษาที่ผ่านมา

งานในส่วนนี้จึงทำให้เห็นภาพการหาเสียงที่ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะมิติพรรคการเมือง ทว่ายังเผยให้เห็นการมีส่วนร่วมของบรรดาแฟนคลับนักการเมืองในฐานะพลเมืองตื่นรู้ที่เข้ามาสนับสนุนพรรคการเมือง และนักการเมืองที่ตนชื่นชอบอย่างสมัครใจ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของ “ห้วคะแนนธรรมชาติ” สร้างกระแสให้นักการเมืองและพรรคเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ดังกรณีฟาร์กพ้อ (อนาคตใหม่) และฟี่อิมน้องน้ำ (เพื่อไทย) โดยที่พรรคการเมืองเองก็ใช้ประโยชน์จากความนิยมดังกล่าวมาเป็นตัวดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้มาสนใจการเมือง ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4 กล่าวถึงปฏิบัติการทางการเมืองรูปแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นในรูปแบบการเมืองเซเลบริตี้ หรือแฟนคลับนักการเมือง

1.2.3 การเคลื่อนไหวทางการเมืองบนพื้นที่ออนไลน์

งานศึกษากลุ่มและการเคลื่อนไหวทางสังคมบนพื้นที่ออนไลน์ ส่วนใหญ่มักเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยตามอุดมคติ เพราะคุณสมบัติเชิงวัตถุของสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่าย ไม่มีลำดับชั้น มีการกระจายอำนาจ ทำให้ยากต่อการกำกับควบคุม อย่างเฟซบุ๊ก หรือการไรต์ตัวตนในทวิตเตอร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต่างเปิดพื้นที่ใหม่ที่เอื้อต่อการสร้างสังคมประชาธิปไตย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และท้าทายอำนาจกดขี่จากรัฐ ขณะเดียวกันสื่อสังคมออนไลน์ก็สามารถกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การล่มสลายของประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ง่ายมากขึ้น รวมไปถึงการเกิดขึ้นของฝ่ายขวา กล่าวคือ สื่อสังคมออนไลน์ทำให้การรัฐประหารถูกลด นี่เป็นข้อเสนอของ Aim Sinpeng (2021b) จากงานศึกษากลุ่มพันธมิตรฯ หรือ

“เลื้อยเหลือง” และกลุ่มกบปส. ในฐานะขบวนการต่อต้านประชาธิปไตย ข้อสรุปดังกล่าวเป็นสิ่งที่ท้าทายงานศึกษาศึกษาการเมืองดิจิทัลก่อนหน้าว่าเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย

Aim Sinpeng ชี้ให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถูกนำมาใช้ปลุกกระตมผู้คนให้ออกมาเคลื่อนไหว และสร้างการแบ่งแยกทางการเมืองให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น จากการจัดสรรของระบบอัลกอริทึมที่สร้างห้องเสียงสะท้อน (echo chamber) ทั้งสองเงื่อนไขนี้เป็นสิ่งที่ช่วยลดต้นทุนในการทำรัฐประหารได้มาก (Aim Sinpeng, 2021b, p. 4) เช่นเดียวกับงานศึกษาของพิรงรอง รามสูต และคณะ (2565) ที่มองว่าห้องเสียงสะท้อนนี้เป็น “พื้นที่ทางความคิด” ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม แนวทางการรับสารของผู้ใช้งาน ทักษะคติกับสถานการณ์แวดล้อม และรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ งาน ด้วยเหตุนี้ปัจเจกอาจจะไม่ได้มีเสรีภาพในการเลือกรับสื่อและข้อมูลข่าวสารตามอย่างที่คิด เพราะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการรับสื่อไปตามสิ่งที่ชอบและคุณค่าที่ยึดถือมากกว่า

งานศึกษาที่กล่าวไปข้างต้นส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนฐานคิดพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ของ Habermas (1964) ที่ Castells (2008) เามาต่อ ยอดกลายเป็นพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ (New public sphere) อาศัยเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลและการสื่อสารแบบเครือข่าย แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของผู้คนถูกสร้างขึ้นผ่านการพูดคุยบนพื้นที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ ประกอบกับความคิดที่มองว่าอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีแห่งอิสรภาพ ช่วยให้เราจินตนาการได้ถึงสังคมประชา (civil society) ที่เปิดโอกาสให้คนที่ไม่เคยถูกนับรวมในการเมืองแบบเก่าได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เกิดการพูดคุยการเมืองในชีวิตประจำวัน อันมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและหลุดพ้นจากระบอบอำนาจนิยมรวมศูนย์ เหมือนงานศึกษาศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนไทยในช่วงปี 2562-2563 ดังที่กล่าวไปในข้อหนึ่ง

มากไปกว่านั้นงานของ McCargo (2021) ได้นำเสนอภาพการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนให้เต็มไปด้วยการขับเคื่อนทางอุดมการณ์ ต้องการปฏิบัติ ทว่ากลับทำได้เพียงเรียกร้อง การปฏิรูป และแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ด้วยท่าทีและการนำของแกนนำกลับไม่สามารถขยายแนวร่วมจนบรรลุข้อเรียกร้อง หรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ สอดคล้องไปกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้เขียนว่ามีผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งไม่พอใจกับแนวทางสันติวิธี ประกอบกับเรื่องการจัดการม็อบ และความปลอดภัยทางเพศที่ไร้ประสิทธิภาพ รวมไปถึงเหตุผลส่วนตัวทางด้านการเงิน ประกอบกับรัฐก็ใช้กำลังเข้ามาราบปรามการชุมนุม และดำเนินมาตรการทางกฎหมายกับนักกิจกรรมที่ออกมาเคลื่อนไหวทั้งในสื่อสังคมออนไลน์และท้องถนน ทำให้กระแสการเคลื่อนไหวค่อยๆ เจียบหายไป ในเวลาต่อมารัฐก็ยังใช้ความรุนแรงมากขึ้นในการปราบปรามการชุมนุมของกลุ่มทะลุแก๊ส ทำให้ไฟแห่งความหวังในการเปลี่ยนแปลงที่กำลังลุกโชนค่อยๆ ดับลง

การชุมนุมของทะเลกุแก๊สมีวิธีการเคลื่อนไหวแตกต่างจากกลุ่มเยาวชนก่อนหน้านี้ อย่างชัดเจน กล่าวคือ พวกเขาเป็นชนชั้นกลางที่ต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ และการจัดการโควิดที่ไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลโดยตรง อีกทั้งยังโดนใช้ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นประจำ พวกเขาจึงมองว่าสันติวิธีไม่ใช่ทางออกในการกดดันรัฐให้ทำตามข้อเรียกร้องของตน (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และ ธนาพงศ์ เกิงไพบูลย์, 2564; Anusorn Unno, 2021) การใช้ความรุนแรงตอบโต้กันไปมาระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐนี้ยังทำให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มทะเลกุแก๊สกลายเป็นเด็กที่ชอบใช้ความรุนแรง ทำให้การใช้กำลังปราบปรามของรัฐชอบธรรมมากขึ้น ต่างจากกลุ่มเยาวชนปี 2020 ที่เป็นชนชั้นกลาง มีการศึกษา และมีการเคลื่อนไหวที่มุ่งเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง งานของ Anusorn Unno (2021) พยายามชี้ให้เห็นว่าเยาวชนกลุ่มทะเลกุแก๊สเองก็ต้องการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างไม่ต่างจากเยาวชนในการชุมนุมก่อนหน้านี้ หากแต่ข้อจำกัดที่พวกเขาต้องเผชิญ ทำให้ประเด็นการเคลื่อนไหวจึงเน้นเรื่องปากท้องและความไม่พอใจของตนเป็นหลัก อีกหนึ่งสิ่งที่ต่างกันคือ กลุ่มทะเลกุแก๊สเน้นการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางออฟไลน์ และมีการใช้เฟซบุ๊กและตึกตอกในการติดตามข่าวสารการชุมนุม ส่วนการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ใช้วิทยุเคลื่อนไหวก่อนหน้าเป็นหลัก (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และ ธนาพงศ์ เกิงไพบูลย์, 2564, น. 59)

จากที่กล่าวไปข้างต้น เห็นได้ว่าผู้กระทำการที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่สาธารณะ ใหม่นี้ต่างปรับใช้สื่อสังคมออนไลน์ไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเองต่างกัน มุมมองนี้ทำให้เราติดกรอบการวิเคราะห์แบบคู่ตรงข้าม ไม่ว่าจะเป็นความต่างชั่วทางอุดมการณ์ หรืออุดมการณ์กับปากท้อง สิ่งเหล่านี้ยังสอดคล้องไปกับภาพการเมืองโลกอย่างการแบ่งขั้วทางอุดมการณ์และอัตลักษณ์ทางการเมือง จนทำให้เราละเลยผู้กระทำการจริงและเครือข่ายความสัมพันธ์ที่พวกเขาสร้างขึ้นว่ามึนมากไปกว่าเรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง งานของ Aim Sinpeng (2021b) พยายามชี้ให้เราเห็นผู้กระทำการที่เป็นบุคคลธรรมดาบนเฟซบุ๊ก ด้วยการแสดงถึงความหลากหลายของกบปส. ผ่านการตั้งคำถามกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ว่าเอื้อให้เกิดขบวนการต่อต้านประชาธิปไตยได้อย่างไร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางเฟซบุ๊ก ไม่ว่าจะเป็นคอมเมนต์ การกดไลค์-แชร์ของผู้ใช้งานในเพจสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกบปส. พบว่าแนวคิดปกป้องสถาบันกษัตริย์ หรือการเป็นกษัตริย์นิยมไม่ได้เป็นแนวคิดหลักของผู้สนับสนุน พวกเขามีความเชื่อทางการเมืองที่หลากหลาย ต้องการผลักดันนโยบายบางอย่างสนับสนุนทหาร และต่อต้านสื่อแดงมากกว่า หากแต่อุดมการณ์การปกป้องสถาบันหลักชาติเป็นเหตุผลที่เอื้อให้เกิดการเคลื่อนไหวและระดมผู้คนได้ง่ายกว่า (Aim Sinpeng 2021b, pp. 171, 183-184)

พอเกิดการรัฐประหารขึ้นแล้วก็ไม่เกิดการปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง เช่นเดียวกับความต้องการทางนโยบายอื่นๆ โดยเฉพาะนโยบายทางเกษตรไม่ได้รับการตอบสนอง ยิ่งทำให้คน

จำนวนหนึ่งผิดหวังและเลิกสนับสนุนไป (Aim Sinpeng, 2021b, p. 187) นำเสียดายว่างานศึกษานี้ไม่ได้ศึกษาต่อมาในช่วงหลังการเลือกตั้ง เพราะเห็นได้ชัดว่าในการเลือกตั้งทั่วไป 2562 พรรคประชาธิปัตย์ และพรรครวมพลังประชาชาติไทยของแกนนำกปปส. ได้รับความนิยมน้อยกว่าที่คาด และมีผู้สนับสนุนจากกลุ่มเสื้อเหลือง-กปปส.เดิม เปลี่ยนมาเลือกพรรคอนาคตใหม่/ก้าวไกลจำนวนมาก¹ ทำให้ไม่อาจบอกได้ว่าการเลือกตั้งในรอบที่ผ่านมาเป็นพลังเสียงจากคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศเพียงอย่างเดียว รวมไปถึงคนที่ผิดหวังจากพรรคเพื่อไทยก็เปลี่ยนมาสนับสนุนพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไป 2566 เช่นเดียวกับคนที่เชื่อมั่น และศรัทธาในก้าวไกลก็เปลี่ยนมาเลือกเพื่อไทยอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

จากงานศึกษาที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นไม่เพียงสะท้อนว่าพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ไม่ได้แยกขาดกัน หรือการเมืองทำงานอย่างไรบนพื้นที่ออนไลน์ แต่ยังช่วยทำให้เห็นว่าเทคโนโลยีช่วยเปิดพื้นที่ใหม่ให้การกระทำ และรูปแบบความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนที่อาจจะตรง

¹ หากเทียบผลการเลือกตั้งในปี 2554 ประชาธิปัตย์มีผลคะแนนเป็นอันดับสองได้ 115 ที่นั่ง (11.4 ล้านเสียง) รองจากพรรคเพื่อไทยที่มี 204 ที่นั่ง และยังคงฐานเสียงในภาคใต้ได้ 50 ที่จาก 53 ที่นั่ง รวมไปถึงยังได้คะแนนเสียงจากกรุงเทพฯ เกินกว่าครึ่ง 23 จาก 33 ที่นั่ง ทว่าในปี 2562 ประชาธิปัตย์กลายเป็นที่มีคะแนนเป็นอันดับ 4 รองจากอนาคตใหม่ เหลือเพียง 3.7 ล้านเสียง เสียฐานคะแนนในภาคใต้ให้กับพรรคใหม่ เช่น พลังประชารัฐ ภูมิใจไทย ประชาชาติ และรวมพลังประชาชาติไทย ส่วนในภาคกลาง ตะวันออกและตะวันออกได้มาเพียง 9 ที่นั่ง และในกรุงเทพฯ ไม่ได้คะแนนเสียง เพราะเสียคะแนนให้กับพลังประชารัฐ เพื่อไทย และอนาคตใหม่ ส่วนรวมพลังประชาชาติไทยได้คะแนนเพียง 4.1 แสนเสียงเท่านั้น เห็นได้ว่าในพื้นที่ฐานเสียงของประชาธิปัตย์หลายที่ถูกพรรคใหม่อย่าง พลังประชารัฐ และอนาคตใหม่มาแย่งชิงไป เพิ่มเติมใน Workpoint Today. (21 กุมภาพันธ์ 2562a). *ย้อนดูผลเลือกตั้ง 54 ฐานเสียงของแต่ละพรรคอยู่ที่ไหน?*. <https://workpointtoday.com/ย้อนดูผลเลือกตั้ง-54-ฐาน/> และ Workpoint Today. (31 พฤษภาคม 2562b). *เทียบผลเลือกตั้ง 54-62 แต่ละภาคคะแนนโหวตเปลี่ยนแปลงอย่างไร*. <https://workpointtoday.com/news190531/> เห็นได้ชัดขึ้นในการเลือกตั้งที่ผ่านมาก้าวไกลชนะได้คะแนนเสียงเป็นอันดับหนึ่ง 14 ล้านเสียง สามารถครองคะแนนเสียงในกรุงเทพฯ ได้เกือบหมด ยกเว้นเขตลาดกระบังที่เป็นของเพื่อไทย รวมไปถึงได้คะแนนเสียงจากภาคกลาง ตะวันออก และ ตะวันตกอีกหลายจังหวัดที่เคยเลือกพลังประชารัฐเดิมก็มาเลือกก้าวไกล ดูเพิ่มเติมได้ใน กองบรรณาธิการวอยซ์ออนไลน์. (16 พฤษภาคม 2566). *เทียบ ส.ส.เขต แต่ละภูมิภาคปี 62 VS 66 (อย่างไม่เป็นทางการ)*. VoiceTV. <https://voicetv.co.th/read/ejKW80AHj>

ข้ามกับจุดประสงค์เดิมในการใช้งานของมัน สิ่งที่น่าสนใจในงานศึกษาจึงไม่ใช่การมองว่าเทคโนโลยีมีผลอะไรกับการเมือง การเคลื่อนไหวบนโลกออนไลน์มีผลดี/ผลเสียกว่าโลกออฟไลน์ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเมืองไปอย่างไร แต่เราควรมองที่กระบวนการทางการเมือง (political process) ที่เกิดขึ้นว่ามีปฏิบัติการและความสัมพันธ์ใดเกิดขึ้นบ้าง และที่สำคัญมีผู้กระทำการ (actors) ใดเข้ามาร่วมสร้างต่อรอง หรือปรับเปลี่ยนความหมายของปฏิบัติการและความสัมพันธ์ในพื้นที่ใหม่นี้อย่างไร เห็นได้ว่าผู้ใช้งานแต่ละกลุ่มก็ให้ความหมาย ต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ต่างกันตามบริบท และมีประวัติศาสตร์ของตนเอง (Coleman & Freelon, 2015, p. 3)

แม้งานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวที่มุ่งเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเป็นหลัก แต่ก็ยังมีงานอีกจำนวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านประชาธิปไตย และช่วยเสริมสร้างการกำกับควบคุมให้กับรัฐอำนาจนิยมด้วยเช่นกัน (Schaffar, 2019; Aim Sinpeng, 2020) อีกทั้งงานศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาสื่อสังคมออนไลน์จำกัดเฉพาะแพลตฟอร์ม ทั้งที่ในปัจจุบันผู้ใช้งานต่างใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน และยังไม่มียานไหนศึกษาปรากฏการณ์แพนด้อมทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งสองครั้งหลังนี้ เห็นได้จากการเกิดขึ้นของ “นางแบก” หรือ “อิงไซ่ 10.9 ล้านตัว” รวมไปถึง “ด้อมส้ม” ที่ทำให้เราไม่สามารถมองความขัดแย้งทางการเมืองเหลือง-แดงแบบเก่าได้อีกต่อไป หากเรายังใช้กรอบการวิเคราะห์แบบเดิมย่อมไม่สามารถให้คำอธิบายที่มากไปกว่าเรื่อง “อุดมการณ์” หรือ “ปากท้อง”

จากงานศึกษาที่กล่าวไปข้างต้นทั้งสามกลุ่มต่างช่วยให้เราเข้าใจความสัมพันธ์และตัวตนของคนรุ่นใหม่และรุ่นอื่นๆ ที่ก่อร่างขึ้นมาบนสื่อสังคมออนไลน์ ในฐานะพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้พวกเขามีปฏิสัมพันธ์กับหลายช่วงวัยในหลากหลายมิติ และในความเป็นด้อมการเมืองก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะแต่เรื่องการเมืองเพียงอย่างเดียว ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังช่วยให้เห็นการเชื่อมโยงกันของการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (?) พรรคการเมือง นักการเมือง และการเคลื่อนไหวของประชาชน

1.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำความเข้าใจการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย หรือนางแบก รวมไปถึงการแสดงออกทางการเมืองของพวกเขา เห็นได้ว่าความเป็นนางแบกที่ถูกสร้างขึ้นมีผลต่อผู้สนับสนุนที่แสดงตนยอมรับอัตลักษณ์ดังกล่าว ประเด็นที่สนใจในการขับเคลื่อน รวมไปถึงวิธีการแสดงออกของพวกเขา การยอมรับอัตลักษณ์ดังกล่าวมาใช้อย่างภาคภูมิยังเป็นการช่วยเสริมแรง และสร้างความชอบธรรมให้กับการกระทำทางการเมืองของพวกเขา ด้วยเหตุนี้อัตลักษณ์ของการเป็น

ผู้สนับสนุนเพื่อไทยจึงไม่เพียงเป็นผลของการเลือก หรือการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของปัจเจก หากแต่เป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้าง ต่อรอง และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในระดับปัจเจก ยุทธศาสตร์ทางการเมือง และในระดับความสัมพันธ์กับบริบทวัฒนธรรม เทคโนโลยี และโครงสร้างอำนาจ ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงขอพาไปสำรวจแนวคิดพัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity development) และการทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics)

1.3.1 พัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity development)

ในการทำความเข้าใจการก่อร่างอัตลักษณ์ทางการเมืองเป็นสิ่งที่สลับซับซ้อน จำเป็นต้องใช้หลายแนวคิดผสมผสานเข้าด้วยกัน หนึ่งในกรอบคิดที่สำคัญคือ อัตลักษณ์ แรกเริ่มถูกพิจารณาในเชิงจิตวิทยาเท่านั้น ก่อนที่จะได้รับความสนใจจากสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางมานุษยวิทยา จนกลายเป็นใจกลางของการศึกษาในหลายทศวรรษที่ผ่านมา อันสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจความหมายของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป (Meijl, 2010, pp. 63-64) จากความเข้าใจอัตลักษณ์ในฐานะความเหมือนและเป็นสารัตถะที่ตายตัว ไปสู่อัตลักษณ์ในฐานะความแตกต่างหลากหลาย และเป็นกระบวนการที่ไม่สิ้นสุด

งานในช่วงแรกของมานุษยวิทยา อย่างสายวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ (culture and personality) ของ Mead (1928) และ Benedict (1934) มองว่าอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลถูกหล่อหลอมจากวัฒนธรรมที่พวกเขาเติบโตและอาศัยอยู่ แนวคิดนี้เน้นความกลมกลืนระหว่างปัจเจกกับสังคม และมองความต่อเนื่องของตัวตนเกิดจากความเหมือนที่ปัจเจกมีร่วมกับผู้อื่นในวัฒนธรรมนั้น เกิดเป็นวัฒนธรรม-บุคลิกภาพเฉพาะสังคม งานในช่วงนี้เป็นฐานในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ในยุคต่อมาที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางจิตวิเคราะห์ และจิตวิทยาพัฒนาการ มาให้ความสำคัญกับความเป็นตัวตนของปัจเจกมากขึ้น ตามแนวคิด ego-identity ของ Erikson (1956, 1968) เป็นการพัฒนาความเป็นตัวเอง ที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องผ่านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคมภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยรุ่นที่จะเกิดวิกฤตอัตลักษณ์ เกิดการตั้งคำถามต่อบทบาท อุดมการณ์ และค่านิยมของตน ปัจเจกจะต้องเลือก กำหนด และยึดมั่นในบทบาทหรือจุดยืนบางอย่างเพื่อก้าวข้ามความสับสนในตนเอง และก่อรูปตัวตนของเขา ในแง่นี้อัตลักษณ์จึงไม่ได้เป็นสิ่งที่มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนาภายใต้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

จากมุมมองทางจิตวิทยานี้ Marcia (1964, 1980) นำเสนอการก่อรูปตัวตนของวัยรุ่น 4 ขั้น ต่อยอดจากอีริคสัน ได้แก่ ช่วงที่ยังไม่ได้สำรวจตัวตน และไม่ได้กำหนดว่าเป็นใคร (diffusion) ช่วงที่อัตลักษณ์ของปัจเจกเป็นไปตามความคาดหวังของผู้อื่น (foreclosure) ช่วงการสำรวจด้านต่างๆ ของอัตลักษณ์อันหลากหลาย แต่ยังไม่ตัดสินใจยึดมั่นในอัตลักษณ์ใด (moratorium)

และช่วงที่ปัจเจกรู้แล้วว่าอัตลักษณ์ของตนเป็นแบบไหน ตัวเองเป็นใคร และเลือกชุดคุณค่าอุดมการณ์ที่ต้องการอ้างอิงตัวตนได้ (achievement) แนวคิดดังกล่าวเมื่อถูกนำมาใช้ศึกษาพัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity) กลับพบข้อจำกัด เช่น เยาวชนจำนวนมากยังอยู่ในช่วงที่ไม่ได้เลือกจุดยืนทางการเมือง แม้จะอยู่ในช่วงมหาวิทยาลัยที่มีการสำรวจตัวตนอันหลากหลายแล้ว แต่หลายคนก็ยังเลือกที่จะยึดถือแนวคิดทางการเมืองของครอบครัวมากกว่า ประกอบกับการมองว่าการเมืองไม่ใช่แกนกลางในชีวิตของปัจเจก ก็ยิ่งทำให้ละเลยการศึกษาอัตลักษณ์ทางการเมืองไป (Inglehart, 1997 as cited in Gentry, 2018, p. 9)

ด้วยเหตุนี้ Gentry (2018) จึงนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับอัตลักษณ์ทางการเมือง เสนอแนวคิดอัตลักษณ์ทางการเมือง (political ego identity) เป็นการรวมกันของมุมมองความคิด พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการตระหนักรู้ทางการเมือง และการยึดโยงเข้ากับผู้นำทางการเมืองที่สร้างแรงบันดาลใจ และพรรคการเมือง โดยแบ่งเป็นกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ 4 ระดับ (Gentry, 2018, pp. 13-15) คือ 1) ช่วงพัฒนาเต็มขั้น มีความเข้าใจตนเองทางการเมืองผ่านการไตร่ตรองชุดความคิด คุณค่า และอุดมการณ์อย่างลึกซึ้ง แสดงออกผ่านพฤติกรรมทางการเมือง และมองว่าการเมืองเป็นส่วนสำคัญในชีวิต 2) ช่วงกำลังพัฒนา รู้จุดยืนตนเอง แต่ขาดการพิจารณาไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งและมีความยึดโยงต่อพรรคและนโยบายต่ำกว่า 3) ช่วงสำรวจ (exploration) เห็นความสำคัญของการเมืองและกำลังทดลองแนวทางต่าง ๆ แต่ยังไม่ตัดสินใจชัดเจน และ 4) ช่วงไม่ชัดเจนในตัวตน (diffusion) ยังไม่ตัดสินใจในอัตลักษณ์ ไม่สนใจ หรือหลีกเลี่ยงการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ

การจำแนกระดับขั้นของอัตลักษณ์เหล่านี้ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางการเมืองในระดับปัจเจกได้อย่างมีโครงสร้างมากขึ้น เพราะเป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อต้องการตอบคำถามว่าทำไมเยาวชนถึงออกมาลงคะแนนเสียง และอธิบายพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของเยาวชนในบริบทการเมืองอเมริกัน ทำให้กรอบคิดของเจนทรียังมีข้อจำกัดในด้าน การอธิบายพลวัตอัตลักษณ์ในเชิงวาทกรรมและยุทธศาสตร์ทางการเมือง กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาการภายในของปัจเจก แต่ไม่สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมว่าปัจเจกใช้อัตลักษณ์ทางการเมืองอย่างไรในเชิงยุทธศาสตร์ และในบริบทของความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่อัตลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะภายในตัวบุคคล อันเป็นบริบทที่เกิดขึ้นในงานของผู้เขียน ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจอัตลักษณ์จึงต้องย้อนไปพิจารณาข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยาในช่วงทศวรรษ 1970 และ 1980 เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพศชาติพันธุ์ และชาติ รวมไปถึงกระบวนการสะท้อนตัวตน (Clifford & Marcus, 1986; Clifford, 1988 as cited in Meijl, 2010, p. 70)

ข้อถกเถียงในช่วงดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ไม่ได้เป็นการเรียนรู้ความเหมือนหรือความโดดเด่นที่ถูกหล่อหลอมมาจากสังคมวัฒนธรรม แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลาย เราเรียนรู้ว่าเราเป็นใครจากการรู้ว่าเราไม่ใช่อะไร การนิยามอัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการจำแนกแยกแยะ และขีดเส้นแบ่งให้กับสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งใดใช่ หรือไม่ใช่ ในแง่นี้อัตลักษณ์ได้อ้างอิงความหมายด้านตรงข้ามมาเปรียบเทียบ กลายเป็นความเป็นอื่น (อภิญา เพ็องฟูสกุล, 2546, น. 76-77) อีกทั้งในบริบทโลกาภิวัตน์ก็ยิ่งทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับโลกมากขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่คู่ตรงข้าม เราจึงเห็นอัตลักษณ์อันหลากหลายที่ถูกประกอบสร้างผ่านความแตกต่างทางวัฒนธรรม วาทกรรม ตำแหน่งแห่งที่ รวมไปถึงปฏิบัติการอันหลากหลาย มุมมองดังกล่าวจึงสอดคล้องไปกับคำนิยามอัตลักษณ์ของ Hall (1996) ว่าเป็นจุดเชื่อมต่อของการประกอบสร้างตัวตนอันหลากหลาย และบางครั้งก็มีการปะทะ ขัดแย้งกันเอง อัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการที่ไม่สิ้นสุด ไม่ใช่สิ่งเดียว แต่เป็นความหลากหลายของวาทกรรมและปฏิบัติการ อันเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การอ้างอิงตัวตนที่แตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงเวลาและบริบท (Hall, 1996, pp. 5-6)

มากไปกว่านั้น Bernstein (1997) ยังต่อยอดแนวคิดอัตลักษณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แสดงให้เห็นบทบาทอัตลักษณ์ทางการเมืองในเชิงยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว ที่ไม่ได้แบ่งแยกระหว่างการแสดงออกทางอัตลักษณ์กับการเป็นยุทธศาสตร์ทางการเมือง แต่เป็นการหลอมรวมทั้งเป้าหมาย (goal) และกลยุทธ์ (strategy) เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์กับขบวนการเคลื่อนไหวได้อย่างครอบคลุมและยืดหยุ่นมากขึ้น (Bernstein, 2008, p. 277)

Bernstein จึงเสนอรูปแบบของอัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity model) ในขบวนการเคลื่อนไหว 3 ระดับ (1997, 2008) ได้แก่ 1) การใช้อัตลักษณ์เพื่อเสริมพลังอำนาจ (identity for empowerment) เป็นการฟื้นฟูศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจ ความเป็นตัวเอง และอำนาจของกลุ่มชายขอบจากภายใน เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมทางการเมืองของกลุ่ม ใช้ในการระดมพล 2) การใช้อัตลักษณ์เชิงยุทธศาสตร์ (identity deployment) เป็นการใช้สัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่ม จัดวางตำแหน่งของตนในพื้นที่สาธารณะ เพื่อวิพากษ์วัฒนธรรมหลัก และสื่อสารให้สังคมรับรู้ และ 3) อัตลักษณ์ในฐานะเป้าหมาย (identity as a goal) เป็นการยอมรับอัตลักษณ์ของกลุ่ม เพื่อนำมาใช้เป็นเป้าหมายในการเคลื่อนไหว อีกนัยหนึ่งคือเป็นการเรียกร้องให้สังคมยอมรับอัตลักษณ์ที่ถูกตีตรา

อีกทั้ง Bernstein ยังเสนอแนวคิดผลลัพธ์ย้อนกลับ (feedback loops) ที่พัฒนาต่อยอดจากแนวคิดเดิมของเธอ ทำให้เห็นว่าอัตลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้โครงสร้างหรือวาทกรรม เพื่อใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวเท่านั้น แต่ยังส่งผลย้อนกลับไปกำหนดทิศทาง

ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ การจัดการภายในกลุ่ม และเป้าหมายการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างอัตลักษณ์ และปฏิบัติการทางการเมือง (Bernstein, 2008, pp. 290-294) แม้แนวคิดของ Bernstein จะเป็นฐานสำคัญในการเข้าใจอัตลักษณ์การเมืองในขบวนการเคลื่อนไหว แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายพลวัตของอัตลักษณ์ในยุคสื่อดิจิทัลที่พรมแดนของการสื่อสาร และตัวตนของปัจเจกมีความลื่นไหลและต่อรองได้ตลอดเวลา

การนำแนวคิดการสวมทับบทบาท หรือการปฏิบัติการแสดง (performativity) ของ Butler (1990, 1993) เข้ามาร่วมพิจารณา ทำให้เห็นความสลับซับซ้อนของการก่อร่างอัตลักษณ์มากขึ้น โดยมองว่าอัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ก่อนหน้า หรือมีความเป็นสารัตถะที่ตายตัว แต่เป็นผลลัพธ์ของการแสดงออกที่เกิดซ้ำภายใต้กรอบวาทกรรมที่เป็นไปได้ในแต่ละช่วงเวลา กล่าวคืออัตลักษณ์ไม่ได้ถูกเลือกใช้ หากแต่ถูกกระทำซ้ำอย่างต่อเนื่อง (repetition) ผ่านคำพูด การแสดงท่าทาง และการปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ตัวตนของปัจเจกจึงมีความลื่นไหล สลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลง และต่อรองให้มีความหลากหลายเฉพาะตัวได้ตลอดเวลา เพราะอัตลักษณ์ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงยุทธวิธี และเป้าหมายของขบวนการทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นผลลัพธ์ของปฏิบัติการแสดงออกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่สาธารณะ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล การสื่อสารแบบเครือข่ายได้เปลี่ยนรูปแบบของการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองไปอย่างมาก แนวคิดของ Bennett and Segerberg (2012) ช่วยเข้ามาเติมเต็มช่องว่างนี้ได้เป็นอย่างดี พวกเขาเสนอแนวคิดปฏิบัติการเชื่อมโยง (connective action) ซึ่งให้เห็นรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ส่วนตัว ช่วยเปิดโอกาสให้ปัจเจกสามารถต่อรอง เปลี่ยนแปลง เชื่อมโยงกับเครือข่ายได้ให้เป็นการแสดงออกเฉพาะตัว (personalized action frames) โดยปราศจากองค์กรจัดตั้ง การเคลื่อนไหวแบบนี้จึงมีลักษณะยืดหยุ่น ปรับตัวได้รวดเร็ว และกระจายอำนาจสูง Bennett and Segerberg เสนอรูปแบบการเคลื่อนไหวดังกล่าวเปรียบเทียบกับรูปแบบการเคลื่อนไหวแบบดั้งเดิม อย่างปฏิบัติการรวม (collective action) ที่เน้นการรวมตัวของผู้คนภายใต้การนำของแกนนำ หรือองค์กรทางการเมือง เพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมที่ชัดเจนในการขับเคลื่อน (Bennett & Segerberg, 2012, pp. 750-752)

ปฏิบัติการเชื่อมโยงนี้ ให้ความสำคัญกับพลังของการเชื่อมโยงมากกว่า การสร้างอัตลักษณ์ร่วม อัตลักษณ์จึงกลายเป็นสิ่งที่ถูกแสดงออก แบ่งปัน และเจรจาต่อรองในพื้นที่ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัวหรือถูกกำหนดล่วงหน้า การแสดงออกแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการติดแฮชแท็ก การสร้างมีม หรือการโพสต์ข้อความส่วนตัว ในแง่นี้ล้วนเป็น "ภาวะแสดง" (performative acts) ที่ประกอบสร้างตัวตนทางการเมืองของปัจเจกขึ้นมาในช่วงขณะ และเมื่อปฏิบัติการเหล่านี้ถูก

กระทำซ้ำและแพร่กระจายในเครือข่าย ก็จะส่งผลต่อการรับรู้และทิศทางของประเด็นสาธารณะในวงกว้าง (Butler, 1990, 1993) เมื่อใช้ทั้งสองแนวคิดนี้ร่วมกัน ต่างช่วยอธิบายว่าผู้คนในยุคสมัยนี้สามารถเคลื่อนไหวโดยไม่ต้องมีจุดยืนร่วมทางอุดมการณ์ที่ชัดเจน เพียงแค่มีความรู้สึกเชื่อมโยงกันผ่านประสบการณ์ หรือประเด็นเฉพาะที่ปัจเจกสนใจ เช่น สิทธิ สิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมทางเพศ หรือการค้าเสรี เป็นต้น ผ่านการติดแฮชแท็ก การสร้างมีม หรือการแสดงจุดยืนผ่านโพสต์ส่วนตัว ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายอย่างละเอียดในส่วนถัดไป “การทำงานเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว”

จากที่กล่าวไปข้างต้น Bennett and Segerberg ไม่ได้เสนอว่าปฏิบัติการเชื่อมโยง (connective action) จะเข้ามาแทนที่การเคลื่อนไหวแบบเดิม หรือการเคลื่อนไหวแบบปฏิบัติการร่วม (collective action) ที่เน้นอัตลักษณ์ร่วม และเครือข่ายแบบแน่นแฟ้น แต่รูปแบบดังกล่าวกำลังถูกท้าทาย ด้วยรูปแบบการเคลื่อนไหวใหม่ที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้การแสดงออกทางอัตลักษณ์ที่มีความเฉพาะตัว และมีความเหมาะสมกับยุคดิจิทัลมากขึ้น รูปแบบการเคลื่อนไหวทั้งสองนี้ยังคงอยู่ร่วมกันในนิเวศของการเคลื่อนไหว (movement ecology) โดยบางขบวนการอาจเริ่มต้นแบบปฏิบัติการเชื่อมโยง แล้วค่อยจัดตั้งเป็นปฏิบัติการร่วม หรือบางกรณีก็ใช้ทั้งสองแนวพร้อมกัน เช่น มีการแชร์ออนไลน์ควบคู่กับการลงถนนจริง เหมือนอย่างในการเคลื่อนไหวของกลุ่มยึดครองวอลล์สตรีท (Occupy Wall Street) (Bennett & Segerberg, 2012, p. 746)

งานศึกษานี้จึงอาศัยแนวคิดว่าอัตลักษณ์ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้าง และต่อรองผ่านความสัมพันธ์กับความเป็นอื่น เสียงอันหลากหลาย และสื่อสัญลักษณ์ โดยเฉพาะในการเมืองร่วมสมัย อัตลักษณ์ควรถูกมองในฐานะเครื่องมือที่ถูกใช้ต่อสู้ ต่อรองในพื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัวหรือคงที่ มากไปกว่านั้นในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวันของผู้คน เรายังไม่อาจยึดติดกับกรอบการวิเคราะห์แบบเดิม เพราะจะไม่สามารถทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวการเมืองยุคใหม่ได้อย่างครอบคลุม อัตลักษณ์ทางการเมืองในยุคดิจิทัลนั้นไม่ได้ยึดโยงอยู่กับอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นเนื้อเดียวกัน หากแต่เกิดจากการรวมตัวของผู้คนผ่านการแสดงออกส่วนตัวของปัจเจกที่สามารถแบ่งปัน ปรับเปลี่ยน เชื่อมโยง และขยายผลผ่านเครือข่ายสื่อสังคม อัตลักษณ์ทางการเมืองในบริบทนี้จึงเป็นอัตลักษณ์ที่หลากหลาย มีลักษณะชั่วคราว และถูกกำกับโดยอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มดิจิทัลมากกว่าสถาบันการเมืองแบบดั้งเดิม

เห็นได้จากการแสดงออกของนางแบก ที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบหลวมไม่เป็นทางการ และแสดงออกรายวันผ่านการกระทำบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การตอบโต้คู่ขัดแย้ง การปั่นกระแสในทวิตเตอร์ หรือการผลิตมีมทางการเมือง จึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ แต่เป็นการผลิตและทำให้ตัวตนมีชีวิตใหม่อยู่เสมอ ตัวตนของนางแบกมิได้ตั้งอยู่บนฐานอัตลักษณ์ที่นิยาม

ไว้อย่างตายตัว หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างและทำให้มีพลังผ่านการกระทำซ้ำๆ และการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ

1.3.2 การทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics)

แนวคิดนี้ใช้ทำความเข้าใจปฏิบัติการร่วมของปัจเจกที่กระทำผ่านเทคโนโลยีสื่อสารดิจิทัล จนก่อตัวเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีขนาดใหญ่ โดยพุ่งเป้าไปที่นักการเมือง พรรคการเมือง ไปจนถึงบริษัท แบรินด์สินค้า องค์กรข้ามชาติ และเวทีการประชุมพหุคูณนานาชาติ การเมืองรูปแบบใหม่นี้ได้เข้ามาแทนที่การเมืองแบบดั้งเดิม โดยให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ ค่านิยม รูปแบบวิถีชีวิต และความกังวลส่วนตัวของปัจเจก มากกว่าจะเป็นลักษณะร่วม (ชนชั้น พรรคการเมือง อุดมการณ์) ที่มักอ้างอิงกับสถาบันทางการเมือง หรือองค์กรแบบเก่า (Bennett, 2012, p. 20)

การเคลื่อนไหวของรูปแบบการเมืองนี้ถูกขับเคลื่อนจากหลายประเด็นความสนใจ แม้จะมีความคล้ายคลึงกับการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (identity politics) ที่ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม (ผู้หญิง ชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ และคนพื้นเมือง) หรือประเด็นเฉพาะเฉพาะ (ต่อต้านสงคราม-อาวุธนิวเคลียร์ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสิทธิเฉพาะเรื่อง) หากแต่การทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว ให้ความสำคัญกับความหลากหลาย (diversity) และการถูกนับรวม (inclusiveness) จึงมีกลุ่มคนหลากหลายเข้าร่วมขับเคลื่อนในประเด็นที่แตกต่างกันไป ไม่ได้จำกัดเฉพาะอัตลักษณ์ของกลุ่ม หรือขับเคลื่อนในบางประเด็นเท่านั้น เช่น ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ-สังคม การพัฒนาการอนุรักษ์ธรรมชาติ สงคราม และประเด็นทางเพศ (Bennett, 2012, p. 21)

ความหลากหลายที่เปิดกว้างนี้ก็ยิ่งทำให้ปัจเจกหยิบยกบางอย่างมาเชื่อมโยงกับตัวเองได้มากขึ้น โดยมีเทคโนโลยีมาช่วยสร้างความสัมพันธ์แบบหลวมกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทำให้ผู้คนได้ออกมาบอกเล่าประสบการณ์ และความกังวลของตนเอง จนเกิดเป็นความรู้สึกร่วม และเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์ หรือความกังวลในขณะนั้น (Bennett, 2012, p. 22) ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาพื้นที่ส่วนตัวไว้ได้ อุดมการณ์และพรรคการเมืองตามแนวคิดพลเมืองไม่ได้มีความสำคัญเท่ากับการที่ผู้ออกเสียงรายบุคคลสามารถอ้างอิงตัวตนเข้ากับผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่ตนชอบ ด้วยการสร้างการเมืองตามแนวทางของตน (personal politics) ผ่านคุณค่าและวิถีชีวิตประจำวันของปัจเจก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน การเมืองรูปแบบใหม่จึงเป็นกระแสที่เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น อย่างการเคลื่อนไหวอาหรับสปริง อินดิกราดอส (Indignados) ในสเปน และกลุ่มยึดครองวอลล์สตรีท ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การเคลื่อนไหวเหล่านี้ล้วนสืบเนื่องจากวิกฤตการณ์การเงินโลกในยุคเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่

รูปแบบการเมืองนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้วในรูปของการเมืองประชานิยมที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้นำทางการเมือง และอารมณ์ผูกพันของปัจเจกต่อนักการเมืองประชานิยมนั้นๆ โดยสามารถสืบย้อนต้นกำเนิดไปได้ถึงช่วงทศวรรษ 1970 สืบเนื่องจนมาถึงต้นศตวรรษที่ 21 อันเป็นช่วงวิกฤตการณ์การเงินโลก (Bennett, 2012, pp. 22, 24) การทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัวจึงเกิดขึ้นมาจาก 3 เงื่อนไขหลัก คือ ประการแรก ความแตกแยกทางสังคม ที่ทำให้เกิดการล่มสลายของสถาบันทางสังคม-การเมือง-เศรษฐกิจ และกลุ่มอัตลักษณ์เดิม ประการต่อมา เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกและการบริโภคนิยม ที่ผู้คนหันมาสนใจเป้าหมาย ค่านิยม และอัตลักษณ์ของตนเองเป็นหลัก และประการสุดท้าย การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ อย่างสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยให้ปัจเจกแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกทางการเมืองได้โดยตรง ไม่ต้องพึ่งพาพรรคการเมือง อีกทั้งยังเอื้อให้เกิดการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในรูปแบบการเมืองใหม่นี้ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปฏิบัติการส่วนตัว (personal action frames) หรือ การเมืองแบบ DIY ที่ช่วยเปลี่ยนพลเมืองดีผู้ซบเซาด้วยหน้าที่ (dutiful citizen) ในยุคสมัยใหม่ มาเป็นคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันที่ต้องการหนีห่างจากบรรทัดฐานทางสังคมแบบเดิม มาให้ความสำคัญกับการเป็นตัวเอง แสดงออกถึงอัตลักษณ์ตามค่านิยมที่ตนยึดถืออย่างอิสระ (self-actualizing citizen) ทำให้ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเปิดกว้างต่อความคิดสร้างสรรค์ของปัจเจก ไม่มีรูปแบบการจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นทางการ ที่มีผู้นำหรือการนิยามตัวตนร่วมแบบดั้งเดิม (collective identification) รวมไปถึงไม่แบ่งแยกอุดมการณ์หรือแบ่งลำดับชั้น และต้องมีโครงสร้างการสื่อสารที่เปิดกว้าง เอื้อให้เกิดการเชื่อมโยง และทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อขยายการเคลื่อนไหวไปให้ไกลกว่าสื่อสังคมออนไลน์ (Bennett, 2012, p. 30)

เห็นได้จากการเคลื่อนไหวในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่อาหรับสปริง เรื่อยมาจนถึงการปฏิวัติร่มที่ฮ่องกง และการเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนในไทย 2563 ต่างมีรูปแบบการเคลื่อนไหวกระจายตัว ไร้ศูนย์กลาง มีการรวมกลุ่มกันอย่างหลวมๆ และใช้การนิยามตัวตนแบบกว้าง นับรวมทุกความหลากหลาย ทำให้ภาพลักษณ์การชุมนุมมีท่าทีเป็นมิตร ช่วยให้สามารถกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงได้ง่าย และผู้คนรับฟัง ในบทความนี้ของเบนเน็ตต์ ใช้กรณีศึกษาการยึดครองวอลล์สตรีท มาวิเคราะห์ค่าที่ปรากฏบนสื่อออนไลน์ ชี้ให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวทำให้ประเด็นความไม่เท่าเทียมเป็นที่พูดถึงกันอย่างแพร่หลาย นักการเมือง และบริษัทขนาดใหญ่ต่างยอมรับและปรับตัว มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น จนทำให้บทสนทนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจเปลี่ยนไปภายในระยะเวลาอันสั้น (Bennett, 2012, pp. 32-33) เห็นได้ว่าการเมือง DIY มีความสัมพันธ์กับการเมืองของการบริโภควัฒนธรรมการคว่ำบาตรสินค้าและแบรนด์จึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ปัจเจกแสดงออกมา แม้ว่าจะไม่ได้

สร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม แต่ทำให้ประเด็นปัญหาความไม่เท่าเทียม สิทธิแรงงาน สิทธิมนุษยชน ฯลฯ เป็นที่รับรู้ขึ้นมาในวงกว้าง ผลสุดท้ายฝ่ายตนเองก็ต้องยอมปรับตัวให้การบริโภคนั้นเป็นมิตรต่อแรงงาน ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (Bennett, 2012, p. 36)

คำถามและข้อท้าทายที่ตามมาคือ รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบการเมือง DIY นี้จะสามารถนำไปสู่การบรรลุข้อเรียกร้องอย่างยั่งยืนได้หรือไม่ เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ของ McCargo (2021) ว่าแม้ขบวนการเยาวชนไทยจะขยายตัวอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การพูดคุยถกเถียงปัญหาเชิงโครงสร้างและสถาบันกษัตริย์อย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน แต่กลับไม่สามารถบรรลุข้อเรียกร้อง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมได้ สิ่งนี้เป็นทางสองแพร่ง (dilemma) ในการเคลื่อนไหวของเยาวชน และของการเมืองแบบ DIY ด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่เราต้องขบคิดและศึกษากันต่อไป

อย่างไรก็ตามเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเมืองแบบ DIY นำมาซึ่งการถกเถียงและปรับเปลี่ยนท่าทีในการกล่าวถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง อย่างความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ-สังคม สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน ความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น อีกทั้งยังมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองในยุคปัจจุบัน กลายมาเป็นการขับเคลื่อนในประเด็นวิถีชีวิต และคุณค่ารอบตัวของปัจเจก เราจึงเห็นการเคลื่อนไหวในหลายรูปแบบ โดยมีเทคโนโลยีเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยขยายพื้นที่ ทำให้เกิดการร่วมมือที่สามารถเข้าไปท้าทายระบบโครงสร้างการเมืองแบบเก่า เกิดเป็นพื้นที่ทางการเมืองใหม่ให้พวกเขาได้แสดงออก

การทำงานเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว ประกอบกับแนวคิดพัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมืองที่กล่าวไปในส่วนที่แล้ว ช่วยอธิบายปรากฏการณ์แฟนด้อมการเมืองในเมืองไทยยุคนี้ได้เป็นอย่างดี หมายรวมถึงแฟนคลับนักการเมือง และกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมืองรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะเป็น “ด้อมส้ม” หรือ “นางแบก” ต่างก็เป็นหนึ่งในรูปแบบของการเมือง DIY ที่ปัจเจกแสดงออกมา ผ่านการนำวัฒนธรรมสมัยนิยมมาปรับใช้ในการสื่อสาร ร่วมกับการใช้รูปแบบเฉพาะของแต่ละแพลตฟอร์มในการสร้างปฏิบัติการใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการใช้มีม มาทำเป็นมุกตลกล้อเลียนตนเอง หรือฝ่ายตรงข้าม การใช้แฮชแท็กกรณีงศ์ปลุกระดมมวลชน รวมกลุ่ม หรือใช้ติดตามข่าวสาร ใช้การตัดต่อคลิปสั้น หรือทำภาพอินโฟกราฟฟิก และมีมาอธิบายสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ไม่ได้มีศูนย์กลาง หรือแกนนำ และไม่ได้เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มที่มีอุดมการณ์เหมือนกันเท่านั้น แต่เกิดจากการเชื่อมโยงผ่านประสบการณ์ ความรู้สึกร่วม และรูปแบบการสื่อสารบนเครือข่ายที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล

ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ หรือ “นางแบก” เป็นอัตลักษณ์ทางการเมือง และรูปแบบการแสดงออกที่ล้วนนำการเมืองแบบ DIY มาใช้สร้างพื้นที่ทางการเมืองของ

ตนเองอย่างเข้มข้น อีกทั้งแนวคิดทั้งสองที่ผู้เขียนนำมาใช้ ไม่เพียงช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของปัจเจกในการเมืองร่วมสมัย ในฐานะผู้บริโภคทางการเมืองที่มีตัวตนเท่านั้น แต่ยังช่วยอธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเลือกตั้ง หรือการประชุมประท้วง หากแต่รวมถึง “การสร้างสรรค์อัตลักษณ์” ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีพื้นฐานมาจากชุดคุณค่า ความเชื่อ และวัฒนธรรมสมัยนิยมที่ปัจเจกยึดถืออีกด้วย นี่จึงเป็นการขยายขอบเขตของการเมืองให้กลายเป็นพื้นที่ที่ปัจเจกสามารถนิยามความเป็นการเมืองของตนได้ ในบริบทนี้อัตลักษณ์ทางการเมืองจึงไม่ใช่แค่สิ่งที่เราเป็น หากแต่เป็นสิ่งที่เราทำ (identity-in-action) ผ่านการสื่อสาร และการแสดงออกในโลกที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ทุกวันโดยเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์

1.4 คำถามวิจัย

ท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองที่พลิกผันนี้ นางแบก หรือคนเสื้อแดงรุ่นใหม่นี้ พวกเขาเป็นใคร เกิดขึ้นมาภายใต้บริบททางการเมืองแบบใด และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไรบ้าง

1.5 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาว่าคนเสื้อแดงรุ่นใหม่เป็นใคร มีพื้นเพมาจากไหน
2. เพื่อศึกษาว่าคนเสื้อแดงรุ่นใหม่เกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมืองแบบใด
3. เพื่อศึกษาปฏิบัติการทางการเมืองของคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ว่ามีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างไร

1.6 ระเบียบวิธีวิจัย

1.6.1 สนามและผู้คนในงานศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานศึกษาว่าคนเสื้อแดงรุ่นใหม่เป็นใคร พวกเขาเกิดขึ้นมาภายใต้บริบททางการเมืองแบบใด และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร ผู้เขียนจึงเลือกศึกษาคนรุ่นใหม่ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี จนถึง 35 ปี¹) ที่นิยามตนเองว่าเป็น “ผู้สนับสนุนเพื่อไทย” หรือ “นางแบก” บนทวิตเตอร์ (X) อันเป็นพื้นที่ที่พวกเขาแสดงออกทางการเมืองและมีวิวาทะกับผู้สนับสนุนพรรคอื่นอย่างเข้มข้น แต่จากการเข้าไปสังเกตการณ์ ผู้เขียนพบว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีความหลากหลายของรุ่นวัย ผู้สนับสนุนเพื่อไทยไม่ได้มีเพียงแต่เยาวชน แต่มีตั้งแต่วัย 40-50 ปี รวมไปถึงผู้ที่นิยามตนเองเป็นคนเสื้อแดงที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ปี 2550 เข้ามามีส่วนร่วมจำนวนไม่น้อย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสัมภาษณ์คนเสื้อแดงเพิ่มเข้ามาด้วย เพื่อให้เห็นถึงบริบทความเป็นมาและการเปรียบเทียบกับ การเป็นคนเสื้อแดงรุ่นใหม่มากขึ้น แต่ยังคงให้ความสำคัญกับคนรุ่นใหม่เป็นหลัก ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนถัดไป

1.6.1.1 สนามออนไลน์และออฟไลน์

ทวิตเตอร์ (X) เป็นสนามที่ผู้เขียนใช้สังเกตการณ์และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยเป็นหลัก แต่หากมีการนัดรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมตามสถานที่ต่างๆ ผู้เขียนก็ไปร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมนั้นด้วย เช่น กิจกรรมพบปะของกลุ่ม PTST (เพื่อไทย supporters) โดยมีช่วงเวลาการศึกษาคือ 1 ปี ตั้งแต่พฤศจิกายน 2566 ถึงตุลาคม 2567 แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 1) ช่วงการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เบื้องต้น และการไปร่วมกิจกรรมพบปะกับผู้สนับสนุน ในเดือนพฤศจิกายน 2566 ถึงมกราคม 2567 และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกในเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2567 ในช่วงนี้มีการพบปะและกินข้าวร่วมกับผู้สนับสนุนกลุ่มหนึ่งอีกหนึ่งครั้ง ประกอบกับการสังเกตการณ์บนทวิตเตอร์อย่างต่อเนื่อง

การสังเกตการณ์บนทวิตเตอร์ ผู้เขียนเลือกใช้บัญชีส่วนตัวที่เปิดมานานกว่า 10 ปี ในการเข้าสู่สนาม กดติดตามผู้สนับสนุนเพื่อไทย แฟนคลับนักการเมือง คนเสื้อแดง และผู้สนับสนุนก้าวไกล แม้ว่าบัญชีผู้ใช้งานของผู้เขียนจะไม่ได้เปิดเผยตัวตน มีรูป หรือข้อมูลส่วนตัว

¹ ผู้เขียนขอปรับใช้คำจำกัดความและเกณฑ์อายุ ‘เยาวชน’ ตามงานของ Barrett and Pachi (2019) ที่มองว่าเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กมาสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น และต้องสามารถใช้ชีวิตพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยเกณฑ์จาก African Youth Charter เป็นฐาน โดยมีอายุระหว่าง 15 ถึง 35 ปี เพราะการเติบโตในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้มีหลายปัจจัย ไม่ได้เป็นเส้นตรง บางครั้งกระบวนการก็มีการยืดขยายช่วงเวลาออกไป แตกต่างกันไปตามบริบทสังคม

มากนัก คล้ายกับบัญชีหลุม แต่มียอดผู้ติดตามจำนวนหนึ่ง เป็นบัญชีที่ผู้เขียนใช้ติดต่อกับเพื่อน และคนรู้จักบางคน (ที่ไม่ได้สนิทกัน และรู้จักกันทางออนไลน์) เสพข่าว บ่น ริหิวติเรื่อยเปื่อยมาก่อน และยังคงมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงว่าผู้เขียนไม่ใช่บัญชี IO และบอท ที่มักเปิดใช้มาไม่นาน¹ ในการเก็บข้อมูลนี้ผู้เขียนไม่ได้เปิดเผยตัวตนกับผู้สนับสนุนตั้งแต่แรก แต่เริ่มมาจากการสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลการพูดคุย การแสดงความคิดเห็น วิวาทะระหว่างผู้สนับสนุนเพื่อไทยด้วยกันเอง และผู้สนับสนุนพรรคอื่น จนกระทั่งได้ข้อมูลมาเบื้องต้นแล้ว ผู้เขียนจึงเริ่มทาบตามผู้สนับสนุนที่กดติดตามไว้ และเปิดเผยตัวตนในฐานะผู้วิจัยเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกในเวลาต่อมา

1.6.1.2 ภูมิหลังผู้ให้ข้อมูล

ในจำนวนผู้ถูกศึกษาทั้งหมด 50 รายนี้² ส่วนใหญ่ล้วนเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ทว่าเข้ามาพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลมีเพียง 10 คน หากแบ่งตามเพศสภาพ มีเพศชาย 10 คน เพศหญิง 12 คน และเพศอื่นๆ 28 คน (รวมถึงผู้ที่ไม่ประสงค์ระบุเพศ) มากไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาในระดับการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 44 ราย จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย มีเพียง 5 รายเท่านั้นที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี และอีก 1 ราย กำลังสำเร็จการศึกษาจากมัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในงานศึกษานี้เท่านั้น มีทั้งหมด 22 ราย ดังนี้

1) ลูกชานาไทย (ชาย) เป็นนามแฝง (username) สมัยเล่นเว็บบอร์ด อายุ 59 ปี คนภาคกลาง เขามีโอกาสได้เรียนต่างประเทศในช่วงการรัฐประหาร 2549 ก่อนจะกลับมาเป็นข้าราชการประจำในกระทรวงแห่งหนึ่ง เขาเป็นสื่อแดงขาประจำในเว็บบอร์ดผู้จัดการ พันทิป

¹ บัญชี IO หรือบัญชีผู้ใช้งานที่ถูกเปิดขึ้นมาเพื่อใช้ในปฏิบัติการด้านข่าวสาร จากการสังเกตการณ์ของผู้เขียน พบว่าบัญชีเหล่านี้มักตั้งรูปโปรไฟล์ด้วยรูปศิลปิน หรือไอดอลเกาหลี และตัวละครจากอนิเมะญี่ปุ่น ชื่อบัญชีผู้ใช้งานเป็นตัวอักษรและตัวเลขแบบสุ่มหลายตัวประกอบกันยาว แต่ไม่สามารถอ่านเป็นคำได้ หลายรายมีการเปลี่ยนชื่อบัญชีผู้ใช้งาน แต่ชื่อโปรไฟล์มักมีอิโมจิรูปธงชาติไทย หรือหัวใจสีเหลือง ยอดผู้ติดตามและถูกติดตามหลักสิบ ไม่มีการริหิวติ บ่นเรื่อยเปื่อย แต่พุ่งเป้าริหิวติและทวิตเฉพาะบางประเด็นเท่านั้น เช่น ทวิตชื่นชมสถาบันกษัตริย์และราชวงศ์ โดยเฉพาะพระราชกรณียกิจของรัชกาลที่ 10 และพระราชินี หรือโจมตีพรรคก้าวไกล ประกอบกับภาษาที่ใช้ก็มีความต่างอย่างชัดเจน

² จากผู้ถูกศึกษาทั้งหมด มีจำนวน 5 ราย ที่เป็นผู้สนับสนุนพรรคก้าวไกล เพราะผู้เขียนต้องการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นทางการเมือง และตรวจสอบข้อมูลบางประการ โดยเฉพาะอย่างประเด็นที่มีการวิวาทะกันระหว่างผู้สนับสนุนทั้งสองพรรค

และเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งเว็บไซต์ไทยฟรีนิวส์ และกลุ่ม FARED ร่วมกับแมวอ้วน ปัจจุบันนี้เขาเป็นข้าราชการเกษียณอายุ อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ยังคงแสดงความเห็นทางการเมืองอย่างต่อเนื่องผ่านเฟซบุ๊กส่วนตัว และไปร่วมจัดรายการกับนักเลงโบราณในช่อง TV24 สถานีประชาชน

2) ThaiDelphi (ชาย) นามแฝงตั้งแต่สมัยเล่นเว็บบอร์ด เขาเป็นคนกรุงเทพฯ แต่กำเนิด อายุ 53 ปี เป็นผู้มีความรู้ในทางคอมพิวเตอร์เป็นอย่างดี และเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งเว็บไซต์ไทยฟรีนิวส์ ภายหลังจากที่กลุ่มไทยฟรีนิวส์เริ่มจัดตั้งกลุ่ม FARED ในช่วงความขัดแย้งทางการเมือง 2552-2553 เขาก็กับเพื่อนแยกตัวออกมาตั้งกลุ่มถ่ายถอดสดสัญญาณของตนเองในเว็บบอร์ดต่อมาในยุคที่โทรศัพท์ Blackberry เป็นที่นิยมในไทย เขาก็ได้ตั้งกลุ่ม red berry ขึ้นมาเป็นอีกช่องทางหนึ่ง พอหลังจากการสลายการชุมนุม 2553 เขาก็เข้าร่วมกับกลุ่มวันอาทิตย์สีแดงของ บ.ก.ลายจุด และกลุ่ม 2 ขา เพื่อประชาธิปไตย เป็นกลุ่มปั่นจักรยานเหยียบคนเสื้อแดงทั่วประเทศ ก่อนจะล้มเลิกไปก่อนการรัฐประหาร 2557 ปัจจุบันนี้เขาเป็นผู้บริหารในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง และยังคงใช้นามแฝงเดิมเล่นทวิตเตอร์ (X) ติดตามและแสดงความเห็นทางการเมืองอย่างเข้มข้น

3) सा (หญิง) อายุ 50 ปี คนนนทบุรี เธอเข้าร่วมการชุมนุมกับคนเสื้อแดงมาตั้งแต่แรกเริ่ม และไปร่วมในทุกกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นภายหลังการสลายการชุมนุม จนกระทั่งช่วงหลังการรัฐประหาร 2557 การไปร่วมกิจกรรมกับคนเสื้อแดงของเธอน้อยลงเรื่อยๆ แต่เปลี่ยนไปเคลื่อนไหวบนเฟซบุ๊กมากขึ้น จนกระทั่งการชุมนุมของกลุ่มเยาวชน 2563 เธอได้เข้าร่วมชุมนุมพร้อมกับลูกสาว และร่วมบริจาคเงินสมทบในการชุมนุมช่วงแรก ก่อนจะเลิกไปเข้าร่วม เพราะมองว่าการชุมนุมไม่บรรลุตามเป้า ประกอบกับประเด็นความไม่โปร่งใสเรื่องเงินบริจาค ซึ่งเธอยังคงเคลื่อนไหวอยู่บนเฟซบุ๊ก และติดต่อกอย่างต่อเนือง ยิ่งช่วงใกล้เลือกตั้ง เธอตัดต่อคลิปอธิบายนโยบาย เผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับพรรคเพื่อไทยอยู่เสมอ จนโดนทวิตลงอยู่บ่อยครั้ง

4) หมอก (ชาย) อายุ 31 ปี คนขอนแก่น ปัจจุบันเป็นวิศวกรที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในอยุธยา เขาเติบโตมาในครอบครัวเสื้อแดง เคยไปร่วมชุมนุมเสื้อแดงกับพ่อสมัยมัธยม และไปชุมนุมด้านรัฐประหารกับไผ่ดาวดิน รวมไปถึงมาร่วมชุมนุมในช่วง 2563 จนกระทั่งทำงานจึงไปได้แค่เสาร์-อาทิตย์ และเลิกไปร่วมชุมนุมหลังจากการชุมนุมวันที่ 19 กันยายน 2563 เพราะรู้สึกว่าการชุมนุมจะไม่สามารถนำไปสู่การบรรลุข้อเรียกร้องได้ เมื่อมีการเลือกตั้ง เขาก็กลับมาใช้ทวิตเตอร์บ่อยขึ้น เข้าร่วมสนทนาตามห้องต่างๆ จนเปิดห้องเรื่องเล่าของตนเองในท้ายที่สุด

5) เอ็ม (หญิง) อายุ 29 ปี คนนราธิวาส แต่มาเรียนและทำงานเป็นพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เธอเติบโตมาในครอบครัวเสื้อเหลือง เลือกลงประชานิยม สนับสนุนการเคลื่อนไหวของกปปส. ช่วง ม.ปลาย เธอได้ไปเรียนต่างจังหวัด เป็นช่วงที่ห่างจากบ้าน เธอจึงหาอ่านข้อมูลต่างๆ บนอินเทอร์เน็ต จนมีความคิดต่างจากที่บ้าน พอมาเรียนมหาวิทยาลัยใน

กรุงเทพฯ ก็ยิ่งห่างจากบ้านมากขึ้น ไม่ได้พูดคุยการเมืองกัน จุดที่ทำให้เธอสนใจเพื่อไทยคือ นโยบาย ตั้งแต่สมัยไทยรักไทยที่มันสามารถเปลี่ยนคุณภาพชีวิตคนได้จริง อีกทั้งเพื่อนในมหาวิทยาลัยของเธอ ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย เป็นลูกหลานคนเสื้อแดง เธอจึงเน้นพูดคุยกับเพื่อนในกลุ่มมากกว่า ส่วนทวิตเตอร์เป็นพื้นที่ติดตามศิลปิน ข่าวสารและระบายความเห็นส่วนตัว ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยคนอื่น เธอยังกล่าวกับผู้เขียนอีกว่าเป็นแฟนทวิต

6) เพม (ชาย) อายุ 30 ปี คนปทุมธานี อดีตนักกิจกรรมทางการเมืองสมัย มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง และเป็นผู้สนับสนุนก้าวไกล ก่อนหน้านั้นในปี 2562 เขาเคยเลือกเพื่อไทยมาก่อน เพราะเห็นว่าเป็นพรรคที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ส่วนอนาคตใหม่ยังเป็นพรรคใหม่ มีความไม่แน่นอนหลายอย่างเลยไม่ตัดสินใจเลือก จุดเปลี่ยนที่ทำให้เขาเปลี่ยนใจมาเลือกก้าวไกลในการเลือกตั้ง 2566 เพราะท่าทีที่ไม่ชัดเจนของเพื่อไทยว่าจะจับมือกับฝ่ายรัฐบาลเดิมหรือไม่ ประกอบกับข่าวผู้สมัคร ส.ส.ปทุมธานี พรรคเพื่อไทย ทำร้ายร่างกายเพื่อนสมัยเรียน แต่ไม่เคยเยียวยา และที่สำคัญคือ ในช่วงอาทิตย์สุดท้ายก่อนการเลือกตั้ง ความนิยมของก้าวไกล ขึ้นมาสูงมากจนหลายคนเชื่อว่า ก้าวไกลน่าจะจะได้คะแนนเยอะ เขาจึงตัดสินใจเปลี่ยนมาเลือกก้าวไกล ในคูหาเลือกตั้งวันนั้นแทน

7) ทริส (หญิง) อายุ 36 ปี คนกรุงเทพฯ เป็นฟรีแลนซ์ เธอเกิดและเติบโต ในครอบครัวที่เลือกไทยรักไทยและเพื่อไทยมาตลอด ครอบครัวของเธอได้รับผลกระทบจากการรัฐประหาร 2549 จนประสบปัญหาทางการเงิน เพราะโครงการที่ตกลงเซ็นสัญญากับรัฐบาล ทักซิณต้องถูกยกเลิก และไม่ได้รับเงินชดเชยใดๆ เธอเริ่มสนใจการเมืองมาตั้งแต่สมัยเข้าเรียน มหาวิทยาลัย แอคเคาท์ทวิตเตอร์ของเธอเป็นที่รู้จักขึ้นมาจากการกล่าวถึงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ 60 ว่าภูมิภาคที่เลือกไม่รับร่าง รธน. ฉบับนี้มันทับซ้อนกับพื้นที่ฐานเสียงคนเสื้อแดง จากข้อความดังกล่าวก็นำไปสู่การพูดคุย-ถกเถียงกันต่อ จนเธอมีผู้ติดตามมากขึ้น และเธอยิ่งตื่นตัวมากในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง อีกทั้งเธอยังเป็นสมาชิกอาสาประจำห้องสัมแดงทางสวน และคลับฟรายแดง

8) ปัท (เกย์) อายุ 20 ปี คนสุพรรณบุรี เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เขาเติบโตมากับปูย่าเสื้อแดงจึงมีความสนใจทางการเมืองมาตั้งแต่เด็ก เริ่มแรกเขาเล่นทวิตเตอร์แบบผู้ใช้งานอื่นทั่วไป จนช่วงต้นทศวรรษ 2560 การถกเถียงเกี่ยวกับการเมือง และอุดมการณ์ต่างๆ ในทวิตเตอร์ดูเดือดมากขึ้น ประกอบกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาที่ขยายไปทั่วทุกโรงเรียน และมีการจัดม็อบตามจังหวัดต่างๆ ก็ยิ่งทำให้เขารู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และอินไปกับการเมือง พอช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2566 เขาได้เปิดห้องสนทนาบนทวิตเตอร์สเปซ “คลับฟรายแดง” เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยน และบ่นระบายอารมณ์เกี่ยวกับการเมืองในช่วงนั้น สมาชิกหลักของห้อง เช่น ธี และทริส

9) เฮช (ชาย) อายุ 44 ปี คนกาญจนบุรี แต่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ กว่า 20 ปี เป็นนักพัฒนาระบบ เขาสนใจการเมืองมาตั้งแต่สมัยพรรคไทยรักไทย เพราะเห็นว่าเป็นพรรคการเมืองที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว และอยู่จนครบเทอมได้ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่มากในสมัยนั้น เดิมเขาแสดงความเห็นและติดตามการเมืองผ่านเฟซบุ๊กเป็นหลัก แต่ในช่วงรัฐบาลประยุทธ์ที่เฟซบุ๊กเป็นที่จับจ้องและตรวจตราจากรัฐหนักขึ้น เขาจึงรู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะแสดงความเห็นทางการเมืองอีกต่อไป อีกทั้งเพื่อนในเฟซบุ๊กเขาส่วนใหญ่เป็นเพื่อนในที่ทำงานและลูกค้าที่มาติดต่อกัน ด้วยเหตุนี้เขาจึงมาเปิดบัญชีผู้ใช้งานแบบไร้ตัวตนในทวิตเตอร์ เพื่อติดตามการเมือง และเป็นพื้นที่ระบาย จนกระทั่งช่วงการหาเสียงเลือกตั้งที่ผ่านมา จากการเป็นผู้ติดตามคอยฟังบทสนทนาตามห้องสนทนาต่างๆ ก็ได้กลายมาเป็นผู้จัดเอง

10) ปัน (ไบเช็กซวล) อายุ 28 ปี เกิดและเติบโตที่กรุงเทพฯ แต่ครอบครัวของเธอเป็นคนร้อยเอ็ด เธอเคยไปทำงานอาสาให้กับพรรคอนาคตใหม่ในช่วงแรก รวมถึงสมัครสมาชิกพรรคตลอดชีพ แต่จากรูปแบบการทำงานของพรรคเน้นความเป็นอาสาสมัคร เธอจึงทำอยู่ไม่นานก็ออกมา อีกทั้งทางพรรคมีข่าวนักการเมืองและคนในพรรคที่เป็นนักกิจกรรมมีปัญหากรณีคุกคามทางเพศ เธอจึงเริ่มตั้งคำถามกับพรรค ประกอบพื้นที่ครอบครัวที่เป็นคนเสื้อแดง เลือกเพื่อไทยมาตลอด เธอจึงตัดสินใจกลับมาเลือกเพื่อไทย

11) เจต (เกย์) อายุ 36 ปี คนตรัง แต่มาทำงานและใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ เขากล่าวกับผู้เขียนอย่างภูมิใจว่าเป็นคนปักธงได้ที่เลือกทักษิณ ส่วนญาติยังคงเลือกประชาธิปัตย์กันอยู่ เขากล่าวว่ารู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในเรื่องเศรษฐกิจภายใต้รัฐบาลทักษิณ ทำให้ครอบครัวข้าราชการชั้นผู้น้อยแบบพ่อแม่เขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้เงินจากกองทุนหมู่บ้านมาลงทุน เมื่อเข้ามาเรียนและทำงานกรุงเทพฯ เขาก็ไม่สามารถพูดคุยการเมืองกับใครได้ จึงใช้พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ระบาย แสดงความเห็นทางการเมือง ทำให้เขาได้เจอคนที่มีความคิดเหมือนกัน สนับสนุนพรรคเดียวกันจำนวนหนึ่ง

12) เค (หญิง) อายุ 28 ปี คนศรีสะเกษ มาเรียนและทำงานที่กรุงเทพฯ ครอบครัวเธอเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ลงสมัครกับไทยรักไทย/เพื่อไทย เธอจึงเห็นการทำงานและการลงพื้นที่ของนักการเมืองสไตร์เพื่อไทยมาตลอด และการเมืองแบบเพื่อไทยก็เป็นสิ่งที่เห็นผลลัพธ์จริงเกิดการเปลี่ยนแปลงที่รับรู้ได้ เธอยังกล่าวกับผู้เขียนอีกว่าก่อนจะถูกเรียกว่าเป็นนางแบก เธอก็เคยถูกเรียกว่าเป็น “เพมทวิต” มาก่อน ทั้งที่เธอแค่ออกมาแสดงความเห็นตามที่คิดเท่านั้น

13) ธิ (แซฟฟีก) อายุ 20 ปี คนกรุงเทพฯ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง เธอออกตัวว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยมากกว่าเป็นแฟนคลับนักการเมือง เพราะไม่ชอบแนวคิดการเป็นแฟนคลับนี้ แม้ว่าเธอจะมีเมนเป็นพีเอ็ม-ธีรรัตน์ ก็ตาม แต่ก็ติดตามในฐานะ

นักการเมืองที่มีความสามารถคนหนึ่ง เธอเริ่มติดตามการเมืองอย่างจริงจังมาตั้งช่วง 2562 เน้นอ่านหนังสือวิเคราะห์การเมือง ดูการประชุมสภา และติดตามเรื่องรัฐธรรมนูญ 2560 ในการเลือกตั้ง 2566 เธอเป็นผู้ออกเสียงครั้งแรกที่เลือกเพื่อไทย 2 ใบ และเป็นกรรมการประจำเขตเลือกตั้งด้วย จากการศึกษานโยบายของเพื่อไทยมาเป็นอย่างดี และผลงานทางด้านเศรษฐกิจกับนโยบายในอดีตของพรรคก็ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับเธอว่าเพื่อไทยจะตอบสนองความต้องการของเธอได้

14) เหวยเพิง (หญิง) อายุ 27 ปี คนนครศรีธรรมราช แต่มาเรียนและทำงานในกรุงเทพฯ ตั้งแต่เด็ก ทำให้มีแนวคิดทางการเมืองต่างจากครอบครัว จนไม่อาจพูดคุยกันได้ เธอเริ่มศึกษาหาหนังสืออ่านด้วยตนเอง ชอบในนโยบายสมัยไทยรักไทย และรู้สึกว่าเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ได้รับความยุติธรรม เมื่อเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยเธอก็เจอกับเพื่อนที่เป็นลูกหลานคนเสื้อแดง อีกทั้งในทวิตเตอร์เอง เธอก็แสดงความเห็นในประเด็นทางสังคมการเมือง ควบคู่ไปกับการติดตามศิลปินที่ชอบอย่างต่อเนื่อง

15) เนม (หญิง) อายุ 26 ปี เป็นคนกำแพงเพชร ทำงานเป็นพนักงานในหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง เธอเป็นแฟนคลับอิมน้ำ มีเมนหลักเป็นพีอิม-ธีรรัตน์ เธอเริ่มมาติดตามการเมืองจากกระแสพรรคอนาคตใหม่ และฟาร์รักพอในช่วงปี 2562 เธอจึงกลายเป็นฟ้าไปกับเขาด้วย แต่เมื่อมีคำตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่และธนาธรถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง กระแสฟาร์รักพอก็เงียบหายไป ขณะนั้นเป็นช่วงของกระแสอิมน้ำที่กำลังก่อตัวขึ้นมาพอดี เธอเห็นคลิปสั้นในติ๊กต็อกที่แฟนคลับตัดโมเมนต์ของทั้งคู่มาร้อยเรียงกัน ประกอบกับคลิปสั้นการอภิปรายในสภาก็ยังทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจ และชื่นชอบในตัวนักการเมืองทั้งสองอย่างมาก อีกทั้งเพื่อไทยมีการเปลี่ยนตัวผู้สมัคร ส.ส. ในพื้นที่มาเป็นคนที่ลงพื้นที่จริงจังและเข้าถึงประชาชน เธอจึงตัดสินใจเลือกเพื่อไทยแทนในการเลือกตั้ง 2566 จากการเป็นแฟนคลับอิมน้ำก็ทำให้เธอสนับสนุนเพื่อไทยไปด้วย

16) แรบพิท (หญิง) อายุ 27 ปี คนกรุงเทพฯ เป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ครอบครัวเธอพอสนับสนุนพรรคเพื่อไทยมาตลอด ส่วนแม่สนับสนุนประชาธิปัตย์ แต่ทั้งพ่อและแม่ไม่ได้บังคับเธอว่าต้องเลือกพรรคการเมืองตามใคร และไม่คุยเรื่องการเมืองกันในบ้าน เธอเองไม่ได้ไปร่วมชุมนุมการเมืองในช่วง 2563 เพราะติดงาน แต่ร่วมบริจาคเงินสนับสนุนให้ตลอด การเลือกตั้งครั้งแรกของเธอนั้นเลือกพรรคอนาคตใหม่ ในสายตาเธอตอนนั้นมีเพียงแค่พรรคอนาคตใหม่ และเพื่อไทยเท่านั้นที่มีศักยภาพที่จะแข่งขันกันต่อไปในอนาคต แต่ด้วยรูปแบบการเมืองที่เน้นโจมตีเพื่อไทย ประกอบกับมีแคนดิเดตนายกฯ ที่เธอชอบอย่างแพทองธารและเศรษฐา เธอจึงเปลี่ยนใจมาเลือกเพื่อไทย และทวิตเกี่ยวกับการเมืองหนักมากขึ้นหลังจากการเลือกตั้ง เพราะรู้สึกเพื่อไทยถูกมองข้ามและโจมตีอย่างหนักจากสื่อ จึงต้องออกมาช่วยอธิบาย จนได้มาร่วมเป็นที่งานห้องเรื่องเล่า

17) เอ็น (เกย์) อายุ 26 ปี คนสุราษฎร์ธานี เขาเติบโตในครอบครัวที่เลือกพรรคประชาธิปัตย์มาตลอด แต่นิยามตนเองว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย “เม่นอึ้งอึ้ง” เขาไม่ได้มีความสนใจการเมืองมาก่อน จนกระทั่งการชุมนุมประท้วงของเยาวชน 2563 ที่ได้เข้าไปถ่ายภาพการชุมนุม จึงได้เริ่มติดตามการเมืองตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในการเลือกตั้งครั้งแรกเขาเลือกอนาคตใหม่ เพราะรู้สึกเป็นสิ่งที่ใหม่ และเป็นคนรุ่นใหม่มาทำงานการเมือง จนเมื่อเรียนจบได้เข้าทำงานด้านกราฟฟิกกับเพื่อไทยในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากพรรคทำให้ตัดสินใจมาเลือกเพื่อไทย หลังจากเพื่อไทยไม่ได้ชนะเลือกตั้งเป็นพรรคอันดับหนึ่ง เขารู้สึกผิดหวังอย่างมาก และรู้สึกหมดไฟกับการทำงานจึงตัดสินใจลาออก ปัจจุบันทำงานตัดต่อให้กับสำนักข่าวออนไลน์หนึ่ง และยังคงติดตามการเมืองอยู่ต่อเนื่อง แม้จะไม่ได้ตื่นตัวและทุ่มเทมากเท่าแต่ก่อน

18) พีพี (ไม่ระบุ) อายุ 21 ปี คนกรุงเทพฯ นักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เคยฝึกงานกับพรรคก้าวไกล เป็นผู้ช่วย ส.ก. ปัจจุบันทำงานอยู่ในทีมสื่อสารพรรคเพื่อไทย เขาเป็นนักกิจกรรมมาตั้งแต่สมัยเรียนมัธยม เคยเป็นหนึ่งในสมาชิกนักเรียนเลว ขับเคลื่อนในประเด็นการศึกษาและทำกิจกรรมเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มเยาวชน ก่อนจะเปลี่ยนประเด็นมาสนใจเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ เพมินิสต์ ภายในการชุมนุมนี้ที่เขาได้พบกับการคุกคามทางเพศหลายกรณี ร่วมกับปัญหาความแตกแยกภายในการเคลื่อนไหว ประกอบกับเขามีปัญหากับครอบครัวจากการออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง ทำให้เขาต้องหยุดเคลื่อนไหวไป จุดเปลี่ยนที่ทำให้เขาเปลี่ยนใจจากก้าวไกลมาเลือกเพื่อไทยคือ การได้เข้าไปทำงานอาสาสมัครกับก้าวไกล เห็นการทำงานข้างใน และกรณีการคุกคามทางเพศของนักการเมืองในพรรค ก็ยิ่งทำให้หมดความเชื่อมั่นในพรรค อีกทั้งเขามีความสนใจในนโยบายของเพื่อไทยเป็นทุนเดิม และเป็นผู้ได้ประโยชน์จากโครงการ 30 บาท มาตั้งแต่เด็ก จนมีร่างกายแข็งแรงขึ้น เขาจึงเปลี่ยนใจมาเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย และเข้าฝึกงานกับพรรค

19) เอส (หญิง) อายุ 27 ปี คนภาคเหนือ ปัจจุบันทำงานเป็นหนึ่งในคณะทำงานกรุงเทพฯ และทำงานด้านสื่อสังคมออนไลน์ให้กับพรรคเพื่อไทย ในสมัยเรียนเธอเป็นนักกิจกรรมร่วมเคลื่อนไหวในช่วง 2563 มาก่อน ภายหลังจากโดนคดีทางการเมืองก็หยุดการเคลื่อนไหวหันมาสนใจงานการเมืองแทนจึงได้เข้าร่วมกิจกรรมกับก้าวไกล ก่อนจะเปลี่ยนมาเข้าร่วมโครงการประชานิยม “Change maker” นโยบายของกลุ่มเธอเกี่ยวกับเทเลเมดิซีนและการประกวดและได้นำไปทดลองใช้จริง ด้วยเหตุนี้เธอตัดสินใจทำงานต่อกับทางพรรคอย่างจริงจัง ประกอบกับเธอเป็นแอดเคาท์ดังมีผู้ติดตามจำนวนมากจากผู้สนับสนุนทั้งสองฝั่ง สิ่งที่เราทวิตระบายจึงถูกมองว่าเป็น “นางแบกจัดตั้ง” จากเพื่อไทย ไม่ใช่ในนามส่วนตัว

20) ฟน (หญิง) อายุ 21 ปี คนกาฬสินธุ์ แต่มาเติบโตและเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เธอสนใจการเมืองมาตั้งแต่สมัยเรียนม.4 และหันมาติดตามการเมืองอย่างจริงจัง เพราะ

พรรคอนาคตใหม่ เธอเคยทำงานเป็นอาสาสมัครให้กับพรรคอยู่ช่วงหนึ่ง ก่อนจะออกมา เพราะไม่ชอบบรรยากาศและการทำงานภายในพรรค เธอกล่าวว่าพรรคคัดเลือกคนทำงานมาโดยไม่ได้คัดกรองประวัติให้ดี มีแต่คนที่มีการคุกคามทางเพศ เหยียดเพศ เป็น anti-feminism ในฐานะเฟมินิสต์ เธอรู้สึกว่าการเลือกครั้งนี้ไม่ควรดูมองข้ามหากพรรคต้องการทำการเมืองใหม่ หลังจากนั้นเธอได้มีโอกาสไปฝึกงานที่เพื่อไทยอคาเดมี่ และได้ทำงานต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

21) มิน (แซฟฟีก) อายุ 23 ปี พื้นเพเป็นคนกาฬสินธุ์ ก่อนจะย้ายมาเรียนมหาวิทยาลัยและหางานทำในกรุงเทพฯ เธอนิยามตนเองว่าเป็นเฟมินิสต์ เด็บโตมาในครอบครัวคนเสื้อแดง และหันมาสนใจการเมืองตั้งแต่รัฐประหาร 2557 ในช่วงการชุมนุม 2563 หากไม่ติดธุระอะไร เธอจะไปเข้าร่วมตลอด ทั้งไปชุมนุมเอง และไปหาเพื่อนในที่ชุมนุม แม้ว่าเธอจะบอกว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย ทว่าในการเลือกตั้งทั่วไป 2566 เธอมีความลังเลอย่างมาก เพราะต้องการเลือกสามัญชน ที่เป็นพรรคจากคนธรรมดา ไม่มีเงินทุนใด อีกทั้งมีนโยบายเกี่ยวกับ ม.112 และมีแรงงานที่เข้าไปทำนโยบายเกี่ยวกับแรงงานจริงๆ เธอจึงตัดสินใจแบ่งคะแนนมาให้สามัญชน 1 ใบ

22) เอ (แซฟฟีก) อายุ 21 ปี คนกรุงเทพฯ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ครอบครัวของเธอแบ่งเป็นฝ่ายที่เลือกเพื่อไทย (ตากับยาย) และก้าวไกล (ลุงกับอา) เธอเป็นผู้ออกเสียงครั้งแรก ก่อนหน้านี้ไม่ได้สนใจการเมืองมาก่อน แต่ตาที่บ้านชอบเปิดประชุมสภาที่ไว้ทั้งวัน เธอจึงได้เห็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาของพื่อน้ำ-จิรพร เธอรู้สึกประทับใจการพูดสไตล์นี้มาก พยายามไปหาคลิปดูต่อเองในดีท็อกก็ยิ่งทำให้หลงรัก และชื่นชมในความสามารถของพื่อน้ำ หลังจากนั้นเธอก็ตามไปดูนโยบายต่างๆ ของเพื่อไทย ประกอบกับเพื่อนในกลุ่มสมัยเรียนมัธยมของเธอต่างเลือกเพื่อไทย เธอจึงมีกลุ่มเพื่อนให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด เธอกล่าวกับผู้เขียนว่าเป็นทั้งแฟนคลับนักการเมืองและนางแบก

1.6.2 วิธีการศึกษา

ผู้เขียนใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ประกอบกับการค้นคว้าเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สนับสนุนเพื่อไทย แฟนคลับนักการเมือง คนเสื้อแดง และผู้สนับสนุนก้าวไกล ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นการนัดสัมภาษณ์ออนไลน์¹ รูปแบบการศึกษาดังกล่าวเป็นวิธีการศึกษาที่ผสมผสานกันระหว่างพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ หรือที่ Przybylski (2020) เรียกว่าการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาแบบผสม (hybrid ethnography) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่พื้นที่

¹ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบปิดกั๊อง เพราะผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะเปิดเผยตัวตน มีเพียง 6 รายเท่านั้นที่ยินดีเปิดกั๊องคุยกับผู้เขียน และอีก 10 ราย นัดผู้เขียนไปพบตามร้านกาแฟ หรือสถานที่ทำงานของเขา

เสมือนและพื้นที่กายภาพแทรกซึม สอดประสานกันจนกลายเป็นโลกทางสังคมหนึ่งของชีวิตผู้คน ที่ไม่อาจแยกขาดจากชีวิตประจำวันของพวกเขาได้ (Frömming et al., 2017, p. 13) วิธีคิดดังกล่าวจึงมีความยืดหยุ่น (flexibility) และเกิดเป็นการเชื่อมร้อยระหว่างกัน (interconnectedness) ไม่ติดกรอบแต่เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และเป็นการสลายวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่างออฟไลน์และออนไลน์ อีกทั้งยังใช้วิธีมองที่ไม่ได้เอาดิจิทัลเป็นศูนย์กลาง (non-digital-centric) ทำให้เราคำนึงถึงความสัมพันธ์ต่างๆ อย่างแยกไม่ขาด เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อดิจิทัล การรับรู้ทางผัสสะที่หลากหลาย วัตถุ สภาพแวดล้อม และโลกทางสังคมของผู้คน (Pink et al., 2015, p. 7)

ผู้เขียนจึงใช้การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล 3 ส่วน คือ งานภาคสนามบนพื้นที่ออนไลน์ที่มีทวิตเตอร์ (X) เป็นหลัก กับสถานที่ต่างๆ ที่มีการจัดกิจกรรมของผู้สนับสนุน การสัมภาษณ์เชิงลึก และงานวิจัยเอกสาร ส่วนแรก งานภาคสนามดิจิทัลบนโลกทวิตเตอร์ ใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม แม้ว่าส่วนใหญ่เป็นการ “ส่อง” (lurking) “เสฟ” และเก็บรวบรวมเนื้อหาและข้อความมาวิเคราะห์ ไม่มีการทวิตแสดงความคิดเห็นโต้ตอบ โควตทวิต หรือขึ้นพูดแสดงความเห็นในห้องสนทนา เพียงแต่ใช้บัญชีส่วนตัว กดติดตามผู้ใช้งานที่เป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย แฟนคลับนักการเมือง คนเสื้อแดง และผู้สนับสนุนก้าวไกล อ่านข้อความ หรือดูวิดีโอเพื่อยอดมองเห็นข้อความนั้นๆ กดเข้าร่วมฟังการสนทนา กดบุ๊กมาร์ก (bookmark) ข้อความที่น่าสนใจ และรีทวิตมีมบางอย่าง เพราะรู้สึกประทับใจในความคิดสร้างสรรค์ดังกล่าว

สิ่งเหล่านี้ต่างช่วยปรับหน้าอัลกอริทึมของผู้เขียนจากชาวเน็ตธรรมดาที่มีความโน้มเอียงไปทางผู้สนับสนุนก้าวไกลให้กลายเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย ด้วยการสร้างห้องเสียงสะท้อน (echo chamber) ให้หน้าไทม์ไลน์เต็มไปด้วยผู้สนับสนุนเพื่อไทย แฟนคลับนักการเมืองและผู้สนับสนุนก้าวไกลบ้างเป็นบางครั้ง มากไปกว่านั้นผู้เขียนยังติดตามช่องทางสื่อสังคมออนไลน์อื่นของผู้ให้ข้อมูลบางรายตามช่องทางที่เขาสะดวก ไม่ว่าจะเป็น อินสตาแกรม เฟซบุ๊ก และดีท็อก ผู้เขียนไม่เพียงแต่เฝ้าติดตามการวิวาทะกันเองของเหล่าผู้สนับสนุน และการวิวาทะระหว่างด้อมสัมพันธ์ด้อมแดง แต่ยังรวมไปถึงการพูดคุยในประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมอื่น เหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการทวิตผ่านตัวอักษร ทว่ายังปรากฏในรูปแบบของมีม การใส่เพลง คลิปวิดีโอตัดต่อขนาดสั้น รวมไปถึงการจัดทวิตเตอร์สเปซ (twitter spaces) เพื่อเป็นห้องพูดคุยในประเด็นต่างๆ ณ ช่วงเวลานั้น

ปฏิบัติการที่กล่าวไปข้างต้นเป็นสิ่งที่ Postill (2024) เรียกว่าปฏิบัติการสื่อดิจิทัล (digital practices หรือ digital media practices)¹ ขณะเดียวกันผู้เขียนก็ไม่ปิดกั้นการกระทำ หรือ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่น เพราะหลายครั้งเหตุการณ์วิวาทะกันบนพื้นที่ออนไลน์ก็มาจากประเด็น การประชุมสภา การแถลงข่าว และการรายงานข่าวจากสื่อกระแสหลัก รวมไปถึงบรรดาผู้สนับสนุน เองก็มีการจัดกิจกรรมพบปะกันตามโอกาสต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมพบปะพูดคุย แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ การนัดรวมกลุ่มพบปะกันข่าวของผู้จัดห้องสนทนา หรือการนัดพบปะกันของกลุ่ม แฟนคลับนักการเมืองใต้ที่ทำการพรรค เป็นต้น ที่สำคัญแนวทางการศึกษานี้ตั้งอยู่บนฐานการศึกษา เชิงชาติพันธุ์วรรณา ที่ให้ความสำคัญกับความลึกซึ้งของข้อมูลอย่างแยกไม่ขาดจากบริบท และเป็น กระบวนการทำงานที่ผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษาร่วมกันสร้างความรู้ และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน (Boellstorff et al., 2012)

ส่วนที่สอง ผู้เขียนยังอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สนับสนุนเพื่อไทย แฟนคลับ นักการเมือง และคนเสื้อแดง เพื่อทำความเข้าใจความเป็นตัวตนของพวกเขา การรับรู้และความคิด ทางการเมือง รวมไปถึงความคาดหวังต่อสังคมและการเมืองไทย เพราะสิ่งเหล่านี้ย่อมสะท้อนออกมา เป็นการแสดงออกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขา อีกทั้งหลายครั้งในการพูดคุยกับผู้ให้

¹ ปฏิบัติการสื่อดิจิทัล (digital practices หรือ digital media practices) มีฐานจากแนวคิด ปฏิบัติการของสื่อ (media practices) ในมานุษยวิทยาสื่อ (media anthropology) สามารถ ย้อนกลับไปถึงช่วงจุดเปลี่ยนทางทฤษฎีในทศวรรษ 1970 ที่ให้ความสำคัญกับ “ปฏิบัติการ” (practices turn) มองว่าปฏิบัติการมันอยู่ในชุดกิจกรรมต่างๆ ที่เราแสดงออกมา มีระดับของความ หลากหลายแตกต่างกันไปตามรูปแบบการใช้งานของร่างกาย สำหรับ Postill แนวคิดปฏิบัติการในที่นี้ ไปไกลกว่าปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับสื่อ (media practices) ที่จำกัดตัวเองอยู่แต่เฉพาะการศึกษา สถาบัน ไม่ว่าจะเป็นการผลิตและการกระจายเนื้อหา

ปฏิบัติการสื่อของเขาจึงหมายถึงอะไรก็ตาม ตั้งแต่การเจรจาต่อรองในการซื้อขายอุปกรณ์ ไฟฟ้า (โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์) ไปจนถึงการเตรียมตัว จัดฉาก ทำอาหาร/แกะกล่องรีวิว สินค้า/ลองเสื้อผ้า เพื่อให้โทรศัพท์ถ่ายวิดีโอเป็นคอนเทนต์ลงบนสื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ (Hobart, 2010 as cited in Postill, 2024, p. 46) ในแง่นี้ Postill จึงใช้ปฏิบัติการสื่อดิจิทัล (digital practices) ในความหมายของปฏิบัติการของสื่อ (media practices) อันเป็นปฏิบัติการที่มีการทำซ้ำ เรื่อยๆ และมีผลทางสังคม (social effect) เป็นปฏิบัติการที่แฝงฝังในตัวปัจเจก มีผลต่อความคิดและ การแสดงออกทางร่างกายของเขา มันจึงมีความหลากหลาย เพราะปรับเปลี่ยนไปตามผู้คน ความคิด และวัตถุที่เราปฏิบัติสัมพันธ์ด้วย

ข้อมูล ผู้เขียนเองก็กลับเป็นฝ่ายถูกสัมภาษณ์ด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะงานศึกษาจะมีขอบเขตอยู่บนทวิตเตอร์เป็นหลัก แต่หลายครั้งก็ต้องใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์และพื้นที่อื่นร่วมด้วย ทั้งพื้นที่ทางกายภาพ และสื่อกระแสหลัก เพื่อติดตามและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ส่วนสุดท้ายเป็นการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเอกสาร เพื่อทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์สังคม การเมือง และเศรษฐกิจในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองไทยใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งช่วยให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการเกิดขึ้นของผู้สนับสนุนเพื่อไทย นางแบก หรือคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ วิธีการศึกษาดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้เขียนมองไปไกลกว่าประเด็นสื่อสังคมออนไลน์ จะส่งอิทธิพลต่อชีวิตผู้คนอย่างไร แต่เรายังสามารถศึกษาในมิติที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นได้ เช่น พื้นที่ดิจิทัลสัมพันธ์กับการสร้าง และการสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ทางการเมือง-วัฒนธรรม ภาพตัวแทน รวมไปถึงชุดความคิดบางอย่างได้อย่างไร

1.7 เนื้อหาวิทยานิพนธ์โดยสังเขป

บทที่ 1 บทนำ แสดงให้เห็นถึงที่มาและความสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้ คำถามวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย และทำความเข้าใจการศึกษาผ่านงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กรอบแนวคิดพัฒนาการอัตลักษณ์ทางการเมือง และการทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว และใช้วิธีวิทยาชาติพันธุ์วรรณาแบบผสม (hybrid ethnography) ในการศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจการพลวัตอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุนเพื่อไทยในบริบทการเมืองร่วมสมัยที่สื่อดิจิทัลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง

บทที่ 2 บริบทการเมืองร่วมสมัย กล่าวถึงพลวัตการเมืองไทยร่วมสมัย นับตั้งแต่การเมืองช่วงการรัฐประหาร 2549 การเมืองหลังรัฐประหาร 2557 การเลือกตั้งทั่วไป 2562 การชุมนุมของกลุ่มเยาวชน 2563-2564 เรื่อยมาจนถึงช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2566 อันเป็นจุดกำเนิดของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือ “นางแบก” ที่เกิดขึ้นมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล และวัฒนธรรม

บทที่ 3 ใครคือคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ แสดงให้เห็นถึงการก่อร่างอัตลักษณ์ “นางแบก” ในฐานะ “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มลูกหลานคนเสื้อแดง กลุ่มพื้นที่เพหลากหลาย และกลุ่มสัมพันธ์สีแดง โดยจะกล่าวถึงเหตุผลที่พวกเขากลายมาเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย และลักษณะร่วมของการเป็นคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ ที่ถือว่าเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทางการเมืองหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นทางเพศสภาพ และมีมุมมองเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง

บทที่ 4 การเมืองแบบแฟนคลับ: พื้นที่ใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล กล่าวถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มแฟนคลับนักการเมือง อย่างฟาร์กพ้อและพีอีมน้องน้ำ ภายใต้กรอบการเมืองเซเลบริตี้ ว่าพวกเขามีปฏิบัติการทางการเมืองอย่างไรบ้าง รวมไปถึงความหลากหลายของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่ใช้ทวิตเตอร์สเปซ ในการร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรวมกลุ่มทางการเมือง เช่น คลับฟรายแดง ห้องเรื่องเล่า และผู้จัดอิสระ

บทที่ 5 คนเสื้อแดง นางแบก และผู้สนับสนุนเพื่อไทย กล่าวถึงการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของ “นางแบก” ในฐานะ “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” ที่ใช้รูปแบบการทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics) สร้างพื้นที่ทางการเมือง ปรับเปลี่ยนยุทธวิธีตามข้อจำกัดและโอกาสของยุคดิจิทัลให้เกิดเป็นการเมืองในแบบที่พวกเขาต้องการ อีกทั้งยังเปรียบเทียบอัตลักษณ์และยุทธวิธีทางการเมืองของกลุ่ม “คนเสื้อแดง” กับ “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” เพื่อทำความเข้าใจพลวัตและความต่อเนื่องของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยในภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยร่วมสมัย

บทที่ 6 บทส่งท้าย กล่าวถึงการเปิดที่ทางการเมืองใหม่ของสื่อสังคมออนไลน์ ที่ช่วยทำให้การเมืองเป็นเรื่องสนุกสนานน่าติดตาม ไม่ใช่เพียงแค่การแบ่งขั้วทางอุดมการณ์ แต่ยังเป็นการเมืองแบบ enjoyment ที่ให้ความสำคัญกับการบริโภคเนื้อหาวัฒนธรรมที่สอดคล้องไปกับรูปแบบวิถีชีวิตของผู้สนับสนุนที่เป็นชนชั้นกลาง อีกทั้งยังกล่าวถึงแนวทางในการศึกษาต่อที่น่าสนใจ และข้อจำกัดในงานศึกษาชิ้นนี้

บทที่ 2

บริบทการเมืองร่วมสมัย

ตลอดระยะเวลาเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา การเมืองไทยได้เข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนผ่านมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหาร 2549 ที่โค่นล้มรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ที่จุดชนวนความขัดแย้งทางอุดมการณ์และชนชั้นที่ฝังรากลึกในสังคมไทย จนกลายมาเป็นฐานของการแบ่งแยกทางการเมืองระหว่างกลุ่มเสื้อแดงและกลุ่มเสื้อเหลือง การเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงในช่วงปี 2552-2553 ไม่ได้เป็นเพียงการเรียกร้องให้เกิดการเลือกตั้งที่เป็นธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นการส่งเสียงของชนชั้นล่างและผู้คนในภูมิภาคที่ถูกกีดกันจากระบบราชการทางการเมือง แม้เวลาจะผ่านไป แต่ความขัดแย้งดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะภายหลังรัฐประหาร 2557 ที่นำโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้นำการเมืองไทยเข้าสู่ช่วงการปกครองโดยรัฐบาลทหาร ในช่วงดังกล่าว รัฐมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะการใช้กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ ม.112 และ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ รวมไปถึงมีความพยายามทำสงครามกับผู้เห็นต่างในพื้นที่ออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ ทั้งจัดตั้งหน่วยงานใหม่จำนวนมากเพื่อตรวจสอบ สอดแนมและจัดการควบคุมอินเทอร์เน็ต จนกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการแสดงออก ทั้งในพื้นที่สาธารณะและในโลกออนไลน์ (Pinkaw Laungaramsri, 2016)

แม้จะมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2562 ที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ 2560 แต่การปราบปรามผู้เห็นต่างและการควบคุมพื้นที่ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงการสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารยังคงดำเนินต่อไป การเลือกตั้งจึงไม่ได้คลายความตึงเครียดทางการเมืองลง หากแต่เปิดฉากความผิดหวังใหม่ในหมู่คนรุ่นใหม่ que เริ่มตั้งคำถามถึงความไม่เป็นธรรมของระบบการเมืองที่ถูกออกแบบมาให้เอื้อต่อการสืบทอดอำนาจของกลุ่มคณะรัฐประหาร สถานการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อเกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 ที่นำโดยนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ความไม่พอใจต่อระบบการเมืองที่ขาดความโปร่งใสและการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออกได้ระเบิดออกมาเป็นข้อเรียกร้องที่ไปไกลกว่าการเลือกตั้ง เช่น การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ สิ่งที่น่าสังเกตคือ การเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นบนโลกออนไลน์ จนกลายเป็นพื้นที่สาธารณะใหม่ ที่ผู้คนสามารถสื่อสาร ประสานงาน วิพากษ์วิจารณ์ ต่อร้องอำนาจทางการเมืองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสื่อกระแสหลัก

ขณะเดียวกัน รัฐเองก็เพิ่มอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบมากขึ้น เพื่อควบคุมข้อมูลข่าวสารและการแสดงออกในโลกดิจิทัล โดยอาศัยกลไกทางกฎหมาย และปฏิบัติการด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริมเสรีภาพของประชาชน หากยังเป็นเครื่องมือของ

การควบคุมในเวลาเดียวกัน ภายใต้บริบทนี้เอง “ผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่” หรือที่เรียกกันว่า “นางแบก” ได้ถือกำเนิดขึ้น พวกเขาคือชนชั้นกลางรุ่นใหม่ในโลกออนไลน์ที่เลือกยืนอยู่ข้างพรรคเพื่อไทย ไม่เพียงด้วยเหตุผลทางอุดมการณ์ หากแต่ด้วยประสบการณ์ทางอารมณ์ ความทรงจำทางการเมือง และความผิดหวังที่สะสมมาตลอดทศวรรษแห่งการเปลี่ยนผ่าน กลุ่มนางแบกจึงไม่ใช่เพียงผู้ติดตามพรรคการเมือง หากแต่เป็นตัวแสดงทางการเมืองหนึ่ง อันเป็นปฏิกิริยาโต้กลับกับผู้สนับสนุนและพรรคการเมืองของฝ่ายตรงข้าม ด้วยการเคลื่อนไหวปกป้องพรรคการเมืองที่ตนรักในพื้นที่ออนไลน์ พวกเขาคือผลผลิตของภูมิทัศน์การเมืองไทยร่วมสมัยที่เทคโนโลยี กลไกรัฐ และอารมณ์การเมืองได้หลอมรวมเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น ในบทนี้ผู้เขียนจึงกล่าวถึงพลวัตการเมืองไทยร่วมสมัย นับตั้งแต่การเมืองช่วงการรัฐประหาร 2549 เรื่อยมาจนถึงการเลือกตั้งทั่วไป 2566 อันเป็นจุดกำเนิดของกลุ่มนางแบกเพื่อไทย

2.1 การเมืองช่วงการรัฐประหาร 2549: จุดเริ่มการเมืองบนพื้นที่ออนไลน์

การเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนในช่วง 2563-2564 รวมไปถึงการแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยกับพรรคก้าวไกล/ประชาชนในปัจจุบัน ต่างมีพัฒนาการมาจากความขัดแย้งทางการเมืองในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่เขาวยคนเหล่านี้เติบโตขึ้นมาซึมซับความขัดแย้งดังกล่าว นับตั้งแต่การจัดรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ของสนธิ ลิ้มทองกุล วิทยาส์วิจารณ์ในประเด็นการก้าวล่วงพระราชอำนาจของทักษิณ ชินวัตร ส่งผลให้รายการถูกถอดออกจากผังรายการ และถูกทักษิณฟ้องหมิ่นประมาท จนเขาต้องเปลี่ยนไปจัดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร เผยแพร่ทางช่องทางโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV และเว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์

เมื่อมีผู้ฟังมากขึ้นก็เริ่มมีบุคคลมีชื่อเสียง นักกิจกรรม และแกนนำภาคประชาสังคมหลายกลุ่มเข้าร่วม จนยกระดับมาเป็นการชุมนุมพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อันเป็นการชุมนุมที่เป็นบรรจบกันของสื่อเก่า หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อใหม่ อินเทอร์เน็ต เกิดเป็นการเชื่อมต่อโลกอินเทอร์เน็ตกับโลกทางกายภาพ (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2552, น. 180-181) เปลี่ยนจากการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล กลายเป็นการชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลที่มีการถ่ายทอดสดการชุมนุมตลอด 24 ชั่วโมง ผ่านสื่อในเครือผู้จัดการ

ท่ามกลางกระแสการต่อต้านและขับไล่ที่รุนแรงมากขึ้น ทำให้ทักษิณประกาศยุบสภา 24 กุมภาพันธ์ 2549 และให้มีการเลือกตั้งใหม่ 2 เมษายน 2549 ทว่าการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรยังดำเนินต่อไป คู่ขนานไปกับการรวมตัวกันของกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลทักษิณจากภาคเหนือและภาค

อีสานที่เดินทางเข้ากรุงเทพฯ มาให้กำลังใจทักษิณเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป โดยทั้งสองขบวนรวมตัวกันในนามของ “คาราวานคนจน” ปักหลักชุมนุมอยู่ที่สวนจตุจักรเพื่อเลี่ยงการปะทะกับกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ชุมนุมอยู่สะพานมอญวานรังสรรค์ (ยุคติ มุกดาวิจิตร และ อุเชนทร์ เชียงเสน, 2555)

ขณะเดียวกันการปิดกั้นข่าวสารในสื่อกระแสหลัก ประกอบกับการเข้าถึงรายการโทรทัศน์ที่ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทำให้คนจำนวนหนึ่งเลือกไปติดตั้งจานดาวเทียม หรือหันมาติดตามข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคที่เว็บไซต์ข่าว เว็บไซต์บล็อกส่วนตัว (web blog) และเว็บไซต์กระดานสนทนา (web board) เฟื่องฟูอย่างมาก โดยมีผู้จัดออนไลน์เป็นเว็บข่าวอันดับหนึ่ง และติด 1 ใน 3 ของเว็บไซต์ยอดนิยมตลอดช่วงปี 2547-2549¹ ด้วยการนำเสนอข่าวอย่างรวดเร็ว ทันสถานการณ์ตลอด 24 ชั่วโมง อีกทั้งผู้ใช้งานสามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบต่อประเด็นข่าวได้ทันที (interactive)

ส่วนเว็บไซต์กระดานสนทนาที่มีเนื้อหาการเมือง อย่างพันทิปห้องราชดำเนิน มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ประชาไท และฟ้าเดียวกัน แม้จะไม่ได้มีความนิยมจากคนทั่วไปเท่ากับผู้จัดการออนไลน์ แต่ผู้ใช้งานก็เป็นกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะ เช่น พันทิป กระดานสนทนาที่ได้รับความนิยมจากคนทั่วไป ทว่าห้องราชดำเนินกลับเป็นแหล่งรวมข่าวสารทางการเมืองและการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองอย่างเข้มข้น ส่วนมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ประชาไท และฟ้าเดียวกันก็เป็นที่นิยมในหมู่นักวิชาการ นักเคลื่อนไหวทางสังคม และคอการเมืองสายแข็ง ต่อมาทั้งสามเว็บไซด์นี้แยกตัวจากฝ่ายต่อต้านชัดเจน เพราะไม่เห็นด้วยกับการเสนอนายกฯ พระราชทานตามมาตรา 7 (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2552, น. 86)

¹ จำนวนผู้ใช้งานเว็บผู้จัดการออนไลน์ในปี 2547 คือ 35,621 UIP/วัน ปีต่อมาเพิ่มอีกเท่าตัวเป็น 80,653 UIP/วัน และปี 2549 คือ 126,269 UIP/วัน วัดจากหมายเลขไอพีคอมพิวเตอร์ที่ไม่ซ้ำกัน (unique IP: UIP) สอดคล้องไปกับจำนวนการอ่านเว็บไซต์ที่วัดจากจำนวนคลิก ในปี 2547 คือ 517,178 คลิก/วัน ปี 2548 1,277,990 คลิก/วัน และปี 2549 มีมากถึง 1,568,980 คลิก/วัน ความนิยมดังกล่าวทำให้ผู้จัดการออนไลน์กลายเป็น “สื่อหลัก” ที่แทบจะผูกขาดการนำเสนอข่าวสารบนโลกอินเทอร์เน็ต (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2552, น. 148-49)

เว็บไซต์ที่กล่าวไปข้างต้นต่างมีส่วนสำคัญต่อการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล จนนำไปสู่เคลื่อนไหวทางการเมืองในเวลาต่อมา สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ฝ่ายต่อต้านรัฐบาล ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล และฝ่ายเป็นกลาง¹ แม้ว่าแต่ละเว็บไซต์จะมีจุดประสงค์ชัดเจนว่าอยู่ฝ่ายใด แต่ก็ไม่ได้มีการปิดกั้นชัดเจน ยกเว้นเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสถาบันฯ ผู้จัดการออนไลน์จะปิดการแสดงความคิดเห็น มีการลบข้อความที่หยาบคายและเห็นต่าง ผู้สนับสนุนทักษิณจึงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระในเว็บผู้จัดการออนไลน์ ต้องย้ายไปพูดคุยที่ห้องราชดำเนินและเว็บบอร์ดสนับสนุนอื่นแทน ดังที่ “ลูกชานาไทย” เล่าให้ผู้เขียนฟัง

สนธิเขียนคอลัมน์ในเว็บผู้จัดการ เราไปเรียนอยู่ที่อังกฤษเข้าเว็บบอร์ดได้ก่อน ก็เขียนคอมเมนต์ตอบโต้กัน...แต่คุยไม่นานไอ้เราก็โดนลบคอมเมนต์ แล้วก็โดนบล็อก สมัยนั้นก็สมัครไอดีใหม่ไปเถียง เป็นอยู่อย่างนี้ แต่ไปเล่นที่ราชดำเนินอิสระกว่า... (ลูกชานาไทย, สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2567)

กลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลในอินเทอร์เน็ตใช้ห้องราชดำเนินของพันทิป เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นโต้ฝ่ายต่อต้าน และพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล จนกลายเป็นกลุ่มหลักในห้องราชดำเนิน ในช่วงการเคลื่อนไหวถวายคืนพระราชอำนาจของกลุ่มสนธิ ผู้ใช้งานในห้องราชดำเนินก็มีการรวมพลังแสดงการต่อต้านการชุมนุมดังกล่าว เกิดเป็น “มีอบออนไลน์” ได้รับความตอบรับอย่างมากจนกลายเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ที่มียอดคนมาแสดงความเห็นมากเป็นอันดับ 6 ภายหลังจากการประกาศยุบสภา สมาชิกห้องราชดำเนินมีการแบ่งฝ่ายชัดเจนมากยิ่งขึ้น บางส่วนของกลุ่มผู้สนับสนุน

¹ เว็บไซต์ที่ต่อต้านรัฐบาลทักษิณชัดเจน เช่น เว็บไซต์คลื่นวิทยุเอฟเอ็ม 92.25 (fm9225.net) (2548) เว็บไซต์ไทยอินไซด์เดอร์ (thai-insider) (2548) เว็บไซต์เครือข่ายประชาสังคมหยุดระบอบทักษิณ (stopthaksin.com) (2549) และบางส่วนของผู้ใช้งานเว็บบอร์ดพันทิปที่รวมตัวกันตั้งขบวนการเสรีไทยในเว็บบอร์ด (forum.serithai.net) (2549) ส่วนเว็บไซต์ฝั่งผู้สนับสนุนรัฐบาลทักษิณ เช่น ทักษิณแฟนคลับ (taksinclub.com) (2548) กลุ่มรักเมืองไทย-ให้กำลังใจนายกที่สมาชิกส่วนใหญ่มาจากห้องราชดำเนินในพันทิป กลุ่มคนผ่านฟ้ารักประชาธิปไตย (konpanfa.com) (2549) เว็บไซต์โทรทัศน์ออนไลน์ The reporter (reporter.tv) (2550) (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2552, น. 14) ชมรมพิทักษ์รัฐธรรมนูญ (rakmuangthai.org) (2549) และไทยฟรีนิวส์ (thaireenews.com) (2550) เป็นต้น และฝ่ายที่เป็นกลางอย่าง เว็บบอร์ดฟ้าเดียวกัน ประชาไท และมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ที่มีแนวคิดไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนายกฯ พระราชทานนี้ หลังจากการรัฐประหาร 2549 ก็มีความชัดเจนมากขึ้นจนรู้จักในนาม “กลุ่มสองไม่เอา” (ไม่เอารัฐประหาร และไม่เอาทักษิณ)

ไม่เพียงแต่ยึดครองพื้นที่ในห้องราชดำเนินได้แล้ว แต่ยังรวมกลุ่มออกไปตั้งเว็บไซต์เคลื่อนไหวแยก เช่น กลุ่มรักเมืองไทยให้กำลังใจนายกฯ และกลุ่มคนผ่านฟ้า

สองกลุ่มข้างต้นมีจุดยืนคล้ายกัน สมาชิกของกลุ่มคนผ่านฟ้าหลายคนเป็นสมาชิกกลุ่มรักเมืองไทยฯ เช่น นักเลงโบราณ และมังกรดำ พวกเขาไม่เพียงเคลื่อนไหวบนอินเทอร์เน็ต แต่หลายบทความในเว็บไซต์ยังถูกนำไปอ่านบนเวทีการชุมนุมของกลุ่มคาราวานคนจนอีกด้วย ต่อมากลุ่มคนผ่านฟ้าแยกตัวออกมาจัดช่องวิทยุ และทำเว็บไซต์ของตัวเอง มีเนื้อหาโจมตีสื่อกระแสหลัก เพราะสำหรับพวกเขาแล้ว “สื่อเอียงข้าง” สนับสนุนพรรคพวกกันเอง และพยายามบิดเบือนข่าวสารจนคุกคามการรับรู้ของประชาชน อีกทั้งยังเสนอให้มีการแบนหนังสือพิมพ์ของสื่อกระแสหลัก (นักเลงโบราณ, 2549)

ไม่นานก็เกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ขึ้น มีสมาชิกจากห้องราชดำเนินอดีตสมาชิกคนรักเมืองไทยฯ และคนผ่านฟ้ามารวมตัวเคลื่อนไหวในนามกลุ่ม “คนวันเสาร์ไม่เอาเผด็จการ” (saturdayvoice.com) (2549) หลังจากการรัฐประหารไม่กี่วัน ก่อนหน้านี้พวกเขาพร้อมตัวเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้กับสื่อเอียงข้างและพยายามสร้างความชอบธรรมให้ทักษิณ เน้นกระจายข่าวและเคลื่อนไหวบนโลกอินเทอร์เน็ต พอเกิดรัฐประหารพวกเขาก็รวมตัวกันอีกครั้งเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร เรียกร้องความยุติธรรม และประชาธิปไตย จนนำไปสู่การชุมนุมทุกวันเสาร์ที่สนามหลวง¹ สลับกับเครือข่าย 19 กันยา ด้านรัฐประหาร ของกลุ่มนักศึกษาและนักกิจกรรมที่จัดการชุมนุมวันอาทิตย์ (แคน ไทยเมือง, 2550) กิจกรรมการชุมนุมของกลุ่มคนวันเสาร์ฯ เติบโตขึ้นเรื่อยๆ มีคนมาร่วมชุมนุมถึงหลักพัน มีการตั้งเวทีใหญ่ถ่ายทอดสดการชุมนุมผ่านอินเทอร์เน็ตไปยังเว็บไซต์ของกลุ่มตามที่ “ThaiDelphi” เล่าถึงประสบการณ์เข้าร่วมชุมนุมในช่วงเวลาดังกล่าว

ฝั่งพันธมิตรฯ เขามีรถถ่ายทอดประจำที่ชุมนุม ของเรามันไม่ได้มีเงินทุนอะไร ต่างคนต่างทำกันเอง ก็อาศัยเน็ตบู๊คแล้วใช้โปรแกรม SAM Broadcast ถ่ายทอดเอา ตอนแรก

¹ สุชาติ นาคบางไทร เล่าถึงจุดเริ่มต้นการชุมนุมว่ามีผู้ใช้งานเว็บบอร์ดกลุ่มคนคนวันเสาร์ฯ ชื่อเตมูจิน โพสต์ว่าจะมีการรวมตัวของกลุ่มคนไม่พอใจรัฐประหารในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2549 กลุ่มคนวันเสาร์ฯ เลยอยากจะทำอำนวยความสะดวกอาหารและเครื่องดื่มจึงมีการนัดพบกันก่อนที่หน้าโรงแรมรัตนโกสินทร์ พอถึงวันจริงกลับไม่พบกลุ่มผู้ชุมนุมดังกล่าว มีเพียงสมาชิกจากกลุ่มที่ทราบข่าวมากันไม่กี่คน หลังจากรู้ว่าถูกหลอก ก็มีการนัดชุมนุมกันอีกครั้ง 4 พฤศจิกายน 2549 มีคนมาฟังหลายสิบคน เมื่อเห็นว่ากระแสตอบรับดีจึงมีการนัดชุมนุมทุกวันเสาร์ เพราะสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางที่ทำงานจันทร์-ศุกร์ และตั้งใจให้เห็นว่าพวกเขาไม่ทำงานทำ ไม่ได้ถูกจ้างมาชุมนุม (วรกมล องค์กรวานิชย์, 2565)

ก็ได้แค่เสียง¹ ตอนหลังเขาก็มีข้อถกเถียงมาติด ถ่ายทอดผ่านแคมฟร็อกซ์ (camfrog) ห้อง
ราชดำเนิน แต่ภาพมันก็ยังไม่ดี เน็ตก็ช้าเอาเอง...แล้วมือถ่ายทอดสดตอนนั้นก็มึน ม้าเร็ว
กับบังสุกุล (ThaiDelphi, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2567)

กลุ่มคนวันเสาร์ฯ จัดกิจกรรมมาได้ไม่นาน ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรคไทยรักไทย
เกิดเวทีกลุ่ม PTV (People's Television) (2550) ที่สนามหลวง ภายใต้การนำของวีระ มุสิกพงษ์,
ณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ, จตุพร พรหมพันธุ์, จักรภพ เพ็ญแข, อุสมาน ลูกหยี และก่อแก้ว พิกุลทอง (ต่อมา
พัฒนาเป็นกลุ่มนปช.) ทำให้กลุ่มคนวันเสาร์ฯ และกลุ่มย่อยอื่นอีก 22 กลุ่ม ตัดสินใจยุติบทบาทการ
ชุมนุมและไปรวมกับ PTV ที่มีทรัพยากรมากกว่า เมื่อไม่มีการชุมนุมของกลุ่มคนวันเสาร์ฯ แล้ว การ
พูดคุยกันในเว็บไซต์ก็ค่อยๆ เงียบหายไป กลับไปอยู่ที่ห้องราชดำเนิน ประชาไท และตามรับชมการ
ถ่ายทอดจากเว็บไซต์ของ PTV แทน ส่วนนักถ่ายทอดสัญญาณ อย่างม้าเร็วก็ยังคงตามถ่ายทอดทุก
เวทีการชุมนุม และบันทึกเทปงานเสวนา ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด บางส่วนก็ตัดเป็นวิดีโอ
ขนาดสั้นลงยูทูป (YouTube) ในช่วงการชุมนุมใหญ่ปี 2553 เขาเปลี่ยนมาใช้สัญญาณภาพจากเวที
ใหญ่ถ่ายทอดผ่านช่องทางของตนเอง (ม้าเร็ว, 2564 อ้างถึงใน พรรคเพื่อไทย, 2564)

ภายหลังจากที่พรรคพลังประชาชนชนะการเลือกตั้ง 23 ธันวาคม 2550 ได้เป็นแกนนำ
ในการจัดตั้งรัฐบาล มีแกนนำบางส่วนของกลุ่มนปช. เข้าไปร่วมทำงานกับรัฐบาลด้วย ช่วงเวลา
ดังกล่าวจึงถือเป็นการยุติการเคลื่อนไหวไปโดยปริยาย (ยุกติ มุกดาวิจิตร และอุเชนทร์ เชียงเสน,
2555, น. 36) ส่วนกลุ่มพันธมิตรฯ ก็กลับมาเคลื่อนไหวอีกครั้ง และยกระดับเป็นการเคลื่อนไหวของ
กองทัพประชาชนกู้ชาติต่อต้านรัฐบาล เพราะมองว่าสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี และพรรคพลัง
ประชาชนเป็นร่างทรงของทักษิณ การชุมนุมดังกล่าวนำไปสู่ปฏิบัติการยึดทำเนียบ ปิดสนามบิน
สุวรรณภูมิ และดอนเมือง (กองบรรณาธิการมติชน, 2551, น. 103, 137)

ในช่วงการชุมนุมขับไล่รัฐบาลนี้เอง นปช. ก็เริ่มออกมารวมตัวเคลื่อนไหวต่อต้านที่
สนามหลวง ทาง PTV มีการจัดรายการความจริงวันนี้ เพื่อตอบโต้กับข้อกล่าวหาของกลุ่มพันธมิตร
ต่อมามีการจัดรายการสัญจร ครอบคลุมความจริงวันนี้ เปิดโปงการทำงานของรัฐบาลอภิสิทธิ์ และ
การแทรกแซงจากอำมาตย์ รวมไปถึงเรียกร้องให้มีการดำเนินคดีกับกลุ่มพันธมิตรฯ จากการยึด
ทำเนียบและสนามบิน และเรียกร้องให้มีการนำรัฐธรรมนูญปี 2540 กลับมาใช้ พร้อมกับต้องการให้มีการ
การยุบสภา (อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2565, น. 26) ผู้ที่เข้าร่วมชุมนุมมาหลายครั้งอย่าง

¹ ThaiDelphi ยังกล่าวถึงข้อจำกัดของการเผยแพร่เสียงผ่านทางวิทยุออนไลน์ไปยังเว็บไซต์
ว่าต้องเช่าเซิร์ฟเวอร์ต่างประเทศ เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐตัดสัญญาณ และรองรับคนฟังได้ไม่เกิน
500 คน ขณะที่การถ่ายทอดสัญญาณภาพสดผ่านโปรแกรมอื่นจะรองรับผู้ใช้งานได้มากกว่า

ลูกชาวนาไทยตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับการชุมนุมนี้ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รถพยาบาล และหน่วยพยาบาล ขณะที่การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ มีความพร้อมทั้งรถพยาบาล และหน่วยพยาบาลจากสภาอากาศพร้อมให้บริการ ลูกชาวนาไทยกับแม่อ้วน และกลุ่มเพื่อนสมาชิกที่ ร่วมก่อตั้งเว็บไซต์ไทยฟรีนิวส์จึงช่วยกันประชาสัมพันธ์ไปยังเว็บต่างๆ เช่น ห้องราชดำเนิน เว็บบอร์ด ประชาไท ห้องในแคมป์ฟร็อกซ์ และไฮไฟว์ (Hi5) ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี มีการระดมเงินกันตั้ง หน่วยพยาบาลอาสาประจำเวทีเสื้อแดงขึ้นมาที่ทำเนียบรัฐบาลเป็นครั้งแรก เรียกว่า “กลุ่มฟಾರೆด” (FARED - Fared Friend of Red Shirt)

ตอนเราตั้งกลุ่มฟಾರೆดขึ้นมา ผมบอกเลยว่าไม่ได้รู้จักหรือสนิทกับแกนนำกลุ่มไหนมาก่อน เราก็รวมเงินกันมาทั้งนั้น มาซื้ออุปกรณ์ ยาต่างๆ พวกหมอพยาบาลก็เรียกเพื่อนๆ ที่เขาเห็นเหมือนกับเรามาช่วยกัน จนตอนหลังได้หมอกับพยาบาลจริงมาช่วยฝึกอบรม และผมก็ชวนเพื่อนหมอคนหนึ่งมาประจำที่เต็นท์ (ลูกชาวนาไทย, สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2567)

เมื่อมีการปรับขบวนและยกระดับการเคลื่อนไหวเป็น “นปช. แดงทั้งแผ่นดิน” และจัดการชุมนุมใหญ่เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลอภิสิทธิ์ยุบสภา จนนำไปสู่การปราบปรามการชุมนุมอย่างรุนแรงอีกครั้งในช่วงเมษายน 2553 จนมีผู้เสียชีวิต 94 ราย ผู้ถูกดำเนินคดี ถูกคุมขัง และลี้ภัยไปต่างประเทศอีกจำนวนหนึ่ง (ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุมกรณี เม.ย. - พ.ค. 53, 2555) ทำให้กลุ่มนปช. จำเป็นต้องยุติการเคลื่อนไหว แม้ว่าจะไม่มีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการจากแกนนำแล้ว แต่ก็ยังมีคนเสื้อแดงจำนวนหนึ่งรวมตัวกันจัดกิจกรรมทางการเมือง อยู่ เช่น การรณรงค์ “วันอาทิตย์สีแดง” ของบ.ก.ลายจุด ผ่านเฟซบุ๊ก เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์การสลายการชุมนุมคนเสื้อแดงที่แยกราชประสงค์ 11 กรกฎาคม 2553 โดยจัดงานหลังเหตุการณ์เพียง 1 วัน มีคนมาร่วม 50 คน และในวันครบรอบการรัฐประหาร 2549 ก็มีการจัดงาน “4 ปีรัฐประหาร 4 เดือนราชประสงค์” มีคนมาร่วมงานมากถึง 10,000 คน อีกทั้งยังมีการใช้ข้อความ รูปภาพ เชิญชวนให้เพื่อนและผู้ติดตามจากเพจ “บ.ก.ลายจุด” กับ “วันอาทิตย์สีแดง” มาทำกิจกรรมใส่เสื้อสีแดงทุกวันอาทิตย์ และเดินแอโรบิกที่สวนลุมพินี (ขณะนั้นอยู่ภายใต้กฎหมายห้ามชุมนุมเกิน 5 คน จึงนัดไปออกกำลังกายแทน) เป็นต้น (อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล, 2555, น. 80)

ขณะเดียวกันช่วงเมษายน 2553 ก็มีกิจกรรมจากฝั่งคนเสื้อเหลืองหรือกลุ่มพลเมืองอาสาปกป้องแผ่นดิน เพื่อเรียกร้องให้อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อ และเรียกร้องให้คนเสื้อแดงคืนพื้นที่ให้คนกรุงเทพฯ โดยโพสต์ข้อความรณรงค์ผ่านเพจ “มั่นใจว่าคนไทยเกิน 1 ล้านต่อต้านการยุบสภา” และ “กลุ่มพลเมืองอาสาปกป้องแผ่นดิน” ให้มาเจอกันที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

มีการทำกิจกรรมร่วมกันทุกวันตอนเย็นตลอดหนึ่งเดือน เช่น ร้องเพลงชาติ สวดติ่มหาราช และ สรรเสริญพระบารมี หลังจากนั้นก็จัดกิจกรรมตามวาระทางการเมือง เช่น กิจกรรมทำบุญเลี้ยงพระ อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ล่ารายชื่อยื่นถอดถอนส.ส.เพื่อไทย แสดงจุดยืนคัดค้าน พ.ร.บ.นิรโทษกรรม หรือไปยื่นหนังสือประท้วงที่สถานทูตสหรัฐฯ เป็นต้น (อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล, 2555, น. 84) ต่อมากลุ่มต่อต้านรัฐบาลเหล่านี้ และกลุ่มพันธมิตรฯ ก็รวมตัวกันเคลื่อนไหวอีกครั้ง ภายใต้การนำของสุเทพ เทือกสุบรรณ ในนามกลุ่มกบปส. เพื่อต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ของรัฐบาลเพื่อไทย ทำยี่สิบการชุมนุมดังกล่าวก็นำไปสู่การรัฐประหาร 2557

ในช่วงดังกล่าว ไม่เพียงแต่มีบทบาทของนักการเมือง แกนนำการชุมนุม หรือปัญญาชน เท่านั้น แต่จะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมชุมนุม และผู้สนับสนุนต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหว ทั้ง วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม หรือต่อต้านการเคลื่อนไหวที่พวกเขาเห็นว่าไม่สอดคล้องไปกับคุณค่า ประชาธิปไตย รวมไปถึงความขัดแย้งการเมืองที่เกิดขึ้น เป็นที่น่าสนใจว่าพวกเขาเรียนรู้ความเป็นคน เสื่อแดงผ่านการรับฟัง เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันเป็นการเชื่อมโยงกันผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ตั้งแต่โทรทัศน์ดาวเทียม วิทยุชุมชน เว็บไซต์ใต้ดิน เว็บบอร์ดสาธารณะ หนังสือพิมพ์ และซีดีบันทึก การชุมนุม เป็นต้น ขณะเดียวกัน พวกเขาก็ต่อสู้กับการเบียดขับ ย่ำเหยียด และการจำกัดการแสดงออก พวกเขาจึงต้องมองหาช่องทาง และยุทธวิธีในการแสดงออกตามช่องทางสื่อต่างๆ ตามที่กล่าวไป ข้างต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนกันในช่วงของผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ แม้จะไม่ได้อยู่ ภายใต้ข้อจำกัดทางการสื่อสารเหมือนยุคก่อนหน้า

อีกทั้งช่วงเวลาดังกล่าวต่างเป็นช่วงที่เยาวชนในการเคลื่อนไหว 2563-2564 เติบโต ขึ้นมา หลายคนมีประสบการณ์ร่วมในความขัดแย้งดังกล่าว ไม่ว่าจะผ่านทางครอบครัว การรับสื่อ หรือสังคมแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นต้น เหมือนอย่าง “หมอก” เขาเติบโตมาในครอบครัวคนเสื้อแดงขอนแก่น ที่บ้านของเขาได้ประโยชน์จากนโยบายการปราบปรามยาเสพติด ครอบครัวเขาจึงปลอดภัยจากละแวกบ้านที่เต็มไปด้วยยาเสพติด อีกทั้งพ่อยังพาเขาไปร่วมชุมนุมกับนปช. ตั้งแต่เด็ก ทำให้เขาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาตลอด

ตั้งแต่ประถม 7 ขวบ เราก็สนใจการเมือง สนใจว่านายกชื่ออะไร รู้จักรธน. อ่านรธน. 40 ชอบอ่านสารานุกรมการเมือง สารานุกรมไทยในห้องสมุด พอเข้า ม.ต้น ก็ไปชุมนุมต้าน รัฐประหาร 49 ชุมนุมเสื้อแดงกับพ่อที่กรุงเทพฯ ช่วงปี 53 พ่อบอกไม่ปลอดภัยแล้ว ขอให้กลับบ้านที่ขอนแก่นก่อน แล้วหลังจากนั้นเราก็เห็นข่าวว่ามีการทำร้ายร่างกายกัน แล้วพอขึ้นมหาลัย อันนี้ก็เป็นสิ่งเดียวที่เราเสียใจเลย เราไปร่วมชุมนุมคัดค้าน พรบ.นิรโทษกรรม อินมาหลายตอนนั้น เราเป็นคนขึ้นไปพูดบนเวทีที่ศาลากลางขอนแก่น

ด้วย เพราะมองว่าไม่ยุติธรรม คนผิดต้องได้รับการลงโทษ แต่พอการประชุมมันดูไปไกลเกินกว่าแค่ตัว พรบ. เราก็ถอยออกมา (หมอก, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

ส่วน “เอ็ม” เต็บโตมาในครอบครัวคนเสื้อเหลือง จ.นราธิวาส บ้านของเธอเลือกประชาธิปไตยมาตลอด และติดตามข่าวสารผ่าน ASTV กับ Bluesky เป็นหลัก แต่เธอเองไม่ได้มีความสนใจติดตามเหมือนอย่างที่บ้าน จนกระทั่งช่วงมัธยมฯ ปลาย เธอมีโอกาสดูไปแลกเปลี่ยนที่ต่างประเทศ ได้ห่างจากครอบครัว มีเวลาว่างมากขึ้น เธอจึงเริ่มหาอ่านข้อมูล และตามข่าวจากอินเทอร์เน็ต ทำความเข้าใจกระบวนการทางการเมืองรัฐสภาพื้นฐาน เธอจึงเริ่มมีความเห็นทางการเมืองต่างจากครอบครัว และกลายเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยหนึ่งเดียวในครอบครัว

เราไม่ได้อ่านหนังสือการเมืองจ๋าๆ แบบนักวิชาการเขียน แต่สนใจตามข่าวการเมืองมากกว่า อย่างตอนกลับมา (จากต่างประเทศ) ก็รัฐประหารยิ่งลักษณ์ เราก็อ่านข่าวเยอะ ติดตามสถานการณ์ ที่บ้านเขาโปร ปชป. เต็บโตมาในบ้าน ASTV กปปส. มันอยู่รอบตัว เราก็ไม่ได้คิดแบบเขาแต่แรก แต่ก็ฟลอปอหรือ พอ ม.ปลาย เราอยู่หอ ไม่ค่อยกลับบ้าน และก็ไม่มีอยากกลับ มันราคาแพง เรารู้สึกว่ามันไม่ถูกต้องสิ่งที่เขาเรียกร้องอยู่ แต่เก็บไว้ในใจ แต่รัฐประหารมันก็ผิดแล้ว พอเริ่มเข้ามาหาเลี้ยงที่บ้านก็พูดของเขาไป เราก็ไม่เห็นด้วย แต่มันมีจุดหนึ่งที่เรารู้สึกว่าพูดน้อยหือหือ เถียงกลับ หลังๆ ก็คือไม่เกรงใจและ บอกว่าเชียร์พรรคแดงก็ตรงๆ ที่บ้านก็ห้ามอะไรไม่ได้ (เอ็ม, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2567)

ในขณะที่ “เฟม” ครอบครัวของเขาไม่ได้ฝึกฝนการเมืองกลุ่มใดเป็นพิเศษ ทว่าตัวเขาเองเป็นคนชอบอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ เริ่มมาจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และคณะราษฎร อันเป็นจุดที่ทำให้เขาเริ่มหันมาติดตามและวิพากษ์วิจารณ์การเมืองอย่างเข้มข้น จนรู้สึกที่ตัวเองตาสว่าง เพราะมีความคิดไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวของกปปส. ด้วยเหตุนี้เขาจึงเลือกเข้าร่วมกลุ่มนักกิจกรรมที่ต่อต้านการรัฐประหาร

ช่วงนั้นเราเพิ่งเข้ามาหาเลี้ยงพอดี ตอนแรกไปอยู่เกษตรก่อน ด้วยความที่เรารอการเมืองมาก เบี้ยวเลยอะ คิดอะไรต่ำลงเพชบุรีกหมด แล้วเกษตรมันก็เหลืองเยอะมาก ไอ้เราก็โดนเอาโพสดีโนเฟซไปให้อาจารย์ดู เขาก็มาตำเรว่าล้มเจ้า เราก็ยื่นคะแนนใหม่ก็ติดมธ. ติดเอกประวัติฯ ก็ย้ายเลย พอเข้ามธ. ก็หาคนที่ชอบสสจ.เหมือนกัน แล้วก็ไปรวมตัวกับกลุ่มรุ่นพี่ที่เป็นนักกิจกรรม พวก LLTD แต่มามธ.แล้วเรายังรู้สึกเป็นส่วนน้อยอยู่ดี ตอนอยู่เกษตรฯ สลิมอาจจะ 99% มาที่นี่ 97% อะ เพราะทำกิจกรรมด้านรัฐประหารอะไรก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากมอ (เฟม, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2567)

2.2 การเมืองหลังการรัฐประหาร 2557: ยุคแห่งการกำกับควบคุมพื้นที่สื่อ

ในช่วงรัฐประหาร 2557 รัฐบาลไม่เพียงแต่บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น ทว่ายังมีการนำกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 นำมาใช้เพื่อปราบปรามผู้เห็นต่างในพื้นที่ออนไลน์อย่างกว้างขวาง มีจำนวนผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด¹ ขณะเดียวกันก็มีการทำสงครามในพื้นที่ออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ และพยายามเปลี่ยนโลกออนไลน์ให้เป็นศิลปะแห่งการปกครองแบบใหม่ เพื่อรักษาสถานะยกเว้นให้คงอยู่ทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ออนไลน์² (Pinkaw Laungaramsri, 2016, p. 199) มีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่จำนวนมากเพื่อตรวจสอบ สอดแนมและจัดการควบคุมอินเทอร์เน็ตจนแปรสภาพพื้นที่ออนไลน์ให้เป็นสนามรบไซเบอร์ (cyber warfare) ทำสงครามจิตวิทยากับประชาชนของตนเอง เพื่อกำจัด หรือด้อยค่าผู้เห็นต่างทางการเมือง และรักษาฐานที่มั่นทางอุดมการณ์ของตน ด้วยการชี้ให้เห็นว่าภัยคุกคามใหม่ต่อสถาบันฯ ยังไม่หมดไป แต่กลับทวีความรุนแรงขึ้น เห็นได้จากก่อตั้งศูนย์ไซเบอร์ทหาร (cyber warfare unit) ขึ้นตรงกับกองบัญชาการกองทัพไทย เพื่อสร้าง “นักรบไซเบอร์” มารับมือกับภัยคุกคามไซเบอร์ และดำเนินปฏิบัติการด้านข่าวสาร (information operation - IO) เผื่อระวังตรวจสอบข้อมูลอันเป็นเท็จ และโจมตีรัฐบาล (ไทยรัฐออนไลน์, 2565)

¹ ก่อนการรัฐประหาร 2557 มีผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 มากที่สุดคือ ในปี 2553 จำนวน 11 คน พอเกิดการรัฐประหารในปี 2557 มีคนถูกดำเนินคดี 24 คน และในปี 2558 มี 41 คน และเพิ่มขึ้นสูงสุดในช่วงการชุมนุมเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนปี 2564 มี 145 ราย (iLaw, 2565) หากนับตั้งแต่การชุมนุมของราษฎร ที่มีการเสนอให้มีการปฏิรูปสถาบันฯ มีคดีมาตรา 112 เกิดขึ้นอย่างน้อย 290 คดี โดยมีผู้ถูกดำเนินคดีอย่างน้อย 264 คน (BBC ไทย, 2567)

² ในวันที่ 28 พฤษภาคม 2557 ช่วงประมาณ 16.00-16.30 น. คนไทยไม่สามารถเข้าใช้งานเฟซบุ๊กได้เพียงเว็บไซต์เดียว แต่สามารถใช้โปรแกรมอินเทอร์เน็ตเบราว์เซอร์ TOR เข้าเฟซบุ๊กได้ มีรายงานข่าวว่ากระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ได้รับคำสั่งปิดจากคสช. ซึ่งทางคสช.ได้มีการประสานไปยังผู้ให้บริการเฟซบุ๊กในไทยให้มีการระงับการใช้งานชั่วคราวจริง (ไทยพับลิก้า, 2557) รวมไปถึงยังมีความพยายามผลักดันโครงการ Single Gateway หรือ Great Firewall of Thailand เพื่อควบคุมข้อมูลที่ไหลเข้าออกในอินเทอร์เน็ต ทำให้ปิดกั้นเว็บไซต์ได้ตามต้องการ และเจ้าหน้าที่รัฐสามารถเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยไม่ต้องขออนุญาต แต่โครงการนี้ลี้ลับเล็ดลอดไปจากสายตาของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตกว่าแสนคน (ไทยรัฐออนไลน์, 2558)

พัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ทำให้เฟซบุ๊ก กลายมาเป็นสนามขับเคลื่อนทางการเมืองมาตั้งแต่ 2553 (อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล, 2555; Schaffar, 2016; Pirongrong Ramasoota, 2016) ควบคู่ไปกับสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมและวิทยุชุมชน และทวี ความรุนแรงมากขึ้นหลังจากการรัฐประหาร 2557 รัฐบาลทหารพยายามเปลี่ยนโลกดิจิทัลให้ กลายเป็นสนามรบผ่านปฏิบัติการสอดแนม ปิดกั้นข้อมูล รวมไปถึงปฏิบัติการด้านข้อมูลข่าวสาร จน เกิดเป็นปรากฏการณ์ “cyber coup” (Aim Sinpeng, 2014 as cited in Pinkaew Laungaramsri, 2016; Schaffar & Narueemon, 2019) สร้างความหวาดกลัวให้กับผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะ อย่างยิ่งเป็นการกดปราบฝ่ายต่อต้านไม่ให้เห็นแสดงออก แต่เราก็เห็นปฏิบัติการต่อต้านเกิดขึ้นมาอย่าง ต่อเนื่อง ทั้งการกินแซนวิช อ่านหนังสือต้านรัฐประหาร รวมไปถึงการชูสัญลักษณ์ 3 นิ้วจากภาพยนตร์ เรื่องฮังเกอร์เกมส์ เพื่อต้านรัฐประหาร จนกลายเป็นสัญลักษณ์ต้านเผด็จการในการชุมนุมต่อมา (กองบรรณาธิการ Way, 2563)

แม้รัฐจะพยายามเข้ามาควบคุมพื้นที่ออนไลน์อย่างเข้มงวด ทว่าในโลกออนไลน์มี แพลตฟอร์มใหม่เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา เช่น ทวิตเตอร์ คลับเฮาส์ เทเลแกรม และดีกตอก และยังมี แพลตฟอร์มเก่าที่ผู้คนยังคงใช้งานอยู่ อย่างเว็บบอร์ดพันทิป เป็นต้น ด้วยเหตุนี้รัฐจึงไม่อาจเข้ามา ควบคุมพื้นที่นี้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ เห็นได้ชัดว่าเมื่อพื้นที่หนึ่งกลายมาเป็นเป้าหมายในการจัดระเบียบ ของรัฐ ผู้คนจึงพากันไปแสวงหาพื้นที่ใหม่ที่เหมาะสมกับสถานการณ์และการทำงาน ทวิตเตอร์เองก็ เป็นหนึ่งในแพลตฟอร์มที่ตอบโจทย์นี้เป็นอย่างดี ด้วยคุณสมบัติของแพลตฟอร์มที่เน้นการสื่อสารด้วย ข้อความขนาดสั้น ช่วยให้ติดตามข่าวสารได้ทันสถานการณ์ และที่สำคัญสามารถปกปิดตัวตนของ ผู้ใช้งาน¹

¹ ทวิตเตอร์ยังเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารและเผยแพร่ข่าวได้ทันสถานการณ์และ รวดเร็วกว่า เพราะสามารถเข้าไปดูข่าว หรือประเด็นนั้นๆ ได้ตามแฮชแท็ก (#) โดยไม่จำเป็นต้อง ติดตามกัน และการสร้างเธรด (thread) ก็ช่วยสรุปเรื่องราวต่างๆ ได้สั้นกระชับ ทำให้ผู้ที่ตามไม่ทัน สถานการณ์เข้าใจได้ทันที อีกทั้งหากคนที่เราติดตามมีการทวิตข่าวนั้นมา เราก็สามารถเห็นได้โดยไม่ต้อง จำเป็นต้องรู้จักกัน ขณะที่เฟซบุ๊กจำเป็นต้องเป็นเพื่อน หรือกดติดตามเพจ (ติดตาม หรือแจ้งเตือน) จึงจะเห็นโพสต์ มากไปกว่านั้นการนำอัลกอริทึมมาช่วยประมวลผลเนื้อหาที่เราควรจะเห็นตามความ สนใจ แทนที่การเรียงลำดับเวลาแบบสมัยแรกก็ยิ่งทำให้ยากที่จะติดตามข่าวสารมากขึ้น อีกทั้งเฟซบุ๊ก ยังกลายเป็นแพลตฟอร์มที่มีความเป็นทางการมากกว่า (มีการระบุข้อมูลส่วนตัว และนิยมใช้รูปจริง เป็นรูปส่วนตัว) มีวงสังคมเป็นครอบครัว เพื่อน และเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

ในขณะนั้นทวิตเตอร์กลายเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการติดตามข่าวสารที่สื่อกระแสหลักไม่ได้รายงาน เป็นข่าววงใน และข่าวจากคนในพื้นที่จริง เช่น ใช้ติดตามสถานการณ์การเมืองในช่วงการสลายการชุมนุม 2553 และติดตามรายงานข่าวสถานการณ์น้ำท่วม #ThaiFlood ช่วงปี 2554 รวมไปถึงติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มกปปส. #ThaiUpRising (2556) ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการบริหารงานของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ต่างพากันติดแฮชแท็กนี้ ชักชวนให้คนมาร่วมชุมนุม พร้อมกับแนบภาพการชุมนุมของกปปส. หรือใช้ตำหนิตักซิณ ชินวัตร และรัฐบาลยิ่งลักษณ์ รวมไปถึงเหตุการณ์การสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ก็มีการใช้แฮชแท็กร่วมถวายความอาลัย (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ และนน ศุภสาร, ม.ป.ป.) ท่ามกลางการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกภายใต้รัฐบาลทหาร เพชบุ๊กลูกสอดส่องจากพลเมืองดีและรัฐอยู่ตลอดเวลา การเปิดหน้าแสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์รัฐย่อมถูกติดตามและคุกคามได้ง่ายกว่า ด้วยเหตุนี้ทวิตเตอร์จึงกลายเป็นที่นิยมขึ้นมาในช่วงหลังการรัฐประหาร 2557 ทั้งที่ทวิตเตอร์ในช่วงแรกเป็นที่นิยมใช้กันในหมู่แฟนคลับศิลปินมากกว่า

จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เห็นว่าชาวทวิตหันมาสนใจการเมืองมากขึ้นคือ การเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งในวันครบรอบ 4 ปีรัฐประหาร ด้วยการบอกเล่าความรู้สึกในการอยากเลือกตั้ง และสภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองผ่าน #ThWantElection และ #กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยแฮชแท็กทั้งสองนี้ติดเทรนด์ทวิตเตอร์ตั้งแต่วันที่ 22-27 พฤษภาคม 2561 การติดแฮชแท็กนี้เกิดขึ้นมาจากการจัดกิจกรรมของกลุ่มคนอยากเลือกตั้ง ทั้งชุมนุมชั่วคราว ยื่นหนังสือ และแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ วิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของคสช.ต่อต้านการสืบทอดอำนาจ และเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว (ณัฐธยาน์ พงษ์สุวรรณ, 2561; อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ม.ป.ป.) รวมไปถึง #ประเทศกูมี ที่กลายเป็นกระแสขึ้นมาจากเพลงในชื่อเดียวกันนี้ของวง Rap Against Dictatorship (RAD) มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์คณะรัฐประหาร และความเหลวแหลกของสังคมไทย ชาวทวิตไม่เพียงแต่ผลักดันวาระทางการเมืองของตน แต่ยังเป็นสื่อด้วยตนเองจากการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และกระจายข่าวให้เป็นที่รับรู้แก่สังคม เพราะพวกเขามองว่าสื่อกระแสหลักไม่ยอมรายงานข่าวเหล่านี้ และมีความล่าช้าเกินไป เห็นได้ว่าสำนักข่าวตามสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์มักนำประเด็นแฮชแท็กที่เป็นกระแสในทวิตเตอร์มารายงานข่าวซ้ำอีกที รวมไปถึงนักการเมืองก็รับรู้ถึงประเด็นดังกล่าว

ในช่วงนี้ไม่เพียงแต่เห็นประเด็นทางการเมืองไทย แต่เรายังเห็นการตื่นตัวในประเด็นชีวิตส่วนตัว สังคม การเมืองร่วมสมัยกับประชาคมโลกด้วย ตั้งแต่กระแส #MeToo ที่ทำให้ชาวทวิตหันมาให้ความสนใจในประเด็น ความรุนแรงทางเพศ สิทธิสตรี และความหลากหลายทางเพศ ส่วน #HongKongProtests กับ #MilkTeaAlliance ที่เชื่อมต่อคนรุ่นใหม่ภายใต้รัฐเผด็จการเข้าด้วยกัน นำไปประสูติประเด็นการเรียกร้องให้ชาวอุยกูร์ และต่อต้านนโยบายเงินเดียว มากไปกว่านั้น

เรายังเห็นชาวทวิตออกมาต่อต้านการใช้สินค้าและบริการในชีวิตประจำวันที่สนับสนุนรัฐบาลทหาร เช่น #แบนเมเจอร์ #แบนmkและยาโยอิ หรือ #แบนฟุตแพนด้า อีกทั้งยังมีการเรียกร้อง (call out) ให้ศิลปินไทยในต่างประเทศออกมาแสดงจุดยืนทางการเมือง เพื่อให้ชาวโลกได้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในไทย

ด้วยลักษณะความเป็นเครือข่ายแบบหลวมที่เกิดขึ้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้คนได้เข้ามามีส่วนรวมทางการเมือง เกิดเป็นความรู้สึกร่วม และแสดงออกตามวิถีทางของตน โดยที่ไม่ต้องแสดงตัวตน ช่วยทำให้เกิดแนวคิดและวิธีการแสดงออกที่สอดคล้องไปกับชุดคุณค่าที่พวกเขายึดถือ ผ่านการนำเสนอในรูปแบบภาษาใหม่ หรือที่ Aim Sinpeng (2024) เรียกว่า “การเมืองแบบ DIY” (do-it-yourself politics) ในแง่นี้ทวิตเตอร์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในระดมพล และเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยในช่วงการชุมนุมของเยาวชน (Aim Sinpeng, 2021a, p. 203) อีกทั้งเรายังเห็นการใช้ดีท็อกในการหาเสียง หรือการใช้คลับเฮาส์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง มากไปกว่านั้นยังมีนักกิจกรรม และนักการเมืองหน้าใหม่หลายคนแจ้งเกิดจากการเป็นดาวดีท็อก และดาวคลับเฮาส์ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2562 และการเคลื่อนไหวเยาวชน 2563-2564

2.2.1 การเลือกตั้งทั่วไป 2562 และการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองหน้าใหม่

ภายหลังจากการประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไป 2562 เราเห็นกระแสการตื่นตัวทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ทุกแพลตฟอร์ม ในทวิตเตอร์ #ช่วยธนาธรตั้งชื่อพรรค ที่มีคนเข้ามาร่วมทวิตตั้งชื่ออย่างจริงจังและคิดเล่นตลกๆ จากแฮชแท็กนี้ก็ทำให้คนเริ่มมาสนใจในตัวธนาธร และพรรคใหม่ที่กำลังตั้งขึ้น ส่วน #ฟาร์กพอ เป็นตัวชีวิตที่ชัดเจนถึงความนิยมในตัวธนาธร ในฐานะผู้ชายที่ประสบความสำเร็จในทุกด้าน¹ เห็นได้จากการดีท็อกทวิตเตอร์เป็นอันดับหนึ่ง (มีการกล่าวถึง 2.4 แสนทวิต) กระแสฟาร์กพอยังเป็นรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองด้วยภาษาของคนรุ่นใหม่ที่ผสมผสานเอาวัฒนธรรมแฟนคลับมาใช้กับนักการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในการเมืองไทย

¹ อีกทั้งยังมีแฮชแท็กที่แสดงถึงความนิยมในตัวธนาธรและพรรค เช่น #อยากมีนายกชื่อธนาธร #ธนาธรอยากเจอ และ #Savethanathorn จากกรณีธนาธรโดนฟ้องพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ (อีกครั้งจาก ม.116) ในช่วงการไปเดินหาเสียงกับคนรุ่นใหม่ที่ยามสแควร์ก็มีคนมาให้กำลังใจธนาธร จากแฮชแท็กนี้เป็นจำนวนมาก ทว่าภายในวันนั้นเอง #Savethanathorn ก็หายไปจากเทรนทวิตเตอร์ ชาวทวิตจึงคิด #Savethanaton (ไม่มีตัว r) ขึ้นมาแทน (สมิตานัน หยงสตาร์, 2562)

แม้จะมีความคล้ายคลึงกับการเป็น “พ่อยก” หรือ “แมยก” นักการเมือง แต่สิ่งที่ต่างชัดเจนคือ เป็นวัฒนธรรมที่สร้างบนฐานของสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะทวิตเตอร์ที่เปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ที่ไม่เคยสนใจการเมืองมาก่อนมาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยน สร้างการตระหนักรู้ทางการเมืองและความผูกพันกับนักการเมือง ผ่านปฏิบัติการของแฟนคลับที่ขับเคลื่อนด้วยความชอบในตัวธนาธร ทำให้การเมืองเป็นบทสนทนาในชีวิตประจำวันของพวกเขา เช่น การช่วยเผยแพร่ข่าวสารพรรค การตัดต่อวิดีโอ ทำมีม และการแต่งแฟนฟิคชั่น (Dean & Andrews, 2021; Ploykamol Suwantawit, 2024) รวมไปถึงนักการเมืองยังสามารถสื่อสารกับผู้สนับสนุนได้โดยตรง ไม่ผ่านตัวกลางแบบเครือข่ายอุปถัมภ์ ทั้งบ้านใหญ่ และหัวคะแนนแบบเดิม เกิดเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ทางการเมือง (new form of political intimacy) ใช้อารมณ์ ความเสนาหา และความปรารถนาส่วนตัวของผู้สนับสนุนมาเป็นแรงผลักดันในการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงประเทศ โดยมีสื่อสังคมออนไลน์และนักการเมืองเป็นสื่อกลาง (Jakkrit Sangkhamanee, 2023, p. 374)

จากผลการเลือกตั้งทั่วไป พรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนเสียงมาเป็นอันดับสาม (6.2 ล้านคะแนน) เป็นข้อพิสูจน์ถึงความนิยมนี้ รองจากพรรคเพื่อไทยที่ได้อันดับสอง (7.9 ล้านคะแนน) และพรรคพลังประชารัฐอันดับหนึ่ง (8.4 ล้านคะแนน) (BBC Thai, 2562) แน่นนอนว่าความนิยมไม่ได้มาเพราะการเป็นพรรคที่นำเสนอจุดยืนทางการเมืองชัดเจน ต่อต้านอำนาจเผด็จการเพียงอย่างเดียว แต่มาจากการสื่อสารของพรรคที่ตั้งใจจะเป็นพรรคของคนรุ่นใหม่ หรือกลุ่มผู้ออกเสียงครั้งแรก ทั้งเจนเรชันวาย (Y) และซี (Z) (ประมาณ 6-7 ล้านคน) ควบคู่ไปกับการใช้ฐานข้อมูล (big data) สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสาร ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ตรงประเด็น ทั้งยังมีการทำกิจกรรมมีส่วนร่วมสอดคล้องไปกับกระแสการเคลื่อนไหวคนรุ่นใหม่ในสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ และขยายพื้นที่การรับรู้ รวมไปถึงการลงพื้นที่หาเสียงตามพื้นที่ รุ่นวัยจึงเป็นหนึ่งในโจทย์สำคัญของการเลือกตั้งครั้งนี้ที่พรรคการเมืองต่างต้องการแย่งชิง (พลิชฐ์ ไชยวัฒน์, 2561)

มากไปกว่านั้นอนาคตใหม่ยังนำเสนอตัวบุคคลของพรรคที่มีความโดดเด่น กระแสฟาร์กพ็อก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน รวมไปถึงยังมีการจัดกิจกรรมนอกสภา เช่น แพลกซ์ม็อบด้านการยุบพรรคอนาคตใหม่ที่สกายวอร์ค (19 ธันวาคม 2562) ในวันที่มีการตัดสินยุบพรรคก็เกิด #Saveอนาคตใหม่ มีการทวิตถึงกว่า 1.7 ล้านทวิต ภายหลังจากการยุบพรรคแล้วก็ยังจัดกิจกรรมอภิปรายไม่ไว้วางใจนอกสภา พร้อมกับใช้แฮชแท็กช่วยสร้างกระแส เช่น ประเด็น #1MDB ตั้งข้อสงสัยความเกี่ยวข้องพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับการทุจริตในโครงการพัฒนาประเทศของมาเลเซีย (อัจฉริยา ประสิทธิ์วงศา, 2562, น. 11) ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เองก็เกิดกระแสการนัดชุมนุม แพลกซ์ม็อบตามสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ เพื่อแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อการยุบพรรค

อนาคตใหม่ และพัฒนาต่อเนื่องไปสู่ข้อเสนอในการชุมนุมอื่น เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ เรียกร้องให้ ยุบสภา และมีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ เป็นต้น (McCargo, 2021)

พรรคการเมืองก็ใช้รูปแบบการเมืองดังกล่าวมาช่วยในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพราะประหยัดต้นทุนและทรัพยากรในการหาเสียง อีกทั้งยังสามารถสื่อสารกับผู้สมัครได้โดยตรง เกิดเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและผู้สนับสนุน ช่วยให้เกิดการระดมพลได้ง่ายตามที่กล่าวไปข้างต้น นอกจากการใช้ทวิตเตอร์ในการผลักดันวาระทางการเมืองแล้วเรายังเห็นการใช้ติ๊กต็อก¹ (TikTok) ควบคู่ไปด้วย ในการช่วยหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2562 และ 2566 จากกรณีการแจ้งเกิดให้กับนักการเมืองหน้าใหม่อย่าง วุฒิพงศ์ ทองเหลา ผู้ได้รับเลือกเป็นส.ส.ปราจีนบุรี เขต 2 พรรคก้าวไกล และผู้สมัครในสมุทรปราการของพรรคก้าวไกลต่างก็กลายเป็น “ดาวติ๊กต็อก” (micro influencers) ขึ้นมาในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง จนได้รับเลือกเป็นส.ส.ในท้ายที่สุด ด้วยการผลิตเนื้อหาเน้น “ความสดจริง” นำเสนอความเป็นตัวเองของผู้สมัคร ที่บอกเล่าเรื่องราวของตน และการลงพื้นที่หาเสียงกับผู้คน เช่นเดียวกับสุธารัตน์ พัทธ์พัทธ์ ส.ส.อุบลราชธานี เขต 7 พรรคเพื่อไทย ที่เน้นการลงคลิปวิดีโอไลฟ์สไตล์ พูดเป็นภาษาอีสาน เช่น การกินอาหารอีสาน ตำส้มตำ ร้าแซ็ง และการลงพื้นที่พูดคุยกับประชาชน ด้วยภาพลักษณ์ที่พร้อมลุยไปทุกพื้นที่ เป็นต้น จนมีแฟนคลับเป็นของตัวเอง

ท่ามกลางการบงกชกฎหมายห้ามการชุมนุม และมีมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด 19 อย่างเข้มงวดภายใต้รัฐบาลประยุทธ์ คลับเฮาส์² กลายเป็นอีกหนึ่งแพลตฟอร์มที่ช่วย

¹ ลักษณะเฉพาะของติ๊กต็อกที่เป็นการดูคลิปวิดีโอขนาดสั้น เนื้อหากระชับ เข้าใจง่าย เน้นสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับคนดู ทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกว่าคุณสมัครเป็นคนธรรมดาเหมือนกับตน มีความจริงใจ ไม่ได้เสแสร้งแกล้งทำ หรือถูกจัดตั้งมาจากพรรคการเมือง ประกอบกับการเป็นคลิปวิดีโอขนาดสั้นก็ทำให้นำไปเผยแพร่ต่อในแพลตฟอร์มอื่นได้ง่าย ติ๊กต็อกจึงสามารถเข้าถึงคนดูได้ทุกช่วงวัย ตลอดช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง

² คลับเฮาส์ (Clubhouse) ที่มีส่วนในการสร้างกับรู้ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเมือง และสถาบันกษัตริย์ ด้วยรูปแบบการเปิดห้องสนทนาเสียง ถ่ายทอดสดให้ผู้คนจำนวนมากได้เข้ามาแลกเปลี่ยนและพูดคุยตอบโต้กันในหลากหลายประเด็นตามความสนใจของผู้ตั้งห้อง อีกทั้งผู้ใช้งานจำเป็นต้องได้รับคำเชิญจากผู้ใช้งานก่อนหน้าจึงจะสามารถสมัครสมาชิกได้ ประเด็นที่พูดคุยมีตั้งแต่ การบอกเล่าประสบการณ์การทำงาน การเรียน แนะนำการลงทุน คริปโทเคอร์เรนซี พูดคุยเกี่ยวกับศิลปิน ซีรีส์-ภาพยนตร์ ดูดวง รวมไปถึงการเปิดห้องมาแก้เหงา ต่อเพลง ร้องคาราโอเกะ เป็นต้น

เปิดพื้นที่ให้มีการพูดคุยระหว่างนักการเมือง ประชาชน นักวิชาการ และนักกิจกรรม ห้องสนทนาที่ได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงดังกล่าวคือ ห้องพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง และบอกเล่าประวัติศาสตร์ฉบับนอกตำรา โดยมีนักวิชาการ นักการเมือง ดาราศิลปิน และคนดังในวงการต่างๆ มาเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เริ่มตั้งแต่การเปิดห้องเล่าเรื่องสถาบันกษัตริย์ โดยปวิณ ชิวาลักษณ์ พงษ์พันธ์ มีธนาธรและปิยบุตรมาร่วมฟังด้วย (ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2564)

ที่น่าสนใจคือ มีการจัดห้องสภาใจึกที่ทุกคนจะเปลี่ยนรูปโปรไฟล์เป็นนักการเมืองแล้วเลียนแบบการอภิปรายในสภา เรื่อยมาจนถึงการจัดห้องของกลุ่ม CARE คิด เคลื่อนไทย ที่เชิญโทนี่ วูดซัม (Tony Woodsome) หรือทักษิณ ชินวัตร มาร่วมพูดคุยในห้อง "ไทยรักไทย ใครเกิดทันมากองกันตรงเน้!" เปิดพื้นที่ให้อดีตนายกรัฐมนตรีย้ายอนรำลึกความหลัง และบอกเล่าประสบการณ์การทำงาน การจัดตั้งพรรค รวมไปถึงนโยบายสมัยไทยรักไทย และยังเปิดพื้นที่ให้ผู้ฟังเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน ถามคำถาม ตั้งแต่กรณีตากใบ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 112 และการชุมนุมของเยาวชน การจัดห้องสนทนาในครั้งนี้มีการถ่ายทอดเสียงไปยังห้องสนทนาอื่นอีก 9 ห้อง (ธีรวัฒน์ ชูรัตน์, 2564; ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2564)

การปรากฏตัวของโทนี่ วูดซัม ไม่เพียงแต่เป็นความพยายามในการเรียกกระแสจากคนรุ่นใหม่ แต่ยังเป็นการปูทางหาเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อไปของเพื่อไทย จากห้องสนทนาดังกล่าว #ทักษิณ บนทวิตเตอร์มีการกล่าวยกย่องความสามารถ ความทันสมัยของทักษิณ และผลงานของรัฐบาลไทยรักไทย-เพื่อไทย มีผู้ใช้งานจำนวนหนึ่งกลับไปจุดค้นวิดีโอการปราศรัยหาเสียง และการอภิปรายในสภามาเผยแพร่ต่อ รวมไปถึงการออกมาทวิตอย่างภูมิใจที่ครอบครัวตนเองเลือกพรรคนี้มาตลอด พร้อมทั้งเล่าย้อนเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลทักษิณกับรัฐบาลประยุทธ์ ขณะเดียวกันก็มีอีกหลายคนที่คลั่งใจกับความไม่ชัดเจนในการตอบคำถามเรื่องแก้รัฐธรรมนูญ ม.112 และกรณีตากใบ

มากไปกว่านั้นคลับเฮาส์ยังเป็นที่แจ้งเกิดให้กับหลายคนเข้าสู่วงการเมือง อย่างรัชนก ศรีนอก “ดาวคลับเฮาส์” จากการเล่นเป็นยิงลักษณ์ ชินวัตร ในสภาใจึก ขึ้นถามคำถามทักษิณ ชินวัตร และจัดห้องสนทนาเกี่ยวกับการเมืองอีกหลายห้อง เช่น “ห้องตัวข้าง” ภายหลังจากการอภิปรายของรังสิมันต์ โรม ในประเด็นมูลนิธิปารอยต่อ และ “มาแชร์ประสบการณ์คอร์รัปชันในหน่วยงานของคุณกัน” เป็นต้น (ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2564) ขณะเดียวกันเธอก็เป็นแอคเคาท์ดังในทวิตเตอร์ ตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์การเมืองอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การขึ้นมาของรัฐบาลประยุทธ์ อีกทั้งยังมีส่วนในการเคลื่อนไหวของเยาวชน และต่อมาก็ลงสมัคร ส.ส.กรุงเทพฯ เขต 28 ในนามของพรรคก้าวไกล ซึ่งสามารถเอาชนะนักการเมืองในเขตเดิมอย่าง วัน อยู่บำรุง แบบท่วมท้น

ด้วยการปั่นจักรยานหาเสียง พร้อมกับนำเสนอเป็นคลิปขนาดสั้นลงติ๊กต็อก ช่วยสร้างความนิยมให้เธอ จนเป็นที่รู้จักมากขึ้นในโลกออนไลน์ (Aim Sinpeng, 2024)

เห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญกับการเมืองไทยหลังรัฐประหาร ตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไป 2562 ที่พรรคการเมืองและนักการเมืองรณรงค์หาเสียงอย่างจริงจังบนสื่อสังคมออนไลน์ ส่วนชาวนีตทั้งหลายก็กลายเป็นเป้าหมายหลักในการแย่งชิงมวลชน ต่อเนื่องมาถึงการประชุมต่อหน้ารัฐบาลของเยาวชน 2563-2564 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกตั้งทั่วไป 2566 การพูดคุยถกเถียงทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติ และการหาเสียงทางการเมืองบนโลกออนไลน์เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ เพราะมีส่วนสำคัญในการชนะเลือกตั้ง (Aim Sinpeng, 2024) แม้รัฐจะพยายามเข้ามาควบคุมสื่อสังคมออนไลน์ หรือบังคับใช้กฎหมายเข้มงวดมากแค่ไหนก็ไม่อาจต้านทานกระแสความโกรธแค้นของผู้คนที่แสดงออกมาในเคลื่อนไหวของเยาวชน 2563 ไม่ว่าจะการเคลื่อนไหวจะอยู่ในพื้นที่รูปแบบไหนก็ตาม

2.2.2 การเคลื่อนไหวของเยาวชน 2563-2564 และความพยายามกู้คืนอัตลักษณ์คน

เสื้อแดง

การเคลื่อนไหวของเยาวชนนี้ก็เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการเมืองไทยที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากที่สุดในการสร้างกระแส ผลักดันวาระทางสังคม-การเมือง และปลุกระดมมวลชนให้ออกมาบนท้องถนน โดยไม่ต้องมีการจัดตั้งจากขบวนการเหมือนสมัยพันธมิตรฯ และกปปส. มากไปกว่านั้นคือ ทำให้การพูดคุยเรื่องการเมืองเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับประเด็นทางสังคม-วัฒนธรรมอื่น รวมไปถึงการนำวัฒนธรรมแฟนคลับมาปรับใช้ ช่วยสร้างสีสันให้กับการเมืองไทย ทำการเมืองให้กลายเป็นเรื่องสนุก น่าติดตาม และมีความใกล้ชิดกับชีวิตของปัจเจกอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ปรากฏการณ์ฟาร์กพ็อทก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในช่วงเวลาดังกล่าว ตามมาด้วยกระแสคู่งันนักการเมืองอย่างพ็อนน้องน้ำในเวลาต่อมา

เราเห็นการใช้แฮชแท็กในการแสดงถึงความรู้สึกร่วมของผู้คน เกิดเป็นเครือข่ายอย่างหลวมๆ ที่คนไม่รู้จักกันแต่มาสนใจในประเด็นเดียวกัน สร้างความเป็นส่วนหนึ่งให้กับชาวทวิต และยังเป็นยุทธวิธีในการหลบเลี่ยงอำนาจรัฐอย่างชาญฉลาด เช่น #เสื้อแดงมึงสิ ที่มีการประกาศเลื่อนวันเลือกตั้งทั่วไป 2562 ออกไป หรือ #โตะแล้วเลือกเองได้ ในคืนวันก่อนการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 เป็นการโต้กลับของคนรุ่นใหม่ว่าพวกเขามีความคิดของตัวเอง ไม่ได้ถูกชักนำจากใคร อีกทั้งเรายังเห็นแฮชแท็กการเมืองอื่นอย่างคึกคักในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2562 เช่น #ไทยรักษาชาติ #มึงมาไล่คูสิ และ #หนักแผ่นดิน หรือแฮชแท็กที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ อย่าง #ขบวนเสด็จ #ปิดเกาะ #ใหญ่กว่าที่คิส ฯลฯ รวมไปถึงแฮชแท็กตระกูล #Save ต่างๆ ออกมาตามสถานการณ์ทางการเมืองที่ฝ่ายประชาธิปไตยเป็นผู้ถูกกระทำจากอำนาจรัฐเผด็จการ เช่น นักการเมืองและพรรค

การเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคอนาคตใหม่ (#Saveอนาคตใหม่) ผู้ลี้ภัยและผู้สูญหาย (#Saveวันเฉลิม) นักเคลื่อนไหวประชาธิปไตย (#Saveนายอานนท์ #Saveนิรนาม) เสรีภาพสื่อ (#Saveสื่อเสรี) และการต่อสู้ของชุมชน (#SaveChana) เป็นต้น (iLaw, 2564)

นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหวในประเด็นทางสังคมอื่นๆ เพราะทวิตเตอร์เป็นพื้นที่ในการบ่นเรื่องส่วนตัว และพูดคุยได้ทุกเรื่องตามความสนใจของผู้ใช้งานและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เราจึงเห็นผู้ใช้งานหนึ่งทวีตเรื่องศิลปินที่ตนชอบ การเรียน การเมือง เศรษฐกิจ การลงทุน สิ่งแวดล้อม เรื่องเพศ การต่างประเทศ นโยบายและบ่นเรื่องตัวเองผสมปนเปกันไปหมด เป็นการสลายเส้นแบ่งความเป็นส่วนตัวและสาธารณะ ความเป็นทางการและไม่ทางการ เมื่อรวมกับการดันแฮชแท็กสามารถขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้างก็ยิ่งช่วยให้พวกเขารู้สึกมีพลัง และกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น จนในที่สุดฟางเส้นสุดท้ายก็ได้ขาดลง จากกรณีการยุบพรรคอนาคตใหม่ ความโกรธและความไม่พอใจที่สั่งสมมานานก็แปรเปลี่ยนเป็นการชุมนุมแฟลชม็อบของนักศึกษาตามสถาบันต่างๆ ทั่วประเทศ (อัจฉริยา ประสิทธิ์วงศา, 2562, น. 159; อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2565, น. 39)

ด้วยเหตุนี้กระแสการตื่นตัวทางการเมืองทั้งโลกออนไลน์และออฟไลน์จึงมาบรรจบกัน กลายเป็นการเคลื่อนไหวของเยาวชนช่วงปี 2563-2564 เห็นได้จากการนัดชุมนุมของนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยการติดแฮชแท็กตามด้วยชื่อสถาบันการศึกษา รวมไปถึง “ผูกโบว์ขาว” “ชู 3 นิ้ว” และจัดกิจกรรมแฟลชม็อบตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เพื่อแสดงความไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐบาลทหาร (McCargo, 2021; Aim Sinpeng, 2021a; อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2565) ขณะเดียวกันในกรุงเทพฯ ก็มีกิจกรรมรณรงค์ของกลุ่ม Free Youth ใน #เยาวชนปลดแอก¹ ควบคู่ไปกับกลุ่มประชาชนปลดแอก ที่จัดการชุมนุมใหญ่ 16 สิงหาคม 2563 (มีคนทวิตร่วมกันกว่า 2 ล้านคนในเย็นวันนั้น) เสนอ 3 ข้อเรียกร้อง 2 จุดยืน และ 1 ความฝัน² ในการชุมนุมนี้เองคนเสื้อแดงเข้าร่วมเป็นกลุ่มชุมนุม

¹ เนื้อหาที่มีการกล่าวถึงในแฮชแท็กนี้ แบ่งได้ 6 ประเด็น คือ ประชาธิปไตย สิทธิของเยาวชน การศึกษา เศรษฐกิจ ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล และสถาบันกษัตริย์ (Aim Sinpeng, 2021a)

² สามข้อเรียกร้อง คือ 1) ให้รัฐบาลหยุดคุกคามประชาชนที่ออกมาใช้สิทธิและเสรีภาพตามหลักการประชาธิปไตย 2) มีร่างรัฐธรรมนูญใหม่จากเจตจำนงประชาชน 3) รัฐบาลต้องยุบสภา เปิดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ส่วน 2 จุดยืน คือ 1) ต้องไม่มีการทำรัฐประหาร 2) ต้องไม่มีการตั้งรัฐบาลแห่งชาติ และ 1 ความฝัน คือ มีระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (TLHR, 2563)

ย่อย ร่วมกับกลุ่มอื่นๆ อีกทั้งยังมีการตั้งหุ่นควายแดงบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และมีการตะโกนว่า “ที่นี่มีคนตาย” อ้างอิงจากการสลายการชุมนุมปี 2553 (ประชาไท, 2563; TLHR, 2563)

การเข้าร่วมชุมนุมของคนเสื้อแดงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนนี้ พวกเขาต่างไป ในฐานะผู้ร่วมชุมนุม ใส่เสื้อสีดำ หรือขาวตามที่มีการรณรงค์ให้ผู้ชุมนุมใส่ เพราะพวกเขาารู้สึกว่าการใส่เสื้อแดง หรือพกสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นคนเสื้อแดงจะเป็นการลดทอนการต่อสู้ของ ขบวนการเยาวชน อีกทั้งยังรู้สึกว่าการชุมนุมนี้เป็นพื้นที่การต่อสู้ของคนรุ่นใหม่ ส่วนพวกตนที่ถือว่าเป็นคนอีกรุ่นควรจะเปิดทาง และให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังมากกว่า เหมือนที่ “สา” กล่าวกับผู้เขียน

พี่ก็มองว่านี่มันยุคของเด็ก ไม่อยากจะเอาความเป็นเสื้อแดงไปให้เด็กเลย ไม่อยากให้เขาถูกมองว่าเสื้อแดงหุ่นเด็ก หรือมีนายทุนหนุน คือไม่อยากให้เขาโดนเหมือนที่เราเคยโดนสมัยก่อน มันเจ็มน้อยเนื้อต่ำใจนะ เพราะเสื้อแดงถูกด้อยค่ามาตลอด ถูกมองไม่ดี โง่บ้าง ถูกซื้อบ้าง เป็นคนที่แพ้ ถูกเหยียดหยาม แล้วมีอบเด็กมันก็เหมือนชนชั้นปัญญาชนเสื้อแดงมันก็เป็นภาพแบบรากหญ้า มันก็ควรจะเป็นภาพให้คนรุ่นใหม่เขาต่อสู้ไป แล้วคนรุ่นใหม่มีภาษีในการต่อสู้กว่าด้วย...เสื้อแดงเขาก็มีคติติดตัวเยอะด้วย ไม่อยากเคลื่อนไหวมาก (สา, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2567)

เธอยังเล่าให้ผู้เขียนฟังอีกว่าคนเสื้อแดงไปร่วมชุมนุมกับขบวนการเยาวชนมาตลอด นับตั้งแต่มีการจัดแฟลชม็อบในกรุงเทพฯ อย่างกิจกรรมวิ่งไล่ลุง แต่มาปรากฏชัดมากขึ้นหลังจากที่มีนักศึกษากลุ่ม Spring Movement อ่านบทกวี “จากดินถึงฟ้า” ของ ญัฐวุฒิ ใสยเกื้อ บนเวทีการชุมนุม “เสาหลักจะหักแผ่นดินไหว” ในวันที่ 14 สิงหาคม 2563 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การปราศรัยดังกล่าวกล่าวถึงการต่อสู้ของคนเสื้อแดง ทำให้ในการนัดชุมนุมใหญ่ครั้งต่อมาของกลุ่มประชาชนปลดแอก มีกลุ่มคนเสื้อแดงอิสระและแนวร่วมนปช. เข้าร่วมชุมนุมมากขึ้น สังเกตได้จากเริ่มมีการใส่เสื้อแดงบ้าง รวมไปถึงสัญลักษณ์ตีนตบ หรือหุ่นควายแดง เป็นต้น

มากไปกว่านั้นในการชุมนุมวันที่ 16 สิงหาคม 2563 บนเวทีปราศรัยยังมีการกล่าวขอโทษคนเสื้อแดง กลายเป็นกระแสใน #ขีดเส้นตายไล่เผด็จการ (มีคนติดแฮชแท็กนี้กว่า 2 ล้านคนในเย็นวันนั้น) มีการเผยแพร่ภาพป้ายการชุมนุม “ขอโทษพี่น้องเสื้อแดงที่เคยเข้าใจผิด” ขณะเดียวกัน #คนเสื้อแดง บนทวิตเตอร์ เต็มไปด้วยเนื้อหาออกมาเล้าถือนความหลังวีรกรรมของพ่อแม่ที่ไปชุมนุมเสื้อแดงอย่างกล้าหาญ พร้อมทั้งแสดงหลักฐานความเป็นแดงของครอบครัว ไม่ว่าจะป็นธงแดง เสื้อ ตีนตบ แก้วน้ำสกรีนรูปทักษิณ เป็นต้น ส่วนรายชื่อที่เป็นลูกหลานฝ่ายอนุรักษ์นิยมก็ออกมาขอโทษคนเสื้อแดงที่เคยเข้าใจพวกเขาผิดไป กล่าวได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ความเป็นแดงในหมู่คนรุ่น

ใหม่เป็นสิ่งที่น่าชื่นชม ในฐานะผู้ตื่นรู้ทางการเมืองและต่อสู้กับอำนาจรัฐเผด็จการมาก่อน กล่าวคือ พวกเขาเป็นเสียงส่วนใหญ่ของประเทศที่ชนะการเลือกตั้งมาตามกระบวนการประชาธิปไตย ทว่ากลับถูกปล้นอำนาจและสิทธิไปโดยรัฐบาลทหาร เมื่อออกมาเรียกร้องก็กลับได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม ถูกกดปราบจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างรุนแรง จนกลายเป็นผู้ต่อสู้กับรัฐบาลทหารเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยมาอย่างยาวนาน ด้วยลักษณะดังกล่าว ความเป็นแดงจึงเริ่มกลายเป็นทรัพยากรทางการเมืองที่คนรุ่นใหม่ หรือกลุ่มก้อนทางการเมืองสามารถใช้อ้างอิงตัวตนได้

เห็นได้จากบทสัมภาษณ์สื่อออนไลน์และงานวิจัย เริ่มมีความพยายามในการกลับไปทบทวนประวัติศาสตร์การต่อสู้คนเสื้อแดง ศึกษาการกลับมาเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงในการชุมนุม 2563 และพูดคุยกับ “ป่าเสื้อแดง” ที่ออกมาร่วมชุมนุมกับเยาวชน ว่าพวกเขาพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับเผด็จการอยู่เสมอ (กัลยรัตน์ ธีรฤตยากร, 2563; หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2564; Saowanee Alexander, 2020, 2021) ในแง่นี้ความเป็นแดงของพวกเขาจึงผูกโยงเข้ากับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย พรรคเพื่อไทย และทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้ถูกกระทำทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกหลานคนเสื้อแดงที่ความเป็นแดงของเขาถูกละเลยมาจากครอบครัว การกลับไปอ้างอิงตัวตนเข้ากับคนเสื้อแดงของคนรุ่นใหม่ ทำให้พวกเขาสามารถกล่าวได้อย่างภาคภูมิใจว่าตนเองไม่ได้มีส่วนทำให้เกิดการรัฐประหาร เป็นผู้ตื่นรู้ทางการเมืองมาก่อนพวกฝ่ายอนุรักษนิยม ขณะที่การเป็นคนเสื้อเหลือง หรือสลิมเป็นเรื่องที่น่าละอาย เพราะการสนับสนุนรัฐบาลทหารและอำนาจนิยม ทำให้ประเทศล้าหลัง ไม่เป็นประชาธิปไตย และมีเศรษฐกิจที่ย่ำแย่

จากท่าทีที่ยอมรับและยกย่องคนเสื้อแดงของขบวนการเยาวชน ทำให้ในการชุมนุมครั้งต่อมา 19 กันยายน 2563 มีแนวร่วมนปช. กว่า 10 จังหวัด มาร่วมกับแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และท้องสนามหลวง กลายเป็นมวลชนกลุ่มใหญ่ที่ปักค้างแรม (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2563; 2564) ในการชุมนุมครั้งนี้ รุ่ง ปนัสยา แกนนำนักศึกษายังถือธงแดงของแนวร่วม นปช. พร้อมกับมีการเปิดเพลงรักคนเสื้อแดง ซึ่งยังเป็นการเรียกให้คนเสื้อแดงออกมาร่วมชุมนุมกับนักศึกษา โดยไม่ต้องปิดบังอัตลักษณ์ทางการเมืองของตนอีกต่อไป (Saowanee Alexander, 2021) เราจึงเห็นการใส่เสื้อแดงอย่างเปิดเผยของคนจำนวนมาก อีกทั้งในการชุมนุมใหญ่ของคณะราษฎร 14 ตุลาคม 2563 คนเสื้อแดงกลายเป็นพันธมิตรสำคัญที่ร่วมเดินขบวนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปทำเนียบรัฐบาล รวมไปถึงในการชุมนุมครั้งต่อๆ มาของขบวนการเยาวชน จนกระทั่งช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2566 เราเริ่มเห็นการแตกตัวของคนเสื้อแดงออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไปสนับสนุนพรรคอนาคตใหม่/ก้าวไกล และกลุ่มที่ยังเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย

2.3 การเลือกตั้งทั่วไป 2566 กับการเกิดขึ้นของ “นางแบก”

ในช่วงการเคลื่อนไหวของเยาวชน 2563-2564 เราเห็นการกลับมาเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงที่เข้ามาช่วยสนับสนุนในการชุมนุม เช่นเดียวกับภาคการเมืองอย่าง พรรคอนาคตใหม่/ก้าวไกล และเพื่อไทยต่างก็มีสายสัมพันธ์กับเยาวชนที่เป็นแกนนำ บางครั้งก็มีการส่งคนจากฝั่งตนเข้ามาช่วยจัดการการชุมนุม ทำให้มีคนหลากหลายช่วงอายุมาเข้าร่วมการชุมนุมมากขึ้นในช่วงแรก (Saowanee Alexander, 2021) ช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มี การแบ่งขั้วระหว่างพรรคการเมืองเป็น “ส้ม” (พรรคก้าวไกล/ประชาชน) หรือ “แดง” (พรรคเพื่อไทย) และยังมีคำว่า “ด้อมส้ม” หรือ “นางแบก” เหมือนในปัจจุบัน แต่เป็นการแบ่งระหว่างฝ่ายประชาธิปไตย กับฝ่ายสีทศอดอำนาจจากรัฐบาลทหาร เช่นเดียวกับสภาพการณ์ของผู้สนับสนุนในสื่อสังคมออนไลน์ เราพบเห็นการกล่าวโจมตีวิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐบาลประยุทธ์ได้ทั่วไปในทุกแพลตฟอร์มและทุกพื้นที่ ประกอบกับสถานการณ์การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด ลิตรอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน การกลับมาบังคับใช้มาตรา 112 อย่างเข้มข้นอีกครั้ง รวมไปถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 และเศรษฐกิจที่ชะลอตัวอย่างเห็นได้ชัด

คนรุ่นใหม่ในขณะนั้นไม่เพียงแต่ตื่นตัวทางการเมืองตามบริบทสังคมไทย แต่ยังเคลื่อนไหวพร้อมกับกระแสการเมืองโลก และการเมืองในภูมิภาคด้วย อย่างกระแส #MeToo (2560) #Blacklivesmatter (2563) #HongKongProtests (2562) และ #MilkTeaAlliance (2563) การเคลื่อนไหวเหล่านี้พัฒนาขึ้นมาพร้อมกับการเมืองแบบตื่นรู้ (woke politics) ซึ่งให้ความสำคัญกับการแสดงออกทางสังคมที่มีลักษณะชัดเจน (performative displays) และความถูกต้องทางการเมือง (political correctness) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง โดยเฉพาะในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ การแสดงออกหลายครั้งก็นำไปสู่การเผชิญหน้า เพื่อแสดงความไม่พอใจต่อความไม่เท่าเทียมดังกล่าว เกิดการเรียกร้องให้แสดงจุดยืน (calling out) กัดดันต่อคนดัง หรือร้านค้าและบริการที่มีทัศนคติหรือการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ให้พวกเขาแสดงความสำนึกรับผิดชอบ (accountability) ต่อสิ่งที่ได้กระทำลงไปแล้ว จนกลายเป็นวัฒนธรรมคว่ำบาตร (cancel culture) (Postill, 2024, pp. 14-15)

เห็นได้จากกระแสการคว่ำบาตรในการเมืองไทย ที่เกิดขึ้นกับฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และรัฐบาลประยุทธ์ เป็นการเคลื่อนไหวรณรงค์จากฝ่ายประชาธิปไตยเพื่อเรียกร้องให้บุคคลที่มีชื่อเสียง และองค์กรธุรกิจเอกชนให้แสดงความสำนึกรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีตของตน เพราะมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหาร 2557 โดยมีรูปแบบการแสดงออกตั้งแต่การเข้าไปแสดงความเห็นเชิงตำหนิตัวด้วยถ้อยคำรุนแรง การยกเลิกสนับสนุนศิลปิน และเลิกอุดหนุนสินค้าและบริการ ทว่าภายใต้การรวมกันเป็นฝ่ายประชาธิปไตยที่เข้มแข็งของชาวทวิตนี้ กลับอยู่ภายใต้ความหลากหลาย

ทางอุดมการณ์ทางการเมืองที่สูงมาก โดยมีประเด็นพื้นฐานร่วมกันคือ ความต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นประชาธิปไตย และต่อต้านเผด็จการอำนาจนิยม ดังจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวช่วง 2563-2564 เกิดการแบ่งขั้วออกเป็น “เยาวชน-ฝ่ายประชาธิปไตย” และ “กลุ่มอนุรักษ์นิยม-ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลประยุทธ์”

ส่วนประเด็นที่ต้องการขับเคลื่อนตามอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น เรื่องเพศ การศึกษา การต่อต้านทุนนิยม สิทธิแรงงาน สิ่งแวดล้อม สิทธิสัตว์ ความฝันถึงปลายทางสาธารณรัฐ หรือ การไร้รัฐ ฯลฯ ก็แตกตัวกลายเป็นประเด็นรองที่สอดรับไปกับเป้าหมายหลักในการเคลื่อนไหว หรือ แยกเป็นกลุ่มๆ ที่เคลื่อนไหวตามแนวทางของตนภายใต้กระแสการชุมนุมช่วง 2563-2564 รวมไปถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาด้วย ในส่วนต่อไปนี้ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือ “นางแบก” ว่าเกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมืองใด

2.3.1 จุดกำเนิดของนางแบก

ท่ามกลางกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนท้องถนนที่เข้มข้นขึ้น ในรัฐสภาเองก็ดูเดือดไม่แพ้กัน ไม่ใช่เพียงแต่ฝ่ายค้านวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลเท่านั้น ทว่าภายในฝ่ายค้านด้วยกันเองก็มีการกระทบกระทั่งเกิดขึ้นหลายครั้งระหว่างพรรคก้าวไกลกับพรรคเพื่อไทย ไม่ว่าจะเกิดจากรูปแบบการทำงานการเมือง อุดมการณ์ของพรรค หรือรูนวัยที่ต่างกันของทั้งสองพรรค สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้สนับสนุนสองพรรคด้วย ผู้เขียนขอยกตัวอย่างเป็นกรณีใหญ่ๆ ดังนี้

เริ่มตั้งแต่กรณีธนาธรกล่าวพาดพิงถึงทักษิณ ในระหว่างการให้ปากคำต่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เรื่องคดีการถือหุ้นสื่อมวลชนในช่วงปลายปี 2562 (Workpoint today, 2562) ทำให้ผู้สนับสนุนเพื่อไทยเริ่มรู้สึกไม่พอใจ เพราะเป็นการดึงคนที่ไม่เกี่ยวข้องเข้ามา พอมาถึงการจัดสรรเวลาในการอภิปรายไม่ไว้วางใจให้กับอดีต ส.ส.อนาคตใหม่ไม่เพียงพอ จนรังสิมันต์ โรม ต้องออกไปอภิปรายต่อนอกสภาในประเด็นตัวข้าง ที่มีความสัมพันธ์กับมูลนิธิปารอยต่อของ พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกฯ จากพรรคพลังประชารัฐ (The Standard team, 2563) ประเด็นดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้กับผู้สนับสนุนอดีตพรรคอนาคตใหม่อย่างมาก พวกเขามองว่าเป็น “ดิสลับประวิตร” หรือเกมการเมืองของเพื่อไทยที่ตกลงไว้กับ พล.อ.ประวิตร เพื่อไม่ให้รังสิมันต์ โรม สามารถอภิปรายต่อได้

จากคำบอกเล่าของคำ ผกา ในรายการ “InHerEyes โยก ไมโยก ไม่รู้ แต่กรุจะแบก” (2564)¹ กรณีดังกล่าวเป็นจุดกำเนิดของคำว่า “นางแบก” ที่ฝ่ายผู้สนับสนุนอดีตรองคณบดีใหม่-ก้าวไกลใช้กล่าวหาเธอว่าชอบอธิบายแก้ต่างการกระทำต่างๆ แทนเพื่อไทย ทั้งที่การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ผิด เอื้อต่อกลุ่มผลประโยชน์ของรัฐบาลทหาร อีกทั้งคำว่า “แบก” มีความใกล้เคียงกับ “แขก” อันเป็นชื่อเล่นของเธอ ทำให้คำนี้แทบจะถูกใช้เรียกแทนชื่อเธอ (หากค้นหาชื่อคำ ผกาในกูเกิ้ลจะพบคำว่า “นางแบก” ขึ้นมาแทน) รวมไปถึงผู้สนับสนุนอื่นในโลกออนไลน์ที่คอยออกมาอธิบายโต้ตอบ ก็จะถูกกล่าวหาว่ามาช่วยแก้ต่างให้กับพรรคที่จะไปจับมือกับเผด็จการ กลายเป็นนางแบกไปด้วยเช่นกัน ทว่าจากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนต่างบอกตรงกันว่า “นางแบก” เป็นคำที่ถูกใช้เรียกผู้สนับสนุนเพื่อไทยบนทวิตเตอร์มาก่อน คำ ผกาเพียงแค่นำสิ่งที่เกิดขึ้นและประสบการณ์ส่วนตัวบนทวิตเตอร์มาบอกเล่าในรายการของตนอีกที ด้วยสถานภาพการเป็นนักเขียน คอลัมนิสต์ที่วิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างตรงไปตรงมา และอดีตพิธีกรรายการ Voice TV ที่ประกาศตัวชัดเจนว่าสนับสนุนเพื่อไทย ก็ยิ่งช่วยทำให้คำนี้เป็นกระแส (viral) มากขึ้นในสังคม

ไม่เพียงเท่านั้นในช่วงกลางปี 2564 ยังมีประเด็นนายภรรยาชาน ท่วมกลาง กระแสความนิยมที่ลดลงของพล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จนมีข่าวว่าจะลาออกจากตำแหน่ง ทำให้มีผู้คาดการณ์ไปต่างๆ นานา ถึงผู้ที่จะมาเป็นนายกฯ คนใหม่ หนึ่งในนั้นคือ ชาวลีอ “ดีลลับ” ในการพาทักซิณกลับบ้านมาเป็นนายกพระราชทาน ก็ยิ่งทำให้เพื่อไทยกลายเป็นเป้าโจมตีจากความไม่พอใจของฝ่ายตรงข้าม เพราะชาวลีอเหล่านี้เป็นข้อเสนอที่ตรงข้ามกับข้อเรียกร้องในการปฏิรูปสถาบันฯ แก้อิทธิพลระบอบ และให้นายกฯ ลาออก ของกลุ่มเยาวชน (กรุงเทพฯ, 2564) ขณะเดียวกันผู้สนับสนุนเพื่อไทยก็ไม่พอใจต่อกรณีนี้ด้วยเช่นกัน เพราะพวกเขามองว่าเป็นชาวลีอที่เกิดจากอคติเพื่อกล่าวหาตัวทักษิณ

ในช่วงนี้สถานการณ์การแข่งขันทางการเมืองระหว่างพรรคการเมืองยังเป็นตัวเพิ่มแรงเสียดทาน และการต่อสู้ชิงดีชิงเด่นในหมู่ผู้สนับสนุนพรรคการเมือง ดังจะเห็นได้จากประเด็นที่ผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกหลายคนรู้สึกรู้สีกว่าไม่อาจทนต่อการกล่าวหาจากพรรคก้าวไกลได้อีกต่อไป คือ การประชุมคณะกรรมการ (กมธ.) วิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2565 ซึ่งกมธ.ฝั่งเพื่อไทยร่วมโหวตยุติสนับสนุนการคืนงบประมาณที่ปรับลดจากหน่วยงานต่างๆ 16,362 ล้านบาท ไปไว้ที่งบกลาง เพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

¹ ดูคำอธิบายได้ใน Voice TV. (4 เมษายน 2564). *InHerEyes โยก ไมโยก ไม่รู้ แต่กรุจะแบก* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=JANC8cPOMt4> (ตั้งแต่วันที่ 11.00 เป็นต้นไป)

จากโควิด 19 ทว่าในมุมมองก้าวไกลแล้ว การย้ายเงินไปไว้ที่งบกลางๆ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบการ
ใช้เงินของรัฐบาลได้ ทั้งที่ถูกกล่าวหาตลอดว่าใช้เงินอย่างไรประสิทธิภาพ และเป็นการ "ตีเช็คเปล่า"
ให้รัฐบาลประยุทธ์ วิวาทะดังกล่าวไม่ได้จบเพียงแค่นั้นในสภา แต่ยังมีเสียงไปถึงในคลับเฮาส์อีกหลาย
วัน จากการเปิดห้องพรรคก้าวไกลและคณะก้าวหน้า “ธนาธรXพิธา และ ส.ส. ก้าวไกล ตีแบงก์ 65
ภาษีประชาชนไปไหนหมด!” เพื่อเปิดเผยสิ่งที่พูดคุยกันในที่ประชุมกมธ. และในวันต่อมาก็มีการเปิด
ห้อง “วิวาทะ ‘งบกลาง’ ขนวนเหตุ ‘เพื่อไทย-ก้าวไกล’ ชัดแย้ง?!!!” มีการเชิญตัวแทนจากเพื่อไทย
มาร่วมชี้แจงพูดคุยด้วย (BBC ไทย, 2564; The Standard team, 2564) โดยมีผู้สนับสนุนจากทั้ง
สองฝ่ายมาร่วมฟังกันอย่างหนาแน่น

การเปิดห้องคลับเฮาส์ดังกล่าวของก้าวไกล ยิ่งทำให้วิวาทะดังกล่าวขยายตัวไปใน
หมู่ผู้สนับสนุนบนสื่อสังคมออนไลน์ เกิดการโจมตีพรรคเพื่อไทยอย่างต่อเนื่องว่าเป็นการสนับสนุนให้
เงินแก่รัฐไปซื้ออาวุธมาสลายการชุมนุม รวมไปถึงข้อกล่าวหาในการ “ดิล” กับพลังประชารัฐหลังการ
เลือกตั้ง (BBC ไทย, 2564) ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับผู้สนับสนุนเพื่อไทยเป็นอย่างมาก พวกเขา รู้สึก
ว่าการทำงานร่วมกับก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้าน เพื่อไทยอดทนและเสียสละหลายอย่างมากพอแล้ว
ไม่จำเป็นต้องอดทนต่อไปอีก ทว่าพรรคเพื่อไทยกลับไม่ได้มีการออกมาตอบโต้ หรืออธิบายให้กับสังคม
เข้าใจมากไปกว่าการมาร่วมจัดคลับเฮาส์ พวกเขาจึงรู้สึกว่าตัวเองต้องออกมาโต้ตอบแทน อย่างที่
“ทริส” เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า

บอกเพื่อไทยตีเช็คเปล่าให้ประยุทธ์ตอนงบกลาง คือเราเป็นฝ่ายค้านมาด้วยกัน แต่
หลายครั้งก้าวไกลมันไม่สนับสนุนเพื่อไทยเลย แล้วเพื่อไทยก็พยายามทำให้ก้าวไกลมา
หลายครั้ง อย่างตอนยกมือให้ธนาธรเป็นนายกฯ เราเข้าใจว่าเป็นมุขมันที่ดี แต่ก็ไม่ได้
รับการ appreciate...งบกลางเป็นฟางเส้นสุดท้ายจริง เราคิดว่าก้าวไกลพูดความจริงไม่
หมด คุณมาบอกว่าไม่เห็นด้วย แต่ไม่มีสิทธิมาบอกว่าต้องตัดไปให้ที่ไหน มันได้แค่
แนะนำ คือความรู้อะไรรัฐสภาโดยทั่วไปของคนไทยในยุคนี้มันต่ำลงมาก เราเคยคุยกับ
เพื่อน วิเคราะห์กันว่า เพราะคนมันผ่านรัฐประหารมา 2 ครั้ง (ทริส, สัมภาษณ์,
12 สิงหาคม 2567)

ทริสยังเล่าให้ฟังอีกว่าผู้สนับสนุนเพื่อไทยหลายคนในทวิตเตอร์ที่ได้มารู้จักกัน
ส่วนใหญ่ต่างคนต่างบ่นต่อการสื่อสารของพรรคเพื่อไทย และวิพากษ์วิจารณ์พรรคก้าวไกลแล้ววิวัต
กันไปมา หรือเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นได้ทวิตนั้นๆ จนคุ้นชื่อแอดเคาท์และตามฟอลกัน ไม่ได้เป็น
การจัดตั้งจากพรรค แต่เป็นการจัดสรรจากอัลกอริทึมทวิตเตอร์มากกว่าที่ทำให้พวกเขาารู้สึกใกล้ชิดกัน
“มันก็เหมือนเป็นการตามอ่าน ตามดูความคิดของแต่ละคน แล้วเราเห็นทุกวัน เห็นบ่อยจนรู้สึกว่ามัน

ตรงเหมือนกัน เซียร์พรรคแดงเหมือนกันเราก็ฟอลเขา เขาก็ฟอลเรา...แล้วมันก็จะขึ้นแอกที่คล้ายๆ กันขึ้นมาอีก” ประกอบกับหลายคนก็รู้จักกันตั้งแต่สมัยเปิดคลับเฮาส์ ในช่วงดังกล่าวมีการเปิดห้องเกี่ยวกับการเมืองจำนวนมาก เช่น ห้องส่องทางไกล ส่องทวิตยามเช้า และกลุ่มพลังคลับ ที่มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนช่วง 2564 และจัดกิจกรรมที่ดึงเอาดารา-ศิลปิน คนดังในวงการต่างๆ นักวิชาการและนักกิจกรรมที่สนับสนุนฝ่ายประชาธิปไตยมาร่วมเคลื่อนไหว¹ รวมไปถึงห้องสัมมนา แดงแดงสวน ต่อมาภายหลังกลุ่มพลังคลับ และอีกกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อพูดคุยข่าวสารการเมือง ติดตามการประชุม อย่างคณะราชเปช กลายเป็นกลุ่มของผู้สนับสนุนก้าวไกล ส่วนสมาชิกขาประจำในห้องสัมมนาแดงแดงสวนได้กลายมาเป็นผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเลือกตั้งทั่วไป 2566

อีกทั้งยังมีห้องสนทนาจากกลุ่ม CARE พรรคเพื่อไทยที่ชวน ทักษิณ ชินวัตร มาร่วมพูดคุยในทุกวันอังคาร ส่วนห้องสนทนาที่ประกาศตัวชัดเจนมาตั้งแต่แรกว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย และคนเสื้อแดง เช่น ศาลากลางบ้าน FCลุงแม้ว แดงเกล้าเม้าท์การเมือง และภาษากับการเมือง² เป็นต้น มากไปกว่านั้นก็ยังมียังมีห้องสนทนาที่ตั้งใจเปิดมาเพื่อให้ผู้สนับสนุนทั้งสองพรรคได้เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างตรงไปตรงมาคือ ห้องสัมมนาแดงแดงสวน หนึ่งในประเด็นที่มีการถกเถียงและพูดคุยกันอย่างเข้มข้นคือ รัฐธรรมนูญ 60 และการเลือกเชิงยุทธศาสตร์ (strategic voting) ภายใต้ข้อจำกัดรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นธรรม ผู้สนับสนุนเพื่อไทยต่างเห็นว่าจำเป็นต้องได้จำนวน ส.ส. มากที่สุด เพื่อที่เพื่อไทยจะได้เข้าไปบริหารแบบมีอำนาจเต็ม ไม่ต้องกังวลเสียงจากพรรคร่วมรัฐบาล อีกทั้งเพื่อไทยยังเป็นพรรคการเมืองที่มีศักยภาพมากที่สุด ส่วนผู้สนับสนุนก้าวไกลกลับมองว่าการใช้ยุทธศาสตร์

¹ นอกจากการเปิดห้องสนทนาคลับเฮาส์พูดคุยประเด็นประวัติศาสตร์ การเมืองแล้ว ยังมีการระดมทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วย เช่น มีการจัดคอนเสิร์ต “มือบอด” (M.O.B. Aid) เชิญศิลปินมาร้องเพลงนานถึง 18 ชม. ระดมทุนได้เกิน 1,120,000 บาท และจัดงาน ‘ClubFest 2021: ราชฎร Strike Back’ มีการแสดงดนตรี สภาโຈ้ก การประมูลของสะสมของนักการเมืองและศิลปิน เป็นต้น (VOA Thai, 2564; Workpoint Today, 2564) ในช่วงเสื่อมความนิยมของคลับเฮาส์ กลุ่มพลังคลับก็ย้ายไปจัดบนทวิตเตอร์สเปซเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับการชุมนุมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น

² ห้องศาลากลางบ้าน เน้นการพูดคุยเป็นภาษาอีสาน เจ้าของห้องคือ แม่ผู้ใหญ่ ต่อมาได้ย้ายมาจัดห้องสนทนาบนทวิตเตอร์สเปซใช้ชื่อว่า เถียงนาฮ้างๆ โดยยังคงคอนเซ็ปต์เดิม พูดคุยสัพเพเหระกับวิเคราะห์การเมือง และกฎหมายด้วยด้วยภาษาอีสาน รูปแบบการจัดส่วนใหญ่เจ้าของห้องจะบรรยายคนเดียว ไม่ค่อยมีการแลกเปลี่ยนมากนัก ส่วนห้อง FCลุงแม้ว เป็นของกลุ่มเค สามฤกษ์ ต่อมาได้ย้ายไปเปิดช่องทางยูทูบ The Reds Fc เพื่อไทย ห้องแดงเกล้าเม้าท์การเมือง ของผู้พันสู และห้องภาษากับการเมืองของ อ.หวน สุดา รังกุพันธุ์

ดังกล่าวไม่เคารพเสียงประชาชน ทว่าภายหลังห้องนี้กลายเป็นที่รู้จักในนามของห้องนางแบก ผู้สนับสนุนเพื่อไทยในทวิตเตอร์หลายคนก็รู้จักกันมาจากการเข้าร่วมเป็นผู้พูดและผู้ฟังในห้องนี้ จนติดตามกันไปถึงในทวิตเตอร์และหลายคนก็ย้ายมาจัดทวิตเตอร์สเปซต่อ เช่น ห้องคลับฟรายแฉงเถียงนาต่างๆ และห้องจากสมาชิกกลุ่มส้มแดงแทงสวน

อย่างห้องส้มแดงแทงสวน ห้องของ XX เขาเล่นทวิตเตอร์ แต่ก็มี การพูดคุยในคลับเฮาส์ เหมือนกัน ตอนแรกมันไม่ได้เปิดตัวว่าแดงขนาดนั้น แต่เป็นการพูดการเมืองโจ๊กๆ แบบ นั้น ตอนนี้ก็ยังมี การล้อจากคอมมูนางแบกว่าเป็นส้มฉ่ำมาก่อน คือมันก็มีคนอื่น ๆ ด้วย มันก็เลยพัฒนาจนคนเป็นส้มชัด หรือคนเป็นแดง เพราะตอนแรกมันไม่ได้แยกส้มแดง ชัดเจนขนาดนั้น ยังพูดเรื่องกรรมพื แรงงาน ทุนนิยม เรื่องเจ้าด้วยกันอยู่เลย การแบ่ง ฝ่ายทางการเมืองก็พัฒนามาพร้อมกับห้องส้มแดงที่ก็ค่อยๆ กลายมาเป็นแดง (ปัท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

ผู้เขียนมีโอกาสได้พูดคุยกับ “ปัท” ผู้เปิดห้องคลับฟรายแฉงบนทวิตเตอร์สเปซ เช่นเดียวกับทริสที่เป็นหนึ่งในสมาชิกห้องคลับฟรายแฉง ทั้งสองต่างเห็นพ้องกันว่า การแบ่งแยก ระหว่าง “ส้ม-แดง” นี้เริ่มชัดเจนมากขึ้นนับตั้งแต่มีห้องส้มแดงแทงสวน อันเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับ การประกาศเลือกตั้งซ่อม ส.ส. กรุงเทพฯ เขต 9 (จตุจักรและหลักสี่) ในช่วงต้นปี 2562 ก็ยิ่งเพิ่มการ แบ่งแยกให้เข้มข้นมากขึ้น เพราะการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการหยั่งกระแสความนิยมทางการเมืองของ พรรคต่างๆ หลังจากไม่มีการเลือกตั้งมา 3 ปี และก่อนจะมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ จากผล การเลือกตั้ง สุรชาติ เทียนทอง ผู้สมัครจากเพื่อไทย ได้รับคะแนนอย่างล้นหลาม ตามมาด้วย กรุณพล เทียนสุวรรณ จากก้าวไกล และอรรณวิชช์ สุวรรณภักดี จากพรรคกล้า (BBC ไทย, 2565) ชัยชนะดังกล่าวยิ่งสร้างความเชื่อมั่นให้กับพรรคและผู้สนับสนุนว่าจะต้องชนะการเลือกตั้งทั่วไปอย่าง แน่นนอน อย่างที่ปัทเล่าว่า

มันมีการรวมตัวของนางแบก คอมมูปัท และคอมมูนางแบกในทวิตเตอร์อื่นก็มีการระดม เงินกันในหมู่นางแบก เพื่อทำป้ายเชียร์สุรชาติ เทียนทอง 10 กว่าป้าย โดยที่เราไม่เคย ได้เงินเลย แล้วเราก็มีการรณรงค์ คือมันมีการขำแบบพิมพ์เลข ‘555555’ ไข่ม้อย ตอน นั้นนางแบกก็เลยคิดว่าพิมพ์เลข ‘3333’ แทนตอนขำ เพราะเป็นเบอร์ที่สุรชาติ เทียน ทองใช้ พอเขาชนะ นางแบกก็เลยดีใจมาก ถึงมันใจว่าจะแลนด์สไลด์ (ปัท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

ส่วนตอนเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ และ ส.ก. กลุ่มคลับฟรายแแดงของปท และเพื่อนก็ได้ระดมเงินเพื่อทำป้ายหาเสียงให้กับผู้สมัคร ส.ก.เพื่อไทยด้วยเช่นกัน ในช่วงนี้กลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยก็ออกมาโต้ตอบกับข้อกล่าวหาจากผู้สนับสนุนก้าวไกลอย่างต่อเนื่อง ส่วนทางพรรคการเมืองเองก็เริ่มใช้กลยุทธ์การตลาดการเมืองที่ชัดเจนและเข้มข้นมากขึ้น เพื่อปูทางไปสู่การเลือกตั้งที่กำลังจะเกิดขึ้น พรรคเพื่อไทยเปิดตัวแคมเปญ “คิดใหญ่ ทำเป็น เพื่อไทยทุกคน” และในช่วงท้ายของการหาเสียงก็ปล่อยแคมเปญ “เพื่อไทยแลนด์สไลด์” เพื่อวางภาพลักษณ์ตนเองเป็นพรรคใหญ่ที่มีประสบการณ์พร้อมบริหารประเทศ ส่วนพรรคก้าวไกลประกาศแคมเปญ “ชวนทั้งบ้าน ก้าวไกล” หรือในช่วงท้ายกับแคมเปญ “ก้าวไกลทั้งแผ่นดิน” และ “เลือกก้าวไกล ประเทศไทยไม่เหมือนเดิม” เพื่อต่อย้ำภาพลักษณ์ของพรรคใหม่ ผู้กล้าเปลี่ยนแปลง และต่อต้านโครงสร้างอำนาจทางการเมืองเก่า เป็นการประกาศจุดยืนชัดเจนว่าไม่ประนีประนอมกับเผด็จการ

จากกลยุทธ์ทางแคมเปญของทั้งสองพรรคในช่วงโค้งสุดท้ายของการหาเสียงเลือกตั้ง ยิ่งบีบคั้นให้ปัจเจกต้องเลือกระหว่างความเก่าที่เน้นประสบการณ์ และความสามารถในการพลิกฟื้นเศรษฐกิจ กับความใหม่ที่มาพร้อมกับความหวังในการเปลี่ยนแปลงประเทศ ทำให้การแบ่งข้างในหมู่ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองเริ่มมีความชัดเจน เห็นได้ว่าเป็นช่วงที่วิวาทะระหว่างผู้สนับสนุนทั้งสองพรรคเข้มข้นมากขึ้น เมื่อประกอบกับความไม่ชัดเจนในจุดยืนของเพื่อไทยว่าจะจับมือร่วมรัฐบาลกับพรรคที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของคณะรัฐประหารหรือไม่ ก็ยิ่งทำให้วิวาทะของทั้งสองฝ่ายทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จนแตกเป็นสองขั้วอย่างมีอาจรวมกันได้อีก

ดังจะเห็นได้ชัดในช่วงการจัดตั้งรัฐบาล เกิดเป็น #นางแบกเพื่อไทยภัยสังคม และ #แบกจนบัง เพื่อใช้โจมตีผู้สนับสนุนเพื่อไทยว่าพวกเขาปกป้องพรรคจนเสียสติ บิดเบือนทุกข้อมูลและตรรกะของตัวเองเพื่อมาสร้างคำอธิบายและแก้ต่างให้กับพรรคที่ไม่ยึดมั่นในจุดยืน ส่วนผู้สนับสนุนเพื่อไทยก็กล่าวหาผู้สนับสนุนก้าวไกลในทำนองนี้ด้วยเช่นกัน หากแต่ใช้คำว่า “ซอมบี้” เนื่องจากลักษณะการเข้ามาโต้ตอบ โจมตีแบบทวิวลของผู้สนับสนุนก้าวไกล เห็นได้ชัดจากกรณี #มีกรณีไม่มีกัที่พรรคไม่อาจทนแรงกดดันจากบรรดาผู้สนับสนุนของตัวเองได้¹

¹ กรณีดังกล่าวกลายมาเป็นบทวิเคราะห์ “เป็น ‘ด้อม’ ให้น้อยลง เป็น ‘Voter’ ให้มากขึ้น” ของสมชาย ปรีชาศิลปกุล (2566) เพื่อเตือนให้ผู้สนับสนุนก้าวไกล รวมทั้งเพื่อไทย ไม่ยึดติดในตัวบุคคลและพรรคการเมืองมากเกินไป จนไม่อาจวิพากษ์วิจารณ์ได้ สมชายยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพรรคการเมืองว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตย รายละเอียดเพิ่มเติมใน สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (19 มิถุนายน 2566). เป็น ‘ด้อม’ ให้น้อยลง เป็น ‘Voter’ ให้มากขึ้น. The 101 World. <https://www.the101.world/how-to-be-a-voter/>

2.4 บทสรุป

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสองทศวรรษ ความขัดแย้งทางการเมืองไทยได้ดำเนินควบคู่ไปกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อ เราอยู่ในยุคของสงครามสื่อผสม (hybrid media wars) ที่การผลิต การนำเสนอ และการรับสารเกิดขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสื่อเก่า (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์) และสื่อใหม่ (เว็บไซต์ บล็อก สื่อสังคมออนไลน์) อย่างแยกย่อย (Chadwick, 2017) อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ไม่เพียงเปลี่ยนวิถีชีวิตผู้คน แต่ยังขยายรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เกินไปกว่ากิจกรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม เช่น การเลือกตั้ง การยื่นหนังสือร้องเรียน และการชุมนุม ไปสู่การพูดคุยการเมืองกับคนแปลกหน้าในห้องราชดำเนิน จนกระทั่งการผลักดันวาระผ่านแฮชแท็ก การสร้างมีม และการทัวร์ลง กลายเป็นปฏิบัติการการเมืองแบบใหม่ในพื้นที่ดิจิทัล รวมไปถึงการใช้เทคนิควิธีต่างๆ ภายใต้กฎระเบียบชุมชนออนไลน์ หรือกฎหมายมาใช้โจมตีฝ่ายตรงข้าม สิ่งเหล่านี้ต่างเป็นรูปแบบการเมืองที่ประชาชนและนักการเมืองต่างนำมาปรับใช้ เพื่อนำเสนอการเมืองในรูปแบบของตนเอง

เทคโนโลยีจึงไม่ได้มีบทบาทเป็นเพียงสื่อกลาง แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่หล่อหลอมความรู้สึกร่วม ความภักดี หรือแม้แต่ความเกลียดชังทางการเมือง ทำให้การแสดงออกที่เคยกระจุกตัวในพื้นที่ทางกายภาพตาม “สภาภาพ” หรือ “เวทีปราศรัย” ได้ขยายออกไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว โดยเฉพาะในยุคที่อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมีส่วนกำกับเนื้อหาที่ผู้ใช้แต่ละคนได้รับ ทำให้ผู้คนมีแนวโน้มแสวงหาข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อของตน ยิ่งก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองมากขึ้น กระแสนี้เห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงรัฐประหารปี 2557 และการเคลื่อนไหวของ กปปส. ที่มีการบูรณาการระหว่างการถ่ายทอดสดผ่านโทรทัศน์ดาวเทียม การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ไปจนถึงการเซ็คอิน ถ่ายรูป ติดแฮชแท็กบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างบรรยากาศแบบงานเทศกาลทางการเมือง ต่อมาก็ปรากฏขึ้นอีกครั้งในการเคลื่อนไหวของเยาวชนปี 2563 ที่สื่อออนไลน์และวัฒนธรรมสมัยนิยมมีบทบาทหลักในการระดมพล แสดงออก และต่อรองกับอำนาจรัฐอย่างสร้างสรรค์

ภายใต้สภาวะที่พื้นที่ออนไลน์ถูกกำกับควบคุมจากรัฐ ผู้คนจึงพัฒนายุทธวิธีในการหลบเลี่ยงอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้แฮชแท็ก มีม หรือการแปลงวัฒนธรรมสื่อให้กลายเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์และต่อสู้ ยุทธวิธีเหล่านี้ได้กลายเป็นปฏิบัติการอันปกติบนโลกออนไลน์ เพราะผู้คนถูกผลักดันให้ต้องปรับตัวเพื่ออยู่รอดในพื้นที่ที่อำนาจรัฐพยายามเข้ามาแทรกแซงตลอดเวลา ขณะเดียวกันปฏิบัติการเหล่านี้ก็ถูกนำกลับมาใช้ในการต่อสู้กันเองระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมือง เช่น การต่อสู้กันระหว่าง “นางแบก” กับ “ด้อมส้ม”

ในบริบทนี้ ความขัดแย้งทางการเมืองที่เริ่มก่อตัวอย่างเข้มข้นตั้งแต่รัฐประหารปี 2549 ได้พัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการชุมนุมของเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 ที่ผลักดันข้อเรียกร้องอันท้าทาย เช่น การปฏิรูปสถาบันหลักของประเทศ และการเรียกร้องเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดวางตัวเองของพรรคการเมืองเก่าอย่างเพื่อไทย ในขณะที่พรรคเพื่อไทยเผชิญแรงกดดันจากความคาดหวังของประชาชนกลุ่มใหม่ และถูกวิพากษ์ว่าไม่ตอบรับกับข้อเรียกร้องเชิงโครงสร้างมากเพียงพอ กลับมีประชาชนรุ่นใหม่บางกลุ่มกลับเลือกที่จะปกป้องและแสดงความเชื่อมั่นต่อพรรค จนถูกกล่าวหาว่าเป็น “นางแบก”

กลุ่มนางแบกจึงเป็นตัวแสดงหนึ่งที่เกิดขึ้นมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สื่อดิจิทัล วัฒนธรรมธรรม และความขัดแย้งทางการเมืองที่สะสมมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านของการเมืองไทยยุคทักษิณ การรัฐประหารสองครั้ง ความขัดแย้งการเมืองเสื้อสี การสลายการชุมนุมคนเสื้อแดง ไปจนถึงการชุมนุมของกลุ่มเยาวชน ผู้สนับสนุนกลุ่มนี้ไม่ได้มองเพื่อไทยในฐานะพรรคการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้พวกเขาบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางนโยบายและมองพรรคในฐานะตัวแทนของประชาธิปไตยและความยุติธรรมที่เคยถูกทำลายลง พวกเขาจึงใช้สื่อออนไลน์เป็นเวทีในการโต้กลับผู้วิจารณ์พรรคอย่างถึงพริกถึงขิง โดยเฉพาะกับผู้สนับสนุนพรรคก้าวไกลซึ่งมีจุดยืนที่วิพากษ์พรรคเพื่อไทยอย่างรุนแรง

การปรากฏตัวของพวกเขาในพื้นที่ออนไลน์จึงไม่ใช่กลุ่มกองเชียร์ไร้สติ หรือเป็น IO จัดตั้งจากพรรค แต่แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้ผลิตและต่อรองความหมายทางการเมือง พวกเขาใช้วิธีการสื่อสารที่แสดงถึงจุดยืน ความรู้สึก และประสบการณ์ร่วม ที่เชื่อมโยงไปถึงอัตลักษณ์ทางการเมืองที่กำลังก่อรูปขึ้นในพื้นที่ทางการเมืองแบบใหม่ ผู้สนับสนุนฯ หลายคน ยินดีเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว และใช้รูปหน้าจริงตั้งเป็นรูปผู้ใช้งาน รวมไปถึงบทสนทนาของพวกเขาก็มักสอดแทรกไปด้วยเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ดังจะกล่าวถึงในบทถัดไปว่าอัตลักษณ์ของผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่เหล่านี้ถูกก่อร่างขึ้นอย่างไร ผ่านประสบการณ์ อารมณ์ ความทรงจำ มุมมองทางการเมือง ชุดคุณค่า และความต้องการส่วนตน ที่พวกเขาใช้อ้างอิงความเป็นตัวตน ทั้งในการปกป้องพรรคเพื่อไทย การวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตรงข้าม และการแสดงออกทางการเมืองในแบบฉบับของตน

บทที่ 3

ใครคือคนเลื้อยแดงรุ่นใหม่

ผมอินกับการที่คนเลื้อยแดงเป็นแบบนี้ เราไม่ได้เรียกร้องอะไรมากกว่ายุบสภา เลือกตั้งใหม่ เราก็อู้สึกแค่นี้ ขอให้มีการเลือกตั้ง อยู่ครบ 4 ปี ถ้าไม่พอใจก็เลือกพรรคอื่นในครั้งหน้า ขอแค่ไม่รัฐประหาร ขอแค่ประชาธิปไตยมันเป็นไปตามกระบวนการ ไปตามรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่มาประท้วง ล้มกระดาน (เฮช, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567)

คือเขามองการเมืองเป็นแบบบริสุทธ์ การเมืองคนดี เราก็ตั้งคำถามกลับว่าอะไรคือ ดี ทั้งที่การเมืองคือผลประโยชน์ มันคือการทำงาน ถ้าให้รอ 10 เดือน เราก้ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างไม่ว่าเราจะเปลี่ยนได้เลย มันเป็นเรื่องที่เราตั้งคำถามมาตลอด เราไม่เคยได้คำตอบนี้จากปากสัมเลย เราไม่ชอบการมาตุถูกกันว่าพรรคเราผสมข้ามข้าม ภูเก็ตว่า เพราะไม่สู้ไปกราบไป คือเราก้อยากจจะรอดูว่าแบบไหนว่าไม่กราบไป คือเขาก็ไม่ได้กล้าขนาดนั้น สุดท้ายมันก็เหมือนเรา (ป็น, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2567)

ความเป็นแดงที่กล่าวไปในบทที่แล้ว สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ การยึดมั่นตามแนวทางประชาธิปไตย ตามอย่างที “เฮช” และ “ป็น” กล่าว เพราะสำหรับผู้สนับสนุนเพื่อไทยการออกมาช่วยอธิบายแก่ข่าวให้กับพรรคการเมืองที่พวกเขารัก หรือเชื่อมั่นนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ดี อีกทั้งคำอธิบายของพวกเขาไม่ได้เป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล บิดเบือนจากตรรกะและอุดมการณ์ทางการเมืองแต่อย่างใด เพราะมันตั้งอยู่บนฐานความเป็นไปได้ทางการเมือง ที่พวกเขาได้เห็นร่วมกันภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่ปกติ เมื่อสำนักทางการเมือง ความต้องการของปัจเจก ประกอบกับประสบการณ์การรับรู้ผลงานเชิงนโยบายอันเป็นที่ประจักษ์ และความรู้สึกร่วมที่พวกเขามีต่อนักการเมืองและพรรคหล่อหลอมเข้าด้วยกัน จึงไม่เพียงนำไปสู่การตัดสินใจเลือกพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้ง แต่ยังผลักดันให้พวกเขาเต็มใจลงแรง ปกป้อง และสนับสนุนพรรคอย่างแข็งขันในพื้นที่สาธารณะ จนถูกเรียกว่าเป็น “นางแบก/นายแบก เพื่อไทย”

ผู้สนับสนุนเหล่านี้มีความตื่นตัวอย่างมาก ติดตามข่าวสาร และหาข้อมูลมาอธิบายโต้ตอบอย่างสม่ำเสมอ หลายครั้งการโต้ตอบกับผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้ามก็นำไปสู่การปะทะทางอารมณ์จนถูกเบี่ยงเบนออกจากประเด็นเดิม ด้วยเหตุนี้ในสายตาของฝ่ายตรงข้าม หรือคนทั่วไปมองว่าผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกนี้เป็นผู้ที่ขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ (emotion) ตลอดเวลา และยึดติดในตัวบุคคลจนไม่สนใจหลักการและความถูกต้องทางการเมือง ขณะที่พวกเขาเองกลับมองว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นมีเหตุผล (reason) เพียงแต่แรงผลักดันทางอารมณ์ (ความซบซึ้งใจ โมหะ ความหวัง)

ความปรารถนา) มีส่วนสำคัญในการทำให้พวกเขาแสดงการกระทำดังกล่าวออกมา ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่อาจจะแบ่งแยกอารมณ์และเหตุผลอย่างเป็นข้อตรงข้ามได้ เพราะจะไม่สามารถอธิบายปฏิบัติการทางการเมืองที่เกิดขึ้นเหล่านี้ที่อารมณ์และเหตุผลทำงานร่วมกันได้เลย ในบทนี้จะกล่าวถึงผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือ ผู้ที่ถูกเรียกว่าเป็น “นางแบก” ในฐานะ “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” ตั้งแต่เหตุผลที่พวกเขา กลายมาเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย และลักษณะร่วมของการเป็นคนเสื้อแดงรุ่นใหม่

3.1 กว่าจะกลายเป็นแดง

การประกาศตนว่า “เป็นแดง” มิใช่เพียงการเลือกพรรคการเมืองหนึ่งในการเลือกตั้ง แต่ ยังหมายถึงการยึดโยงตนเองเข้ากับชุดความหมายทางการเมือง ประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง และ จุดยืนในสนามวาทกรรมที่เต็มไปด้วยการตีตราและความไม่เท่าเทียมทางอำนาจ ปฏิบัติการดังกล่าว เป็นกระบวนการที่สะท้อนการสร้างตัวตนทางการเมือง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลเชิงนโยบาย อารมณ์ หรือ ความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ต่างเป็นเยาวชนที่เติบโตมาพร้อมความขัดแย้ง ของสีเสื้อ แต่ได้เรียนรู้ชุดความหมายและประวัติศาสตร์ของเสื้อแดงผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลทหาร

ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงพยายามสำรวจพลวัตการก่อร่างอัตลักษณ์ทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ที่ถูกเรียกว่าเป็น “นางแบก” หรือเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย เราสามารถแบ่งกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มลูกหลานคนเสื้อแดง จำนวน 7 คน กลุ่มลูกหลานอนุรักษ์นิยม จำนวน 5 คน และกลุ่มสัมพันธ์สีแดง จำนวน 5 คน การแบ่งประเภทดังกล่าวเป็นเพียงการจัดแบ่งประเภทเพื่อการวิเคราะห์เท่านั้น (ideal type) ไม่สามารถกล่าวถึงกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่มีความหลากหลายได้อย่างครบถ้วนทุกลักษณะ โดยแบ่งตามภูมิหลังครอบครัว ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนในช่วงการเรียน ซึ่งเป็นช่วงที่หลายคนแยกห่างออกจากครอบครัว มาจนถึงประสบการณ์การได้พบผู้คน สังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ ทั้งในบริบทของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

โดยมีจุดเปลี่ยนสำคัญได้แก่ประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สร้างการเรียนรู้จากการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกันกับพรรคพวกจากหลายภูมิภาค การต่อรองกับผู้มีอำนาจ รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง ซึ่งมาพร้อมกับความผิดหวังและการสะท้อนกลับร่องจุดยืนทางการเมืองของพวกเขา สิ่งเหล่านี้ต่างช่วยหล่อหลอมความเป็นตัวตนของคนเหล่านี้ให้กลายมาเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย

แม้ทั้งสามกลุ่มจะมาจากพื้นเพและประสบการณ์อันหลากหลาย ทว่าทั้งสามกลุ่มล้วนมาบรรจบกันที่การมองพรรคเพื่อไทยในฐานะเครื่องมือที่ช่วยตอบสนองความต้องการเชิงนโยบายและความปรารถนาส่วนตัว ทั้งยังเปิดพื้นที่ให้พวกเขาสามารถใช้อัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่นี้มากลไกในการต่อรองกับพรรคการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองและพลเมือง รวมไปถึงบทบาทของผู้สนับสนุนพรรคที่มากไปกว่าเพียงแค่การลงคะแนนเสียง แต่ยังรวมถึงการสร้างอิทธิพลต่อพรรคการเมืองผ่านปฏิบัติการในโลกออนไลน์และออฟไลน์ การสนับสนุนพรรคเพื่อไทยจึงไม่ใช่เพียงการเลือกข้างทางอุดมการณ์ หากแต่เป็นการต่อสู้เพื่อสร้างพื้นที่และตัวตนในบริบทที่การเมืองไม่อาจแยกขาดจากชีวิตประจำวันและประสบการณ์ส่วนตัวอีกต่อไป

3.1.1 ลูกหลานคนเสื้อแดง

กลุ่มแรก ผู้ที่มีพื้นเพครอบครัวเป็นคนเสื้อแดง หรือเลือกไทยรักไทย/เพื่อไทยมาตลอด ในกลุ่มนี้พวกเขาต่างได้รับประโยชน์จากนโยบายในสมัยไทยรักไทย ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่พวกเขาดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในประสบการณ์การทำงานของพรรคจากผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านนโยบายที่พวกเขาต่างมองว่าเป็น “สิ่งที่ได้จริง” และด้วยบริบทพรรคการเมืองที่มีในตอนนั้น “...ยังไม่มีพรรคที่จะออกแบนโยบายได้ดีเท่าเพื่อไทย” ประกอบกับความเห็นใจพรรคที่เป็นฝ่ายถูกกระทำทางการเมืองมาตลอด รวมไปถึงความสัมพันธ์กับคนเสื้อแดงก็ยิ่งทำให้ผู้สนับสนุนในกลุ่มนี้ต่างรู้สึกไม่ได้รับความยุติธรรม เป็นคนนอกในทางการเมืองไทย

ในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย หมอก ทริส เค ปัท เอ ปัน และมิน พวกเขาต่างเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์และมีความกินดีอยู่ดีมากขึ้นในสมัยรัฐบาลไทยรักไทย คนแรก “หมอก” ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากนโยบายการปราบปรามยาเสพติดของพรรค “อย่าถามว่าชอบหรือไม่ได้ชอบที่บ้านได้ทุนโครงการบ้านแสงสว่าง แล้วในบ้านก็ไม่มีใครติดยาเลยช่วงนั้น ทั้งที่รอบบ้านเป็นกันหมด ถ้าไม่ได้โครงการนั้นก็ไม่ว่าจะรอดมาถึงวันนี้มั้ย...” (หมอก, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567) ประกอบกับในช่วงมัธยมฯ พ่อได้พาเขามาร่วมชุมนุมกับเสื้อแดง แต่พอมีข่าวการสลายการชุมนุมพวกเขาจึงเดินทางกลับขอนแก่น “ตอนนั้นไม่ทันเห็นอะไรหรอก แต่มาเห็นในข่าวทุกวัน รู้สึกมันรุนแรงมาก มันก็ยิ่งทำให้เราอยากติดตามข่าวมาเรื่อยๆ” หลังจากนั้นเขาก็พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาตลอด รวมไปถึงเข้าร่วมการชุมนุมต่อต้าน พรบ.นิรโทษกรรม ที่ขอนแก่นด้วย

หมอกกล่าวกับผู้เขียนว่า พอมองย้อนกลับไปก็รู้สึกเสียใจและละอายที่ตนเองเคยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ชุมนุมที่จะพัฒนาต่อมาเป็นกลุ่มกปปส. แต่เขายังคงยืนยันในความคิดเดิมว่า พรบ. ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผิด พอมีการรัฐประหาร 2557 เขาก็ได้เข้าร่วมกับกลุ่มดาวดิน ไปยื่นประท้วงต้านรัฐประหาร และต่อมาก็เข้าร่วมกับการชุมนุมของขบวนการเยาวชน 2563 ก่อนจะห่างหายจากการชุมนุม เพราะเริ่มมีเจ้าหน้าที่รัฐมาติดตาม ประกอบกับความผิดหวังที่เกิดขึ้นภายในขบวนการ

เขาจึงหันไปติดตามการเลือกตั้งที่กำลังจะเกิดขึ้นแทน จนกลายเป็นหนึ่งในผู้จัดห้องสนทนาทวิตเตอร์สเปซของผู้สนับสนุนเพื่อไทย

พี่เห็นด้วยกับมือบมาตลอด เรารู้ว่าปัญหามันคืออะไร ตอนนั้นถึงขนาดไปยื่นซูรูบ ร.10 ทำไม่ถึงเลือกข้าง แต่พอตอนหลังๆ มือบมันหลายครั้งแล้ว แต่ยังไม่ถึงข้อเรียกร้องอะไรสักอย่าง อย่างตอนมือบใหญ่ที่สนามหลวงที่มีค้ำคั่นกัน คือมันเกือบไปสุดแล้ว แต่สุดท้ายก็จบแยกย้าย พี่ว่าคนมันก็เบื่อ เหนื่อย เราทำงานด้วยก็ไม่มีเวลาขนาดนั้น แล้วพอมันจะเลือกตั้ง เราก็กลับมาตามเรื่องการเลือกตั้งแทน (หมอก, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

หรืออย่างครอบครัวของ “ทริส” เธอเล่าว่าครอบครัวของเธอได้รับประโยชน์จากการเสนอสัญญาโครงการกับรัฐบาลไทยรักไทย อนาคตของเธอและที่บ้านกำลังไปได้ดี แต่พอมีรัฐประหาร เธอไม่เพียงถูกพรากอำนาจทางการเมือง แต่ความฝันและอนาคตทางการศึกษาก็ถูกพรากไปด้วย ทำให้เธอเข้าใจถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับตัวเองและครอบครัวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นครอบครัวเสื้อแดงในกรุงเทพฯ ช่วงความขัดแย้งเหลือง-แดง ยิ่งทำให้เธอรู้สึกเป็นคนกลุ่มน้อยที่ถูกดูถูกเหยียดหยามตลอดเวลา ไม่สามารถบอกใครได้ว่าที่บ้านเป็นคนเสื้อแดง

ครอบครัวเราตอนนั้นกำลังไปได้ดีเลย ไปได้ดีถึงขนาดมีเงินส่งเราจะไปเรียนต่ออังกฤษ เราเตรียมตัวหมดแล้ว มันคือวันที่เรากำลังจะบินเลย 19 กันยายน แล้วมันก็เกิดรัฐประหาร โครงการอะไรต่างๆ ที่เคยเสนอสัญญาไว้กับรัฐบาลทักษิณก็ถูกยกเลิกหมด เงินที่เคยจะได้ก็ไม่ได้อะไรเลย แพลนการเรียนต่อเราก็ต้องล้มเลิกตอนนั้นเลย เพราะที่บ้านไม่มีเงินส่งต่อแน่ๆ แล้วพอหลังรัฐประหาร เงินชดเชยอะไรที่บ้านยื่นเรื่องขอไปก็ไม่ได้เลย สุดท้ายเราเลยเรียนมหาลัยในไทยแทน...” (ทริส, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

ส่วน “เค” เป็นครอบครัวนักการเมืองท้องถิ่นที่ลงสมัครกับเพื่อไทยมาตลอดจึงได้รับผลประโยชน์โดยตรง อีกทั้งยังเห็นการทำงานของผู้สมัครอย่างใกล้ชิด ทำให้เธอเข้าใจว่าการเมืองทำงานอย่างไร “ทั้งครอบครัวเราลงการเมืองท้องถิ่นกันหมด มันรู้สึกใกล้ชิดมาก เห็นเขาลงพื้นที่ตลอดเวลา มันเลยเข้าใจความผูกพันของคนในท้องถิ่น...คือมันไม่ใช่แค่นักการเมืองอะ แต่มันคือพรรค มันคือตัวทักษิณ เราก็เห็นภาพแบบนี้มาตลอด” (เค, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2567) จากพื้นฐานครอบครัว เธอจึงมีความสนใจและติดตามการเมืองเป็นทุนเดิม แต่พอเกิดรัฐประหาร 2557 เธอก็ยิ่งตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น เรื่อยมาจนถึงการชุมนุมเยาวชน นอกจากการโพสต์ข้อความวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล เธอเองก็ไปร่วมชุมนุมแทบจะทุกครั้ง รวมไปถึงยังมีส่วนช่วยจัดการชุมนุมที่

บ้านเกิดศีรษะเกษด้วย แต่จากประสบการณ์การมีเพื่อนถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ชุมนุม ประกอบกับการจัดการชุมนุมที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เธอกับเพื่อนเลิกไปชุมนุม ทว่ายังคงเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องบนทวิตเตอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2566 อันเป็นโอกาสเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

บรรยากาศการตื่นตัวทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งนี้เองช่วยดึงดูดผู้ออกเสียงครั้งแรก อย่าง “ปัท” และ “เอ” ให้มาสนใจการเมืองอย่างจริงจัง ทั้งคู่มีปัญหาย่าเป็นคนเสื้อแดง ทว่า “เอ” มีสมาชิกคนอื่นในครอบครัวมีมุมมองทางการเมืองต่างกันไป และจุดที่ทำให้เอหันมาสนใจพรรคเพื่อไทยอย่างจริงจัง ไม่ใช่แค่เธอเป็นลูกหลานคนเสื้อแดง หากแต่เป็นนักการเมืองหญิงรุ่นใหม่ของพรรค อย่างน้ำ-จิราพร สินธุไพร ที่ช่วงสร้างแรงบันดาลใจให้เธอ จนยึดถือเป็นต้นแบบนักการเมืองหญิงที่มีความสามารถ เข้าใจคนรุ่นใหม่ เธอจึงเป็นทั้งแฟนคลับนักการเมืองและผู้สนับสนุนเพื่อไทย (ขอกล่าวอย่างละเอียดในส่วนแฟนคลับที่อ้อมน้องน้ำ) ส่วน “ปัท” ที่เป็นชาวทวิตทั่วไป ใช้ทวิตเตอร์เป็นพื้นที่เรียนรู้การเมือง การถกเถียงและความเห็นต่างที่หลากหลายนี้ไม่ได้เข้ามาทำลายให้อัตลักษณ์ความเป็นลูกหลานคนเสื้อแดง แต่กลับยังช่วยทำให้อัตลักษณ์ดังกล่าวเข้มข้นขึ้นยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงความเป็นคนส่วนน้อยที่ผู้คนในสังคมไม่สนใจ

ลิกๆ เราเชื่อว่าทุกบ้านทุกครัวเรือนมีความคิดทางการเมืองปลุกฝัง บ้านปัทโตมากับปู่ย่าเสื้อแดง เราก็ได้ชุดความเชื่อคนเสื้อแดงเข้ามา พอเข้ามาทวิต มันมีการถกเถียงมาอยู่ก่อนแล้ว แล้วมันมีชุดความเชื่อต่างจากเรา มันตรงข้ามกับเราสุดซึ้งอย่าง ทำไมโลกทวิตมันถึงมี #นายกเป็นคนตลก ได้ แล้วคนเขาก็เล่นสนุกกัน เราในฐานะที่ปู่ย่าคนเสื้อแดง เรารู้สึกที่ทุกคนแปลกแตกต่างจัง มันไม่โอเคที่จะไปทำให้คนที่มาจากวิธีการผิดๆ แบบนี้มาทำเป็นเรื่องตลก มันมีคนยิงคนเข้าไปในราชมั่งๆ จริง แต่คนทำเป็นลิ้ม แล้วมาอวยทหาร (ปัท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

ขณะที่ “ปิ่น” มีความคล้ายคลึงกับ “มิน” ในการลังเลที่จะเลือกเพื่อไทย แม้จะเติบโตมาในครอบครัวคนเสื้อแดง และที่บ้านเลือกเพื่อไทยมาตลอด ปิ่นเกิดความลังเลในช่วงการเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ เธอเปลี่ยนใจมาสนับสนุนอนาคตใหม่ ด้วยการสมัครสมาชิกพรรคตลอดชีพ เพราะต้องการสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีจุดยืนทางการเมืองชัดเจน ให้มีความสำคัญกับอุดมการณ์และนโยบาย อีกทั้งเธอยังเป็นอาสาสมัครช่วยพรรคหาเสียงในช่วงแรก ทว่าพอใกล้เลือกตั้ง 2562 เธอเริ่มมีความลังเลที่จะเลือกเพื่อไทย เพราะไม่เห็นผู้สมัครฯ ของอนาคตใหม่มาลงพื้นที่ มีเพียงผู้สมัครฯ เพื่อไทยเท่านั้นที่เข้ามาดูแลและจัดการปัญหาในชุมชนที่เธออยู่ ประกอบกับความเชื่อมั่นใน

นโยบายของเพื่อไทยที่มีความ “ถ่วงหน้า” มากกว่า อีกทั้งทางอนาคตใหม่/ก้าวไกลยังมีข่าวเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศของสมาชิกพรรค ด้วยเหตุเหล่านี้เธอจึงเปลี่ยนใจมาเลือกเพื่อไทยตามครอบครัว

คือเราเห็นด้วยตาใจ ว่าหน้าตาเขาเป็นยังไง เขาเคยทำอะไรให้ที่บ้านเราบ้าง เขาก็มาเยี่ยมบ่อย ไม่ได้แค่ช่วงเลือกตั้ง แต่ฝั่งนั้นเราไม่เคยเห็น ตอนนั้นที่บ้านก็มีคุยกันว่า จะเลือกใครยังไง เขาก็ไม่ได้บังคับนะถ้าเราจะเลือกก้าวไกล แต่จุดแข็งเพื่อไทยมันเป็นนโยบายจริงๆ เราก็รับรู้และได้ใช้มันมาตลอด (30 บาทรักษาทุกโรค) แม้ทำที่พรรคมันจะไม่ชัดเจน แต่เราก็ดูที่นโยบายมากกว่า (ปิ่น, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2567)

ส่วน “มิน” เธอเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้งครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไป 2566 ความลังเลในการเลือกพรรคนี้เกิดขึ้นกับเธอ เพราะจุดแข็งทางด้านนโยบายของเพื่อไทยที่ทำให้เธอเชื่อมั่นและอยากสนับสนุน ขณะเดียวกันเธอก็ให้ความสำคัญกับนโยบายการยกเลิกมาตรา 112 ของพรรคสามัญชนด้วยเช่นกัน อีกทั้งความเชื่อมั่นว่าเพื่อไทยที่เป็นพรรคขนาดใหญ่ต้องได้คะแนนเสียงเยอะอยู่แล้ว เธอจึงตัดสินใจแบ่งคะแนนมาให้สามัญชน 1 ใบ เธอกล่าวกับผู้เขียนว่า “หากย้อนเวลากลับไปได้จะเลือกเพื่อไทย 2 ใบ” เพราะต้องการให้เพื่อไทยจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวจะได้ดำเนินนโยบายอย่างไม่ติดขัด มากไปกว่านั้นผู้สนับสนุนในกลุ่มนี้ยังเป็นกลุ่มที่พูดคุยการเมืองตลอดเวลา มีความเข้าใจการเมืองในระดับหนึ่ง โดยมีมุมมองการเมืองตามสภาพจริง “การเมืองเป็นเกม ต้องเล่นให้เป็น มันไม่มีหรือขาวหรือดำ มีแต่เทาๆ ไม่ใช่เรื่องของคนดี หรือสิ่งบริสุทธิ์” และ “การเป็นเรื่องผลประโยชน์ ต่อรอง ต้องรู้จักปรับเปลี่ยน” ที่สำคัญคือ เคารพกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้การจัดตั้งรัฐบาลที่ถูกมองว่า “ข้ามขีด” หรือ “ตระบัดสัตย์” จึงไม่ได้เป็นสิ่งผิด หรืออยู่เหนือการคาดหมายมากนัก เพราะติดด้วยเงื่อนไขทางรัฐธรรมนูญ อีกทั้งการกระทำดังกล่าวยังเป็นไปตามกระบวนการประชาธิปไตย เหมือนอย่าง “เค” กล่าวกับผู้เขียน

ถ้าตัวเองได้เป็นรัฐบาล ต้องจัดตั้งให้ได้ แต่ในเมื่อไม่แลนด์สไลด์ มันก็ต้องจับมือเพื่อตั้งรัฐบาล คือเราดูจากแอคชั่นแพลนของเขาเลยนะ ไม่ใช่จากไบแอส คืออุดมการณ์มันไม่ต้องการขนาดนั้นไหน คือถูกไปแล้ว ต้องการให้มันไปทำงานให้ถูก ไม่ใช่มาถอดอุดมการณ์ที่ทำให้มันแพ้ใจ คนเราไปอยู่สนามวิ่งแล้ว มันต้องสับขาให้เร็วที่สุด เรายึดติดกับความเป็นจริงมากกว่า ไม่ใช่มาบอกว่าพรรคเราอันดับหนึ่งแล้วถูกขโมยไป สุดท้ายแล้วจะสร้างการเมืองแบบใหม่ มันใหม่ยังไงสุดท้ายก็สร้างวาทกรรมด่ากัน ทำตัวเพียสแรงๆ แล้วใครจะอยากร่วมงาน หรือทำงานด้วย การขายภาพแรงๆ มันก็ไม่สิ่งที่ถูกต้อง เราต้องรู้จักถอยบ้าง (เค, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2567)

เพื่อนเราหลายคนก็มีภาพจำต่อเสื้อแดงเปลี่ยนไป แบบดีขึ้น คลิปพูดที่จุฬาฯ ขอโทษคนเสื้อแดง หลายคนก็ตาสว่างนะ แต่เรามีให้อ่านมาก่อนแล้ว รู้สึกเห็นใจคนเสื้อแดงมาตลอด คือไม่เข้าใจว่าทำไมต้องรุนแรงขนาดนั้น แล้วพอเข้ามาเรียนกรุงเทพฯ เราก็อยู่กับกลุ่มเพื่อนที่มีพ่อแม่เป็นเสื้อแดง พอมามหาลัยเราก็รู้จักกับปิ่นและเค บ้านเขาก็แม่ใหญ่ทักษิณด้วย ก็คุยการเมืองกันตลอด รู้ว่าเสื้อแดง กับเพื่อไทยมันโดนอะไรมา แล้วเลือกตั้งมันก็ซัด วาทกรรมทักษิณเสื้อแดงล้มเจ้า การเมืองคนดี พอมีประเด็นอะไรมาจุด มันก็โยงได้หมด ไม่ไปไหน (เหวยเฟิง, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2566)

กรณีของ “เอ็น” มีความต่างจาก “เหวยเฟิง” ตรงที่เขาไม่ได้มีความตื่นตัวทางการเมืองมาก่อน แต่เริ่มมาสนใจการเมืองหลังจากการเข้าร่วมการประชุมของกลุ่มเยาวชน และเริ่มมาสนใจเพื่อไทย จากการเข้าไปทำงานกับพรรคในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งในแผนกราฟฟิคตัดต่อวิดีโอ ทำให้เขาได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของพรรคและคนเสื้อแดงผ่านการทำงาน ประกอบกับได้ทำงานร่วมกับแพทองธารที่มีความเป็นกันเองกับคนในทีมก็ยิ่งทำให้เขาเชื่อมั่นในพรรคมากขึ้น หลังจากการเลือกตั้ง เขาได้ลาออก เพราะรู้สึกเหนื่อยล้า และผิดหวังจากการที่เพื่อไทยไม่ชนะเลือกตั้ง

เราก็ได้เรียนรู้ ทำสารคดีน้ำท่วม รัฐประหาร ทำเรื่องเสื้อแดง ระหว่างทางก็ได้อ่าน ได้รู้ ได้เจอหมอต่างๆ ในพรรค มันเปลี่ยนการรับรู้เราจากที่เคยมองว่าพรรคไม่สู้ แต่มันผ่านสมรภูมิจังหวัดประหาร ส.ส.โดนตัดสิทธิ์ มันไม่ใช่พรรคที่อยู่เฉยๆ มันถูกกระทำมาตลอด แล้วเรื่องนโยบายก็ไม่ใช่แค่ประชานิยม ก้าวไกลก็ชอบตำราว่าพรรคไม่แตะโครงสร้าง แต่ไทยรักไทยก็แตะโครงสร้างเลยโดนรัฐประหารไป พอกลับไปดูภาพเก่าๆ ที่เห็นว่ามันเจริญ เราก็อยากได้ความเจริญแบบนั้น (เอ็น, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2566)

ในขณะที่ “เจต” เองก็มาจากครอบครัวคนใต้เลือกประชาธิปัตย์เหมือนกัน หากแต่พ่อแม่ของเขาลองเปลี่ยนใจมาเลือกไทยรักไทยตั้งแต่ปี 2544 นโยบายของพรรคทำให้ครอบครัวเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อโตขึ้นเขาจึงเลือกเพื่อไทยมาตลอด เพราะเชื่อมั่นศักยภาพที่จะดำเนินการตามนโยบายที่สัญญาไว้ ประกอบกับความเห็นใจที่เพื่อไทยเป็นฝ่ายถูกกระทำมาตลอด ทั้งที่เป็น “ฝ่ายประชาธิปัตย์เสียงข้างมาก” เมื่อเขาย้ายมาทำงานในกรุงเทพฯ ก็อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่อาจจะเปิดเผยตัวตนได้ว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย มีเพียงช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เท่านั้น ที่ทำให้เขาได้เจอกับคนที่คิดเหมือนกัน

ตอนนั้นเราเด็กนะ แต่ก็รู้แล้วว่าชีวิตมันดี ตอนทักษิณเข้ามาครั้งแรกเราเป็นครอบครัวข้าราชการชั้นผู้น้อย มันมีรายได้ไม่มากพอ มันพอกิน พอทักษิณเข้ามา ปัญหาปากท้องก็ได้รับการแก้ไข แม่เรามีเวลาที่จะหารายได้เพิ่ม อีกอย่างโครงการที่เขาทำกองทุนหมู่บ้าน ก็ทำให้พ่อแม่เรามีเงินลงทุนทำธุรกิจ ก็เริ่มอยู่ดีขึ้น แล้วโครงการสามสิบบาท OTOP อีกพอเลือกตั้งได้ ทำไมเราจะไม่เลือก (เจต, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2567)

เช่นเดียวกับ “ธี” ที่ไม่อาจพูดคุยกัยการเมืองกับเพื่อนรอบตัวได้ ยกเว้นในพื้นที่ออนไลน์ ครอบครัวเธอเป็นชาวกรุงเทพฯ ที่เลือกพรรคฝั่งอนุรักษนิยมมาตลอด แต่ตัวเธอเองเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความตื่นตัวทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2562 พยายามหาหนังสือวิเคราะห์การเมืองมาอ่าน และติดตามข่าวสาร ดูการประชุมสภาทุกครั้ง จนทำให้เธอประทับใจกับนโยบายของเพื่อไทย เพราะดูเป็นพรรคที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นการมีผู้นำพรรคเป็นผู้หญิง หรือมีนักการเมืองผู้หญิงรุ่นใหม่ขึ้นมามีบทบาทในพรรคมากขึ้น ประกอบกับนโยบายด้านส่งเสริมสิทธิสตรี เช่น ฉีดวัคซีนมะเร็งปากมดลูก ปรับแก้กฎหมายให้เท่าเทียม และสมรสเท่าเทียม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้เธอมั่นใจได้ว่าเพื่อไทยเป็นพรรคที่สอดคล้องไปกับค่านิยมและความต้องการของเธอ อีกทั้งเธอยังไปชายนโยบายด้านอื่นๆ ของเพื่อไทยให้กับครอบครัวด้วย จนเปลี่ยนจากพลังประชารัฐ มาเลือกเพื่อไทยกันหมดบ้าน

เราเป็น first voter เราก็เลือก พท. 2 ใบเลย เพราะเรามองว่านโยบายสตรีเขาตอบโจทย์ แม้ว่าจะชอบนโยบายการศึกษาของ กก.มากกว่า แล้วก็เห็นเขามาลงพื้นที่บ่อย ตอนแรกลังเลว่าอีกใบจะเลือก กก. นะ แต่สุดท้ายก็มาจบที่ พท. เราเห็นความพยายามในการทำนโยบายด้านนี้จริงๆ คือมันแก่ แต่ก็พยายามทำตัวให้สมัยใหม่ นิทรศกก็ มันเร็ดมากเลยนะ สมัยอนาคตใหม่ก็มีการชายนโยบายผ้าอนามัยฟรี แต่พอมันจบก็จบไป ไม่มีใครพูด แต่ พท.มันเอามาแล้วมาจับกับนิทรศกก็ บวกกับนโยบายพรรค แล้วพรรคก็ไม่มีประวัติ sexual violent คือต่อให้ศาลตัดสินไม่ผิด แต่เราเชื่อศาลไทยที่อ่อนเรื่องนี้จริงหรือ แล้วจะเชื่อมั่นพรรคที่ประวัติแบบนี้ แล้วมาทำส่งเสริมนโยบายทางเพศหรือ เรากลับไปเชื่อพรรคแก่ ที่มีคนรุ่นใหม่เพิ่มเข้ามามากขึ้น อย่างวันสตรีสากล เขาก็จัดเสวนามาสองปีแล้ว เห็นความเห็นคิดเห็นของสส. คือ 30 บาทพลัส (ธี, สัมภาษณ์ 26 กรกฎาคม 2567)

อีกทั้งพวกเขายังมีมุมมองการเมืองตามสภาพจริงเหมือนกับกลุ่มแรก เมื่อประกอบกับความเชื่อมั่นในการเป็นพรรคใหญ่ที่จะสามารถดำเนินตามนโยบายได้ ทำให้พวกเขาตัดสินใจเลือกเพื่อไทยในท้ายที่สุด มากไปกว่านั้นพวกเขามีความเข้าใจเงื่อนไขทางการเมืองไทย และ

จุดยืนของเพื่อไทยว่าไม่ได้เป็นพรรคการเมือง “ซ้าย” หรือ “ขวา” ตามอุดมการณ์ทางการเมืองสากล แต่มีความ “กลาง ค่อนไปทางอนุรักษนิยม” เหมือนอย่างที่เคยพูดไว้

เราทำใจอยู่กับ พท. ที่มันคอนเซอ (conservative) อวยเจ้า เอานายทุน แต่ก็เชื่อว่ามันไม่ดี ข้อดีคือนายทุนจะประนีประนอมกับนายทุนด้วยกันได้ แล้วถ้า พท. หัวใจเขาคือประชาชนจริงๆ มันอาจจะมีการบริหารงานที่จัดการนายทุนให้มันไปด้วยกันกับประชาชนได้มัย แล้วมีนายกเป็นผู้บริหารทุน ก็คิดว่าอาจจะทำให้เศรษฐกิจไปได้ แม้ว่าไม่ดีเท่าไรตอนนี้ แต่ก็ไม่ได้คิดว่าคนอื่นจะทำได้ (เหวยเฟิง, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2566)

เห็นได้ว่ากลุ่มลูกหลานอนุรักษนิยมนี้มีภูมิหลังเติบโตมาในครอบครัวที่ยึดถือแนวคิดจารีตนิยม และสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีจุดเปลี่ยนความคิดทางการเมืองที่สำคัญคือการเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดพื้นที่ให้พวกเขาได้พบเจอกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่เติบโตมาในครอบครัวเสื้อแดง และมีประสบการณ์ทางการเมืองที่ต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง บทสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองในแวดวงเพื่อน รวมถึงการได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์การเมืองจากมุมมองใหม่ เช่น เหตุการณ์การสลายการชุมนุม หรือความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและทรัพยากรในสังคมไทย กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พวกเขาตั้งคำถามต่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่เพียงการ “เลิกเชื่อ” แต่เป็นการออกสำรวจตัวตนทางการเมืองอย่างมีเหตุผล อิงกับประสบการณ์ตรง และความต้องการส่วนตัว พวกเขาหันมาศึกษานโยบายสาธารณะ เปรียบเทียบแนวทางการบริหารประเทศ และพบว่านโยบายของพรรคเพื่อไทยมีลักษณะที่จับต้องได้ และสามารถตอบโจทย์การดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริง อัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่ของพวกเขาในฐานะผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยจึงไม่ใช่เพียงผลจากอิทธิพลของแวดวงเพื่อนหรือกระแสสังคม แต่เป็นผลรวมของกระบวนการเรียนรู้ วิเคราะห์ และทบทวนอุดมการณ์ที่สะท้อนถึงการเติบโตและการนิยามตนเองใหม่ท่ามกลางบริบทสังคมการเมืองร่วมสมัยของไทย

3.1.3 สัมเทิร์นแดง

สุดท้ายกลุ่ม “สัมเทิร์นแดง” หรือ “ค่ายส้ม” ในกลุ่มนี้มี 5 คน คือ เนม พีพี เอส ฝน และแรบบิท ในกลุ่มนี้มีทั้งผู้ไม่ได้สนใจการเมืองมาก่อน อดีตนักกิจกรรมทางการเมือง และผู้ที่ติดตามการเมืองอยู่บ้าง อย่างคนแรก “เนม” ที่ไม่ได้สนใจการเมืองมาก่อน เป็นแฟนคลับศิลปินสาววาย เช่น นิวจิ๋ว และแอน ทองประสม แต่มาติดตามการเมืองจากกระแสพรรคอนาคตใหม่และฟาร์กฟอ ด้วยความชื่นชอบในความเป็นผู้นำของธนาธรและการเป็นพรรคคนรุ่นใหม่ก็ตอบโจทย์เธอ

เป็นอย่างดี อีกทั้งคนรอบข้าง และกระแสในโลกออนไลน์ก็ยิ่งทำให้เธออินไปกับการเป็นแฟนคลับ ฟาร์กพ้อ แต่เมื่ออนาคตใหม่ถูกตัดสินยุบพรรค และตัวเธอนเองถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง เธอที่ไม่เชื่อมั่นในนักการเมืองคนอื่นในพรรค ก็กลับไปติดตามศิลปินหญิงดังเดิม ช่วงเวลานั้นเองที่คู่จิ้นพ้อมน้องน้ำเริ่มเป็นกระแสขึ้นมา ทำให้เธอกลับมาสนใจการเมืองอีกครั้ง และยังทำให้เธอหันมาสนใจเพื่อไทยมากขึ้น จนเริ่มไปตามศึกษานโยบายพรรค แล้วก็มาสนใจผู้สมัครในเขตพื้นที่ จนในที่สุดพัฒนากลายเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย

ตอนนั้นมันช่วงเลือกตั้ง 62 ทุกคนก็ตื่นตัวกันมาก แล้วยังมีพรรคใหม่แบบอนาคตใหม่ก็ยิ่งช่วยสร้างกระแสให้เราสนใจติดตาม มาฟาร์กพ้ออีก ตอนนั้นเราก็อิน ชอบธนาธร เป็นฟ้าไปกับเขาด้วย...แต่พอเปลี่ยนจากฟาร์กพ้อมน้ำ มันก็เปลี่ยนชั่วคราวทางการเมืองเราด้วย เปลี่ยนตัวบุคคลด้วย มันก็เหมือนตอนแรกเราไม่ชอบตัวผู้สมัครทางเขต 1 ที่บ้าน เพราะตอนแรกผู้สมัครเพื่อไทยเป็นไผ่ริก ไม่ชอบเลย ทำไมเขาไม่เคยลงพื้นที่เลย จนไปติดตามคนอื่น ๆ ก็เห็นว่าเขาก็ลงพื้นที่กัน มันไม่ใช่ว่าพรรคเขาไม่ลงพื้นที่ แต่มันเป็นที่ตัวบุคคลมากกว่า พอมาเจอผู้สมัครคนใหม่ที่เขาลงพื้นที่ เข้าถึงประชาชน เราก็เลือก คือมันไม่ใช่แค่ว่าเปลี่ยนมาอ้อมน้ำแล้วต้องเลือกเพื่อไทย (เนม, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

ต่อมาเป็นกลุ่มที่ติดตามและทำกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จนได้มาเข้าร่วมทำงานอาสากับอนาคตใหม่ ทว่าสุดท้ายกลับเปลี่ยนใจมาเลือกเพื่อไทย อย่าง พี่พี เอส และฝน ทั้งสามต่างเคยทำงานอาสาให้กับอนาคตใหม่/ก้าวไกลมาก่อน แต่ไม่ประทับใจในรูปแบบการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายค่าตอบแทน การคัดเลือกคนเข้าทำงาน ประกอบกับกระแสข่าวการล่วงละเมิดทางเพศของคนในพรรคอีกหลายคน ก็ยิ่งทำให้พวกเขารู้สึกตั้งคำถามกับแนวทางของพรรค เพราะรู้สึกขัดแย้งกับภาพลักษณ์ที่พรรคพยายามนำเสนอ เช่น การสนับสนุนความเท่าเทียม และเปิดรับความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น

ในบรรดาสามคนที่กล่าวไปข้างต้น “ฝน” ไม่ได้คิดว่าตัวเป็นนักกิจกรรมที่เคลื่อนไหวจริงจัง เหมือนอย่าง “พีพี” และ “เอส” ที่ออกไปเคลื่อนไหวบนท้องถนน เธอเพียงแค่วางร่วมกับเพื่อนๆ จัดการชุมนุมและปราศรัยภายในโรงเรียนเท่านั้น ไม่กล้าออกไปเคลื่อนไหวข้างนอก เพราะพ่อของเธอเป็นทหาร ในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2562 เป็นช่วงที่เธอตื่นตัวทางการเมืองอย่าง โดยมีพรรคอนาคตใหม่เป็น “ผู้จุดประกาย” ความสนใจทางการเมือง ขณะนั้นเธอมีโอกาสดำเนินไปช่วยงานในการเลือกตั้งนอกเขตของจังหวัด ทำให้ได้สัมผัสบรรยากาศที่ผู้คนออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งกันเป็นจำนวนมาก ผู้คนดูมีความหวังกับ “การเมืองใหม่” พอมาถึงช่วงมหาวิทยาลัย เธอยังคงไปเข้าร่วม

การชุมนุมบ้างตามโอกาส แต่ในช่วงหลังที่มีความรุนแรงมากขึ้น เธอจึงเลิกไป เพราะครอบครัวเป็นห่วง ประกอบกับไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรม

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง เธอมีโอกาสดำเนินเข้าไปร่วมกิจกรรมกับคณะก้าวหน้า ทำให้เจอกับผู้คนและบรรยากาศการทำงานที่ไม่เป็นมิตร อันเป็นจุดเปลี่ยนให้เธอเริ่มหันมาสนใจพรรคเพื่อไทย สำหรับเธอแล้วนี่เป็นนโยบายที่ “ไม่ขายฝัน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายทางเพศก็เป็นจุดหนึ่งที่เธอประทับใจอย่างมาก

เราเป็นเฟมินิสต์ แต่พรรคก้าวไกลคัดเลือกว่าแต่ละคนไม่ได้สนใจเฟมไม่เท่าไร แต่เป็นแอนไทเฟมอีก ชายแท้ เทียมตมุลิม แล้วคนนั้นลงสมัคร ส.ส. XX ปี 66 ด้วย เราก็ว่าถ้าคนอยากช่วยบุพผันต์ความเท่าเทียมทางเพศ ทำไมไม่เป็นแบบนี้ได้ จนเรามาเห็นข่าวทิพย์พิธา และสัมภาษณ์คนทำงานในนั้นหลายๆ คน...คือเขาตั้งมาตรฐานไว้สูงมากๆ แล้วทำไม่ได้ มันขู่ว่าเรื่องความก้าวหน้า แต่ไม่สนใจเรื่องเพศ ทั้งที่มันควรไปด้วยกัน เรียกร้องแต่กับคนอื่น พอตัวเองไม่คิดจะทำ น่าเกลียดที่สุด กับผู้สมัครฯ คนนั้น ทุกวันนี้เรายังเห็นเขาได้ดีอยู่เลย ไม่โดนอะไร (ฝน, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2567)

เช่นเดียวกับ “พีพี” เป็นนักกิจกรรมเคลื่อนไหวในประเด็นด้านการศึกษา ทั้งในและนอกโรงเรียนร่วมกับกลุ่มนักเรียนเลวตั้งแต่สมัยมัธยมศึกษา ก่อนจะลาออกจากกลุ่มนักเรียนเลวและลดบทบาทการเคลื่อนไหวของตนเองลงช่วง 2564 ในช่วงนี้เองที่เขาออกมาเคลื่อนไหวอิสระกับเพื่อนและได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อไทย กรณีการยื่นฟ้องศาลปกครองเพื่อเลื่อนการสอบ TCAS ปี 2564 จากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด ทำให้เขารู้สึกประทับใจเพื่อไทยที่ใส่ใจกลุ่มนักกิจกรรมตัวเล็กแบบพวกเขาด้วยเหมือนกัน ประกอบกับประสบการณ์ที่เคยร่วมงานและทำเวิร์คช็อปกับก้าวไกล ตั้งแต่สมัยที่ยังเคลื่อนไหวกับกลุ่มนักเรียนเลว เรื่อยมาจนถึงได้เข้าไปเป็นอาสาสมัครช่วยหาเสียงของผู้สมัครเขตกรุงเทพฯ พรรคก้าวไกล ทำให้เขาเริ่มตั้งคำถามกับรูปแบบการทำงาน และประเด็นการล่วงละเมิดทางเพศ

ตอนนั้นมันไม่มีเรื่องเงินเลย เขาแค่ส่งทีมกฎหมายมา แล้วก็คอยถามไถ่เราตลอด ดูแลเรื่องการเดินทางไปศาลให้เรา...แล้วเราก็เคยเข้าไปในกรรมาธิการสัดส่วนของของก้าวไกล การทำงานในสภา เขาก็ทำงานปกติแบบเพื่อไทย แต่เรื่องการลงพื้นที่ เพื่อไทยเชี่ยวชาญกว่าด้วยความที่อยู่มานาน ชินในการลงพื้นที่ รอบคอบ ก้าวไกลเขาก็ลงพื้นที่เก่งเหมือนกันแต่ไม่ได้เชี่ยวชาญ ไม่ได้เข้าใจคนในพื้นที่เท่า... (พีพี, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2567)

ในกรณีของ “พีพี” และ “ฝน” นอกจากประสบการณ์ความผิดหวังที่เคยได้ร่วมทำงานกับก้าวไกล พวกเขายังมีโอกาสเข้ามาฝึกงานกับเพื่อไทยในช่วงปีสุดท้ายของมหาวิทยาลัย และได้ทำงานต่อหลังจากจบโครงการฝึกงาน พีพีได้ฝึกงานในทีมสื่อสารของพรรค ส่วนฝนทำในส่วนเพื่อไทยคาเดมี่ ที่ตั้งใจตั้งขึ้นมาใหม่หลังจากการปรับภาพลักษณ์ของพรรค เพื่อปรับปรุงการสื่อสารคุณภาพลักษณะคนรุ่นใหม่ และช่วยให้เห็นการเมืองรุ่นเก่ากับใหม่ทำงานด้วยกันได้ดีมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้พวกเขาเห็นถึงความจริงจังในการทำงานของพรรคมากขึ้น

ส่วน “เอส” เธอเริ่มสนใจการเมืองจากเหตุการณ์การชุมนุมของคนเสื้อแดง ทำให้เริ่มไปหาหนังสือประวัติศาสตร์การเมืองอ่าน และติดตามข่าวมากขึ้น จนกระทั่งเกิดรัฐประหาร 2557 เธอไม่เห็นด้วยอย่างมาก เริ่มตั้งคำถามกับการกระทำต่างๆ ของคณะรัฐประหาร และคอยวิพากษ์วิจารณ์การทำงานรัฐบาลอยู่เสมอบนพื้นที่ออนไลน์ ต่อมาก็ได้ร่วมกิจกรรมต่อต้านรัฐบาลกับขบวนการเยาวชนช่วง 2563 เป็นสมาชิกกลุ่มเชียงใหม่ปลดแอก คอยจัดการชุมนุมและกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์

เราไม่เห็นด้วยกับทางรัฐประหารตั้งแต่แรก ตอนนั้นอายุ 17 ด้วยความที่ตอนนั้นอยู่ตจว. มันโปรทักษิณ คนรอบนอกรู้สึกแพ้ เป็นจุดแรกที่เราไม่เห็นด้วย เราก็คิดว่ามันไม่ได้จบแค่นี้ เพราะก็รับรู้มาตลอดการต่อสู้ของเสื้อแดงกับรัฐประหาร พอมาช่วงมีอบต. ตอนม.ปลาย เราก็ไปร่วมชุมนุมต่อเนื่องจนเข้ามทาลัย พอปีสอง มันมีเรื่องกระแสการไม่ยื่นใบในรพ. ตอนนั้นเราก็ทำโปรเจค ก็ตั้งคำถามเกี่ยวกับ 112 ทีมทาลัย คือค่าเจ้าเป็นปกติอยู่แล้ว แต่ก็ไม่ได้ดำเนินชีวิต ใช้ค่าประยุทธ์เป็นหลัก คนมันก็รักกันเยอะมาก ก็เลยเริ่มใช้จริงจังหลังจากนั้น มันมีพลังดี แล้วเราก็เป็นแอดดิง เราก็ใช้มันสื่อสารช่วงมีอบ (เอส, สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2567)

เธอเคลื่อนไหวอยู่ได้ไม่นานก็โดนคดีทางการเมือง ถูกเจ้าหน้าที่รัฐคอยติดตาม ทำให้ต้องยุติบทบาทการเคลื่อนไหวลง ในช่วงกระบวนการตัดสินทางกฎหมายนี้ เธอเริ่มมาสนใจงานการเมืองอย่างจริงจัง และยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อไทยมาก่อน จึงได้ลองสมัครเข้าร่วมโครงการ Change Maker¹ ของเพื่อไทยที่ตั้งใจสร้างกิจกรรมนี้ขึ้นมาเพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่ และเป็น

¹ “The Change Maker: นวัตกรรมทางการเมืองที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง” เป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยทีมคิดเพื่อไทย เปิดรับสมัครในปี 2564 โดยมีการจัดกิจกรรมแฮกกาธอน (Hackathon) แข่งขันประชันนโยบายกัน พร้อมกับจัดการเรียนรู้ผ่านสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ผู้ที่เข้าร่วมจะร่วมคิดนโยบาย ลงมือทำ และได้ลงพื้นที่จริงกับนักการเมืองและ ส.ส.ในพื้นที่ (พรรคเพื่อไทย, 2564)

พื้นที่เชื่อมโยงนักรการเมืองกับประชาชนเข้าด้วยกัน ให้นักรการเมืองในพรรคได้เข้ามารับฟังเสียงและปัญหาจากคนรุ่นใหม่ เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจอยากทำงานการเมืองมาร่วมพัฒนานโยบาย ได้เรียนรู้ร่วมกับนักรการเมือง และบุคลากรในพรรค เธอเองชนะการประกวดนโยบายจากโครงการ เทเลเมดิซีน¹ ทำให้มีโอกาสเข้ามาทำงานสานต่อนโยบายกับพรรค โครงการนี้ไม่เพียงเป็นสะพาน เชื่อมให้นักรการเมืองรับรู้ถึงปัญหาของประชาชน แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ที่ต้องการหยุดพัก เหน็ดเหนื่อย และเปื้อนหายจากคลื่นไหวบนท้องถนนได้ลองเข้ามาเรียนรู้และทำงานการเมือง อย่างจริงจัง เป็นอีกเส้นทางให้พวกเขาได้เลือกท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองที่กำลังเข้มข้น

ปัจจุบันเธอทำงานด้านการสื่อสารและสื่อสังคมออนไลน์ให้กับพรรค ประกอบกับ เธอมักใช้บัญชีส่วนตัวมาอธิบายแก่ข่าว รายงานสถานการณ์เกี่ยวกับพรรค และการทำงานของรัฐบาล รวมไปถึงคลื่นไหวตอบโต้ผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้ามบนทวิตเตอร์ (X) อยู่เสมอ จึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะถูก กล่าวหาว่าเป็นนางแบก “จัดตั้ง” หรือ “IO เพื่อไทย” เช่นเดียวกับพีพีและฝน ที่เข้าไปฝึกงานกับเพื่อ ไทย หากแต่ทั้งสองไม่ได้เปิดเผยตัวตนชัดเจนในโลกออนไลน์ พวกเขาจึง “ถูกแหกเรียล²” ชุดประวัติ ส่วนตัวจากผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม แล้วนำมากล่าวหาว่า “ทำงานรับเงินพรรค” ส่วนเฮสนั้นเปิดเผย ตัวตนชัดเจนมาตั้งแต่แรก ใช้รูปจริงเป็นโปรไฟล์ และคนต่างรู้จักเธอมาตั้งแต่สมัยคลื่นไหวในการ ชุมนุม 2563

มากไปกว่านั้น จากประสบการณ์การที่เธอเคยร่วมงานกับก้าวไกลในช่วงที่เป็น นักกิจกรรมทางการเมือง ทำให้เธอเห็นข้อเปรียบเทียบชัดเจนระหว่างการทำงานของเพื่อไทยกับก้าว ไกล สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้เลยคือ การทำงานของเพื่อไทยที่ให้ความสำคัญกับนโยบายเป็นหลัก มีการ ทดลองทำนโยบายก่อนจะไปดำเนินการจริง ทำให้เห็นผลเชิงรูปธรรมมากกว่าการมานั่งระดมความคิด หรือถกเถียงถึงผลดีและผลเสียของนโยบายนั้นๆ ในขณะที่ก้าวไกลจะเน้นการทำงานเชิงความคิด

อย่างตอน กก.จะจัดเสวนา เขาก็เน้นการต่อสู้...เรียกนักกิจกรรมมาพูดคุยกันว่าจะ เคลื่อนไหวอะไร จะทำอะไรต่อ เน้นการทำงานตัวเอง เขาทำงานในเชิงความคิดอะ แต่ พท.เอานโยบายเป็นที่ตั้ง แล้วเราเอาคนรุ่นใหม่มาประชันนโยบายกันว่าอะไรน่าสนใจ

¹ ในโครงการนี้ นำเอาเทเลเมดิซีน (Telemedicine) ไปใช้ที่ อ.แม่อน และ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ได้สำเร็จ เพื่อให้คนต่างจังหวัดสามารถเข้าถึงการรักษาและพบแพทย์ มีการจ่ายยาผ่านตู้

² การแหกเรียล คือ การสืบค้นประวัติส่วนตัวของผู้ใช้งาน รวมไปถึงรูปภาพ เพื่อนำมาแขวน ชี้เป้าให้คนอื่นตามไปส่อง หรือมากไปกว่านั้นคือ ก่อกวน ช่มชู้ เพื่อให้ผู้นั้นเกิดความหวาดกลัว เพราะ หนึ่งในลักษณะเด่นของการใช้งานทวิตเตอร์ (X) คือการปกปิดตัวตน วิธีการดังกล่าวมีมาตั้งแต่สมัย การใช้เว็บบอร์ด กรณีนั้นชุดไปถึงเลข IP Address ของผู้ใช้งาน

ซึ่งรางวัลเพื่อสานต่อนโยบาย มันเป็นรูปธรรมมากกว่า อย่างเทเลเมต ทำได้สำเร็จแล้ว มันไม่ได้หือหาว แต่ชาวบ้านจับต้องได้จริงๆ...ทาง กก. เขาใช้อุดมการณ์หล่อเลี้ยงคน ใช้คนผ่านจิตอาสา แต่เราว่ามันย้อนแย้ง เพราะใช้คนโดยไม่ให้ค่าแรง แต่ถ้าระบบพรรค พท.จะได้เงิน ทำงานเป็นระบบกว่า มันแฟร์กับคนทำงานมากกว่า เราคิดว่าอุดมการณ์ มันไม่ต่างกัน เราว่า พท.ไม่ได้อนุรักษ์นิยมขนาดนั้น มันอยู่ที่การเดินเกมการเมืองว่ามัน ต้องได้อะไรสักอย่าง (เอส, สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2567)

การได้เข้ามาทำงานร่วมกับเพื่อไทยยังทำให้พีพี ผน เอส และอีกหลายคนที่เคย ร่วมเคลื่อนไหวอย่างจริงจังในการชุมนุมของกลุ่มเยาวชน ซึ่งต่างผิดหวัง และหมดไฟไปกับการต่อสู้ การถูกดำเนินคดีทางการเมือง และการถูกเจ้าหน้าที่รัฐติดตามในช่วงที่ผ่านมา ทำให้พวกเขาได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงจากกระบวนการทางรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานเชิง นโยบายอันเป็นสิ่งที่จับต้องได้มากที่สุด อีกทั้งการได้เข้ามาทำงานกับเพื่อไทยยังทำให้ได้เห็น บรรยากาศการทำงาน และการพยายามปรับตัวของพรรค ก็ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้เขาว่าเพื่อไทย มีศักยภาพเพียงพอ และเปิดกว้างต่อคนรุ่นใหม่ ไม่ได้มีความเป็นอนุรักษ์นิยมตามอย่างที่พวกเขาเคย เข้าใจ

เราไม่ได้รู้สึก related กับทักษิณ ไม่ได้เชื่อมโยงกับนักการเมืองใน พท.เลย แต่มันเป็น เพราะเราตามการเมืองจากประเด็น เริ่มมีการรีแบรนด์พรรค มีการจัดนิทรรศการก็ ประเด็นที่เขาสื่อสารก็โอเค มันก็ทำลายภาพจำเดิมที่เรามีกับเพื่อไทยว่าเป็นพรรคคนแก่ ที่แบบดูจะขับเคลื่อนการเมืองต่อไม่ได้ มันทำลายภาพจำว่าการเมืองต้องคนรุ่นใหม่ เท่านั้นด้วย ก็คือคิดว่าเพื่อไทยอาจจะเป็นคำตอบ...แล้วพอเราได้เข้าไปทำงาน ตอนนั้นก็ เห็นว่ามันพยายามปรับจากข้างใน มีบุคลากรเข้ามาช่วยกันปรับ แต่มันคงไปไม่ถึงความ คาดหวังของนางแบก เพราะพรรคมันยังมีความแก่ มีความขวาประมาณหนึ่งที่ทลายได้ไม่ หมด ทำให้การสื่อสารไม่ตรงใจ แต่พรรคก็รับเด็กรุ่นใหม่มาทำงานที่พรรคเยอะขึ้น อย่างที่มสื่อสารตอนนี้ต่ำกว่า 30 ทุกคนเลย คือมันมีข้อจำกัดหลายอย่าง” (พีพี, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2567)

อีกทั้งยังทำให้พวกเขาว่าการเคลื่อนไหวบนท้องถนน หรือการขับเคลื่อนงาน การเมืองตามระบบรัฐสภา เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งไม่อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จ เพราะ ต่างมีข้อดีและข้อเสียด้วยกันทั้งคู่ จำเป็นต้องใช้ทั้งสองวิธี หรือมากกว่านั้นในการผลักดันวาระที่พวกเขาต้องการให้เกิดขึ้น การออกมาเคลื่อนไหว ตื่นตัวทางการเมืองบนโลกออนไลน์ก็เป็นหนึ่งใน

การแสดงออกเพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงของพวกเขา ควบคู่ไปกับการเข้าไปทำงานการเมืองตามระบบรัฐสภา

มีอบมันไม่เว็ค เพราะรัฐก็ใช้อำนาจ ใช้ความรุนแรงมาควบคุม ทำให้คนกลัว ผลอีกอย่างคือ ครอบครัวห่าง ไม่ให้ไป แล้วมีอบมันชอบกีดกันคนออกจากวง มันมีการแบ่งพวก ใครไม่ทำสันติไม่ใช่พวกเรา คนเลยไม่อยากไป พอไปแล้วไม่ได้มีอะไรดีขึ้น คนไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงรูปธรรม มีแต่อุดมการณ์ โครงสร้างการเมืองยังไม่เป็น สู้ตายแล้วก็ไม่ได้อะไรรูปธรรม มีแต่เจ็บปวด โดนทำร้ายร่างกาย โดนคดี โดนแขวนประจาน... (ฝน, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2567)

ไม่ได้มีแต่แฟนคลับนักการเมือง หรืออดีตนักกิจกรรมที่เปลี่ยนใจมาเลือกเพื่อไทยเท่านั้น ยังมีผู้สนับสนุนธรรมดา อย่าง “แรบบิท” ผู้ที่เติบโตในครอบครัวที่พ่อเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย ส่วนแม่เลือกประชาธิปไตย ทางบ้านไม่ได้พูดคุยการเมืองกัน ส่วนตัวเธอก็เหมือนคนทั่วไปที่ติดตามข่าวและการเมืองอยู่บ้าง แต่พอมีพรรคอนาคตใหม่เกิดขึ้นมาก็ทำให้เธอเริ่มมาติดตามการเมืองอย่างจริงจังเช่นเดียวกับผู้สนับสนุนอื่นก่อนหน้า อนาคตใหม่เกิดขึ้นมาในช่วงเวลาที่เธอเบื่อหน่ายกับการเมืองแบบเดิมที่เต็มไปด้วยพรรคคนแก่ และมีความเป็นอนุรักษนิยม การนำเสนอตนเองว่าเป็นพรรคที่จะนำสิ่งใหม่มาสู่การเมืองไทย พร้อมกับภาพนักการเมืองคนรุ่นใหม่ที่มีความตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ แม้จะไร้ประสบการณ์ทางการเมืองก็ตาม สิ่งนี้ตอบโจทย์เธอและผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ที่เลือกอนาคตใหม่มาก่อน

ตอนนั้นก็คิดว่าอนาคตใหม่โอเคเลย คิดว่าเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์คล้ายกับเพื่อไทย วันนั้นแค่อยากให้โอกาสคนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานการเมือง ตอนนั้นเราไม่ชอบการนำของสุธาธิบดี แล้วก็คิดว่าเพื่อไทยน่าจะชนะอยู่แล้ว เราก็คิดว่าเพื่อไทยกับอนาคตใหม่ยังงี้ก็ต้องแข่งกัน ไม่มีพรรคไหนเลยที่โอเคเท่าสองพรรคนี้ เราก็ไปเชียร์พรรคที่เป็นคนรุ่นใหม่ให้โอกาสเขาอะ (แรบบิท, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2567)

เหตุผลที่แรบบิทเปลี่ยนใจ ยอมคายส้อมมาเลือกเพื่อไทยคล้ายคลึงกับสามคนก่อนหน้าที่ไม่พอใจประเด็นเรื่องการล่องละเมิดทางเพศของพรรคก้าวไกล และรูปแบบการทำงานการเมืองที่เธอมองว่าคล้ายพรรคประชาธิปไตย กล่าวคือก้าวไกลเน้นการเมืองที่โจมตีพรรคต่างๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งพรรคร่วมฝ่ายค้านด้วยกันเองอย่างเพื่อไทย สร้างภาพเปรียบเทียบให้พรรคตนเองดูดีกว่าพรรคอื่น ซึ่งเป็นการสร้างความขัดแย้งมากกว่าการมุ่งหน้าทำงาน จนกระทั่งในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2566 เธอเริ่มมีความเอนเอียงมาทางเพื่อไทยมากขึ้น จากการประกาศ

แคนดิเดตนายกรัฐมนตรีเป็น แพทองธาร ชินวัตร และ เศรษฐา ทวีสิน ทั้งคู่ต่างเป็นนักธุรกิจ มีความเข้าใจคนรุ่นใหม่ น่าจะช่วยเข้ามาแก้ไขเศรษฐกิจได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพทองธาร เธอเห็นว่าการเป็นผู้หญิงในการเมืองนั้นมีความสามารถและเด็ดขาดมาก ยิ่งทำให้เธอเห็นความเป็นไปได้ที่นโยบายต่างๆ จะเกิดขึ้นจริง เป็นการบรรจบกันของภาพในอุดมคติและสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง ที่ได้เห็นผู้หญิงเข้ามาทำงานการเมืองในฐานะหัวหน้าพรรค และนายกรัฐมนตรี (ในเวลาต่อมา)

ตอนช่วงเป็นฝ่ายค้านด้วยกัน เราก็รู้สึกว้า กก.มันแปลกๆ อย่างธนาธรพาตึงทักซิณในคดีหุ้น แล้วคดีที่ทักซิณที่โดนมันไม่ยุติธรรม เขาถูกลั่นแกล้งทางการเมือง เราไม่เข้าใจในระดับแกนนำต้องมาตึงตึงด้วย แล้วพอมาเรื่องงบล่างๆ ทำไมถึงทำการเมืองแบบนี้ น่ากลัว ไม่ได้ดีฝ่ายตรงข้ามเท่ากับ พท. เราเห็นว่า กก. กับ พท. ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ ฝ่ายรัฐบาลต้องเป็นภราดรภาพมาก เราได้กลิ่น ปชป. ที่ดีแต่พูดแล้วนะ แล้วอึ้งอึ้งก็เริ่มกลับเข้ามาแอกทิฟมากขึ้นช่วงปราศรัยเลือกตั้ง ก็ลั่นแล้วว่าเอาพรรคละใบ แต่พอปิยบุตรตำ พท.แรงมากที่สามย่าน ก็เลยคิดว่าตัดใจแล้วมาเลือก พท. แล้วแคนดิเดตพรรค เราก็ชอบทั้งอึ้งอึ้งและเศรษฐา (แรบพิท, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2567)

ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป 2566 เธอก็ยิ่งเห็นใจพรรคเพื่อไทยมากขึ้นกว่าเดิม เพราะท่าทีที่ไม่ชัดเจนของพรรค ทำให้ถูกตั้งคำถามและโจมตีจากสื่อ ผู้สนับสนุน และพรรคฝ่ายตรงข้าม อย่างการจับมือกับ 2 ลุง (รวมไทยสร้างชาติ และพลังประชารัฐ) และอดีตพรรคร่วมรัฐบาลทหาร (ภูมิใจไทย และชาติไทยพัฒนา) เพื่อจัดตั้งรัฐบาล จนถูกกล่าวหาว่า “ตระบัดสัตย์” กรณีดังกล่าว รวมไปถึงการไม่ออกมาโต้ตอบของพรรคยิ่งทำให้เธอรู้สึกว่าตนเองจำเป็นต้องออกมาช่วยเหลือพรรคในด้านนี้

หลังเลือกตั้งแล้วเพื่อไทยได้ที่ 2 เราชู้สึกว่าโดนตีกินตลอด มันยังมีโหวตเตอร์เพื่อไทยที่เลือกกว่าอีก 10 ล้านเสียง เราก็เลยคิดว่าจะช่วยเขาพิอาร์ เพื่อนเราที่ตามการเมืองก็ไม่ได้เห็นพรรคเพื่อไทยในสังคมออนไลน์ เห็นแต่ก้าวไกล จนคนเหมือนล้มไปเลย เราก็เลยคิดว่ามันต้องช่วยกันพิอาร์ พวกสวิงโหวตก็อาจจะมาเลือกเพื่อไทยได้ในครั้งหน้า คือข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์ อินฟลูของก้าวไกลก็มีมาเยอะมาก คิดว่ามันสืบต่อจากสมัยมือบราชฎร คนเห็นบ่อย แล้วมันก็ใช้ negative campaign ที่ใช้โจมตีคน มีเราไม่มีลุง มันดีดีกว่าแคมเปญดิจิทัลวอลเลตอีก (แรบพิท, สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2567)

ไม่ใช่เพียงแค่แบบบุคคลเดียวที่รู้สึกเห็นใจพรรค จนต้องออกมาตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม ช่วยอธิบายนโยบาย และแก้ข่าวให้กับพรรค แต่ผู้สนับสนุนคนอื่นต่างก็รู้สึกไปในทิศทางเดียวกัน พวกเขามองว่าพรรครับรู้การมีอยู่ของพวกเขา แต่ไม่อาจเข้ามาดำเนินการใดได้ เพราะติดข้อจำกัดการเป็นพรรคการเมือง ประกอบกับพวกเขาก็เต็มใจที่จะออกมาตอบโต้ อธิบายเรื่องราวต่างๆ แทนพรรค ทั้งที่ควรจะเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองก็ตาม เพราะพวกเขารู้สึกว่าในฐานะผู้สนับสนุนการตอบโต้หรือมีวิวาทะบนโลกออนไลน์เป็นสิ่งที่สามารถช่วยเหลือพรรคที่เต็มไปด้วยคนสูงวัยไม่เท่าทันเทคโนโลยีได้ ส่วนหน้าที่ในสภาและการผลักดันนโยบายก็ปล่อยให้เป็นที่ของพรรคไปเหมือนอย่างที่ป็น กล่าวกับผู้เขียน

คือบางทีพรรคมันก็ใช้การไม่พูด นิ่งเงียบแล้วปล่อยให้ผู้สนับสนุนไปพูดแทน คือเรารู้สึกนะ แต่การถกเถียงมันสนุกอะ มันจอย ได้คุยไปมาเรื่อยๆ แล้วบางทีเรารู้สึกว่าถูกใช้ประโยชน์จากพรรคนะ แบบเราทำงานให้มันเยอะไป ต้องมานั่งหาข้อมูล ตัดต่อคลิป ทำอินโฟอะไรแบบนี้ คือมันหน้าที่มีมัย แต่ไม่ทำไง ไอ้เราก็ซัดใจ แล้วคนเขาก็ไม่รู้ เข้าใจผิด เราก็ต้องมานั่งทำ นั่งเถียงกับชาวบ้าน คือมันมีเซ็นส์แบบนี้ตลอดเวลาว่าพรรคแม่่งใช้งาน แต่ไม่จ่ายเงินนะเอาจริง เป็นนางแบกไม่เห็นได้เงินสักบาท (ซ้ำ) แต่คือเราก็เต็มใจใจ พรรคไม่ได้จ้าง กูอยากพูดเอง มันอึดอัดทำไมมึงไม่พูดจี้ คันปากอะ (ป็น, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2567)

จากที่กล่าวไปทั้งหมด กลุ่ม “สัมฤทธิ์แดง” ประกอบด้วยเยาวชนและนักกิจกรรมทางการเมืองที่เคยสนับสนุนพรรคอนาคตใหม่/พรรคก้าวไกลมาก่อน โดยเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นในแนวคิดการเมืองแบบก้าวหน้า โปร่งใส และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระบบการเมืองไทย อย่างไรก็ตามเมื่อพวกเขาได้เข้ามาร่วมทำงานกับพรรคอนาคตใหม่ กลับพบเจอประสบการณ์ที่สวนทางกับอุดมการณ์ที่พรรคนำเสนอ เช่น พฤติกรรมการลวงละเมิดทางเพศของนักการเมืองในพรรค การทำงานการเมืองที่มุ่งโจมตีฝ่ายตรงข้าม มากกว่าจะผสมผสานการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงนโยบายประสบการณ์เหล่านี้นำไปสู่ภาวะการสูญเสียความเชื่อมั่น ส่งผลต่อระดับความเชื่อว่าตนเองสามารถมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ ในขณะที่เดียวกันสมาชิกในกลุ่ม อย่างเอสต้องเผชิญกับการดำเนินคดีทางการเมืองจากการเคลื่อนไหวของตน ยิ่งทำให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวและไม่มั่นคงในอัตลักษณ์ทางการเมืองที่เคยมีมา

การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของกลุ่มนี้จึงไม่ได้เป็นเพียง “การเปลี่ยนพรรค” แต่เป็นกระบวนการค้นหาอัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่ผ่านประสบการณ์ตรง ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมขบวนการ และการได้รับโอกาสจากพรรคการเมืองอื่น โดยเฉพาะพรรคเพื่อไทยที่ได้เปิดพื้นที่อย่าง

โครงการ Change maker และการฝึกงาน รวมไปถึงการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของเยาวชน เป็นต้น พรรคเพื่อไทยจึงไม่ได้เป็นเพียง “ทางเลือกเชิงนโยบาย” แต่กลายเป็น “พื้นที่ของความเป็นไปได้” ที่เยาวชนเหล่านี้รู้สึกว่าคุณเองสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้จริง อีกทั้งพวกเขายังรู้สึกว่าเพื่อไทยเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางเพศมากกว่า ตั้งแต่การผลักดันนักการเมืองหญิง และการไม่ปิดกั้นเสียงของเยาวชนในระดับภาคปฏิบัติ

สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พวกเขา รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับพรรค และเปลี่ยนข้างมาสนับสนุนพรรคเพื่อไทย โดยที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนอุดมการณ์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากประสบการณ์ของ “การมีตัวตน” ในพื้นที่การเมืองนั้น กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนผ่านจาก “ส้ม” มาสู่ “แดง” ของกลุ่มนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ ที่ไม่ได้มีลักษณะตายตัวแบบตรงเส้น แต่เต็มไปด้วยการทดลอง การผิดหวัง การค้นหา และการยึดโยงตัวตน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อ พรรคเพื่อไทยได้กลายมาเป็นพื้นที่ที่สอดคล้องไปกับเหตุผลความรู้สึก และความต้องการของพวกเขา โดยทำให้ความฝันทางการเมืองของพวกเขาเป็นจริงขึ้นมา

จากเหตุผลที่กล่าวไปข้างต้นทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นอิทธิพลจากครอบครัว คนเสื้อแดง ความประทับใจ/ชื่นชอบในความสามารถของนักการเมืองและพรรคเพื่อไทย ความต้องการเชิงนโยบายส่วนตัว หรือความผิดหวังจากการเคลื่อนไหวของเยาวชน การยุบพรรคอนาคตใหม่ และข่าวการล่องละเมิดทางเพศของก้าวไกล รวมไปถึงความต้องการเข้าไปทำงานการเมือง แต่สิ่งที่ทุกกลุ่มมีร่วมกันคือ การมีมุมมองการเมืองตามสภาพจริง เน้นสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง ที่สามารถตอบสนองความต้องการเชิงนโยบายได้ พวกเขาเคารพกฎกติกาและยึดมั่นในกระบวนการตามประชาธิปไตยอย่างมาก แม้ว่าพรรคจะตัดสินใจ หรือกระทำการใดที่ขัดใจ แต่พวกเขาก็เคารพและตั้งตารอดูผลงาน หากพรรคไม่สามารถดำเนินตามนโยบายที่พวกเขาต้องการได้จริง หรือไม่เคารพกติกาประชาธิปไตย การเลือกตั้งครั้งหน้าก็เปลี่ยนใจเลือกพรรคอื่นได้เสมอ เหมือนอย่างทีอีและมินกล่าว

การเป็นนางแบบของเราที่ถูกแปะป้ายเป็นการพูดสิ่งที่เป็นความจริง ถ้าเราเลิกแบกก็คือวันที่เราไม่สนใจการเมืองแล้ว คือถ้าเราเจอเฟคนิวส์อีก เราก็ต้องมาอธิบายอีก ถ้าแบกในทวิตก็อาจจะเลิกไม่ได้ แต่ถ้าไม่สนับสนุนเพื่อไทย ก็คือนโยบายไม่ตอบโจทย์ ขนาดข้ามขั้วเราก็ยังรับได้ คือนโยบายที่เขาขายไว้ มันทำได้มากน้อยแค่ไหน อันนี้มีผลในการเลือกตั้งรอบหน้าที่ตัดสินใจเลือกเหมือนกันนะ (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

ถ้าเพื่อไทยไม่ทำตามหลักการของตัวเอง อย่างเป็นทางการรัฐประหาร ทำเหมือนอภิสิทธิ์ทำ เราก็คงไม่เลือกแล้ว แต่ก็คิดว่าเขาไม่ทำ เขาต้องฟังเสียงประชาชนอยู่แล้ว เราคิดว่าเพื่อไทยไม่ล้มกติกา เขาทำตามกติกาเสมอ (มิน, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567)

อีกทั้งเมื่อเห็นบทบาทพรรคก้าวไกลในสภา พวกเขาก็ยังรู้ว่าการเมืองที่พยายามนำเสนอ นั้นไม่ได้มีความแตกต่างจากสิ่งที่ก้าวไกลวิพากษ์วิจารณ์ เห็นได้ว่าไม่ใช่ผู้สนับสนุนทุกคนจะเห็นด้วยกับการกระทำของเพื่อไทย ไม่ว่าจะจับมือจัดตั้งรัฐบาล จับมือกับพรรคประชาธิปัตย์ การไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายเรื่องที่สำคัญไว้ก่อนการเลือกตั้ง อย่างดิจิทัลวอลเล็ตที่จะแจกเงินให้กับทุกคน รวมไปถึงการไม่ยอมปรับปรุงการสื่อสารของพรรค เป็นต้น แม้ผู้สนับสนุนจะเผชิญกับความผิดหวังซ้ำซ้อน แต่ก็ยังเคารพการตัดสินใจของพรรค เพราะพวกเขารู้ว่าความผิดหวังนี้อยู่ภายใต้กรอบเวลาที่ตายตัว เมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ พวกเขาจะได้เลือกใหม่อีกครั้ง

มากไปกว่านั้นสิ่งที่ทั้งสามกลุ่มมีร่วมกันคือ การไม่ยึดติดกับการเมืองในฐานะอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ หากแต่มองการเมืองในฐานะพื้นที่ที่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่จับต้องได้ และเปิดโอกาสให้พวกเขาสร้างตัวตนทางการเมือง ในแง่นี้การเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ หรือนางแบกล้วนเป็นการเลือกที่พวกเขาเต็มใจ การออกมาปกป้องและคอยแก้ต่างให้กับเพื่อไทย ไม่ได้เป็นไปเพราะพวกเขาถูกจี้จากพรรค หากแต่เป็นการปกป้องผลประโยชน์เชิงนโยบายที่พวกเขาจะได้รับตลอดจนการปกป้องพื้นที่ทางการเมืองซึ่งพวกเขารู้สึกเป็นเจ้าของ แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่ามีผู้สนับสนุนบางส่วนที่ทำงานให้กับพรรคด้วยเช่นกัน ในส่วนนี้จึงมิได้มุ่งตอบคำถามเพียงแค่ว่า “ใครคือผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่” แต่พยายามชี้ให้เห็นว่า “การเป็นนางแบก” หรือ “ผู้สนับสนุนเพื่อไทย” คือกระบวนการที่ซ้อนทับไปด้วยความเป็นตัวตน ความทรงจำทางการเมือง ความปรารถนา เหตุผล ประสบการณ์ และความต้องการส่วนตัว

ในส่วนถัดไป ผู้เขียนจะกล่าวถึงหนึ่งในลักษณะเด่นที่สะท้อนความน่าสนใจของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย แม้จะเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งท่ามกลางความหลากหลายอันซับซ้อนของกลุ่มนี้ ซึ่งยังรอการศึกษาทางวิชาการอย่างลึกซึ้งต่อไป ไม่ว่าจะเป็นประเด็นว่าด้วยความหลากหลายทางเพศ แนวโน้มกึ่งต่อต้านสถาบันหลัก (anti-establishment) และแนวคิดทางการเมืองเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง (pragmatism) เป็นต้น

3.2 คาแรคเตอร์ของ “นางแบก”

นางแบกมันก็ดูร้าย ดูดำไปเรื่อย แต่จริงๆ ดำเสริ่งก็จบ...คือมันไม่ได้ดำแค่การเมือง ในชีวิตเราก็มันรุนแรง ในชีวิตจริงเราถูกเรียกว่า “ลูกอีแบก” คือส้มแม่กล้าเรียกเรา แต่เราก็ไม่กล้าเรียกเขาว่า “ลูกอีโหม” มันมีความเกลียดชังโดยไม่รู้ตัวเกิดขึ้นแล้ว เรียกคนอื่นในชีวิตจริงว่ามัน “อีแบก” ไม่เคยมีคนเป็นส้มถูกบูลลี่ว่า “อีส้ม” คือมันวนลูป การเป็นนางแบกก็คงถูกพรูฟเหมือนเสื้อแดงมั้ง (ปัท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

สำหรับคนทั่วไปการเป็น “นางแบก” สะท้อนบทบาทของผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยที่มีความจงรักภักดีจนไม่ตั้งคำถาม และพร้อมออกหน้าแสดงจุดยืนอย่างแข็งขัน เพื่อปกป้องความชอบธรรมให้กับพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุน โดยใช้การสื่อสารทางอารมณ์ เพื่อ “ปิด” มากกว่าถกเถียงบนหลักการ มากไปกว่านั้นพวกเขายังมอง “คำ ผกา” หรือ “แบก” (ลักขณา ปันวิชัย) เป็นต้นแบบและภาพแทนของนางแบก ทั้งในด้านมุมมองทางการเมือง การใช้ภาษา และรูปแบบการสื่อสารที่ทำทนายชนทางสังคม ประกอบกับเธอก็ยินดีโอรับคำตำหนินี้มาใช้ด้วยอารมณ์ขัน และเสียดสีตนเองอย่างภาคภูมิใจ จนเกิดเป็น #ราคาญคำผกาแก้วไกล ในช่วงใกล้วันเลือกตั้ง

แฮชแท็กนี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้คนที่เบื่อหน่าย ทนไม่ได้กับพฤติกรรมและความเสี่ยงดังอันขัดแย้งกับชนบและชุดความคิดที่ตนยึดถือได้ออกมาระบายความรู้สึก และบอกเล่าถึงความรู้สึกที่มีต่อพรรคก้าวไกล รวมไปถึงภายในแฮชแท็กดังกล่าวยังมีการปั่นกระแสให้มีการกล่าวถึงก้าวไกลมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองที่มักถูกนำมาใช้ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ ขณะเดียวกันผู้สนับสนุนเพื่อไทยใช้แฮชแท็กนี้เพื่อตอบโต้ ยั่วล้อ ถกเถียงกับผู้สนับสนุนก้าวไกล เห็นได้ว่าปรากฏนี้มีคำผกาในหลากหลายอิริยาบถ หรือคลิปสั้นจากรายการที่เธอจัด ทั้งจากฝ่ายตรงข้าม และฝ่ายผู้สนับสนุนฯ ลักษณะเหล่านี้ยิ่งช่วยตอกย้ำภาพของการเป็น “แบก” ผู้เป็น “นางแบก” ที่ซอห์นทับกันได้อย่างดี เช่นเดียวกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยอื่นที่ก็รับเอาอัตลักษณ์เหล่านี้มาใช้วิพากษ์วิจารณ์ฝั่งตรงข้ามด้วยท่าทีแข็งกร้าว เย้ยหยัน และเสียดสีอย่างเผ็ดร้อน

ทว่าการเป็นนางแบกไม่ได้มี คำ ผกาเป็นศูนย์กลางในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว หากแต่พวกเขาพร้อมกันประกอบสร้างความเป็นนางแบกขึ้นมาด้วยกัน ทั้งการวิวาทะกับผู้สนับสนุนอนาคตใหม่/ก้าวไกล และการสร้างกระแสบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ จากกลุ่มคลับเฮาส์ส้มแดงแดงสวน คลับฟรายแดงบนทวิตเตอร์สเปซ การเปิดเพจเฟซบุ๊กอินโฟนางแบก ต่างช่วยผลิตซ้ำอัตลักษณ์นางแบกให้เด่นชัดและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ไม่อาจปฏิเสธบทบาทของคำผกาในการใช้พื้นที่สื่อของตนสะท้อน และสร้างคำอธิบายอัตลักษณ์ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

จนท้ายที่สุดภาพของนางแบกก็ได้ปรากฏบนพื้นหลังเวทีหาเสียงใหญ่ของเพื่อไทยในฐานะผู้สนับสนุนกลุ่มหนึ่งของพรรค ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงอยากจะทำให้เห็นถึงลักษณะร่วมของการเป็น “นางแบก” ในฐานะกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากพลวัตทางการเมือง และการสื่อสารในโลกออนไลน์ ทั้งมิติทางด้านเพศ และมุมมองการเมืองที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง

3.2.1 ก็เพราะเป็น "นาง" ไม่ใช่ "นาย"

การเป็นนางแบกไม่ใช่เพียงคำต่าทอเพื่อล้อไปกับชื่อของคำ ผกา หรือการเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยอย่างเหนียวแน่น แต่ยังเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนการเมืองที่สัมพันธ์กับมิติทางเพศสภาพอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือกลุ่มนางแบก รวมไปถึงแฟนคลับนักการเมือง ส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้หญิง และผู้มีความหลากหลายทางเพศ เห็นได้จากบรรยากาศการพูดคุย และภาษาที่ใช้กันในหมู่ผู้สนับสนุนอย่างในกลุ่มทวิตเตอร์สเปซหลัก ไม่ว่าจะเป็นห้องสัมแดงแทงสวอน คลับฟรายแดง และเถียงนาฮ้างๆ ต่างมีผู้จัดและสมาชิกห้องส่วนใหญ่เป็น LGBT ประเด็นการพูดคุยจึงมีความหลากหลาย และครอบคลุมหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางเพศ ซึ่งอาจไม่ตรงกับ ความสนใจของผู้สนับสนุนที่เป็นชาย อย่างที่ “ปัท” กล่าวอย่างติดตลกกับผู้เขียนว่า

การชูผู้นำหญิงมันมีผล ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ชาย หล่อ จบนอก กะเทยที่ยังอยู่ เพราะนิทรศาก็ มันพูดคุยคุเตียดในทางนโยบาย อีกอย่างที่นางแบกชื่นใจ คุยกันว่า 30 บาท ควรขยายคำว่าเจ็บปวดไปถึงคำว่าจิตใจ การแปลงเพศ เทคฮอร์โมน ทุกวันนี้ก็ฟินมากที่มันขยายไปแล้ว มีทีเอื้ออาหาร ไวบี่แบบนี้มันเกิดในนางแบกซ้าๆ ทีคนละครึ่ง คือบรรยากาศมันไม่ได้ toxic กับเขา พรรคชายแท้ไม่คุยเรื่องเพศ มันไม่สนใจ ไม่อยากฟัง จะมาพูดเรื่องผ้าที ผ่านม...แล้วก็คุยเรื่องละครเก่าๆ คุณางงาม บทสนทนากะเทยมาก ชายแท้ก็ไม่เข้ามาพูดหรอก มีแต่กะเทยตัดมิม The Face มาลง ตัดละคร มันเป็นมิมที่กะเทยเข้าใจง่าย สิ่งนี้ มันก็เลยเป็นกะเทยเข้าใจ รู้ว่าก๊ากนี่ เป็นกะเทย (ปัท, สัมภาษณ์ 25 กรกฎาคม 2567)

ทั้งประสบการณ์ นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางเพศและสิทธิสตรี การมีผู้หญิงเป็นหัวหน้าพรรค และการพูดคุยกันเองในหมู่ผู้สนับสนุนและแฟนคลับนักการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สนับสนุนที่เป็นแอกเคาต์ดิง ดิ้นตัวทางการเมืองสูง ได้ร่วมกันช่วยสร้างบรรยากาศการเปิดกว้างต่อผู้หญิงกับเพศหลากหลาย รวมไปถึงบทบาทของคำ ผกาบนหน้าสื่อที่ถูกมองว่าเป็นตัวแทนของนางแบก ต่างก็สะท้อนให้เห็นภาพของความเป็น “นาง” มากกว่าจะเป็น “นาย” แบก ด้วยบุคลิกภาพที่มีความชัดเจน ตรงไปตรงมา ประกอบกับการเป็นนักเขียนที่มีฐานความรู้ทาง

ประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี และการใช้ภาษาสื่อถึงอารมณ์ได้อย่างแผ่ไพศาล เหมือนใช้ภาษาควีร์¹ ที่มีความคลุมเครือ ติความได้หลากหลาย ทำให้ไม่สามารถจัดแบ่งประเภทของเธอได้ง่ายนัก ตามอย่างที่สมาชิกในคลับพรายแดงหลายคนชอบพูดติดตลกให้ผู้เขียนฟังว่า “นางแบกส่วนใหญ่เป็นกะเทย เป็นควีร์ เป็นอะไรบ้าง จริงๆ คนเลือก พท. แชวๆ นะว่าครึ่งหนึ่งคือกะเทย เป็นแซฟฟีก 10 เปอร์ ชายแท้ อีก 1 เปอร์...” (ปีท, สัมภาษณ์ 29 กรกฎาคม 2567)

ด้วยลักษณะดังกล่าวคนทั่วไปจึงเข้าใจว่านางแบกเพื่อไทยล้วนถอดแบบความคิดทางการเมือง การแสดงออก และการใช้ภาษามาจากคำ ผกา แต่ผู้เขียนกลับมองว่าเป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน และยังเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ชัดเจนของการเมืองดิจิทัลที่อัลกอริทึมเป็นส่วนสำคัญในการจัดสรร ทำให้ความคิดและการแสดงออกต่างสะท้อนกันไปมาในห้องแห่งเสียงสะท้อน (echo chamber) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัญชีผู้ใช้งานที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก จนมีพื้นที่สื่อในสังคมออนไลน์ (influencer) ก็ยิ่งทำให้ความคิดของเขา หรือเธอแพร่หลายได้ง่ายมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม คำ ผกา แม้ผู้สนับสนุนหลายคนจะไม่ได้ติดตามบัญชีของเธอ แต่ก็ยังรับรู้ความคิดเห็นของเธอ

เราก็มองว่าพีแวกก็เป็นกลุ่มหนึ่งแหละ แค่เขาเสียงดังกว่าคนอื่น แต่มันก็เป็นประเด็นที่นางแบกที่เขาพูดกัน เขาก็เป็นส่วนหนึ่งของคอมมูนานางแบก อาจจะมีช่องทางที่สื่อสารได้มากกว่าคนอื่น แต่ก็ไม่ใช่นางแบกทุกคนที่จะเห็นด้วยกับเขา อย่างเรื่องเพศ เฟมินิสต์ (พีพี, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2567)

พีแวกก็เป็นนางแบกเหมือนกัน ไม่เหมือนกับที่ตังส์คิดว่าพีแวกพูดแล้วเราจะต้องสมานตาม พีแวกก็ยังมี transphobes หน่อยๆ คือเขาก็แค่ความเห็นหนึ่งในนางแบก มันก็มีที่เขาพูดถูก และก็ผิด เรื่องเงินใหม่ๆ เขาก็ไม่ได้ตามทันขนาดนั้น ก็เป็นสิ่งที่เจอในเจนนางแบกพีแวก (ทริส, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

หลายครั้งความเห็นของคำ ผกาเป็นที่โต้แย้ง และถกเถียงกันในหมู่นางแบกจำนวนหนึ่ง เพราะเธอก็เป็นนางแบกคนหนึ่งที่จะมีความเห็นขัดแย้งกันบ้าง หากแต่เธอมีพื้นที่

¹ ภาษาควีร์ ในที่นี้หมายถึง การใช้ภาษาที่สั่นกระซิบ “ลับแบบฟาดคีน” หลายคำมีความกระแทกกระทั้น เป็นภาษาที่เมื่อพูดแล้ว ผู้ฟังสามารถจินตนาการภาพในหัวถึงสีหน้า ท่าทาง และสำเนียงของผู้พูดได้ (language play) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีความคุ้นชินกับบริบทและวัฒนธรรมของผู้พูด ในแง่นี้ภาษาควีร์เป็นภาษาที่ไม่ได้สื่อสาร หรือมีความหมายโดยตรงไปตรงมา และตายตัว ทว่ากลับเต็มไปด้วยความกำกวม สามารถตีความได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความคุ้นชินกับหลักไวยากรณ์ของผู้พูดมากน้อยแค่ไหน

สื่อของตนเองจึงส่งเสียงได้ดังกว่า อีกทั้งความแตกต่างระหว่างรุ่นวัย และการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในพรรคเพื่อไทยอย่างไม่เสื่อมคลายในทุกพื้นที่สื่อของเธอ แสดงถึงความ “จิตแข็ง” ของเธอในระดับหนึ่ง หากแต่ระดับของความจิตแข็งก็เข้มข้นแตกต่างกันไปตามความยึดมั่น ศรัทธาต่อตัวทักษิณ ชินวัตร และพรรคเพื่อไทย ซึ่งในสายตาคนทั่วไป รวมไปถึงผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม การแบกแบบ คำ ผกา ถูกมองว่าเป็น “การแบกจนเสียสติ” ล้อไปกับภาพการแสดงออกของเธอเวลาออกมาอธิบายตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะเป็นการแสดงอารมณ์โกรธ เจ็บแค้น ร้องไห้ การโวยวายเสียงดัง ใช้คำหยาบคาย รุนแรง ไปจนถึงการยกเท้าขึ้นมา เป็นต้น

ลักษณะดังกล่าวของเธอ ทั้งการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา การใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ทว่าเต็มไปด้วยอารมณ์โกรธ ประชดประชัน ต่างกลายเป็นภาษาทางการเมืองช่วยให้เธอสามารถพูดและทำในสิ่งที่ท้าทายชนบ หรือเส้นแบ่งทางสังคมอยู่เสมอ สลายภาพพื้นที่การเมืองที่จำกัดเฉพาะแต่ผู้ชาย นั่งวิเคราะห์สถานการณ์อย่างสุภาพ เป็นเหตุเป็นผล และใช้ศัพท์ทฤษฎีทางวิชาการ อีกด้านหนึ่งเป็นการช่วยสร้างความสนใจ (engagement) เพิ่มยอดการเข้าชม เพื่อนำไปใช้ตัดคลิปสั้นหรือพาดหัวข้อข่าวได้ง่าย ขณะเดียวกันกลุ่มนางแบกเองก็แสดงปฏิภริยาโต้กลับกับการเมืองของฝ่ายตรงข้าม ด้วยภาษาและท่าทีที่ดังกล่าวนั้นเหมือนกัน กระแสนางแบกที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นที่รับรู้กันแต่เฉพาะในโลกออนไลน์ พรรคเพื่อไทยเองก็รับรู้ถึงพลังของผู้สนับสนุนกลุ่มนี้ ดังปรากฏรูปเงา (silhouette) คำ ผกา ถีอตรงแดงนำหน้าขบวนนางแบก บนฉากหลังเวทีหาเสียงใหญ่ของพรรคเพื่อไทยที่อิมแพ็ค อารีน่า เมืองทองธานี

การเมืองของกลุ่มนางแบกจึงไม่ใช่แค่การโต้แย้งด้วยเหตุผล หรือการแสดงออกทางอารมณ์เพื่อความสะใจเพียงอย่างเดียว แต่เป็นปฏิภริยาโต้กลับกับระเบียบความรู้และอำนาจความเป็นสถาบัน (anti-establishment) ที่พยายามกำหนดขอบเขตของ “ความเหมาะสม” ในพื้นที่การเมือง โดยอาศัยชุดศีลธรรมหลักทางสังคมในการจัดประเภท แยกแยะ และจำกัดกรอบว่าใครถึงจะพูดได้ หรือมีความชอบธรรมพอจะเป็น “ผู้มีเหตุผล” ในทางการเมือง ภายใต้เงื่อนไขนี้ กลุ่มนางแบกกลับเลือกใช้ภาษาและท่าทีที่ท้าทายชนบเสมอ ทั้งภาษาที่ตรงไปตรงมา โกรธ ประชดประชัน ยั่วล้อ และภาษาควีร์ (queer) อันคลุมเครือ ไม่จำกัดอยู่ภายใต้ไวยากรณ์ภาษาวิชาการ หรือภาษาของชนชั้นนำ การแสดงออกของพวกเขาจึงเป็นการท้าทายชนบที่วางอยู่บนฐานความพยายามสลายเส้นแบ่งแบบชัดตรงข้าม ทั้งทางศีลธรรม เพศ ชนชั้น และการเมือง

ขณะเดียวกันการแสดงออกของกลุ่มนางแบกยังแสดงถึงท่าทีที่ท้าทายความเป็นสถาบันด้วยเช่นกัน กล่าวคือ พวกเขาเต็มใจสนับสนุนพรรคเพื่อไทยด้วยรูปแบบของตนเอง ทำให้พวกเขาเป็น “ขบถในกระแสหลัก” ที่ทั้งรัก เชื่อมมั่นและวิพากษ์วิจารณ์พรรคอย่างเข้มข้นในเวลาเดียวกัน ที่สำคัญกลุ่มนางแบกไม่ได้เป็นฐานเสียงหลักของพรรคเพื่อไทย แต่พลังการเมืองของพวกเขากลับ

ปรากฏอย่างชัดเจนผ่านพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งเปิดโอกาสให้เสียงของคนธรรมดาเหล่านี้กลายเป็นที่รับรู้ในวงกว้าง กระทั่งมีอิทธิพลพอจะเปลี่ยนคนธรรมดาให้กลายเป็นนักวิเคราะห์ หรืออินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองในหมู่ผู้สนับสนุนบนสื่อสังคมออนไลน์

ท่าทีและการเลือกใช้ภาษาท้าทายเช่นนี้ ยังสะท้อนการทำทลายพื้นที่ทางการเมืองที่คุ้นเคย ซึ่งมักถูกครอบงำโดยบุคลิกของผู้พูดที่เป็นชาย มีความสุภาพ เป็นกลาง มีเหตุผล รู้รอบ และแสดงออกด้วยท่วงท่า และสำเนียงที่สอดคล้องไปตามบรรทัดฐานสังคม อีกด้านหนึ่งสิ่งนี้ยังสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับประสบการณ์ในอดีตที่พวกเขาได้รับรู้ ทั้งอารมณ์และประสบการณ์ในอดีต ตั้งแต่ยุคคนเสื้อแดงที่ต้องเผชิญกับการเหยียดหยาม ถูกกีดกัน และทำให้กลายเป็นผู้อยู่นอกระบบการเมือง ด้วยเหตุนี้กลุ่มนางแบกจึงมักตั้งคำถามต่อนักการเมืองตามขนบเดิม ปัญญาชน ชนชั้นสูง ผู้มีการศึกษาดี มีความรู้รอบ และประพฤติดัวตามขนบอันดีงาม

พท.มีกลิ่นบางอย่าง มี narrative บางอย่างไม่เป็นมิตรต่อชายแท้ เช่น การจัดนิทรรศการเอากะเทยมาพูดในงาน คือมันไม่ส่งเสริมบุคลิกภาพเท่าพรรคส้ม ที่แบบหล่อ masculine สูง สุภาพ จบนอก ความหนุ่ม เจเนเรชันใหม่ ความเป็นชายตามขนบ แต่ของ พท. มันพรรคชายแก่มาก เหมือนลุงแถวบ้านที่พูดอะไรไม่เคยแคร์ลูกหลาน (ปีท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

ลักษณะดังกล่าวยังล้อไปกับบุคลิกภาพของนักการเมืองส่วนใหญ่ในพรรค ที่เป็นนักการเมืองสไตล์ลูกทุ่ง ดิตดิน พูดจาไม่เน้นความถูกต้องทางการเมือง (Political Correctness) เน้นการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่าย เปรียบเปรยเห็นภาพลักษณะ และการลงพื้นที่ เพื่อเข้าถึงคนยากจนคนต่างจังหวัด อันเป็นการนำเสนอตัวตนให้มีความใกล้ชิดกับคนธรรมดา เปิดพื้นที่ให้ประชาชนรู้สึกเข้าถึง และมีส่วนร่วมทางอารมณ์ สิ่งเหล่านี้ต่างทำให้ผู้สนับสนุนรู้สึกเชื่อมโยงกับนักการเมืองได้ง่ายมากขึ้น เพราะพวกเขารู้สึกว่าประสบการณ์ของตนถูกเข้าใจ ถูกเป็นตัวแทน ผ่านความเป็นผู้นำที่คล้ายกับพวกเขาในเชิงวัฒนธรรมและภาษา

เห็นได้ว่าคนเสื้อแดงและผู้สนับสนุนเพื่อไทยจำนวนหนึ่งชื่นชอบและรักในตัวทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้เป็นเพราะผลลัพธ์เชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่คือการนำเสนอตัวตนแบบ “คนบ้านเดียวกัน” ผู้ชายต่างจังหวัด ผู้กล้าพูด กล้าทำ ใช้ภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมา ต่างจากภาพลักษณ์นักการเมืองในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ชื่นชมในตัวแพทองธาร ชินวัตร อย่างมาก หลายคนประกาศตัวว่าเป็น “เมนอู้งอึ้ง” ซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ตัดสินใจเลือกเพื่อไทย เพราะความหรุหราบแต่เข้าถึงได้ ความเป็นผู้หญิงที่ไม่อ่อนน้อมตาม

ชนบ แต่กลับมามากขึ้น ทันสมัย และกล้าพูดในสิ่งที่ตนรู้สึก กลุ่มผู้สนับสนุนจึงมองภาพเธอว่าเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ที่ไม่ติดกรอบภาพผู้หญิงเรียบร้อยแบบจารีต

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขึ้นมาบิณฑบาตของนักการเมืองหญิงเพื่อไทย ตั้งแต่ระดับหัวหน้าพรรคลงมาจนถึง ส.ส.สมัยแรก และนักการเมืองหน้าใหม่ ก็ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เป็นพรรคการเมืองที่เปิดรับความหลากหลาย อันเป็นการสะท้อนถึงภาพความสำเร็จทางอุดมการณ์หรือความใฝ่ฝันของผู้หญิง ที่ได้เข้ามาบิณฑบาตในพื้นที่ทางการเมือง ในฐานะตัวของเธอเอง ไม่ใช่เพียงแค่ภรรยา หรือลูกสาวนักการเมือง กระแสที่อ่อนน้อมน้ำเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนหนึ่ง รวมไปถึงนักการเมืองหน้าใหม่ อย่างกานต์-สุดารัตน์ พิทักษ์พรพัลลภ ส.ส.อุบลราชธานี เขต 7 เป็นต้น ซึ่งบรรดาแฟนคลับต่างรู้จักพวกเธอจากรูปร่างหน้าตา ความสามารถ ผลงาน และการอภิปรายในสภา ก่อนที่จะรู้ว่าพวกเธอเป็นลูกหลานบ้านใหญ่

มากไปกว่านั้นนายกรัฐมนตรียุคแรกของไทยมาจากพรรคเพื่อไทย ยิ่งช่วยทำให้ภาพลักษณ์ของพรรคดูเปิดกว้างและโอ้อวดผู้หญิงมากขึ้น เหมือนอย่างที่ว่า “แรบบิท” กล่าวว่า “พท. ก็มีนายกฯ หญิงคนแรก ใน 10 กว่าปีมาแล้ว คือพท. ไม่ได้เป็นอนุรักษ์นิยมขนาดนั้น หลายอย่างอาจจะคนแก่ แต่มันก็เปิดมาก มันไม่ได้จะเป็นพรรคที่มากพูดอะไรลอยๆ เน้นทำเลย ให้ผู้หญิงบิณฑบาตในพรรคมากขึ้น” (แรบบิท, สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2567) ส่วน “เอ็ม” ก็รู้สึกว่าการมีนักการเมืองหญิงเป็นผู้นำพรรคขนาดใหญ่ช่วยขยายขอบเขตพื้นที่ทางการเมืองให้กับผู้หญิง “เราว่าพรรคไม่ได้ตั้งใจจะชูผู้หญิง คือเขาเปิดกว้าง และผลักดันให้คนไม่ว่าเพศอะไรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมทำนโยบาย จุดนี้มันก็ดึงดูด LGBT คือมันรู้สึกว่าเขาโอ้อวดเรา แล้วในฐานะผู้หญิงเราเห็นผู้หญิงคนหนึ่งไปยืนตรงนั้น มันทำให้เราเห็นภาพซ้อนตัวเองไปยืนตรงนั้นในพื้นที่การเมืองได้เหมือนกัน รู้สึกว่าอึ้งอึ้งเป็นไอดอล” (เอ็ม, สัมภาษณ์ 9 กันยายน 2567) เช่นเดียวกับมุมมองแฟนคลับนักการเมืองหญิง (กล่าวถึงอย่างละเอียดในบทถัดไป) ที่ทำให้พวกเขาจินตนาการได้ถึงการทำงานการเมืองในฐานะผู้หญิงคนหนึ่ง

แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่านักการเมืองหญิงเหล่านี้ต่างเป็นลูกหลานนักการเมืองบ้านใหญ่ หรือ “nepo baby” (nepotism baby) แต่ผู้สนับสนุนก็เห็นว่าพวกเขาได้พิสูจน์ตัวตนและทำงานหนักไม่ต่างจากนักการเมืองชายคนอื่น ประกอบกับการทำงานและลงพื้นที่อย่างหนัก ไม่หวั่นภาพลักษณ์ของตัวเอง ยิ่งช่วยส่งเสริมภาพการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ อีกทั้งยังมีภาพความเป็น “หญิงเท่” และ “หญิงแกร่ง” ท่ามกลางพื้นที่ทางการเมืองที่แวดล้อมไปด้วยความเป็นชาย สิ่งเหล่านี้ยิ่งช่วยขับเคลื่อนความโดดเด่นของนักการเมืองหญิงเหล่านี้ ทำให้บรรดาแฟนคลับรู้สึกหวั่นไหวจากมุมมองของ “พีพี” ที่ได้ทำงานในพรรคกับนักการเมืองรุ่นใหม่หลายคน เขาเห็นว่า

ส.ส.หญิงเองมีอำนาจมากพอที่จะทำให้เกิดอะไรบางอย่าง แล้วเขาดันให้เกิดเอง คือ ส.ส.ชายในพรรคมันมีความปีตาศิปโตสูงมาก เราได้รับออรับางๆ มา เขาจะคิดว่าตัวเองดี ไม่พัฒนาตัวเองเท่ากับ ส.ส.หญิง แต่ผู้หญิงเขาถูกกดดันภายใต้เพศ เพื่อลดความเป็นเพศหญิงน้อยลง เขาเลยทำงานหนักกว่าเพศอื่น ไม่ว่าจะใครก็เห็นว่าเขามีอำนาจในตัวเอง...เขาพยายามเข้าหาความรู้ ปรับปรุงตัวเองมากกว่า เขามีความทะเยอทะยาน อยากจะเป็นนักการเมืองให้ดีที่สุด คือหลายคนก็เป็นนักการเมืองบ้านใหญ่ แต่เขาก็มีความอยากจะเรียนรู้จริงๆ ไม่ใช่ว่ามันจะนอนมา เขาเป็นมากกว่านั้น เข้าถึงชาวบ้านจริงจัง ลงพื้นที่ไม่กลัวเลย แต่ ส.ส.ชายแก่บางคนนี่แทบจะดิอะไรไม่ได้เลย ไม่ปรับตัวทั้งนั้น (พีพี, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2567)

ผู้สนับสนุนที่เป็น LGBT ส่วนใหญ่ต่างสัมผัสถึงบรรยากาศความเป็นหญิงและการโอบรับความหลากหลายนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่หาไม่ได้ในพรรคก้าวไกล แม้ว่าทางพรรคจะพยายามชูประเด็นความหลากหลายทางเพศ และมีนักการเมืองหญิง กับ LGBT หลายคนในพรรคก็ตาม ทว่าสิ่งเหล่านี้ถูกมองข้ามไปจากกรณีการล่วงละเมิดทางเพศของพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ต่อกรณีทำร้ายร่างกายอดีตภรรยา รวมไปถึงข่าวล่วงละเมิดทางเพศของนักการเมืองชายในพรรคอีกหลายกรณี ประเด็นเหล่านี้กลายมาเป็นเหตุผลให้ผู้สนับสนุนจำนวนหนึ่งที่เคยตัดสินใจเลือกอนาคตใหม่เปลี่ยนใจมาเลือกเพื่อไทย สอดคล้องไปกับรายงานพิเศษของประชาไท (2566) “เปิดใจวัยรุ่นส้มเทิร์นแดง”

ส่วนผู้สนับสนุนส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่นิยามตนเองว่าเป็นผู้หญิง แซฟฟีก และ LGBT ต่างมองว่าประเด็นเรื่องความรุนแรงทางเพศเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ ยิ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นกับผู้นำพรรคการเมืองที่พยายามนำเสนอภาพลักษณ์ความเป็นการเมืองใหม่ เปิดรับความหลากหลายทางเพศ และส่งเสริมความเท่าเทียมก็ยิ่งทำลายความเชื่อมั่นว่าอนาคตใหม่/ก้าวไกลจะสามารถสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นมาได้ เหมือนอย่างที่ธีกกล่าวกับผู้เขียน

ในมุมมองแซฟฟีกที่เราเห็น นโยบายด้านเพศ พท.มันเด่น เราเห็นความพยายามในการทำนโยบายด้านนี้จริงๆ คือมันแก่ แต่ก็พยายามทำตัวให้สมัยใหม่ นิทรศก็ มันเร็ดมากเลยนะ สมัยอนาคตใหม่ก็มีการขายนโยบายผ้าอนามัยฟรี แต่พอมันจบ ก็จบไปไม่มีใครพูด แต่พท.มันเอามาแล้วมาจับกับนิทรศก็ บวกกับนโยบายพรรค แล้วพรรคก็ไม่มีประวัติ sexual violent คือต่อให้ศาลตัดสินไม่ผิด แต่เราเชื่อศาลไทยที่อ่อนเรื่องนี้จริงหรือ แล้วจะเชื่อมั่นพรรคที่ประวัติแบบนี้ทำส่งเสริมนโยบายทางเพศหรือ เราเลยกลับไปเชื่อพรรคอีกแก่ ที่มีคนรุ่นใหม่เพิ่มเข้ามามากขึ้น อย่างวันสตรีสากล เขาก็จัดเสวนามาสองปี

แล้ว เห็นความคิดเห็นของ ส.ส. แต่ละคนมันก็ดี แล้ว 30 บาทพลัส บวกกับสวัสดิการของคนข้ามเพศก็มีวันหยุดนะ” (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

สำหรับพวกเขาแล้ว พรรคเพื่อไทยได้สร้างบรรยากาศโอรับทุกความหลากหลายของผู้สนับสนุน เช่นเดียวกับมุมมองของเจต ที่มองว่าอัตลักษณ์ของ LGBT เป็นสิ่งที่ปรากฏชัดมากในการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มนางแบก

เรามองว่า LGBT มีความละเอียด เล่นใหญ่ มันเป็นที่ที่เป็นนางแบกจริงๆ นะ เลือกคำที่ประดิษฐ์ประดอยมา แล้วเอามาตีฟู พอทำอะไรก็ดูเกินจริง เวลาเชียร์รัฐบาลก็ออกนอกหน้าจนสร้างความหมั่นไส้ให้กับรัฐบาล พวกสั้มก็หมั่นไส้ แต่มุมมองเรานางแบกคือกลุ่มคนที่มีความรู้ ไม่สมาทานวุฒิศึกษา เราสามารถแลกเปลี่ยนความรู้อันได้...ไม่ได้ มีโกรธเกลียดกันจริง พอจบจากวงนี้ เราก็ก็นไปใช้ชีวิต มันแค่บทบาทในโลกออนไลน์ มันเป็นแค่ความมีอารมณ์ แล้วเราได้มาปลดปล่อย (เจต, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2567)

การถูกเรียกว่า “นางแบก” จึงไม่ใช่แค่คำล้อเลียน ดุถูกจากฝ่ายตรงข้าม หากแต่พวกเขาได้นำคำนี้กลับมาตีความใหม่ให้กลายเป็นเรื่องของการต่อรองอำนาจ ความปรารถนาในการมีพื้นที่ทางการเมือง และความพยายามสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองผ่านมิติของเพศ และวัฒนธรรมสมัยนิยม ซึ่งมีความแตกต่างจากการการเมืองแฟนคลับนักการเมือง หรือเป็นผู้สนับสนุนพรรคการเมืองในรูปแบบดั้งเดิม มากไปกว่านั้นพวกเขายังมีมุมมองการเมืองที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง (pragmatism) ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกใช้โจมตีจากฝ่ายตรงข้ามว่าไม่ยึดมั่นในหลักการ

3.2.2 การเมืองของความเป็นได้จริง

นางแบกมันเป็น extremist ของโหวตเตอร์ พท. มันเป็นกลุ่มคนที่ตามการเมืองรายชม. รายนาที คือบางคนเขาก็ไม่ได้ตามการเมืองตลอด แต่นางแบกมันว่างใจ นางแบกส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง มีความสามารถในการวิเคราะห์ มีความรู้ และมีความสามารถในการเผยแพร่ความรู้ ส่งต่อความรู้ให้กัน การเป็นแบบนี้ก็ทำให้กลุ่มนางแบกไม่หยุดที่จะหาความรู้ คือในหน้าไทม์ไลน์เรามันก็มีหลายเรื่องมากที่เราไม่ได้รู้จากการเรียนรัฐศาสตร์เหมือนกัน (พีพี, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2567)

ในการเลือกตั้งทั่วไป 2566 ที่ผ่านมา ผู้สนับสนุนเพื่อไทยและก้าวไกลต่างเข้าใจดีว่าการเลือกตั้งไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้รูปแบบการเมืองแบบประชาธิปไตยตามปกติ แต่เป็นการเลือกตั้ง

ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบอบการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 และกลไกรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว การจับมือกับฝ่ายสนับสนุนรัฐประหาร เพื่อชัยชนะในการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล จึงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ สำหรับผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกแล้ว พวกเขาต่างรู้ดีว่าเป็นความจำเป็นที่ต้องแลกมากับกับการสูญเสียความเชื่อมั่นของพรรค ขณะเดียวกันก็มีผู้สนับสนุนจำนวนหนึ่งมองว่าการกระทำดังกล่าว เป็นการทรยศต่ออุดมการณ์ และการต่อสู้ของคนเสื้อแดง ด้วยเหตุนี้ เราจึงเห็นการแตกตัวในหมู่ผู้สนับสนุนระหว่างฝ่ายที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ (idealist) กับฝ่ายที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง (pragmatism) บางส่วนที่ไม่เห็นด้วยก็เปลี่ยนข้างทางการเมืองกลายเป็น “แดงเทิร์นส้ม” เปลี่ยนใจไปสนับสนุนพรรคก้าวไกล ส่วนผู้สนับสนุนที่ยังอยู่กลับถูกมองว่าเป็นผู้ไม่เข้าใจหลักการประชาธิปไตย เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว

ทว่าผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่ยังคงอยู่ต่างรับรู้ถึงเงื่อนไขดังกล่าวเป็นอย่างดี พวกเขา มองว่าเป็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ และการประนีประนอมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ภายใต้บริบท ความไม่สมบูรณ์ของประชาธิปไตย อีกทั้งพวกเขายังคำนึงถึงผลประโยชน์ในอนาคต ที่เพื่อไทยจะตอบสนองพวกเขาได้ดีกว่าพรรคอื่นในฐานะพรรครัฐบาล ตามอย่าง “ธี” อธิบายให้ผู้เขียนฟัง

พท. ก็มองว่าชัยชนะของมันต้องจัดตั้งรัฐบาลให้ได้ แล้วมันก็ชนะในแง่จัดตั้งรัฐบาลได้ แต่แพ้ในแง่ความเชื่อมั่นกับประชาชน มันอยู่ที่ว่าใครมองอะไรสำคัญมากกว่า ถ้ามองว่าจัดตั้งรัฐบาลสำคัญ เพราะจะไปทำนโยบาย เขาจับได้ก็จับ แต่ถ้ามองอีกอย่างก็ไม่ใช่ คือ กก. ก็ชนะในแง่รักษาคำสัญญากับประชาชนได้ พอจับมือจัดตั้งรัฐบาลได้แล้ว จะข้ามหัว ยังไง เราเอาเสียงให้เขาไปแล้ว มันหน้าที่ของพรรคที่จะต้องจัดการ...เราไม่ได้รู้สึกเสียประโยชน์ที่ พท. จัดตั้งรัฐบาล มันดีกว่าเป็นนายกฯ รักษาการ คือจับมือตั้งรัฐบาลมันไม่ได้ผิดกฎอะไรในระบบรัฐสภาเลย มันแค่ผิดคำพูดเฉยๆ มันไม่ได้ว่าไม่เป็นประชาธิปไตย (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

พวกเขาหวังว่าเมื่อสามารถส่งพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของตนเข้าสู่อำนาจได้แล้ว จะสามารถเข้าไปช่วยปรับแก้ปัญหาจากโครงสร้างภายในได้ไม่มากนักน้อย เมื่อสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นคืนกลับมาได้ ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น เราก็จะมีเวลาไปพูดคุยถกเถียง ในปัญหาอื่นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่เติบโตขึ้นมาในครอบครัวคนเสื้อแดง หรือเลือกไทยรักไทยมาตั้งแต่แรกรับรู้มาตลอดในประสบการณ์ชีวิตพวกเขา หลายคนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นมาได้จากผลพวงทางนโยบายสมัยไทยรักไทย พวกเขาจึงรู้สึกว่เพื่อไทยเป็นพรรคการเมืองเดียวที่ดูมีศักยภาพมากที่สุดในการแก้ปัญหา และสามารถนำพาประเทศให้เจริญได้อีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ความรู้สึก และประสบการณ์ที่พวกเขารับรู้มาตั้งแต่เด็กมีส่วนสำคัญอย่างมากในการประเมิน และตัดสินใจเลือก

พรรคการเมือง รวมไปถึงการสร้างความรู้สึกระทึกใจที่ทำให้ชอบ หรือไม่ชอบเมื่อเทียบกับพรรคอื่นๆ ที่พวกเขาอาจจะยังไม่มีประสบการณ์มาก่อน (Marcus, 2000, p. 227)

ผู้สนับสนุนเพื่อไทยหลายคนและผู้เขียนสัมภาษณ์ต่างมีประสบการณ์กับนโยบายและได้รับผลประโยชน์โดยตรงในสมัยรัฐบาลไทยรักไทย จนทำให้ครอบครัวเขาสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาได้ ตามอย่าง “หมอก” “ทริส” และ “เจต” กล่าวกับผู้เขียนในส่วนก่อนหน้า รวมไปถึง “เอ็ม” และผู้สนับสนุนเพื่อไทยคนอื่นๆ ที่เติบโตมาในครอบครัวคนเสื้อแดง หรือเป็นครอบครัวผู้สนับสนุนมาตั้งแต่สมัยไทยรักไทยต่างก็เชื่อมั่นในความสามารถดำเนินการตามนโยบายที่พรรคเสนอ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอันเป็นจุดแข็งของเพื่อไทย

นโยบายเขาตั้งแต่ ทรท. พอมาวันนี้มันยังเวคอยู่เลย ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่ทำได้จริงๆ อย่าง 30 บาท หรือความพยายามที่จะทำให้ไทยเป็น e-commerce hub ตั้งแต่สมัยมีอินเทอร์เน็ตแรกๆ นโยบายเขา valid มันสร้างรายได้จริงๆ ยกกระดับคุณภาพชีวิตจริงๆ ไม่ว่าจะเปลี่ยนก็เงิน มันมี DNA ที่เปลี่ยนเกม เรานับถือความเป็นมืออาชีพของพรรคมาก เขามีวิธีรับมือที่ดี จัดการทุกอย่างได้ บางทีอาจจะดูซ้ำ ไม่ถูกใจใครบ้าง แต่ก็จัดสรรทุกอย่างได้ลงตัว และควบคุมคนทำงานได้หมด ใช้คนถูกกับงานจริงๆ ด้วยขนาดของพรรคที่ใหญ่มากก็มีศักยภาพที่จะทำอะไรได้เยอะมาก ข้อดีของการเป็นองค์กรใหญ่คือทรัพยากรเยอะมากที่จะสนับสนุน ด้วยเราที่ทำงานในบริษัทใหญ่เราก็เห็นข้อดีตรงนี้ เราก็เลยเลือก เพราะเขามีทรัพยากรพร้อมตลอดในการสนับสนุน และพร้อมเสมอ (เอ็ม, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2567)

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่ผู้สนับสนุนทุกคนต่างรู้สึกร่วมกันมากที่สุดคือ การรู้สึกว่าเป็นคนนอก ความรู้สึกดังกล่าวนี้นี้ต่างก็เป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นกับคนเสื้อแดงด้วยเช่นกัน เพราะถูกมองว่าเป็นคนต่างจังหวัด รากหญ้า ไร้การศึกษา ลูกนักการเมืองหลอกใช้ ถูกกระทำทางการเมือง และไม่ได้ได้รับความยุติธรรม ฯลฯ กล่าวโดยสรุปคือ การไม่มีพื้นที่ทางการเมืองของตนเอง หรือสิ่งที่นิธิ (2553, น. 123) เรียกว่า “ความซับซ้อนใจทางการเมืองของเสื้อแดง” สิ่งเหล่านี้ยังคงสั่งสมและถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นพ่อแม่ที่เป็นคนเสื้อแดง กลายเป็นความทรงจำ ประสบการณ์ที่ผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่รับรู้เป็นอย่างดี เห็นได้ว่าความเป็น “แดง” ของพวกเขาไม่ได้เกิดจากความ เป็นชายขอบจากสถานะทางเศรษฐกิจ ชนชั้น หรือการศึกษาอีกต่อไป หากแต่เป็นประเด็นทางเพศสภาพ และมุมมองการเมืองตามสภาพจริง ที่เน้นสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง ทำให้พวกเขาดูเป็นผู้ไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์ และเป็นผู้ถูกกระทำทางการเมือง อย่างที่ฝนและมินกล่าวกับผู้เขียน

สิ่งหนึ่งที่มีนางแบกมีส่วนร่วมกัน คือคนกลุ่มนี้เป็นชายชอบมาตลอด ทั้ง LGBT ผู้หญิง กลุ่มแฟนคลับ มันเหมือนดั่งเกาหลิแบบวง Red Velvet ที่โดนล้อมาตลอดว่าวงไม่ดัง คือมันหาได้น้อยคน ส่วนใหญ่จะฟังแต่เพลง แต่ไม่ได้เป็นดั่งวง หาได้น้อยมาก...แล้วทรนชนชั้นกลางหัวก้าวหน้าเขาก็จะเชียร์ส้ม คือนี่คิดเอาเองล้วนๆ นะ แม่งเป็นชายแท้ หญิงแท้ ถ้าจะเป็นเกย์ก็ต้องเป็น masculine ตรงตามชนบ (ฝน, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2567)

เราเชื่อว่าพท. เล่นการเมืองเป็น รู้ว่าการเมืองมันทำงานยังไง เขารู้แล้วว่ามันต้องอยู่จุดประมาณไหนในการเมืองไทย...แล้วนโยบาย พท. เราารู้สึกว่ามันทำได้จริงๆ อย่างน้อยที่เราเห็นมา เรื่องที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ elite ก็คือ สมรสเท่าเทียม มันก็สำเร็จได้ภายใต้รัฐบาล พท.แล้ว พท.ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาตลอด แล้วเราก็ยังจะเลือก พท.ต่อไป (มิน, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567)

ในแง่ของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการศึกษาที่กลุ่มนี้ได้รับ ทำให้พวกเขาเติบโตขึ้นมาในโครงสร้างใหม่ที่เอื้อต่อชนชั้นกลาง แต่พวกเขายังคงรับรู้โลกผ่านประสบการณ์ความรู้สึก และจินตนาการทางการเมืองแบบชนชั้นกลางที่สืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน เห็นได้ว่ากลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยมักจะอ้างอิงความชอบธรรมจากการเป็นเสียงส่วนมากที่ชนะเลือกตั้งมาตามกระบวนการประชาธิปไตย และมีความโน้มเอียงกับการเป็นชาวบ้าน คนต่างจังหวัด เห็นใจผู้ถูกกระทำและคนที่ไม่ได้รับความยุติธรรม แม้ว่าสถานะทางชนชั้นของพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงไปแล้ว แต่ก็ยังเลือกที่จะยืนอยู่ข้าง “กลุ่มเดิม” ซึ่งตนมองว่าเป็นผู้ถูกกระทำในโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมือง

การเลือกพรรคเพื่อไทยของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือ “นางแบก” จึงไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของการยึดมั่นต่ออุดมการณ์อันบริสุทธิ์ หากแต่เป็นความรู้สึกไว้วางใจ เชื่อมมั่น และผูกพันกับพรรคที่มีบทบาทในชีวิตของพวกเขาและครอบครัวมาโดยตลอด แม้จะถูกโจมตีจากสื่อและชนชั้นกลางหัวก้าวหน้าว่าเพื่อไทย “หักหลังประชาชน” ในการหลังเลือกตั้งทั่วไป 2566 จากท่าทีที่กล่าวไปข้างต้น พวกเขายังมีความรู้สึกต่อต้านชนชั้นนำ หรือกลไกรัฐที่เป็นปฏิปักษ์กับเสียงของประชาชน (anti-establishment) อันเนื่องมาจากประสบการณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเห็นคนเสื้อแดงถูกทำร้าย นักการเมืองและพรรคการเมืองที่ตนเลือกถูกทำลายอย่างไม่เป็นธรรม ผ่านการรัฐประหาร การยุบพรรค การตัดสิทธิ์การเมือง และตุลาการภิวัตน์

สิ่งเหล่านี้ล้วนขัดกับหลักประชาธิปไตย และเป็นการมองข้าม “เสียงของประชาชน” ทำให้พวกเขา รู้สึกไม่ไว้วางใจต่อระบอบที่คอยขัดขวางความกินดีอยู่ดีของพวกเขาอยู่เสมอ ท่าทีที่กึ่งต่อต้านสถาบันนี้ยังสะท้อนออกมาในความไม่เชื่อมั่นต่อความคิดหลักของสังคม และ

สื่อกระแสหลัก ที่พวกเขา มองว่าเลือกปฏิบัติต่อพรรคเพื่อไทย เน้นเสนอข่าวด้านลบและให้พื้นที่มากเป็นพิเศษกับพรรคก้าวไกล จนเกิดการตั้งคำถามต่อบทบาทของสื่อสาธารณะ อารมณ์ความรู้สึกที่สั่งสมจากประสบการณ์เหล่านี้จึงกลายเป็นแนวทางทางการเมืองหนึ่งที่ยุทธศาสตร์เพื่อไทยรุ่นใหม่ยึดถือ โดยไม่ได้เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจรัฐ หรือสถาบันหลักอย่างถาวรถาวรโค่น แต่กลับเติมไปด้วยพลังของความไม่พอใจและไม่ไว้วางใจที่ยังรากลึก พร้อมจะโต้ตอบ “แทงสวน” กระแสสังคมทุกเมื่อ

คือนี้มองว่านักการเมืองพรรคสัมมันไปด้วยความคิดแบบคนเมือง จบนอก พระมาโปรด แต่เพื่อไทยเขาเป็นคนในพื้นที่จริงๆ แล้วมาทำงานการเมือง ทำให้ความเป็นกันเองมีมากกว่า เราชอบตรงนี้ แล้วพอคุยกับเพื่อนที่เป็นนางแบก มันก็ทำให้เราเปรียบเทียบกันหลายอย่าง เรว่ามันคือ อุดมคติกับความเป็นจริง ที่ พท.มันดูทำได้จริงมากกว่า (พีพี, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2567)

จากที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้น ความเป็นคนนอกในที่นี้ไม่ได้ผลักให้กลุ่มนางแบก ถอยห่างจากการเมือง หากกลับกลายเป็นจุดเริ่มของแนวโน้มกึ่งต่อต้านสถาบัน ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ กลุ่มนางแบกไม่ได้เรียกร้องการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างแบบถาวรถาวรโค่น แต่เป็นการเมืองที่หลุดออกไปจากกรอบศีลธรรมหลักแบบคู่ตรงข้าม เป็นการเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยประสบการณ์ตรง ความปรารถนา และความเชื่อมั่นต่อศักยภาพพรรคการเมืองที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตพวกเขาได้จริง ผ่านนโยบายที่จับต้องได้ ในมิตินี้ความชอบธรรมทางการเมือง จึงถูกสร้างขึ้นจากความสำเร็จเชิงนโยบายที่ปรากฏในชีวิตประจำวันของผู้คน มากกว่าหลักคุณค่าที่เป็นอุดมคติ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมักตั้งคำถามกับสิ่งที่เป็อุดมคติและสิ่งที่เป็นามธรรมอยู่เสมอ

3.3 บทสรุป

การกลายเป็น “แดง” ของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยในปัจจุบัน เป็นกระบวนการ ก่อร่างอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ซับซ้อน ผสานทั้งความทรงจำทางการเมือง อารมณ์ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว การผิดหวังจากพรรคก้าวไกลและเพื่อไทย ความต้องการมีพื้นที่ทางการเมือง ความต้องการส่วนตัว และความปรารถนาส่วนตนในการทำงานการเมือง ตลอดจนประสบการณ์ในโลกดิจิทัลร่วมสมัย ทั้งหมดนี้เป็นการเลือกพรรคการเมืองที่มองถึงผลประโยชน์เชิงนโยบายที่จับต้องได้เป็นหลัก ผู้สนับสนุนกลุ่มนี้จึงมีความหลากหลายในเชิงภูมิหลัง ทั้งเป็ลูกหลานคนเสื้อแดง ลูกหลานฝ่ายอนุรักษ์นิยม และผู้ที่เคยสนับสนุนพรรคก้าวไกลมาก่อน แต่สิ่งที่ทั้งหมดมีร่วมกันจะได้แก่ ประสบการณ์การเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งเป็นห้วงเวลาสำคัญที่ช่วยสร้าง

การเรียนรู้พัฒนาจุดยืนและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่สำคัญคือความเป็นแดงของพวกเขาเป็นผลผลิตจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคมในระดับประเทศที่ไม่เพียงแต่ขยายขนาดของชนชั้นกลาง แต่กระบวนการทางสังคมดังกล่าวยังวางฐานรากของโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ ทั้งทางด้านกายภาพ เทคโนโลยี นโยบาย และสังคม ซึ่งต่างเป็นปัจจัยช่วยให้เยาวชนเหล่านี้สามารถเข้าถึงการศึกษาและสวัสดิการที่มีผลต่อการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจสังคม และสามารถเข้าถึงช่องทางในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจนสามารถสะท้อนมองตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญ

เห็นได้ว่าอารมณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในการแสดงออกของผู้สนับสนุนเพื่อไทย แต่การเมืองของพวกเขาไม่ใช่การเมืองเชิงอารมณ์แบบไร้เหตุผล หากเป็นการใช้อารมณ์และประสบการณ์เป็นเครื่องมือหล่อหลอมจินตนาการทางการเมือง และช่วยจัดวางตัวตนบนพื้นที่การเมือง ในแง่นี้อารมณ์จึงถูกใช้ในฐานยุทธวิธีทางการเมือง ที่มุ่งสร้างพื้นที่ในการต่อรองกับอำนาจทางการเมือง ให้เสียงของพวกเขาเป็นที่รับรู้ และถูกมองเห็น ทั้งจากผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม และพรรคการเมืองที่เขาสนับสนุน

ขณะเดียวกันกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือ “นางแบก” ยังแสดงออกถึงแนวโน้มถึงต่อต้านสถาบันในความหมายที่ว่าในขณะที่พวกเขาทั้งเชื่อมั่นและสนับสนุนพรรคเพื่อไทยอย่างเต็มที่ พวกเขาก็ไม่ได้ให้ความไม่ไว้วางใจต่อสถาบันหลัก แม้ว่าสถาบันดังกล่าวจะเป็นพรรคที่ตนเองแสดงความจงรักภักดีก็ตาม ทศนคติดังกล่าวมีพื้นฐานจากประสบการณ์การถูกทำให้เป็นคนนอกทางการเมืองที่ฝังรากลึก และถูกกล่อมเกลผ่านการรัฐประหาร การยุบพรรค และกระบวนการยุติธรรมที่ถูกมองว่าไม่เป็นธรรม รวมไปถึงเงื่อนไขที่ว่าพวกเขามีความเป็นทั้งคนในและคนนอกในความสัมพันธ์กับพรรคเพื่อไทย เพราะแม้พวกเขาจะเป็นกลุ่มที่มีเสียงดังและได้รับความสนใจมากที่สุด แต่พวกเขาไม่ได้มีตำแหน่งทางการเมือง ไม่ได้มีบทบาทและอิทธิพลมากพอที่จะเป็นกลุ่มอิทธิพลหลักภายในพรรค มักถูกมองด้วยสายตาสงสัยและไม่เชื่อใจจากบุคลากรในพรรค เงื่อนไขเหล่านี้ได้สร้างความไม่ไว้วางใจในหมู่ นางแบก ซึ่งความรู้สึกนี้ปรากฏออกมาในรูปแบบการปฏิเสธความชอบธรรมของสถาบันทางอำนาจเดิมและความเป็นชนชั้นนำอย่างแนบเนียน โดยกระทำผ่านการใช้วัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อสื่อสารและแสดงออกบนสื่อสังคมออนไลน์ และการใช้ภาษาและท่าทีในการแสดงออกที่เชื่อมโยงกับมิติทางเพศ ปฏิบัติการดังกล่าวต่างดำเนินไปเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมของพวกเขาเอง ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่ทางการเมืองที่พวกเขาสามารถรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ของตนเอง

การก่อร่างอัตลักษณ์ของกลุ่ม “นางแบก” จึงไม่ใช่เพียงปรากฏการณ์เชิงวัฒนธรรม แต่คือการเมืองรูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงความปรารถนา อารมณ์ วัฒนธรรมออนไลน์ ประสบการณ์และความทรงจำเฉพาะกลุ่ม เข้ากับรูปแบบการเมืองที่เน้นผลสัมฤทธิ์ ในบทต่อไปเราจะเห็นว่าโลก

ออนไลน์ไม่ใช่เพียงพื้นที่ของการติดต่อสื่อสาร แต่คือสนามปฏิบัติการทางการเมือง ที่แสดงให้เห็น
รูปแบบการเมืองของผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่

บทที่ 4

การเมืองแบบแฟนคลับ: พื้นที่ใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล

ทันทีที่ผู้เขียนก้าวเท้าเข้าสู่บริเวณหน้าที่ทำการพรรค รถตู้สีดำคันหนึ่งก็แล่นออกมาจากประตูอย่างรวดเร็ว เสียงร้องด้วยความตื่นเต้นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ 6-7 คนดังขึ้น พวกเขาวิ่งตามรถตู้คันนั้นอย่างกระตือรือร้น สมาร์ทโฟนในมือถูกยกขึ้นถ่ายคลิปปวีดีโอ ขณะที่อีกมือหนึ่งอุ้มตุ๊กตาช็อคโกแลต และถุงของขวัญอย่างตุลึกลุเล ความคึกคักในช่วงเวลานั้นได้เปลี่ยนพื้นที่หน้าทำการพรรคเพื่อไทยให้กลายเป็นฉากต้อนรับศิลปินหรือดาราคอนโปรด เมื่อรถตู้เคลื่อนตัวใกล้ถึงประตูออกสู่ถนนใหญ่ มันทะลุลงชั่วคราว ก่อนที่นักการเมืองหญิงคนดังจะเปิดประตูลงมา พร้อมโบกมือทักทายแฟนคลับที่กรูกันเข้ามาหาด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม เธอหยุดพูดคุยอย่างสนิทสนม รับของขวัญ และถ่ายรูปกับแฟนคลับแต่ละคนอย่างเป็นกันเอง รวากับรู้จักกันมานาน เสียงหัวเราะและคำพูดให้กำลังใจลอยอยู่ท่ามกลางบรรยากาศที่อบอุ่นและตื่นเต้น ก่อนที่เธอจะกลับขึ้นรถ และรถคันนั้นจึงค่อยๆ เคลื่อนตัวออกสู่ถนนใหญ่ ท่ามกลางสายตาและรอยยิ้มของแฟนคลับที่ยังไม่จางหาย

เมื่อรถตู้สีดำเคลื่อนผ่านพ้นสายตาไป กลุ่มแฟนคลับจึงค่อยๆ เดินกลับมานั่งในร้านกาแฟ Thinklab บางคนหัวเราะ บางคนหยิบโทรศัพท์ขึ้นมาเปิดคลิปที่เพิ่งถ่ายมา พร้อมพูดคุยและแบ่งปันประสบการณ์กันต่อ แม้ผู้เขียนจะเห็นภาพบรรดาแฟนคลับนักการเมืองจากหน้าข่าวคลิปปูทูป และตึกตอกมาจำนวนหนึ่ง แต่เมื่อได้มาเห็นกับตาและสัมผัสบรรยากาศจริงก็ยังคงรู้สึกประหลาดใจอยู่ไม่น้อย เพราะตลอดการรับรู้ของผู้เขียน รวมไปถึงประสบการณ์การเป็น “ดิงเกาหลี่” เมื่อครั้งเยาว์วัย ภาพเหล่านี้ น่าจะเกิดกับศิลปินดารามากกว่านักการเมือง

หลายคนมองว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ต่างจากการเป็น “แม่ยก/พ่อยก” ของนักการเมืองรูปหล่อแบบอภิสิทธิ์ หรือขวัญใจคนต่างจังหวัดแบบทักษิณ แต่ผู้เขียนเห็นว่าคงไม่มีแม่ยกคนไหนซื้อ “ตุ๊กตากล่องสุ่ม” ให้อภิสิทธิ์หรือทักษิณอย่างแน่นอน ไม่ใช่ในสมัยนั้นไม่มีของเหล่านี้ แต่เพราะบรรดาแม่ยก/พ่อยกต่างมองนักการเมืองด้วยสายตาเคารพและชื่นชม สิ่งของที่จะให้จึงต้องเหมาะสมและเป็นทางการ ขณะที่ของเล่นก๊ากก็พวกนี้กลับมีความเป็นส่วนตัว เป็นกันเอง เป็นไปตามกระแสการบริโภค และเชื่อมโยงกับผู้ให้มากกว่า รวมไปถึงนักการเมืองเองก็ยิ่งเอาใจแฟนคลับ (fan service) ด้วย ทั้งไลฟ์พูดคุยกับแฟนคลับ ถ่ายเซลฟี คลิปสั้นเต้นตุ๊กตัก (Boomerang Instagram) หรือการไปร่วมกิจกรรมกับแฟนคลับ ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในการเมืองไทย จนกระทั่งการเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ ประกอบกับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีส่วนในการเปลี่ยนรูปแบบการแสดงออกและการมีส่วนร่วม ในบทนี้ผู้เขียนจึงตั้งใจสำรวจรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์ในช่วง

การประชุมของขบวนการเยาวชน การหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2562 ที่มีปรากฏการณ์แพนด้อมการเมืองอย่างฟ้าวักพ้อจากพรรคอนาคตใหม่ และกระแสฟิ้วม่นองน้ำจากพรรคเพื่อไทย โดยจะเน้นไปที่กระแสของฟิ้วม่นองน้ำเป็นหลัก รวมไปถึงในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2566 ที่มีกระแสผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกเกิดขึ้นมา

4.1 การเมืองเซเลบริตี้ (celebrity politics)

ปรากฏการณ์ฟ้าวักพ้อที่เกิดขึ้น รวมไปถึงกระแสความนิยมอย่างต่อเนื่องของพรรคอนาคตใหม่ มาเป็นก้าวไกลกับกระแส “พิธาพีเวอร์” และการเกิดขึ้นของ “ด้อมส้ม” ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยบังเอิญ หรือเกิดมาจากการสื่อสารการเมืองของพรรคเพียงอย่างเดียว Ploykamol Suwantawit (2566) เสนอว่าแพนด้อมการเมืองเกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้ามาช่วยให้นักการเมืองกับผู้สนับสนุนสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น ไม่ผ่านตัวกลางและความเปื้อนหน่วงทางการเมือง ที่ทำให้ผู้คนไม่ยอมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง นักการเมืองจึงต้องปรับตัว ทำภาพลักษณ์ให้ดูดีน่าดึงดูดมากขึ้น การหาเสียงออนไลน์ประกอบกับความชอบในตัวนักการเมืองกลายเป็นเงื่อนไขให้คนรุ่นใหม่ที่ไม่เคยสนใจการเมืองมาก่อน กลายมาเป็นผู้สนับสนุนพรรคที่แข็งขัน หรือ “หัวคะแนนธรรมชาติ” ได้ ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะในการเมืองไทย แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการเมืองทั่วโลกจากผลของ “การเมืองแบบเซเลบริตี้” (Celebrity Politics) เป็นการทำการเมืองที่เน้นใช้สื่อและเทคนิคทางการตลาดมาสร้างความนิยมและชื่อเสียงให้กับตน

Street (2004) เสนอว่าสามารถแบ่งนักการเมืองในการเมืองเซเลบริตี้ได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) นักการเมืองที่ได้รับเลือกมา แต่ใช้เทคนิคการสื่อสารของวงการบันเทิงมาช่วยสร้างความนิยมให้กับตน หรือ “นักการเมืองเซเลบ” (celebrity politicians) เช่น ใช้การชักชวนดารานักร้องมาช่วยหาเสียง หรือขึ้นเวทีคอนเสิร์ต ออกรายการโทรทัศน์ชื่อดังเพื่อสร้างภาพลักษณ์ นักการเมืองนี้จึงเน้นขายรูปลักษณ์และบุคลิกภาพตัวเองควบคู่ไปกับวิสัยทัศน์ทางการเมือง เช่น โทนี แบลร์ (Tony Blair) อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ อาร์โนลด์ ชวาร์เซเน็กเกอร์ (Arnold Schwarzenegger) อดีตผู้ว่าราชการรัฐแคลิฟอร์เนีย รวมไปถึงบารัค โอบามา (Barack Obama) อดีตประธานาธิบดีสหรัฐฯ และ 2) การที่ดาราดังตัวมาเคลื่อนไหวทางการเมือง (politicized celebrity) หรือที่อาทิพย์ สุริยะวงศ์กุล และอาจินต์ ทองอยู่คง (2560) เรียกว่า “เซเลบการเมือง” เป็นการใช้ชื่อเสียงของตนและการเป็นที่รู้จักจากวงการบันเทิงมาเรียกร้อง หรือแสดงความเห็นทางการเมืองในฐานะตัวแทนประชาชนเสียงส่วนใหญ่ เช่น ในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. มีดารานักแสดงหลายคนมีบทบาทในการส่งต่อ

ความคิดทางการเมืองไปยังประชาชนทั่วไป (อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล และอาจินต์ ทองอยู่คง, 2560, น. 48)

ส่วนในไทยนอกจาก “เซเลบการเมือง” ในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ที่ศิลปินดาราท่างออกมาประกาศจุดยืนทางการเมืองของตนแล้ว เรายังเห็น “นักการเมืองเซเลบ” ในการเลือกตั้งทั่วไป 2562 และ 2566 จากด้อมการเมืองที่เกิดขึ้น 2 ด้อม คือ ฟาร์กพ้อ กระแสความนิยมของธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ แห่งพรรคอนาคตใหม่ และพี อิมน้องน้ำ ความนิยมคู่ชิป¹ อิม ซีร์รัตน์ สำเร็จวานิชย์ ส.ส.กรุงเทพฯ เขตลาดกระบัง กับน้ำ จิราพร สินธุไพร ส.ส.ร้อยเอ็ด แห่งพรรคเพื่อไทย แม้ว่าในกรณีหลังความนิยมจากแฟนคลับจะเกิดขึ้นภายหลังการได้รับเลือกเป็น ส.ส. แล้วก็ตาม ทว่าทั้งแฟนคลับ และตัวนักการเมืองเองก็ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลัก ประกอบกับใช้วัฒนธรรมสมัยนิยมในการสร้างความนิยมขึ้นมา ซึ่งต่างจากความเซเลบทางการเมืองในยุคก่อนหน้า ที่อาศัยสื่อกระแสหลักและการเป็นที่รู้จักในวงการบินมาสร้างชื่อเสียงให้กับตน

4.1.1 ฟาร์กพ้อ

ภายหลังจากการประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไป 2562 พรรคที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดทั้งในหน้าสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์คือ พรรคอนาคตใหม่ ที่ผู้สมัครและสมาชิกพรรคส่วนใหญ่มาจากนักกิจกรรม และคนรุ่นใหม่ที่ไม่มีประสบการณ์ลงเล่นการเมืองมาก่อน แต่กลับเป็นกระแสมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การเปิดตัวพรรค โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่บนสื่อสังคมออนไลน์² ประกอบกับทางพรรคเองก็ใช้ความโดดเด่นของผู้นำพรรคมาเป็นตัวดึงดูดและสร้างกระแส

¹ ชิป (ship) เป็นคำย่อมาจาก relationship – ความสัมพันธ์ เริ่มจากถูกใช้เรียกความสัมพันธ์แบบโรแมนติกในซีรีส์ The X-Files กลุ่มแฟนคลับชอบในความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร Fox Mulder และ Dana Scully มองว่าพวกเขามีความสัมพันธ์แบบคู่รัก และมีเคมีที่เข้ากัน พวกเขาเรียกตัวเองว่า Relationshipper หรือ shipper ในไทยหลายครั้งก็เรียกคู่ชิปว่า “เรือ” (เป็นคำแปลไทยของ ship) เช่น เรือหลัก - คู่ชิปหลัก เรือรอง - คู่ชิปรอง หรือ เรือลุ่ม - คู่ชิปที่ไม่มีแฟนคลับจินตนาการต่อแล้ว แต่คำว่าคู่ชิป ไม่ค่อยนิยมใช้ในไทยเท่ากับคำว่า “คู่จิ้น” (Imagined Couple) เป็นคู่ในจินตนาการของแฟนคลับ ทั้งชิปและจิ้นไม่ได้มีความหมายต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้ขึ้นอยู่กับความนิยมของผู้ใช้งานมากกว่า (ธัญพร เกษรสิทธิ์, 2564)

² ผลการสำรวจซูเปอร์โพล ช่วง 10-24 สิงหาคม 2562 แสดงให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ชอบพรรคอนาคตใหม่ ขณะที่คนอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นกลับชอบพรรคพลังประชารัฐ ซึ่งเป็นฐานของผู้สนับสนุนคสช.และพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (Posttoday, 2562)

ครั้งแรกเลยเลือกอนาคตใหม่ เราารู้สึกว่าอยากเลือกอะไรใหม่ๆ ดูบ้าง แล้วพรรคก็ตอบ โจทย์เราอะไรหลายอย่าง ตอนนั้นเราเลือกตั้งครั้งแรก เราไม่ได้ศึกษานโยบายลักษณะ นั้น เราชอบธนาธร คิดว่าเขาเป็นนายกฯ ที่ดีได้ ตอนนั้นก็ยังชอบอยู่คิดว่าเขาเป็นคนที่เก่ง คนหนึ่ง เราก็ไปกับกระแสฟ้ารักพ่อด้วย...เราก็เรียกเขาพ่อ ตอนนั้นสังคมโซเชียลมันหล่อ หลอมด้วย เปิดไปตรงไหนก็เจอ ด้วยความที่เราชอบเขาเป็นทุนเดิม ยิ่งเปิดมันก็ยิ่งเจอ เขา ดูทุกวันมันก็เลยอิน... (เนม, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

การเป็นแฟนด้อมไม่เพียงแค่อชอบ หรือชื่นชมนักการเมืองคนใดคนหนึ่งเท่านั้น Dean (2017) เสนอว่ายังต้องประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีการผลิตเนื้อหาและการ บริโภค แลกเปลี่ยนกันภายในกลุ่ม เช่น การตัดคลิปวิดีโอ ทำมิม ทำของที่ระลึกแจก แฟนอาร์ต และ แต่งแฟนฟิค ฯลฯ 2) ความเป็นชุมชนของกลุ่มแฟนคลับ ช่วยสร้างความรู้สึกร่วม 3) อารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างแฟนคลับด้วยกัน หรือแฟนคลับกับสิ่งของที่พวกเขาผลิต และ 4) การต่อสู้ เพราะพวกเขามารวมกันด้วยความปรารถนาที่ต้องการจะทำลายและเปลี่ยนแปลงสังคม ในข้อสุดท้ายนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่เพียงแต่การต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม หรืออำนาจเหนือกว่าเพื่อ เปลี่ยนแปลงสังคม แต่ภายในกลุ่มแฟนคลับก็มักมีความขัดแย้งกันเอง อาจส่งผลกระทบต่อภาพของ แฟนด้อมและตัวนักการเมืองได้ด้วยเช่นกัน

ในไทยเราเห็นลักษณะที่ใกล้เคียงกับแฟนด้อมเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยการเป็น “พ่อยก แม่ยก” นักการเมือง อย่าง อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หรือทักษิณ ชินวัตร โดยเฉพาะพรรคไทยรัก ไทยซึ่งเป็นพรรคแรกที่ใช้การตลาดทางการเมืองมาช่วยหาเสียง ควบคู่ไปกับการนำเสนอผู้นำที่มี บุคลิกโดดเด่น (Arin Jiajanpong et al., 2022) แต่สิ่งทำให้แฟนคลับนักการเมืองในปัจจุบันต่างจาก แม่ยกสมัยก่อน คือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์และการนำเอาวัฒนธรรมสมัยนิยม อย่างแฟนคลับเกาหลี มาใช้อย่างจริงจัง เห็นได้จากการเอาคำพูด “ฟ้ารักพ่อ” ในละครดอกส้มสีทองมาใช้เรียกธนาธรในงาน ฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 73¹

การเรียกธนาธรว่า “พ่อ” ของ “ฟ้า” (แฟนคลับ) ตามบริบทของบทละคร หมายถึง การชื่นชมบุคลิกและความสามารถของธนาธรที่เป็นหนุ่มใหญ่ มีฐานะ (sugar daddy) ประสบความสำเร็จในทุกด้าน และมีความเป็นผู้นำที่จะสามารถฝากอนาคตของฟ้าไว้ได้ ไม่เพียงแต่

¹ ขณะเดินทางมาถึงสนามฟุตบอลของธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ, ปิยะบุตร แสงกนกกุล, พิธา ลิ้มเจริญรัตน์ และพรณิการ์ วานิช มีเสียงตะโกนจากผู้สนับสนุนว่า “แต่ดดีที่แปลว่าพ่อ ฟ้ารักพ่อคะ ฟ้ารักพ่อ ฟ้ารักพ่อที่สุด” เมื่อคลิปวิดีโอดังกล่าวถูกเผยแพร่ก็ถูกนำไปแชร์ต่อจนเป็น กระแสฟ้ารักพ่อในที่สุด (ศุภาวิชัย ศิริสวัสดิ์วัฒนา, 2566)

สถานะความร่ำรวย มาดนักธุรกิจ แต่ลักษณะทางกายภาพ ตั้งแต่ “ร่างสูง” “หน้าตา” ไปจนถึง “แผ่นหลัง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพธนาธรรใส่เสื้อยืดสีขาว ยืนปราศรัยด้วยแผ่นหลังอันเปียกชุ่มไปด้วยเหงื่อ ต่างทำให้บรรดาแฟนคลับต่างหวั่นไหว “ไม่เคยรู้สึกหลงใหลกับแผ่นหลังใคร เท่าที่เอามา ก่อน กูตายยั้งงงงง” หรือ “ชั้นจะบ้า เขาดียันแผ่นหลัง #TUCUball73 #พรรคอนาคตใหม่ #เลือกตั้งปี62” เป็นต้น¹

ในอีกแง่หนึ่งคำว่า “พ่อ” ในที่นี้ก็เป็นการยั่วล้อกับความเป็น “พ่อ” ของผู้ปกครอง “...‘ฟ้ารักพ่อ’ มันก็เหมือนตอนนั้นที่ ‘ทุกคนมีแม่คนเดียวโกโก้’ มันนิยม เด็กมันก็เอามาเล่นได้หมด เราว่ามันก็กวินดี” (เฟม, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2567) ส่วนตัวธนาธรรเองก็มีการตอบกลับแฟนคลับในทวิตเตอร์ด้วย #พ่อก็รักฟ้า ยิ่งช่วยสร้างกระแสความนิยมให้กับ #ฟ้ารักพ่อ มากขึ้นไปอีก พร้อมกับส่งเสริมให้ภาพลักษณ์ธนาธรรดูเข้าถึงได้ง่าย ทันสมัย มีเอกลักษณ์แตกต่างต่างจากนักการเมืองคนอื่น (Ploykamol Suwantawit, 2024, p. 346) จากกระแสฟ้ารักพ่อที่ก่อตัวขึ้นมาเป็นแฟนคลับของธนาธรรอย่างรวดเร็วท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองที่คนไม่พอใจกับการบริหารงานของรัฐบาลทหารและการจำกัดเสรีภาพ

ขณะเดียวกันก็มีกระแสความนิยมนักการเมืองคนอื่นในพรรคตามมา เช่น ปิยบุตร แสงกนกกุล (ด้อมป้อมก็ - มัมหมั่นองป้อม) ด้วยความใกล้ชิดชิดของธนาธรรและปิยบุตรที่เห็นตามสื่อต่างๆ ก็พลอยทำให้บรรดาแฟนคลับ “จิ้น” ให้ทั้งคู่เป็น “คูชิพ” มีการแต่งแฟนฟิคชันคู่ “น้องนิติพิวิศวะ” หรือ “ธนาบุตร” โดยอ้างอิงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปิยบุตร (น้องนิติ) กับธนาธรร (พิวิศวะ) เราเห็นการขงคู่จิ้นลักษณะนี้ในพรรคการเมืองอื่นด้วย เช่น คู่อิม-น้ำ จากพรรคเพื่อไทย ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงในส่วนถัดไป และในการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 เราก็เห็นการเปลี่ยนคู่จิ้นมาเป็นธนาธรรกับพิธา แม้จะไม่ได้มีกระแสนิยมมากเท่ากับคู่ของธนาบุตรก็ตาม

ส่วนนักการเมืองอื่นที่ได้รับความนิยมในช่วงอนาคตใหม่ต่อเนื่องมาถึงก้าวไกล เช่น ศุภณัฐ มินชัยนันท์ (แบงค์10) ศิริกัญญา ตันสกุล (คุ่มใหม่ใหม่) เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าแฟนคลับฟ้ารักพ่อและนักการเมืองอื่นในอนาคตใหม่-ก้าวไกลนอกจากจะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่อายุช่วง 20-30 ปี แล้วยังมีความหลากหลายทางเพศสูง ส่วนใหญ่เรียกตัวเองว่าเป็นสาววาย มีทั้งคนที่บอกว่า เป็นหญิงแท้ (straight) และหญิงรักหญิง และมีอีกส่วนหนึ่งที่เป็นกะเทยและเกย์ บรรดาแฟนคลับไม่

¹ สิ่งทีกล่าวไปเป็นทวิตจากบรรดาแฟนคลับและผู้สนับสนุนอนาคตใหม่ เพียงแค่พิมพ์ค้นหา คำว่า “แผ่นหลังธนาธรร” ในทวิตเตอร์ (X) ก็จะพบข้อความในลักษณะดังกล่าวจำนวนมาก ควบคู่ไปกับภาพแผ่นหลังธนาธรรในหลากหลายสถานการณ์ ทั้งนั่งวินมอเตอร์ไซด์ นั่งอยู่บนอัฒจันทร์ หรือยืนพูดคุยกับแฟนคลับ เพราะสำหรับแฟนคลับแล้ว “แผ่นหลังของธนาธรรคืออิมมม...”

เพียงแค่ช่วยแชร์ข่าว ริทวิตข้อความ หรือปั่นแฮชแท็กเกี่ยวกับนักการเมืองที่ชอบและพรรค แต่ยังไม่ออกมาช่วยตอบโต้กับข่าวปลอมและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทั้งยังตัดคลิปวิดีโอ ทำมิม ทำของแจก แพนคลับ (giveaway) ด้วยตัวเอง หรือทำของที่ระลึกไปมอบให้กับนักการเมืองตามโอกาสต่างๆ เช่น เมื่อเจอที่ทำการพรรค เวทีปราศรัย หรือระหว่างการหาเสียง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันเกิดจะมีการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมวันเกิด ทำบุญวันเกิด และทำของแจก เช่น การปั่นแฮชแท็กวันเกิดให้กับศุภณัฐ #BankMinchaiyuntDay “...มีการนัดกันในกลุ่มแฟนคลับว่าจะเริ่มการปั่นช่วง 22.00 น. ก่อนวันเกิดของเขา เพื่อให้แฮชแท็กติดอันดับความนิยมในทวีตเตอร์ก่อนเวลาเที่ยงคืนของวันเกิดเขา จะได้เป็นเหมือนของขวัญที่พวกเราแฟนคลับจะทำให้เขาได้...” (พริ้ม, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน ศุภวิชญ์ ศิริสวัสดิ์วัฒนา, 2566) อีกทั้งกลุ่มแฟนคลับของศุภณัฐยังตั้งกลุ่มจิตอาสา “สุข-พา-นัด” (พ้องไปกับชื่อส.ส.) ทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม บริจาคสิ่งของบ้านพักคนชรา และบ้านเด็กกำพร้า เพราะเป็นการช่วยสนับสนุนนักการเมืองที่พวกเขาชอบอีกทางหนึ่ง (ศุภวิชญ์ ศิริสวัสดิ์วัฒนา, 2566)

ส่วนทางพรรคอนาคตใหม่ก็พยายามสร้างฐานคะแนนของตนอย่างเป็นระบบด้วยการประกาศรับสมัครอาสาสมัครมาช่วยสนับสนุนและรณรงค์หาเสียง โดยตั้งชื่อผู้สนับสนุนว่า “ชาวอนาคตใหม่” (Futurista) ทำหน้าที่เปรียบเสมือนหัวคะแนน พวกเขามีบทบาทในการร่วมกิจกรรมของพรรค เช่น การจัดแฟลชม็อบ หรือเวทีปราศรัยให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย เพื่อดึงดูดให้คนเข้าร่วม ทำหน้าที่สื่อสาร เผยแพร่ข้อมูลและอุดมการณ์พรรคผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งยังต้องตอบโต้ข่าวปลอมในพื้นที่ออนไลน์ มากไปกว่านั้นพวกเขายังพยายามเชิญชวนคนใกล้ชิดตัวให้มาเลือกพรรคอนาคตใหม่ และทำหน้าที่สังเกตการณ์การนับคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด (Anyarat Chattharakul, 2019; ศุภธิกานต์ มีจัน, ม.ป.ป.) อีกทั้งทางพรรคก็มีการผลิตสินค้าที่มีตราสัญลักษณ์ของอนาคตใหม่-ก้าวไกลออกมาแจกและขาย เช่น เสื้อยืด หมวก รม แก้วน้ำ เป็นต้น เพื่อหารายได้ให้กับพรรคและยังเป็นความพยายามสร้างแบรนด์ของพรรคให้เป็นที่รับรู้ ส่วนผู้สนับสนุนเองก็ได้เก็บเป็นของสะสม

เห็นได้ว่าทั้งแฟนคลับนักการเมืองกับผู้สนับสนุนพรรคมีปฏิบัติการที่คล้ายคลึงกัน พวกเขาต่างตั้งใจช่วยเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครและพรรคที่พวกเขารักและอยากฝากความหวังไว้ ทว่ามีความต่างที่เป้าหมายในการรองรับอารมณ์ แฟนคลับจะพุ่งเป้าความสนใจและอารมณ์ทั้งหมดไปที่นักการเมืองคนใดคนหนึ่ง หรือคู่ซี้ที่เขาชอบ ที่สำคัญการเป็นแฟนคลับไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แค่ศิลปินคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แฟนคลับสามารถชอบศิลปินได้หลายคน โดยไม่จำเป็นต้องอยู่วงเดียวกัน เป็นแฟนคลับข้ามวงก็ได้ เพราะเป็นการ “คิพเมน ไม่คิพวง” ส่วนมากแฟนคลับจะมีศิลปินที่ชอบหลัก (main) หรือ เมนหลัก ส่วนศิลปินอื่นที่มีความชอบน้อยลงมาก็เป็นเมนรอง เช่นเดียวกับแฟนคลับนักการเมือง พวกเขาอาจจะเลิกชอบ หรือหมดความสนใจลงเมื่อ

นักการเมืองนั้นหมดบทบาทหลง เช่น กรณีการยุบพรรคอนาคตใหม่ มีการตัดสิทธิ์ทางการเมืองของ ธารณและปิยบุตร แฟนคลับส่วนหนึ่งก็ตัดสินใจยุติบทบาทหลง บางส่วนที่สามารถแปรเปลี่ยน ความชอบเฉพาะตัวบุคคลมาให้ความสำคัญกับนโยบาย และอุดมการณ์ของพรรคก็กลายมาเป็น ผู้สนับสนุนพรรคต่อไป หรือบางส่วนก็เปลี่ยนไปชอบนักการเมืองจากพรรคอื่นไปเลยก็มี

แฟนคลับที่อ้อม-น้องน้ำจำนวนหนึ่งและผู้เขียนสัมภาษณ์ก็เคยเป็นฟาร์กพ้อมมาก่อน พวกเขาชอบตัวธารณฯ ทั้งในแง่การผูกโยงกับพรรคและอุดมการณ์ เช่น เชื่อมั่นในการนำพรรคของ ธารณฯ และชุดอุดมการณ์ของพรรคที่ธารณฯพยายามนำเสนอ ที่สำคัญคือ ทุกคนตอบเป็นเสียง เดียวกันว่าการเป็นแฟนคลับนักการเมืองเป็นจุดเริ่มต้นให้เขาสนใจอยากติดตามการเมืองอย่าง จริงจัง แม้นักการเมืองที่เขาชอบจะยุติบทบาทไปแล้วแต่พวกเขาก็ยังคงติดตามข่าวอยู่ตลอด ตามที่หมิงกล่าว “ถ้าวันไหนที่คุณธารณฯ จึงรุ่งเรืองกิจ และคณะกรรมการบริหารพรรคอนาคตใหม่ใน ช่วงเวลานั้นพ้นจากโทษการตัดสิทธิ์ทางการเมือง 10 ปี เราว่ากลุ่มนี้ต้องกลับมาเคลื่อนไหวอีกครั้ง คนที่เปลี่ยนไปเลือกพรรคอื่นก็จะกลับมายังพรรคนี้อีกครั้ง แต่อาจจะไม่ใช่รูปแบบแฟนด้อมอีกแล้ว” (หมิง, สัมภาษณ์ อ่างถึงโน ศุภวิชัย ศิริสวัสดิ์วัฒนา, 2566) ด้วยลักษณะที่กล่าวไปข้างต้น ประกอบ กับความเหนียวแน่นของแฟนด้อมการเมือง มักทำให้เส้นแบ่งระหว่างผู้สนับสนุนกับแฟนคลับไม่ ชัดเจน เพราะต่างขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันเข้มข้นทั้งคู่ หากแต่แฟนด้อมมักจะมีการผลิต เนื้อหาที่เต็มไปด้วยอารมณ์มากกว่า (Dean & Andrews, 2021, p. 323) เช่น การแต่งแฟนฟิคให้กับ นักการเมือง หรือระหว่างคุณนักการเมือง

นอกจากนี้การเป็นแฟนด้อมมักจะทำให้ความสำคัญกับนักการเมืองเฉพาะบุคคล มากกว่าจะเป็นการสนับสนุนทั้งพรรคการเมืองแบบผู้สนับสนุน แต่การชอบนักการเมืองรายบุคคลก็ สามารถนำไปสู่การเป็นผู้สนับสนุนที่ให้ความสนใจจุดยืนและนโยบายพรรคได้เช่นกันดังที่กล่าวไป ข้างต้น รวมไปถึงความชอบของแฟนคลับยังได้ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะพรรคใดพรรคหนึ่งเท่านั้น ดังกรณี แฟนคลับที่อ้อม-น้องน้ำ มากไปกว่านั้นในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2566 ทางพรรครวมไทยสร้างชาติและ ภูมิใจไทยก็พยายามชูบทบาทของนักการเมืองรุ่นใหม่ขึ้นมาจนเริ่มมีฐานแฟนคลับของตัวเอง อย่างเนเน่ รัตเกล้า สุวรรณศิริ เธอมีช่องยูทูปและดีท็อกเป็นของตนเอง เน้นทำคลิปสั้นอธิบาย ข่าวสารการดำเนินงานของรัฐบาล และพรรครวมไทยสร้างชาติ และมีช่องแฟนคลับในดีท็อก อย่าง naenae_support มีผู้ติดตามประมาณสองพันกว่าคน ส่วนซาบีดา ไทยเศรษฐ์ เป็นที่รู้จักขึ้นมาจาก จากการเป็นรัฐมนตรีช่วยมหาดไทย ในรัฐบาลแพทองธาร เธอมีเพียงบัญชีอินสตราแกรมเท่านั้น ทว่า ในดีท็อกกลับมีคลิปจากแฟนคลับจำนวนมาก และมีช่องแฟนคลับ sabeeda.fan มีผู้ติดตามกว่า แสนคน

4.1.2 พี่อ๋มน้องน้ำ

คนรุ่นใหม่ชอบดูประชุมสภา มันก็มี 2 แง่นะ คือ แบบเราที่สนใจว่าสภาพิจารณายังไง เปิดไว้เป็นเสียงคลอไประหว่างทำงาน กับอีกพวกที่ดูเฉพาะนักการเมืองที่ชอบ มันก็มี กระแสแฟนด้อม คือเขาก็แค่รอดูว่า ส.ส.ที่ชอบมาเมื่อไหร่ แล้วแคบ แล้วก็ไป... (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

เราเริ่มจากสาววาย ชอบคนอื่น จีนคู่อื่นมาก่อน พวกนักร้อง แล้วเราก็มามาแบบเสพคลิป์ โมเมนต์เขา ติดตามอ๋มน้ำจากตึกตอก พอมันบูมแล้วเห็นคลิป์เขาก็เลยติดตามการทำงานของพี่เขามาเรื่อยๆ ...การเป็นสาววายไม่ได้ดูแค่โมเมนต์ มันแบบตามไปถึงว่าเขาทำงานอะไรบ้าง มีผลงานอะไร ลงพื้นที่มัย...เราก็มเริ่มตามไปดูว่าเขามีผลงานอะไรบ้าง ช่วงเริ่มติดตามมืออภิปรายก็ดูยาวๆ เลย (เนม, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

หากมองจากสายตาคนนอก “ธี” และ “เนม” ต่างถูกมองเป็นแฟนคลับ นักการเมืองที่ติดตามการเมืองอย่างใกล้ชิด เป็นสาววายที่ชอบ “พี่อ๋ม” (ธีรัตน์ สำเร็จวานิชย์) และหลายครั้งก็ถูกมองเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือ “นางแบก” ที่พร้อมจะเข้าไปตอบโต้กับข้อมูลที่บิดเบือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ธี” ผู้ใช้เวลาว่างและไม่ว่างไปกับการฟังอภิปรายในสภา เธอเปิดฟังไว้ขณะทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่นๆ เหมือนหลายคนที่ชอบฟังเรื่องผี หรือเปิดเพลง Lo-fi ไปด้วย หากมีผู้สนับสนุนก้าวไกล หรือจากพรรคอื่นเข้ามาทวิตข้อความเท็จเกี่ยวกับการประชุมสภา เธอก็พร้อมเข้าไปอธิบายและแก้ไขให้ถูกต้อง ขณะเดียวกันเธอคอยชื่นชมผลงานของธีรัตน์ไปด้วยในฐานะนักการเมืองที่ยึดถือเป็นแบบอย่างในการทำงาน

สำหรับ “ธี” เธอนิยามตัวเองว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยมากกว่า เพราะเธอไม่ค่อยเห็นด้วยกับการนำแฟนด้อมมาใช้กับนักการเมือง เธอเห็นว่าหลายคนเข้ามาเป็นแฟนคลับ เพราะกระแส ต้องการเข้ามาเพื่อถ่ายรูป-ลงคลิปวิดีโอ เพื่อยอดการเข้าชม และยอดการมีส่วนร่วมในช่องสื่อสังคมออนไลน์ของตนเท่านั้น ไม่ได้มีความสนใจในผลงานของนักการเมืองที่เขาตั้งใจลงแรงทำอย่างแท้จริง และหลายครั้งก็มีแฟนคลับที่ตามติดชีวิตนักการเมืองจนรุกร้าพื้นที่ส่วนตัว สร้างความลำบากในการทำงาน กลายเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดีแก่นักการเมืองเอง ส่วนการติดตามพี่อ๋มของเธอคือ “การติดตามนักการเมืองน้ำดีคนหนึ่ง” เน้นที่ความสามารถ การทำงานลงพื้นที่ และการอภิปรายในสภา

ส่วน “เนม” ที่เริ่มต้นติดตามการเมืองจากการเป็นแฟนคลับฟ้ารักพ้อมมาก่อน ภายหลังจากการยุบพรรคอนาคตใหม่และธนาธรถูกตัดสิทธิทางการเมือง เธอเลยกลับไปเป็นแฟนคลับศิลปินหญิงตามเดิม จนกระทั่งเจอกับกระแสพี่อ๋มน้องน้ำในตึกตอก ทำให้เธอเกิดความสนใจและไป

ค้นหาว่าหาทั้งคู่เป็นใคร ประกอบกับอัลกอริทึมที่ช่วยตอบสนองความอยากรู้ของเธอเป็นอย่างดี จัดสรรเนื้อหาและคลิปวิดีโอเกี่ยวกับพ็อดคาสต์น้ำมาให้เธอได้ดูตลอดบนหน้าตักตอก เธอจึงเริ่มซึบซับ โหมดน่ารัก และการทำงานเก่งของทั้งคู่ จนโดนตกเป็นแฟนคลับในท้ายที่สุด “แค่พ็อดคาสต์ เราก็ซึบตามเขาแล้ว มันละลายอะ รอยยิ้มหวานๆ ของพี่เขาแล้วเราก็ชอบการทำงานของ ส.ส.ผู้หญิง คนนี้มาก เราก็เลยเลือกเป็นแฟนคลับคนนี้ เขาทำงานเก่ง ลงพื้นที่เก่ง ชอบคนสวย มีคาแร็คเตอร์ที่ซัด ลุยได้หมดทุกสถานการณ์” (เนม, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

จุดเริ่มต้นของคู่อิมน้ำนี้เกิดขึ้นมาหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป 2562 แม้พรรคเพื่อไทยจะได้คะแนนเสียงมาเป็นอันดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถรวมเสียงจัดตั้งรัฐบาลได้ พรรคพลังประชารัฐก็พยายามจัดตั้งรัฐบาลแข่ง และสามารถรวมเสียงข้างมากในสภาได้ก่อนจึงจัดตั้ง รัฐบาลได้สำเร็จ เป็นรัฐบาลผสม 19 พรรค ภายใต้การเสนอชื่อ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็น นายกรัฐมนตรี ได้รับการโหวตในสภาด้วยคะแนน 500 เสียง ทำให้พรรคฝ่ายประชาธิปไตยอย่าง เพื่อไทยและอนาคตใหม่กับอีก 7 พรรค กลายมาเป็นฝ่ายค้านในสภา (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ม.ป.ป)

ช่วงเวลาการเป็นฝ่ายค้านในสภานี้เองที่โหมดน่ารักของทั้งสองเกิดขึ้นมา เริ่มจากการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีช่วงกุมภาพันธ์ 2562 อิม-ธีรรัตน์ ขึ้นอภิปราย พล.อ. ประยุทธ์ และรัฐบาลว่าบริหารงานไม่ดี จำกัดเสรีภาพ ทำเศรษฐกิจถดถอย ในระหว่างการอภิปรายนี้เองธีรรัตน์ก็หันมามอง น้ำ-จิราพร ที่นั่งอยู่ข้างๆ ส่วนจิราพรก็ยิ้มและขำกับสิ่งที่ธีรรัตน์กำลังพูด¹ โหมดน่ารักดังกล่าวถูกนำไปตัดเป็นคลิปวิดีโอร่วมกับโหมดน่ารักอื่นของทั้งคู่ในสภาเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ทั้งสองเริ่มเป็นที่รู้จักและเริ่มมีคนไปค้นหาว่าเป็นใคร จนสุดท้ายโดนตกกลายเป็น แฟนคลับในที่สุด แฟนคลับส่วนใหญ่ของคู่นี้มักเป็นสาววาย หมายรวมถึงหญิงแท้ และผู้มีความ หลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่นิยามตนเองว่าเป็น “แซฟฟีก” (sapphic)² ส่วนมากมีอายุ อยู่ในช่วง 15-25 ปี มีบ้างที่เป็นวัยทำงานแล้ว และก็มีแฟนคลับที่อยู่ในระดับประถมศึกษาด้วย

¹ ดูรายละเอียดโหมดน่ารักนี้ เริ่มนาทีที่ 02.05 เป็นต้นไป นาทีที่หันมามองกัน 02.50 เป็นช่วงที่มีการเล่นซ้ำมากที่สุดของคลิป Workpoint Today. (27 กุมภาพันธ์ 2563). ธีรรัตน์ อภิปราย การทำงานของรัฐบาลทำเศรษฐกิจถดถอยและตกต่ำ-โครงการชิมช้อปใช้คือวิธีฟอกเงินของรัฐ [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oB2HYIlyEzU&t=609s>

² แซฟฟีก (sapphic) ถูกนำมาใช้ในความหมายครอบคลุมของหญิงรักหญิง (Woman Loving Woman: WLW) โดยไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น แซฟฟีกเหมือนร่มใหญ่ที่ประกอบไปด้วย เลสเบี้ยน (Lesbian), ไบเซ็กชวล (Bisexual), แพนเซ็กชวล (Pansexual), Omnisexual, เคียวรี่ (Queer) และ นอนไบนารี (Non-binary) (ศิริอักษร จอมไวยก, 2566)

เหมือนกัน จากความสัมพันธ์ของธีรรัตน์และจิราพรที่สนิทสนมกัน และคอยดูแลกันแบบพี่น้อง เพราะพี่อิม-ธีรรัตน์ ได้รับเลือกเป็น ส.ส.สมัยที่สองแล้ว มีประสบการณ์มากกว่าจึงมักแบ่งปันประสบการณ์การทำงานและช่วยฝึก ส.ส.รุ่นน้องที่เพิ่งเข้ามาทำหน้าที่ อย่างน้องน้ำ-จิราพร ทำให้ทั้งสองสนิทกันมาก มักไปไหนมาไหนด้วยกัน และนั่งประชุมสภาติดกันตลอด จากโมเมนต์พี่น้องนี้ก็ถูกขงกลายเป็นคู่จิ้นพี่อิมน้องน้ำ (คูมธิดาคูมจิ)

เราดูประชุมสภามานาน อิม-น้ำก็นั่งติดกันจริง พอมีกระแสคู่จิ้น มันก็แปลกๆ นะ ทำไมมาชิป ส.ส. แต่ความสัมพันธ์ของสองคนก็น่ารัก มันแบบพี่ดูแลน้อง ที่อีกคน ส.ส. สองสมัย แล้วก็ ส.ส.สมัยแรก พอมีกระแส เราก็ดีใจว่าแฟนคลับตามไปรู้จักประวัติ ตามไปดู เขาก็ดูจะสนใจการเมืองมากขึ้นกันนะ (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

เราก็เขินอะไรกับโมเมนต์เล็กๆ น้อยๆ แค่นี้ก็เขินกันแล้ว มันก็เกิดแล้ว ทั้งที่มันอาจจะไม่ได้มีอะไร แต่เราก็มองว่ามันมีเคมีจิงเลย เอาแค่เขาเดินสวนกันก็เกอะ แบบพี่อิมเดินมาหาพี่น้ำตอนประชุมสภา แล้วพี่น้ำก็ยิ้ม หรือแค่พี่อิมเอียงตัวมาดูรูปบนมือถือพี่น้ำ มันก็สมองไหลแล้ว สาววายอะไรนิดเดียวมันก็ฟิน ยืนอยู่ในเฟมเดียวกันเราก็ฟินแล้ว (เนม, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

ด้วยรูปแบบความสัมพันธ์แบบพี่น้องนี้ เวลาแต่งแฟนฟิคชั่นของคู่นี้แฟนคลับต้องระมัดระวังในการวางพล็อตเรื่อง¹ เพราะพวกเขา มองว่าต้องเคารพภาพลักษณ์ความเป็นนักการเมืองของทั้งคู่ด้วย เช่นเดียวกับกรณีของคู่ธนาบุตร แฟนคลับก็พยายามคุมกันเองไม่ให้เนื้อหามันไปไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจจะไปกระทบกับความสัมพันธ์ของครอบครัวนักการเมือง หลายครั้งการพยายามควบคุมเนื้อหาก็นำไปสู่การขัดแย้งกันเอง และยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ในหมู่แฟนคลับ

¹ รูปแบบการแต่งแฟนฟิคชั่นของคู่อิมน้องน้ำเกือบทั้งหมดเป็นนิยายแซท คล้ายกับเราอ่านบทสนทนาในไลน์ของตัวละครคุยกัน มีการบรรยายฉาก สถานการณ์คร่าวๆ แล้วเป็นบทสนทนาโต้ตอบกัน เพราะมันทำให้เห็นโมเมนต์ของตัวละครได้ชัด จินตนาการตามได้ง่าย และเนื้อเรื่องดำเนินไปเร็ว มีขนาดสั้น ไม่ต้องใช้เวลานานในการอ่าน พล็อตเรื่องส่วนใหญ่ก็จะเน้นความรักบริสุทธิ์ สนทนาจีบกันจนกว่าจะมารักกันได้ ตัวละครจะมีอาชีพต่างๆ เช่น หมอ ทนาย เจ้าของบริษัท-เลขา มาเพีย ฯลฯ อีกแนวที่นิยมคือ ธิมย้อนยุค ส่วนแฟนฟิคชั่นคู่ธนาบุตร ส่วนใหญ่แต่งเหมือนนิยายวายโรแมนติกทั่วไป เป็นนิยายขนาดยาวหลายตอน เน้นการพรรณนา หลายเรื่องที่ได้รับคามนิยมมีฉากไม่เหมาะสม NC 18+ (Not suitable for Children) และมีบ้างที่เป็นนิยายแซท

มีฝ่ายที่มองว่าเป็นแค่ฟิคชั่น ไม่ใช่เรื่องจริงกับอีกฝ่ายที่กังวลถึงภาพลักษณ์นักรบการเมือง เพราะเขาเป็น
คนทำงานการเมือง ไม่ใช่บุคคลสาธารณะทั่วไป

ในช่วงแรกพี่อิมน้องน้ำเป็นที่รับรู้กันเฉพาะในหมู่แฟนคลับที่ตามการเมืองอยู่แล้ว
มีการตัดคลิปวิดีโอรวมโมเมนต์ของทั้งคู่ลงติ๊กตอก และเผยแพร่ต่อไปยังสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ เช่น
ยูทูบ ทวิตเตอร์ จนเริ่มมีคนรู้จักมากขึ้น เกิดเป็นกลุ่มแฟนคลับที่รวมตัวกันทำกิจกรรม มีการทำของ
แจกในหมู่แฟนคลับ ช่วยเผยแพร่ข้อมูลและผลงานของทั้งคู่ ทั้งยังคงติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิด
และมีการนัดรวมตัวกันเพื่อไปเจอพวกเขาทั้งที่สภาและที่ทำการพรรคเพื่อไทย เพื่อมอบของและให้
กำลังใจทั้งคู่ มากไปกว่านั้นในช่วงวันเกิดของทั้งคู่ยังมีการรวมกลุ่มจัด “โครงการอิมน้ำป็นสุข” เพื่อ
บริจาคสิ่งของ อาหาร และจัดค่ายอาสาตามโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ส่วนกลุ่มอื่นๆ ก็มักไปร่วมทำบุญ
บริจาคสิ่งของให้วัดและผู้ขาดแคลนในนามของนักรบการเมือง หลายครั้งธีรรัตน์ หรือจิราพรก็ร่วม
บริจาคและมาร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วยตนเอง เหมือนอย่างเอและเพื่อนๆ ของเขาที่มักตามธีรรัตน์
หรือจิราพรไปทำบุญในที่ต่างๆ เอเคยนั่งรถทัวร์ไปร้อยเอ็ดคนเดียว เพื่อไปฟังจิราพรปราศรัย และ
ร่วมงานพิธีเปิดบุญบังไฟ แต่ในช่วงหลัง หากจิราพรมีกิจกรรม หรืองานบุญที่ร้อยเอ็ด เธอกับเพื่อนๆ จะ
ขับรถตามไปกันเองจากกรุงเทพฯ เพราะถือว่าเป็นการไปเที่ยวพักผ่อนกับกลุ่มเพื่อนด้วย

อย่างวันเกิดพี่อิม แก๊งค์เราก็เอาข้าวสารอาหารแห้งไปบริจาคที่ตลาดกระบ้ง เวลาทำก็
ต้องแจ้งส.ส.ก่อน หรือแจ้งเลขาส.ส.ก่อนจะทำกิจกรรม คือเขาติดต่อง่าย เขาก็มีเบอร์
แยกให้ชาวบ้านกับเบอร์ส่วนตัว คือเราก็แบบทำบุญเนื่องในวันเกิดเขา ถวายพระ
ประธาน หรืออย่างคนมาบริจาคของที่สำนักงาน เขาก็ชอบเอาของไปให้ชุมชนที่เขา
ต้องการ...มันก็เหมือนเราได้ทำบุญร่วมชาติกับเขา แล้วก็ช่วยงานเขา คนรู้จักเขามาก
ขึ้น เราก็ดีใจ... (เอ, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2567)

“เอ” เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า การได้มาเป็นแฟนคลับพี่น้ำ ทำให้เธอได้พบเจอเพื่อน
ใหม่ที่มีความชอบแบบเดียวกัน เป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยเหมือนกัน ก่อนหน้านี้เธอไม่ได้รู้จักเพื่อนกลุ่ม
นี้มาก่อน แต่มารู้จักกันได้จากการเป็นแฟนคลับที่มาร่วมฟังปราศรัย ทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะเพื่อน
รอบตัวเธอที่คณะส่วนใหญ่เลือกก้าวไกลกันหมด มีเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่เป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย และ
ยังไม่มีใครเป็นแฟนคลับนักรบการเมือง เมื่อเจอกันหลายครั้งเข้าก็เลยนัดรวมตัวกัน เวลานั้นการเมือง
ของคนไหนมีกิจกรรมก็จะตามกันไปช่วยสนับสนุน หรือหากพรรคมีการปราศรัยตรงไหน พวกเขาก็
พร้อมไปนั่งฟัง “อย่างแก๊งค์เราจะมาบอกว่าเราบูชาตัวบุคคลก็ไม่ใช่ละ มีปราศรัยใหญ่ที่ไหนพวกเราก็
ไปนะ พารากอน สเตเดียมวัน เราก็ไปหมดทุกที่ มีโอกาสก็ไป ไม่ได้ไปเฉพาะพี่น้ำ งานของกระทรวง
วัฒนธรรมฯ พวกเราก็ไป” มากไปกว่านั้นการติดตามนักรบการเมืองไปสถานที่ต่างๆ หรือการไปนั่งรอที่

ร้านกาแฟ ThinkLab ได้ที่ทำการพรรคเพื่อไทยก็ไม่ได้มีจุดประสงค์ตรงไปตรงมาเพียงเพราะต้องการเจอนักการเมืองที่ชอบเท่านั้น แต่ยังเป็นการพบปะพูดคุยกับเพื่อน และเป็นสถานที่นัดรวมตัว

หลายครั้งเราไปก็ไม่ได้เจอ ส.ส.นะ เขากลับไปหมดแล้ว แต่ว่าเราก็นัดเจอกัน เพราะรอที่อีกคนเขาเลิกงาน...ตรงนี้มีนัดเจอกันง่าย ดิทรถไฟฟ้า เดินทางสะดวก หลายคนก็มาจากต่างที่กันแล้วก็นัดเจอกันที่ ThinkLab ก่อน แล้วค่อยตกลงกันอีกทีว่าจะไปไหนแบบนี้นี้...มาจนพี่เจ้าหน้าที่ พยายามเขาจำกันได้ ทักทายกัน (เอ, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2567)

จุดที่ทำให้คู่อิม-น้ำเป็นที่รู้จักในกระแสสังคมคือ ช่วงการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2564 ของพรรคเพื่อไทยที่ขอนแก่น มีแฟนคลับคนจำนวนมากไปรอให้กำลังใจทั้งคู่ตั้งแต่ที่สนามบิน และบริเวณที่ทำการพรรคที่ขอนแก่น หลังจากนั้นก็มีการทำข่าวเกี่ยวกับปรากฏการณ์คู่อิม-น้ำ การเมืองนี้ สำนักข่าว PPTV และ VoiceTV ได้เชิญทั้งสองคนมาออกรายการสัมภาษณ์¹ ยิ่งช่วยสร้างกระแสให้คู่อิม-น้ำเป็นที่นิยมมากขึ้นในโลกออนไลน์ จากภาพลักษณะในการมุ่งมั่นทำงาน พร้อมลุยช่วยเหลือประชาชน เป็นผู้หญิงเก่ง และแกร่งในพื้นที่ทางการเมืองที่แวดล้อมไปด้วยผู้ชาย โดยไม่ได้เอาข้อจำกัดความเป็นหญิงมาเป็นอุปสรรคในการทำงาน สิ่งเหล่านี้ช่วยทำให้แฟนคลับผู้หญิงหลายคนเห็นความเป็นไปได้ของตัวเองที่จะเข้าไปทำงานการเมือง หรือไปยืนอยู่ในจุดเดียวกับนักการเมืองหญิงที่เขาชื่นชอบ

พี่อิม เขาเก่งมาก ทำงานอะไรได้ทุกอย่าง เขาลุยได้หมด แกร่งมาก ไม่ว่าจะเจออะไรก็ยิ้มรับทุกสถานการณ์ ส่วนพี่น้ำ คนจะมองว่าเขาตัวเล็กบอบบาง แต่เขาเก่งและแกร่งมาก ให้ลงพื้นที่ที่ก็ไปได้หมดทุกที่ หรืออย่างพี่อิม (วิสาระดี เตชะธีราวัฒน์) เขาคูณหนูหน่อย คิดว่าไม่น่าจะทำอะไรได้ แต่ให้ยกกระสอบข้าว 5 โลกก็ได้ ไปลุยเลนขึ้นดอยก็ได้หมด...เราว่าส.ส.หญิงพท. หลายคน เขาก็ไม่ได้เอาข้อจำกัดผู้หญิงมาว่าทำไม่ได้ เขาทำได้ดีหมดเลย เพื่อนหญิงพลังหญิงด้วยนะ คือในสถานการณ์ต่างๆ ผู้ชายในพรรคนี้ปากไม่

¹ ดูเพิ่มเติมได้ใน PPTV HD 36. (3 พฤศจิกายน 2564). *Live!!!! ปรากฏการณ์ แฟนด้อมคู่อิม-น้ำ* #คู่อิม-น้ำ #คู่อิม-น้ำ #คู่อิม-น้ำ #คู่อิม-น้ำ [Video]. Facebook. <https://www.facebook.com/PPTVHD36/videos/1019227628928143> และ VoiceTV. (19 พฤศจิกายน 2564). *ปรากฏการณ์ 'พลังด้อม' #จิราพร #ธีรรัตน์ เมนหลักประชาธิปไตย* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=DVQMnhshN8Y&t=624s>

ค่อยดีเท่าไร แต่พอเป็นผู้หญิงก็ช่วยกันเต็มที่ไม่ว่าสถานการณ์อะไร (เนม, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

ทางพรรคเองก็ได้ใช้โอกาสนี้ดึงทั้งคู่มาช่วยหาเสียง เวทีไหนที่มีธีรรัตน์ หรือ จิราพรไปร่วมก็จะมีกลุ่มแฟนคลับมารอฟังการปราศรัยจำนวนมาก แต่ในเรื่องการสื่อสารกันระหว่าง นักการเมืองกับแฟนคลับก็จะปล่อยให้ทำหน้าที่ของนักการเมืองคนนั้นกับทีมงานไปจัดการ มีการ แจ้งข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ทั้งในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ส่วนตัวของนักการเมือง และ ห้องสนทนาสาธารณะในไลน์ (openchat) เป็นช่องทางที่นักการเมืองจะเข้ามาพูดคุยและตอบคำถาม กับแฟนคลับ รวมไปถึงยังเป็นพื้นที่ให้แฟนคลับได้มาแลกเปลี่ยนคลิปวิดีโอ รูปภาพ และนัดรวมตัวกัน ทำกิจกรรม หากนักการเมืองมีลงพื้นที่ก็จะมีการประชุมเชิงชุมชนแฟนคลับที่สนใจไปร่วมด้วย ในกรณีที่ไม่ได้มีการเชิญ หากแฟนคลับต้องการติดตามไปด้วย ก็จะมีการขออนุญาตจากทีมงาน นักการเมืองก่อนเช่นกัน เพื่อไม่ให้รบกวนการทำงานของเขามากนัก

เราตามพี่น้ำไปที่ร้อยเอ็ด แบบเขาชวนว่าไปถวายพระประธานที่นั่น แล้วเขาก็ชวนไปลง พื้นที่ เขารู้ว่ามีน้องๆ ที่เรียนรัฐศาสตร์ เขาก็ชวนลงพื้นที่เพื่อไปดูว่าส.ส.ทำงานยังไง คือ พี่น้ำช่วงหาเสียง เขาก็ขึ้นรถไปตามที่ต่างๆ แต่ถ้าหมู่บ้านเขาก็จะเดิน คือมันก็มีการคุย กับส.ส.ก่อนว่าโอเคมั้ย ถ้าจะไป...อย่างพี่อิม ที่ช่วงหาเสียง เราก็ขอเขาก่อนว่าโอเคมั้ย คือเขาก็เดินทุกบ้านเลย แล้วคุยที่ละบ้าน เราไปเดินกับเขาแค่วันเดียวก็เหนื่อยมากแล้ว คือตอนนั้นก็คนไม่เยอะเนอะ แต่ตอนนี้อาจจะเยอะมากจนเข้าไม่ถึง (เอ, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2567)

การไปรพบพี่อิมน้องน้ำได้ตึกที่ทำการพรรคเพื่อไทยทุกสัปดาห์ หรือติดตามไป ในสถานที่ต่างๆ ที่ทั้งสองไปออกงาน รวมไปถึงการนั่งดูประชุมสภาเพื่อรอดูทั้งคู่อภิปราย ทำให้แฟน คลับได้เห็นนักการเมืองรุ่นใหม่คนอื่นในพรรค โดยเฉพาะนักการเมืองผู้หญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับอิม-น้ำก็ เป็นที่รู้จักมากขึ้น จนมีแฟนคลับเป็นของตัวเอง ขณะเดียวกันนักการเมืองที่มีช่องดีก็ตกเป็นของ ตัวเอง เพื่อลงผลงานและสื่อสารกับประชาชน ก็ทำให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้เข้าถึงได้ง่ายและกลายมาเป็น แฟนคลับได้ในที่สุด เช่น เดียร์ ชญาภา สินธุไพร (น้องของน้ำ จิราพร), ข้าวฟาง สร้อยรัตน์ อรรณพพร (ส.ส.ขอนแก่น), เดียร์ ชัตติยา สวัสดิผล และ กานต์ สุดารัตน์ พิทักษ์พรพัลลภ (ส.ส.อุบลราชธานี) เป็นต้น แฟนคลับพี่อิมน้องน้ำหลายคนก็มักจะมีเมนเป็นอิม-ธีรรัตน์ หรือ น้ำ-จิราพร คนใดคนหนึ่ง หรือทั้งคู่ แต่ซิปรวมสัมพันธ์คู่นี้ แล้วก็มีเมนรองเป็นนักการเมืองผู้หญิงคน อื่นในพรรคอีกที บางส่วนก็มีเมนรองเป็นนักการเมืองจากพรรคอื่น เช่น สัม พัชรินทร์ ชำศิริพงษ์ จาก

ภูมิใจไทย แม้ว่าแฟนคลับจะมีเมนหลักและเมนรองเป็นของตัวเอง แต่หากนักการเมืองอื่นที่เพื่อนเขาชอบมีกิจกรรม พวกเขา ก็พร้อมจะไปช่วยงานโดยไม่แบ่งแยก

จากกระแสความดังของด้อมอิมน้ำ ด้านหนึ่งเป็นผลดีกับตัวนักการเมืองและพรรคเพื่อไทย เพราะบรรดาแฟนคลับช่วยเผยแพร่ผลงานและสร้างการรับรู้ในสื่อสังคมออนไลน์ และทำให้นักการเมืองรู้ว่าใครเป็นฐานเสียงของตัวเองบ้างนอกจากคนในพื้นที่ ประกอบกับการรับฟังเสียงที่หลากหลายของคนรุ่นใหม่ก็เป็นผลดีต่อการเสนอนโยบายและออกกฎหมาย ขณะเดียวกันจำนวนแฟนคลับที่เพิ่มมากขึ้นก็สามารถสร้างปัญหาให้กับตัวนักการเมืองได้ เกิดเป็นเป็นแฟนคลับด้านกลับ หรือ “ซาแซงแฟน” ที่คอยตามติดชีวิตนักการเมืองไปทุกที่ จนรุกร้าพื้นที่ความเป็นส่วนตัวของเขา อีกทั้งยังมีแฟนคลับจำนวนหนึ่งได้ใกล้ชิดกับนักการเมืองมากกว่าแฟนคลับคนอื่นๆ กลายเป็นปัญหาการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับแฟนคลับที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้แฟนคลับจำนวนมากไม่พอใจต่อพฤติกรรมดังกล่าว รวมไปถึงผู้สนับสนุนเพื่อไทยบางส่วนที่ผ่านมาเห็นการถกเถียงนี้ในทวิตเตอร์ก็มาร่วมวงวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของซาแซงแฟนด้วย มีการจัดสเปซพูดคุยประเด็นนี้หลายครั้งในหมู่นักการเมือง

ที่สำคัญแฟนคลับไม่ได้มีความเป็นกลุ่มก้อนและสามัคคีกันตลอดเวลา ภายในยังมีการแบ่งเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยตามความสนิทของแต่ละคน และไม่ใช่ทุกคนจะเห็นด้วยกับการนำวัฒนธรรมแฟนคลับศิลปินมาใช้กับนักการเมืองทั้งหมด เพราะแฟนคลับมีความหลากหลาย หลายคนก็มีอารมณ์ที่เข้มข้นมากเกินจนพัฒนาไปมากกว่าการเป็นแฟนคลับ เห็นได้ว่าอีกด้านหนึ่งของการติดตามนักการเมืองลงพื้นที่บางครั้งก็ไปรบกวนคนในพื้นที่เอง รวมไปถึงการวิ่งตามรถตุนักการเมืองหรือตามไปในสถานที่ที่ไม่ควรไป เช่น งานบวช งานแต่ง และงานศพ เป็นต้น

พอมันเกินไปมันก็เป็นซาแซง คือเราไปลาดกระบังบ่อยก็เจอธีร์รัตน์ เขาก็ทำงานในพื้นที่แล้วมันน่ากลัวตรงที่มีซาแซงเขาเดินตาม 20 กว่าคน...คือมันทำให้เราตั้งคำถามกับส.ส. ทำให้เรามองข้ามการทำงานของนักการเมืองไปหรือเปล่า มันมีแต่คลิปวิดีโอน่ารักๆ สวยๆ ก็ทำให้คนมองข้ามสิ่งที่เขาทำ พอมีแฟนคลับตามเยอะๆ ก็ทำให้มีระยะห่างระหว่างคนในท้องถิ่นกับนักการเมืองที่จะเข้าถึงชาวบ้าน...แล้วพ็อมีมักจะหยุดคุยกับแฟนคลับ และถ้าถามว่าจะไปไหนต่อเขาก็บอก มันก็เลยตามได้ ซาแซงตามได้ คือพ็อมีเขาก็เป็นนักการเมืองน้ำดีคนนึง แต่ตอนนี้ก็มองว่าเขาเซอร์วิสเกินไป แล้วจัดการแฟนคลับไม่ดี ทำให้คนนอกมองมาไม่ดี พอพ็อมีมีฐานแฟนคลับเยอะ มันก็ดูเหมือนจะดี แต่ชาวบ้านก็จะมองไม่ดี ดูเข้าถึงยากจากแฟนคลับ (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

นอกจากเรื่องซาแซงแพนแล้ว อีกประเด็นหนึ่งที่แพนคลับภายในด้อมอีม-น้ำขัดแย้งกันเอง คือ การที่นักการเมืองหนึ่งได้ตำแหน่งสูงกว่าอีกคนหนึ่ง อย่างกรณีการเลือกคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ จิราพรได้เป็นรองหัวหน้าพรรค ขณะที่ธีรรัตน์ไม่ได้รับตำแหน่งเพิ่ม เกิดการเปรียบเทียบกันระหว่างแพนคลับด้วยกันเอง ทำให้แพนคลับธีรรัตน์เกิดความน้อยใจ เพราะพวกเขามองว่าเมนตัวเองทำงานดีและทำงานให้พรรคมานาน แต่กลับไม่ได้รับการปรับตำแหน่ง ก็กลายเป็นประเด็นทะเลาะและข่มกันไปมาของแพนคลับ เพราะสำหรับแพนคลับนักการเมืองไม่เพียงต้องการให้เมนตัวเองมีที่นั่งในสภา แต่ยังต้องการให้ได้ตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อจะได้แสดงศักยภาพ ประกอบกับกระแสอีม-น้ำที่ดังขึ้นมากพร้อมกับแพนคลับที่เพิ่มขึ้น แพนคลับจำนวนหนึ่งสังเกตว่าทั้งคู่เริ่มไม่ค่อยนั่งติดกันเหมือนแต่ก่อน แยกไปทำงานของตัวเองมากขึ้น ทำให้เมนดั่งทั้งคู่ค่อยๆ ลดลง กระแสคู่อีม-น้ำก็เริ่มลดลงด้วยเช่นกันกลายเป็นการปักเมนคนใดคนหนึ่งแทน

สำหรับแพนคลับ พวกเขาไม่ได้มีเพียงแค่ชอบ หรือเอ็นดูนักการเมือง แต่ยังมองนักการเมืองเป็นต้นแบบที่พวกเขาอยากเดินตามรอย แพนคลับจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะคนที่เรียนรัฐศาสตร์ และคณะสายสังคมอื่นๆ มักจะเข้าร่วมโครงการอบรมกับพรรค และกิจกรรมอบรมจากทางรัฐ เช่น ต้นกล้ารัฐสภา และงานแฮกการธอนรัฐสภา (open parliament hackathon) เป็นต้น เพื่อหวังว่าจะได้เข้ามาทำงานการเมืองเหมือนกับนักการเมืองที่เขาชอบ ทว่าการสื่อสารและการขับเคลื่อนประเด็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน เพราะการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองจะเกิดขึ้นได้จริงก็ต่อเมื่อ มีการสร้างการตระหนักรู้และผลักดันประเด็นผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายผ่านสถาบันการเมือง ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง หรือรัฐสภา

แม้ฟีม-น้องน้ำจะเป็นแพนด้อมการเมืองเหมือนกับฟาร์กพ้อ ที่มีการชงคู่อีมเหมือนกัน แต่ก็มีข้อสังเกตที่น่าสนใจหลายประการ ประการแรก ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของกระแสฟาร์กพ้อ เริ่มมาจากการชื่นชมในบุคลิกและการประสบความสำเร็จของธนาธร ช่วยให้ “ฟ้า” รู้สึกมั่นคงสามารถฝากความหวังและการมีอนาคตที่ดีไว้กับผู้นำแบบนี้ได้ ขณะที่ฟีม-น้องน้ำ เกิดขึ้นมาจากการเป็นคู่อีมการเมือง จากพื้นฐานความสัมพันธ์ของทั้งสองที่สนิทสนมและดูแลกันแบบพี่น้อง แพนคลับจึงจินตนาการถึงความรักบริสุทธิ์ของทั้งสองมากกว่าจะเอาตัวเองเข้าไปในความสัมพันธ์นั้น เป็นการชื่นชมความสามารถและเอ็นดูความสัมพันธ์ของทั้งคู่แทน ต่างจาก “ฟ้า” ที่รัก “พ้อ” แม้ว่าแพนคลับจะมีการจับคู่อีมกับปิยบุตรก็ตาม แต่เป็นไปในทางรักโรแมนติคมากกว่า

ประการต่อมา ฟาร์กพ้อเกิดขึ้นท่ามกลางการเมืองที่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพและถูกปกครองด้วยรัฐบาลทหาร ในแง่นี้ฟาร์กพ้อจึงเป็นปฏิกิริยาตอบสนองที่คนรุ่นใหม่เลือกใช้ภาษาของตนในการแสดงออกทางการเมืองอย่างไม่แข็งกร้าว หลบเลี่ยงการจ้องมองจากรัฐ ส่วนฟีม-น้องน้ำเกิดขึ้น

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป 2562 แม้จะยังอยู่ในรัฐบาลพล.อ.ประยุทธ์ แต่ความรู้สึกรู้สึกทางการเมืองไม่เข้มข้นเท่ากับสมัยการเกิดขึ้นของฟาร์กพ้อ ประการที่สาม มีความแตกต่างระหว่างแพลตฟอร์มของสื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยให้กระแสแฟนด้อมเกิดขึ้นมา เห็นได้ว่าฟาร์กพ้อ เกิดเป็นกระแสจากการปล่อยคลิปวิดีโอลงในทวิตเตอร์ พร้อมกับติด #ฟาร์กพ้อ ขณะที่กระแสของพีเอ็มน้องน้ำเกิดขึ้นจากคลิปวิดีโอการอภิปรายในสภาที่แฟนคลับตัดไปลงในติ๊กต็อก ก่อนจะแพร่หลายไปยังแพลตฟอร์มต่างๆ แพลตฟอร์มที่ใช้ต่างกันนี้สะท้อนให้เห็นถึงช่วงวัยและพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย เห็นได้ว่าแฟนคลับฟาร์กพ้อจะอยู่ในช่วง 20-30 ปี ส่วนแฟนคลับพีเอ็มน้องน้ำจะมีอายุเด็กกว่า อยู่ในช่วง 15-25 ปี

ประการสุดท้าย เป็นที่น่าสนใจว่าแฟนคลับเหล่านี้ให้ความสนใจกับตัวบุคคลเป็นหลัก เห็นได้จากการเปลี่ยนเมนจากธนาธรมายังอิม-น้ำ รวมไปถึงนักการเมืองจากพรรคอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคการเมืองที่ถูกมองว่าเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลทหาร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะไม่มีจุดยืน หรืออุดมการณ์ทางการเมือง หากแต่พวกเขาไม่ได้เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความขัดแย้งเสื้อสีแบบเดิม พวกเขาจึงมองนักการเมืองที่ความสามารถ หน้าตา การเข้าถึงได้ง่าย และที่สำคัญคือมีความเชื่อมโยงกับพวกเขา เช่น การเป็นสาววาย และการชอบศิลปินเกาหลี เป็นต้น อย่างจิราพรที่เคยพูดกับแฟนคลับว่าตนเองเป็นสาววาย และชอบวงดงบังชินกิมาก่อน ก็ทำให้แฟนคลับหลายคนประทับใจที่มีนักการเมืองที่เข้าใจสิ่งที่พวกเขาเป็น และสามารถเป็นตัวแทนของพวกเขาได้จริงในสภา

ปัจจุบันกระแสคู่จิ้นอิม-น้ำลดลงจนแทบไม่เป็นกระแสแล้ว แต่แฟนคลับยังคงอยู่แยกย้ายกันไปตามเมนของตน บางคนเปลี่ยนไปจับคู่กับนักการเมืองอื่นตามโมเมนต์ที่เกิดขึ้นแทน แต่ที่มากไปกว่านั้นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับแฟนคลับที่ยังพัฒนาต่อเนื่องมาตามกาลเวลา หลายคนเป็นแฟนคลับมากกว่า 4-5 ปี จนเป็นที่จดจำของนักการเมือง และกลายมาผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือถูกมองว่าเป็น “นางแบก” ที่พร้อมจะออกหน้ามาช่วยตอบโต้ข้อมูลลวง ข่าวเท็จที่ฝ่ายตรงข้ามโจมตีมาในทุกแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองที่เขาชอบ ในส่วนถัดไปผู้เขียนจึงขอก้าวถึงปฏิบัติการและความหลากหลายที่เกิดขึ้นของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยบนทวิตเตอร์ (X) ในช่วงการหาเสียงตั้งทั่วไป 2566

4.2 ทวิตเตอร์สเปซ (Twitter space): วิทยุชุมชนคนรุ่นใหม่

นางแบกถูกมองเป็นกลุ่มคนที่เชียร์พรรคไม่ลืมหลิมตา แล้วก็ชินวัตรทำดีไปหมด ดึงสัมพันธ์ก็บอกว่ารับ บริพมาจากพรรค แต่ถ้ามองตัวเองเราเป็นประชาชนคนหนึ่งที่เลือกเพื่อไทย และไม่ชอบที่ถูกบิดเบือน narrative ไม่ชอบคนมาพูดความจริงไม่หมด เป็นกลุ่มคนที่ไม่ชอบคนที่ไม่เอาข้อมูลมาเถียง เป็นกลุ่มคนที่หลากหลาย เชื่อต่างกัน แต่เราอยู่บนพื้นที่

ฐานความเป็นจริง แล้วเอาเหตุผลมาเถียงกันจริงๆ ไม่ชอบเฟคนิวส์ เรารำคาญพรรคที่ตอบโต้ไม่ดีเลยมาออกมาทำแทน... (ทริส, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

เสื้อแดงทุกคนไม่ได้เป็นนางแบก เขาไม่ได้มีอัตลักษณ์แบบที่คนอื่นมองว่าเป็นนางแบก เขาเป็นเสื้อแดง เจนก็อาจจะมียล และนางแบกทุกคนก็ได้เป็นเสื้อแดง แต่เราก็เห็นนางแบกมันหลากหลายนะ ตั้งแต่เด็กๆ ไปจนถึงวัยพีแฉก หรือมากกว่านั้น ภาพที่เราเห็นในออนไลน์ก็เป็นเด็กๆ ที่มันแฉกพีพ่นๆ บนออนไลน์ ก็อาจจะติดภาพนั้นไป แต่มันหลากหลายกว่านั้น (มิน, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2567)

คำพูดของ “ทริส” และ “มิน” ไม่ได้เป็นเพียงความเห็นของเธอเท่านั้น แต่ยังสอดคล้องไปกับความเห็นของผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ ทุกคนต่างรับรู้ถึงความหลากหลายที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้สนับสนุนด้วยตัวเอง ว่าไม่ได้มีเพียงแต่คนรุ่นใหม่ที่พวกเขาเจอในโลกทวิตเตอร์เท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มคนเสื้อแดง แฟนคลับนักการเมือง ผู้สนับสนุนเพื่อไทยแบบทั่วไปที่ตามการเมืองบ้าง หรือกลุ่มที่ติดตามการเมืองอย่างเข้มข้น และมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงอย่างกลุ่ม “นางแบก” และภายในกลุ่มเหล่านี้ก็ยังแตกแยกย่อยไปอีกตามรุ่นวัย ความสนใจ คุณค่า หรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่พวกเขายึดถือ อย่างกลุ่มคนเสื้อแดงจำนวนหนึ่งก็เล่นทวิตเตอร์มาตั้งแต่ช่วงแรก ส่วนใหญ่เป็นคนที่ตื่นตัวทางการเมืองมาตั้งแต่สมัยเว็บบอร์ด มีความรู้ทางคอมพิวเตอร์อย่างดี บางส่วนก็เพิ่งเข้ามาเล่นจากกระแสความนิยมใช้คลับเฮาส์กับทวิตเตอร์ในช่วงการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน ซึ่งกลายเป็นพื้นที่เรียนรู้และรับฟังความเห็นต่างทางการเมือง

ภายหลังทวิตเตอร์เองก็มีการเปิดทวิตเตอร์สเปซ (twitter space) เป็นห้องสนทนาคล้ายกับคลับเฮาส์ หลายคนจึงเลือกไปเปิดห้องสนทนาในทวิตเตอร์สเปซมากกว่า เพราะสามารถเปิดฟังจากคอมพิวเตอร์ได้ ไม่ได้จำกัดเฉพาะแต่ในมือถือแบบคลับเฮาส์ ส่วนคลับเฮาส์เองด้วยข้อจำกัดทางแพลตฟอร์มก็ค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงไปจากเดิม ด้วยเหตุนี้ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 2566 ทวิตเตอร์ (X) จึงกลายมาเป็นพื้นที่ที่ติดตาม ถกเถียง แลกเปลี่ยนความเห็นทางการเมืองอย่างเข้มข้นเห็นได้จากกระแส “ด้อมส้ม” และ “นางแบก” ที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่คลับเฮาส์ แต่มากลายเป็นกระแสจริงจากโลกทวิตเตอร์ ทำให้คนหลากหลายรุ่นวัยที่สนใจติดตามการเมือง ยอมเปิดบัญชีเพื่อเข้ามาติดตามข่าวสารเป็นหลัก ไม่เน้นการทวิตตอบโต้มากนัก มีบางแอคเคาท์ที่ตื่นตัวอย่างมากช่วงการหาเสียง เช่น แม่ผู้ใหญ่ ผู้จัดการห้องเถียงนาฮ้างๆ และมีเข้าไปร่วมฟังสเปซห้องอื่นบ้าง เช่นเดียวกับผู้พันสู๊ และ อ.หวาน ที่ยังคงจัดห้องสนทนาในคลับเฮาส์เป็นหลัก นานครั้งก็มาร่วมฟังและขึ้นเป็นผู้พูดในทวิตเตอร์สเปซของผู้สนับสนุนคนอื่นที่จัดตามประเด็นที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

หลายครั้งการวิพากษ์วิจารณ์พรรคเพื่อไทยของผู้สนับสนุนเพื่อไทยก็สร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มคนเสื้อแดงเหล่านี้ เพราะพวกเขามองว่าพรรคทำการสื่อสารได้ดีแล้ว มีความเป็นตัวของตัวเองตามความหลากหลายของนักการเมืองในพรรค หากเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารไปเท่ากับว่าเป็นการเปลี่ยนอัตลักษณ์ของพรรค ส่วนผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่เป็นคนรุ่นใหม่กลับมองว่าการสื่อสารพรรคจำเป็นต้องมีการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ต้องตอบโต้อย่างทันเหตุการณ์ และควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ปล่อยให้ให้นักการเมืองแต่ละคนมาฉวยใช้หาโอกาสให้ตัวเอง

วิวาทะดังกล่าวของทั้งสองกลุ่มยังคงเกิดขึ้นอีกหลายครั้ง ตามความรุนแรงของการวิพากษ์วิจารณ์พรรคของบรรดาผู้สนับสนุน กลายเป็นสิ่งที่เหล่าผู้สนับสนุนเรียกว่าวิวาทะระหว่าง “แดงแก่” กลุ่มคนเสื้อแดงที่ผ่านการชุมนุมเคลื่อนไหวมาตั้งแต่สมัยปี 2549 และเป็นผู้เชื่อมั่นและศรัทธาในพรรคอย่างสุดใจ ไม่อาจวิพากษ์วิจารณ์ได้ กับ “แดงนมผง” คนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานคนเสื้อแดง หรือเสื้อสีอื่นๆ ที่กลายมาเป็นผู้เชื่อมั่นในผลงานเชิงนโยบายของพรรค ทว่าทนไม่ไหวกับการสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพของพรรค และรูปแบบการทำงานของพรรคที่ก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีมุมมองว่าพรรคการเมืองกับนักการเมืองเป็นสิ่งที่สมควรถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ หลายครั้งกลุ่มนี้จึงถูกเรียกว่า “แดงจิตอ่อน” ขณะที่ “แดงแก่” มักสัมพันธ์กับการถูกเรียกว่า “แดงจิตแข็ง” กล่าวคือเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวต่อคำครหาใด แม้ฝ่ายตรงข้าม หรือผู้สนับสนุนด้วยกันเองจะชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของพรรค แต่พวกเขาก็ยังคงเห็นว่าแนวทางของพรรคนั้นถูกต้องและทำดีที่สุดแล้ว หลายครั้ง “จิตแข็ง” และ “จิตอ่อน” ยังถูกใช้ในการกล่าวหาในเชิงหยอกล้อระหว่างผู้สนับสนุนกันเองด้วย โดยไม่ได้สัมพันธ์กับรุ่นวัย หากแต่เป็นเรื่องของความศรัทธาเชื่อมั่น และมั่นคงต่อพรรค

คำเรียกกลุ่มดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งในบรรดาความแตกต่างหลากหลายที่ไม่อาจจัดแบ่งประเภทได้หมดของผู้สนับสนุนเพื่อไทย เพราะแต่ละกลุ่มไม่ได้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน และคิดเห็นเหมือนกันทุกกรณี เห็นได้ว่าในกลุ่มคนเสื้อแดงนี้ก็มีความเห็นต่างกันเรื่องแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีของพรรค มีทั้งผู้ที่ชอบและสนับสนุนให้แพทองธารเป็นนายกรัฐมนตรี กับผู้ที่ไม่ชอบ แม้จะเคารพการตัดสินใจของพรรค แต่ก็ยังคงคอยตามวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นดังกล่าว อีกทั้งยังมีกลุ่มผู้สนับสนุนที่อาศัยอยู่ต่างแดนอีกจำนวนหนึ่ง เป็นกลุ่มที่เปิดวิตเตอร์สเปซเกือบทุกวัน วันละหลายรอบตลอดช่วงการหาเสียงเลือกตั้งที่ผ่านมา ในช่วงเวลาดังกล่าวมีกลุ่มผู้สนับสนุนเปิดห้องสนทนาบนวิตเตอร์ทุกวัน วันละหลายห้อง แต่ละห้องก็จัดอย่างต่อเนื่องยาวนานหลายชั่วโมงมีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น บ่นเรื่องราวในชีวิตประจำวันสลับกับคุยกการเมือง ต่ำพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือวิเคราะห์เหตุการณ์ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หลายครั้งในยามค่ำคืนก็เป็นการร้องเพลง

แก้เหงา และมีการจัดกิจกรรมร่วมสนุกให้รางวัลตามเทศกาลต่างๆ เช่น ประกวดร้องเพลง หรือเขียนบอกเล่าความรู้สึกที่มีต่อพรรค และนโยบายที่ชอบ

จากการสังเกตการณ์และพูดคุยกับผู้สนับสนุนจำนวนหนึ่ง ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปสามารถแบ่งกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยบนทวิตเตอร์ได้เป็น 6 กลุ่ม ตามการจัดทวิตเตอร์สเปซ (ในที่นี้ไม่ได้นับรวมกลุ่มแฟนคลับนักการเมือง) คือ ช่วงแรกมีกลุ่มห้องสัมแดงแหวงสวน กับเถียงนาฮ้างๆ ที่จัดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่คลับเฮาส์ และคลับฟรายแดง พอคลับเฮาส์เสื่อมความนิยมลง ทวิตเตอร์สเปซก็กลายเป็นพื้นที่หลักในการจัดห้องสนทนาทางการเมือง ผู้คนจากคลับเฮาส์จึงตามมายังทวิตเตอร์ ทำให้เราเห็นจำนวนผู้ที่ออกตัวว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยและก้าวไกลจำนวนมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับจำนวนห้องสนทนาของเหล่าผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่เพิ่มมากขึ้น เช่น กลุ่มแม่บ้านยุโรป (กลุ่มผู้สนับสนุนจากต่างแดน) กลุ่มพูดคุยละคร-ซีรีส์-ศิลปินเกาหลี และกลุ่มอิสระที่จัดพูดคุยตามประเด็นร้อนขณะนั้น ภายหลังจากการเลือกตั้งเราเห็นกลุ่มอิสระเปิดห้องพูดคุยวิเคราะห์สถานการณ์บ่อยขึ้น เช่น กลุ่มเรื่องเล่า และมีผู้จัดอิสระอีกหลายราย

ขณะที่กลุ่มสัมแดงแหวงสวน คลับฟรายแดง กลุ่มแม่บ้านยุโรป และเถียงนาฮ้างๆ เริ่มเปิดห้องสนทนาบ่อยลง แต่ยังคงเคลื่อนไหวในทวิตเตอร์อยู่ และในช่วงจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จภายใต้รัฐบาลเศรษฐา ทวีสิน จำนวนห้องสนทนาที่เปิดก็น้อยลงอย่างมาก เพราะผู้สนับสนุนต่างวางใจได้รัฐบาลเพื่อไทยที่พวกเขาเลือกมาบริหารงาน ต่างคนจึงต่างแยกย้ายไปใช้ชีวิตของตน มีหลายคนเจียบบหายไป เพราะติดภารกิจในชีวิตไม่ว่าจะเป็นเพิ่งเข้ามหาวิทยาลัย ไปเรียนต่อ หางาน หรือทำงานเป็นต้น อีกจำนวนหนึ่งก็ลดบทบาทตัวเองลง กลายเป็นเพียงผู้ติดตามข่าวสาร และมีการทวิตวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ้างตามโอกาส หรือหากมีเหตุการณ์สำคัญขึ้นมา ก็จะกลับมาเปิดห้องสนทนา

ส่วนห้องที่เปิดเป็นประจำมาตลอดตั้งแต่หลังเลือกตั้งมาคือ ห้องเรื่องเล่า และผู้จัดห้องอิสระ ในช่วงที่ผู้เขียนกำลังเขียนงานนี้อยู่ (พฤศจิกายน 2567) ห้องเรื่องเล่าเองก็ได้ประกาศยุติบทบาทลงไปแล้ว เหลือแต่เพียงผู้จัดอิสระไม่กี่รายเท่านั้นที่ยังคงจัดห้องสนทนาตามสถานการณ์ข่าวที่เกิดขึ้น รูปแบบการจัดห้องสนทนาที่กล่าวไปข้างต้น แต่ละห้องมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่คล้ายกันคือ พวกเขาไม่ได้พูดคุยแต่เรื่องการเมืองเพียงอย่างเดียว การเมืองเป็นหนึ่งในประเด็นหลากหลายที่พวกเขาพูดคุยร่วมกับเรื่องอื่นๆ ผู้เขียนได้พูดคุยกับผู้จัดห้องคลับฟรายแดง ห้องเรื่องเล่า และผู้จัดอิสระรายหนึ่งเท่านั้น ในส่วนนี้จึงขอกล่าวถึง 3 ห้องนี้เป็นหลัก

4.2.1 คลับฟรายแดง

ห้องคลับฟรายแดง ถือได้ว่าเป็นห้องสนทนาของผู้สนับสนุนเพื่อไทยห้องแรกๆ ในทวิตเตอร์ และมีการระดมเงินทุนสนับสนุนการหาเสียงเลือกตั้งซ่อมส.ส.กรุงเทพฯ ของพรรค และการเลือกตั้งส.ก. ตามที่กล่าวไปในส่วนก่อนหน้า จากการติดตามฟังห้องคลับฟรายแดง ไม่ว่าจะเป็นผู้คุยเล่น หรือวิเคราะห์สถานการณ์การเมือง การพูดคุยเกี่ยวกับการเลือกเชิงยุทธศาสตร์ และการวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ หลายคนต่างคิดว่าผู้จัดจะต้องเป็นผู้มีอายุประมาณหนึ่ง ประกอบกับมีนักการเมืองดังจากเพื่อไทย อย่าง จาตุรนต์ ฉายแสง, ลีลาวัตี วัชรโรบล และทักษิณีย์ บุรณุปกรณ์ (ปัจจุบันอยู่พรรคก้าวไกล/ประชาชน) มาเข้าร่วมสนทนาในบางประเด็น ก็ยิ่งทำให้ผู้เขียนเข้าใจไปเองว่าผู้จัดอาจจะมีสายสัมพันธ์กับพรรค หรือสนิทกับคนทำงานในพรรคมาก่อน

เมื่อได้พูดคุยกันอย่างจริงจังหลายชั่วโมง กลับพบว่าเจ้าของห้องอย่าง “ปัท” เป็นคนรุ่นใหม่ อายุอยู่ในช่วงเลขสองนำเท่านั้น และที่สำคัญคือ เขาไม่ได้มีความสัมพันธ์อะไรกับพรรคเพื่อไทยมาก่อน เป็นเพียงผู้สนับสนุนเพื่อไทยคนหนึ่งที่เคยโตมาในครอบครัวคนเสื้อแดง และเป็นผู้ตื่นตัวทางการเมืองอย่างมากบนโลกออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งที่บรรยากาศเหล่านี้ห่างหายจากสังคมไทยไปเนิ่นนาน สำหรับเขาการเปิดห้องคลับฟรายแดงเป็นความตั้งใจว่าจะเปิดห้องมาพูดคุยเรื่อยเปื่อย ระบายอารมณ์ในช่วงหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่จากการเปิดห้องบ่นคนเดียวก็เริ่มมีคนขอขึ้นมามีพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็นในประเด็นที่จริงจัง/ไม่จริงจัง และร่วมตำหนิพรรคตัวเอง พรรคฝ่ายตรงข้าม จนกลายเป็นความสนิทสนมกัน นำสนใจว่าในบรรดาห้องสเปซที่ผู้เขียนกล่าวถึง ห้องคลับฟรายแดงเป็นห้องที่มีไวยากรณ์ภาษาแบบเคเวียร์มากที่สุด รวมไปถึงกลุ่มผู้ฟังก็มีความหลากหลายทางเพศสูง

ช่วงเวลาการเปิดห้องคลับฟรายแดงมักเปิดช่วงกลางคืน 3 ทุ่ม เป็นต้นไป เพราะเป็นช่วงที่ปัทอาบน้ำเสร็จและหลายคนก็ว่างตรงกัน โดยใช้เพลง “คิดฮอดบ้านเฮง” ที่ทักษิณร้องเป็นเพลงเปิดรอคนเข้าห้อง ปัทแบ่งผู้เข้ามาฟังห้องคลับฟรายแดงเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ ขาประจำสมาชิกห้องคลับฟรายแดง พวกเขาเข้ามาฟังและขึ้นพูดบ่อยครั้ง เกิดความคุ้นเคยและสนิทกัน จนมีการนัดกินข้าวพบปะ และทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน เช่น ทริส และธิ กลุ่มต่อมาเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยชาจร ที่เข้ามาฟังและขอขึ้นพูดเป็นบางครั้ง ส่วนกลุ่มสุดท้ายคือ ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นผู้สนับสนุนพรรคใด แต่มักจะเข้ามาแลกเปลี่ยนในประเด็นทั่วไป ในช่วงแรกทวิตเตอร์สเปซยังไม่สามารถทวิตโต้ตอบในห้องสนทนาได้ ปัทจึงตั้งเป็น #คลับฟรายแดง ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันสำหรับคนที่ไม่ยอมเปิดไมค์ขึ้นมามีพูด

ด้วยความที่ผู้เข้าฟังและผู้พูดส่วนใหญ่ต่างคุ้นเคยและสนิทสนมกัน อีกทั้งยังมีความรู้สึกร่วมในการเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยเหมือนกัน ก็ยิ่งทำให้ห้องคลับฟรายแดงเป็นเหมือนการ

“คอลกลุ่มไลน์” กับเพื่อนทั้งไว้แล้วกลับคาสายสนทนาไป หัวข้อสนทนามีตั้งแต่เรื่องในชีวิตประจำวัน อาหารที่ชอบ อาหารที่อ้วน การบอกเล่าความชอบส่วนตัว นางงาม การแต่งตัว เม้าท์มอยละครหลังข่าว/ซีรีส์ นิทานกันเอง รวมไปถึงประเด็นข่าวสังคม/การเมืองที่ร้อนแรงในขณะนั้น

คอมมูของปัท คือมันหลากหลายมาก มันไม่ใช่แค่การคุยการเมือง คุยการเมือง 20 ที่เหลือก็แซว คุยเรื่อยเปื่อย อย่างห้องส้มแดงเขาคุยเรื่องนางงาม ห้องปัทก็คุยเรื่องอาหาร คุยเรื่องเที่ยว พิโตะๆ ก็มาคุยเรื่องสามก๊กให้ฟัง มันเหมือนกรุ๊ปไลน์เพื่อนสนิทมาคุยกัน แต่เรื่องบัตร 2 ใบ ฝ่ายนางแบกพูดคุยเรื่องนี้เข้มข้นมากทุกห้อง เรารณรงค์กันฉ่ำมาก นางแบกก็คุยกันว่าพรรคแดงมันมีศักยภาพจะชนะสุด มันมากตอนนั้นคุยคณิตศาสตร์ การเมืองกัน วิเคราะห์กันเป็นเซตๆ เลย...คือสเปซมันเหมือนคนมาพูดให้ฟัง คือคนที่เข้ามาฟังก็ชอบมาฟัง เพราะหลังง่ายดี บางทีก็ร้องเพลง เป็นการคอลกลุ่มไลน์ นี่ก็ลับไขว้กรนใส่ไม้เค้ไต้ยีนกันหมด... (ปัท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

การเป็นห้องสนทนาของเหล่าผู้สนับสนุนเพื่อไทยแรกๆ ในทวิตเตอร์ ภายหลังจากห้องส้มแดงแทงสวน หรือศาลากลางบ้านไม่ได้จัดในคลับเฮาส์ ผู้สนับสนุนเพื่อไทยก็มาฟังห้องนี้แทน เมื่อจัดต่อเนื่องกันหลายครั้งจนมีกลุ่มผู้ฟังขาประจำและคนเริ่มเข้ามาฟังมากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์การหาเสียงเลือกตั้งในขณะนั้นที่เข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ไม่นานก็มีเลขานักการเมืองเพื่อไทยติดต่อมาที่ปัท เพื่อให้ให้นักการเมืองมาพูดในคลับฟรายแดง นักการเมืองคนแรกที่ติดต่อมาคือ จาตุรนต์ ฉายแสง เข้ามาพูดในโอกาส “ครบรอบ 9 ปี รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ผ่านความทรงจำและความรู้สึก” มีผู้เข้าฟังอย่างล้นหลามประมาณสองพันกว่าคน และมีจำนวนการกดเข้าฟังทั้งหมดตลอดชั่วโมงครั้งนี้กว่า 3.7 หมื่นครั้ง จากปกติจำนวนคนฟังห้องคลับฟรายแดงคือ ประมาณ 70 กว่าคน ในช่วงที่คนเยอะสุดก็อาจจะมากถึง 300 กว่าคน ผู้ที่เข้ามาฟังก็มีความหลากหลาย ไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะผู้สนับสนุนเพื่อไทยเท่านั้น ไม่กี่วันต่อมาที่มีการจัด “#คลับฟรายแดงxพีกั๋งทัศนีย์ 9 ปี รัฐประหาร ประวัติศาสตร์ ความทรงจำ และความรู้สึกกับพี กั๋งทัศนีย์” และ “#คลับฟรายแดงxพีไอ้ลาวดี จากรองนางสาวไทยสู่ผู้แทน จากแม่เนาสู่เสื้อแดง”

นักการเมืองเหล่านี้ต่างเคยเข้าไปพูดคุยกับประชาชนมาตั้งแต่ช่วงคลับเฮาส์ และยิ่งในช่วงเลือกตั้งที่มีกลุ่มผู้สนับสนุนของตนตื่นตัวเคลื่อนไหวอย่างมากในทวิตเตอร์ พวกเขาก็ไม่พลาดที่จะเข้ามาติดต่อสื่อสารกับเหล่าผู้สนับสนุน ประกอบกับช่วงดังกล่าวยิ่งต้องสื่อสารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับบรรดาผู้สนับสนุน และอาจจะเป็นการคิดได้ของนักการเมืองเหล่านี้ที่เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่หนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กับการลงพื้นที่หาเสียงตามท้องถื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเพื่อไทยต้องการขยายฐานเสียงมาเป็นคนรุ่นใหม่ ชนชั้นกลางในเมือง

อีกทั้งพวกเขายังมีการทวิตข้อความและตอบกลับคนที่เมนชันข้อความถึงเขา หลายครั้งก็ทวิตโต้ตอบด้วยสำนวนภาษาของชาวเน็ต จนคำพูดดังกล่าวกลายมาเป็นมีม อย่างกรณี จาตุรนต์ ฉายแสง ที่ชาวทวิตต่างยอมรับเป็นผู้มีฝีปากโต้ตอบชาวเน็ตอย่างถึงอารมณ์ เช่น การตอบกลับกรณีคนมาทักท้วงให้หยุดพูด เพราะเพื่อไทยไปจับมือกับรัฐบาลทหารว่า “ไม่หุบปากจะทำไม” หรือในการโต้เถียงหนึ่งที่ตอบกลับชาวเน็ตท่านหนึ่งไปว่า “อันนี้อ่อนลวจิกไปหน่อย จะคุยด้วยก็เวลาไม่พอ” เป็นต้น เมื่อประกอบกับวีรกรรมการยื่นหยัดต่อสู้อับรัฐประหารสองครั้งที่ผ่านมา จนถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง และเคยถูกคุมขังในเรือนจำสมัยคสช. (ประชาไท, 2557) ก็ยิ่งทำให้เขาเป็นที่ยอมรับในหมู่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย

ในช่วงที่บรรยากาศการหาเสียงดำเนินไปอย่างเข้มข้น สถานการณ์ในทวิตเตอร์ก็ดุเดือดไม่แพ้กัน เห็นได้จากจำนวนห้องสนทนาของผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่สลับกันเปิดวันละหลายห้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงกลางคืนที่อาจมีการเปิดห้องชนกัน 3-4 ห้อง เป็นบรรยากาศที่คึกครื้นมาก ตามที่ปัทเล่าให้ผู้เขียนฟัง

สเปซนางแบกคุยกัน 2 ทุ่มถึง 9 โมงเช้าอีกวัน คือคนฟังมันสนุกนะ พี่ๆ เสื่อแดงเขาก็มาจอย มี อ.หวานก็มาจอยด้วย พอเปิดนานก็มีนางแบกสวีเดนมา ต่างประเทศหลายคนมาคุยกันวนไป คือมีคนจำนวนมาก DM (direct message) มาบอกเราหลังจากเลิกจัดสเปซแล้ว ว่าขอบคุณที่ทำให้หลับ กล่อมนอน บางคนก็ส่งของมากินตอนดึกรอฟังเรา แต่พอไม่มีแล้วเขาก็เหงา พอจากจัดสเปซก็มารู้จักกันในชีวิตจริง... (ปัท, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2567)

ภายหลังจากการจัดตั้งรัฐบาลได้แล้วหลายห้องก็ลดบทบาทลง เปิดโอกาสให้ผู้สนับสนุนกลุ่มอื่นๆ ได้ขึ้นมาเปิดห้องแทน อย่างห้องเรื่องเล่า และผู้จัดอิสระ

4.2.2 ห้องเรื่องเล่า

ในช่วงที่ห้องเรื่องเล่าเปิดห้องสนทนาขึ้นมา เป็นช่วงกลางกระแสการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป และเปิดบ่อยขึ้นในช่วงหลังการเลือกตั้งเป็นต้นมา เพราะผู้จัด “หมอก” มองว่าฝ่ายเพื่อไทยถูกผู้สนับสนุนและพรรคก้าวไกลโจมตีบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างหนัก พวกเขาจึงคิดเปิดพื้นที่ขึ้นมาให้บรรดาผู้สนับสนุนเพื่อไทยได้พูดคุยกัน และใช้เป็นพื้นที่โต้กลับกับฝ่ายตรงข้าม

เริ่มจาก XX เปิดบ้านแสนสุข เขาก็พูดเรื่องพรรคเพื่อไทย วันหนึ่งพี่เขาไม่ว่างมาจัด เราก็เลยมาจัด เราพยายามดึงคนหลายเจเนอเรชัน ดึงพี่ XX และ XX มาเปิดห้อง เริ่มจากตรงนี้ แล้วมีน้องๆ มาขอไม่ค์ก็เอาขึ้นมาจัดสเปซ พอทำไปทำมาก็นัดเจอกันกินข้าว

รู้จักกัน...คือตอนนั้น IO สัมมันหนักมาก มันแฝงตัวเข้ามาเลือกฟังแต่บางประโยคของนางแบกแล้วก็เอาไปแฉ ก็เลยคิดว่าเราต้องตอบโต้ เลยเปิดพื้นที่ให้คนที่คิดเหมือนกันหรือคนคิดต่างที่อยากแลกเปลี่ยนขึ้นมาพูดคุยกัน อยากให้คนคิดเหมือนกันได้แลกเปลี่ยนกันมากกว่า ไม่ได้คิดจะมาปกป้องอะไรพรรค ห้องผมถ้ามีสัมมา เราก็ไม่ห้าม ถ้าขอไม่ค้ำขึ้นมาพูดก็ให้โอกาสเขา... (หมอก, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

ช่วงแรกการจัดห้องเรื่องเล่าจะมีการจัด 2 ช่วง ในหนึ่งวัน เรื่องเล่าช่วงายจัดช่วงเช้า และเรื่องเล่าช่วงบ่ายจัดช่วงเย็น หรือดึก แต่ครั้งก็จะมีการกำหนดหัวข้อที่จะพูดคุยกันโดยเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ทว่าการสนทนาก็มักจะไหลลื่นไปไกลกว่าประเด็นสังคมการเมืองที่กำหนด ทางผู้จัดและทีมงานก็พยายามควบคุมหัวข้อการสนทนาไม่ให้หลุดประเด็นมากเกินไป ต่างจากห้องคลับฟรายแแดงที่ไม่ได้มีการกำหนดประเด็นตายตัว จึงเป็นในรูปแบบเพื่อนคุยเล่นกันในหลากหลายประเด็นมากกว่า ยกเว้นว่าจะมีนักการเมืองมาเป็นแขกรับเชิญ ขณะที่ห้องเรื่องเล่ามีการตั้งประเด็นชัดเจนมาแต่แรกจึงให้อารมณ์สากาแพ วิเคราะห์การเมืองอย่างจริงจังมากกว่าห้องคลับฟรายแแดง โดยมีทีมงานอีก 6 คน ช่วยกันหาข้อมูลเรื่องที่จะพูด หากใครว่างก็ขึ้นมาร่วมเป็นผู้จัดร่วมหรือมาร่วมแลกเปลี่ยนในห้องได้

อีกหนึ่งสิ่งที่ “หมอก” และ “แรบบิท” หนึ่งในทีมงานที่ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ ต่างพูดตรงกันคือ ห้องเรื่องเล่ามีความหลากหลายสูงมากตั้งแต่ทีมงาน และคนที่มาเข้าฟัง ทำให้ประเด็นสนทนากว้างขวาง ตั้งแต่ข่าวการเมืองในประเทศ ข่าวต่างประเทศ กีฬา (ฟุตบอล) ปรึกษาประเด็นชีวิตการทำงาน/การหางานทำ เล่าประสบการณ์ส่วนตัว เช่น เหตุผลที่เปลี่ยนมาเลือกเพื่อไทย ความผิดหวังจากสมัยการเข้าร่วมชุมนุมเยาวชน 2563 ความประทับใจในนโยบายของเพื่อไทย บ่นเพื่อนร่วมงาน ไปจนถึงเล่าเรื่องผี มากไปกว่านั้นพวกเขาก็ยังวิเคราะห์และวิจารณ์การทำงานของเพื่อไทยอย่างเข้มข้น เช่นเดียวกับการวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายอนุรักษ์นิยม พรรคก้าวไกล และผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม

ห้องเรื่องเล่า ทุกคนคิดไม่เหมือนกันเลย ไม่ได้คิดตรงกันมากขนาดนั้น มีความต่างชัดเจน อาชีพก็ต่างกันแล้ว มีทั้งสถาปัตย์ วิศววะ พนักงานบริษัท คุณครู แล้วก็เพศหลากหลายด้วย มีชายแท้ หญิงแท้ LGBT อายุก็ต่างกันอีก คือมีเราก็อายุแก่แล้ว แต่ก็ยังมีเด็กกว่าเรา มีน้อง XX ที่เขาก็เพิ่งเรียนจบ กำลังหางาน และน้อง XX ที่เขาก็มีความรู้มาก แต่ยังไม่เรียนอยู่เลย คือมันต่างกันจริง แต่แสดงความเห็นได้ ไม่มีใครมาตัดสินกัน... (แรบบิท, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2567)

หากเทียบความหลากหลายทางเพศของกลุ่มเรื่องเล่ากับคลับพรายแดง เราจะพบว่าคลับพรายแดงมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็น LGBT และผู้หญิงมากกว่า ขณะที่ห้องเรื่องเล่าผู้ที่มีบทบาทหลักเป็นผู้ชาย รูปแบบการพูดจาดังนี้เป็นอีกแบบหนึ่ง หมออัยกกล่าวเสริมอีกว่า “พื้นที่” ที่เขาพยายามเปิดอย่างห้องเรื่องเล่านี้ ไม่ใช่แค่สำหรับผู้สนับสนุนเพื่อไทย แต่ยังเป็นพื้นที่ให้กับคนที่เปลี่ยนใจมาเลือกเพื่อไทยด้วย ไม่ว่าจะเคยเป็น “สลิม” หรือ “ส้ม” มาก่อน อย่างเรอบิทเองก็เปิดตัวชัดเจนว่าเธอเคยเลือกอนาคตใหม่มาก่อน เพราะต้องการให้โอกาสคนรุ่นใหม่ได้มาทำงานการเมือง และมีอุดมการณ์คล้ายกับเพื่อไทยในเรื่องความต้องการเปลี่ยนแปลง แต่ในการเลือกตั้งทั่วไป 2566 เธอเปลี่ยนมาเลือกเพื่อไทย เพราะเห็นรูปแบบการทำงานที่เข้ากันไม่ได้ของก้าวไกลและเพื่อไทย ประกอบกับรูปแบบการเดินเกมการเมืองที่เน้นโจมตีเพื่อไทย เหมือนกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยอีกหลายคนตามที่กล่าวไปในส่วนก่อนหน้า

ส่วน “เจต” หนึ่งในทีมงานอีกคนหนึ่งเพิ่งเข้ามาร่วมจัดห้องเรื่องเล่า หลังจากเป็นขาประจำที่ขอขึ้นพูดแสดงความเห็นทุกรอบ เขาเล่าให้ผู้เขียนฟังว่ารู้สึกเป็นตัวของตัวเองได้มากกว่า ได้พูดและแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตัวเองคิดจริงๆ ทั้งที่ในโลกการทำงานไม่อาจทำได้ เพราะแวดล้อมไปด้วยผู้สนับสนุนก้าวไกลและคนรักลุงตู่

พอเราไม่สามารถแสดงออกในชีวิตประจำวันได้ อย่างในที่ทำงาน ก็มีพื้นที่ออนไลน์ให้เราได้เป็นตัวเรา เราอยู่ห้องพักก็มีรุมเมทที่เป็น กบปส. เลือกส้ม เราก็ไม่ยอมมีคอนฟิคกับคนรอบตัว เขาอาจจะรู้ว่าเลือกพท. แต่คิดว่าเราไม่ได้ไปไกลขนาดนั้น...จะว่าไปยุคนี้แปลกนะคนเป็นส้มก็พูดในที่ทำงานได้ปกติ แต่เป็นแดงนี้ไม่ได้เลย คนที่เป็น สลิมเก่าเขาก็ยังพูดถึงลุงสุเทพได้ปกติ อวยให้เราฟังปกติ ทำไมสลิมเก่า-สลิมใหม่ สองกลุ่มนี้ไม่ต้องสงวนวาจาเลย แต่เราเสียงส่วนใหญ่ ทำไมต้องเก็บงำคำพูดอะ มันไม่แฟร์ แต่โลกออนไลน์มันเปิดโอกาส (เจต, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2567)

อีกทั้งเจตยังเปิดเผยตัวตนของตัวเอง ด้วยการใช้รูปจริงของตนเป็นรูปโปรไฟล์ เพราะเขาต้องแสดงให้เห็นว่าคนที่มาถกเถียงและพูดคุยกันอยู่ในโลกออนไลน์เป็นคนจริง ไม่ใช่ทุกคนที่เป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยจะถูกจ้างมา “ที่เราเลือกเปิดหน้า โขว์รูปอวตารก็มาวิพากษ์เราที่เป็นคนจริง ตัวตนเราเอง แล้วการเปิดหน้าก็คือเราจริงใจมากพอ เสริมแรงตัวเอง เรามั่นใจ ถ้าเจตคอมเม้นต์ๆ เราก็ปล่อยาง ถ้าดูแอกแล้วใช้รูปปลอม ก็คือมีไม่ได้เจงเท่าเรา ไม่มีตัวตนจริง” แม้ห้องเรื่องเล่าอาจจะไม่ได้มีคนฟังจำนวนมากเหมือนกับห้องคลับพรายแดง แต่ก็มีการเมืองเพื่อไทยเข้ามาฟังอยู่บ้างเป็นบางครั้ง ห้องเรื่องเล่าก็เป็นหนึ่งในห้องที่ตื่นตัวอย่างมากมาตลอดตั้งแต่หลังการเลือกตั้ง

จนกระทั่งถึงช่วงการจัดตั้งรัฐบาลแพทองธารที่เชิญพรรคประชาธิปัตย์มาร่วมรัฐบาลด้วย ห้องเรื่องเล่าจึงได้ประกาศยุติบทบาทลง สำหรับหมอกและทีมงาน การจับมือกับประชาธิปัตย์ไม่ได้เป็นสิ่งที่คาดการณ์ไม่ถึง พวกเขา รู้สึกผิดหวังอยู่บ้าง เพราะมองว่าไม่จำเป็นต้องเดินเกมมาทางนี้ก็ยังสามารถเป็นรัฐบาลได้อยู่ แต่ก็เคารพการตัดสินใจของพรรค ถือว่า “เลือกเขาไปทำงานแล้วก็รอดูผลงาน...แล้วสิ่งที่พรรคทำก็ไม่จำเป็นต้องถูกใจโหวตเตอร์หมดทุกอย่าง...ถ้ามีพรรคอื่นที่ดีกว่านี้ก็จะเลือก แต่ตอนนี้ยังไม่เห็น เพื่อไทยยังคงจริงจังกับนโยบายที่คิด และทำได้ที่สุดอยู่” (หมอก, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

แม้จะหยุดห้องเรื่องเล่าไปแล้ว แต่หมอกและทีมงาน รวมไปถึงผู้ฟังขาประจำบางคนก็ยังมีกรนัดกันไปกินข้าว พูดคุยทำความรู้จักกันอยู่ และในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมาหมอกได้กลับมาเปิดห้องสนทนาอีกครั้งในนามส่วนตัว ไม่ได้เป็นทีมงานห้องเรื่องเล่าแล้ว เพราะทนคำรบเร้าจากผู้ฟังขาประจำหลายคนไม่ไหว โดยมีเรบบิทและเจตมาช่วยเหลือและเป็นผู้พูดหลักในห้องเหมือนเดิม

4.2.3 ผู้จัดอิสระ

ผมก็เพิ่งเข้ามาส่งเสียงช่วงประยุกต์ เพราะเล่นในเฟซบุ๊กแล้วมันไม่สะดวก ต้องยืนยันตัวตน ในนั้นคนรู้จักเราเยอะ ลูกค้าเราอีก พอมาสร้างแอคในทวิตเตอร์เราก็รู้สึกปลอดภัย ด่าไปเต็มทีเลยช่วงแรก...แล้วก็มารู้จักกับกลุ่มสัมแดงทางสวน ตามเข้าไปฟังเขามาตลอด แต่ไม่ได้รู้จักกับใครพิเศษ เราฟังไปจนช่วงหลังเลือกตั้ง เราก็อยากจะคุยเรื่องนโยบายต่างๆ เราเลยเริ่มไปแจมตามห้องที่เขาเปิด จนสุดท้ายก็เลยมาเปิดห้องเอง (เฮช, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567)

“เฮช” เป็นหนึ่งในผู้จัดอิสระที่อายุอาจจะเกินช่วงวัยของนางแบกที่เรารับรู้กัน และเป็นอีกหนึ่งคนที่ใช้รูปภาพจริงของตนเป็นรูปโปรไฟล์ เพื่อแสดงตัวว่าเป็นผู้สนับสนุนจริง ไม่ได้เป็น IO (information operation) ที่ถูกพรรคจ้างมา เขามีความตื่นตัวอย่างมากในช่วงหลังเลือกตั้ง เป็นต้นมา เปิดห้องสนทนาเมื่อใดมักมีคนเข้าไปตามฟังประเด็นที่เขาเปิดหลายสิบคน จนถึงหลักร้อย รูปแบบการสนทนาในห้องของเฮช มีความคล้ายคลึงกับห้องเรื่องเล่าที่เป็นสภากาแฟ มีหัวข้อสนทนาชัดเจน เน้นการวิเคราะห์จริงจัง แต่ด้วยน้ำเสียงอันนุ่มนวลของผู้จัด ก็ทำให้บรรยากาศมีความเป็นกันเองและฟังง่ายมากขึ้น อีกทั้งยังจัดในช่วงเวลาใกล้เคียงกันด้วยคือ ประมาณสามทุ่มเป็นต้นไป จนถึงประมาณห้าทุ่มกว่า (มักไม่เกินตีหนึ่ง เพราะผู้จัดนอนเร็ว เมื่อเทียบกับอีกสองห้องก่อนหน้า)

หากห้องไหนเปิดก่อน แล้วมีหัวข้อการสนทนาใกล้เคียงกัน อีกห้องที่กำลังจะเปิดก็มักจะเข้าร่วมสนทนาด้วย แล้วค่อยไปเปิดห้องแยกพูดคุยกันต่อหลังจากห้องก่อนหน้าปิดตัวลง

มากไปกว่านั้นคือ ห้องของเขามีการเชิญนักการเมืองมาร่วมสนทนาในบางประเด็นด้วย ในช่วงแรกยังคงเป็นการฝากคนที่ทำงานในพรรคเพื่อไทยไปเชิญนักการเมืองรุ่นใหม่ของพรรคมาร่วมพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ทำงาน และประเด็นในท้องที่ อย่าง กานต์-สุดาร์ตน์ พิทักษ์พรพล ส.ส.อุบลราชธานี เขต 7, แจม-จิรัชยา สัพโส ส.ส. สกลนคร เขต 3, ณัฏฐ์ หงษ์ชูเวช ในประเด็นไบโอเกอร์และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นต้น

ต่อมาเขาเริ่มติดต่อนักการเมืองด้วยตนเอง คนแรกที่เขาติดต่อไปคือ ศรีญาดา ปาลีมาพันธ์ ผ่านทางทวิตเตอร์ส่วนตัว เพื่อขอให้เธอมาพูดในประเด็นโครงการแลนด์บริดจ์ ซึ่งเธอตอบรับมาอย่างง่ายดาย ทำให้เขาเปลี่ยนความคิดจากที่เคยมองนักการเมืองว่าจะต้องเป็นผู้มีอิทธิพล เข้าถึงยาก มาเป็นการมองนักการเมืองในฐานะบุคคลธรรมดาคนหนึ่ง ที่ใครๆ ก็สามารถเข้าถึงได้ พิมพ์ข้อความโต้ตอบกับเขาได้

พี่หมอไม่ใช่แบบนั้น ภาพที่มองเข้าไปแกก็คุยง่าย เหมือนบุคคลทั่วไป คุยง่าย ติดต่อยาก มันเปลี่ยนภาพลักษณ์เราไป แต่พอหลังจากติดต่อพี่หมอได้ ก็ฝากเขาไปติดต่อให้ได้ ...แล้วพอมมี #ลูกหมอ เขาก็เข้ามาอ่านแล้วก็ตอบ มันไม่ได้ขนาดด้อมอะไรแบบนั้น ไม่ได้มีกิจกรรมอะไร เราก็อุดคุยกับเขาได้ เขาใจดี (เฮซ, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567)

หลังจากติดต่อกับศรีญาดาได้ ก็มีการขอให้เธอช่วยติดต่อนักการเมืองคนอื่นในพรรคให้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยในห้องของเขา เช่น ชรินทร์ รุ่งชนเกียรติ รองโฆษกพรรคเพื่อไทย เพื่อมารับฟังปัญหาเรื่องการสื่อสารของพรรคที่ต้องปรับปรุง ห้องสนทนานี้ยังมีคุณพร ปุณณกันต์ โฆษกพรรคเพื่อไทย มาร่วมฟังและขึ้นมาพูดแลกเปลี่ยนในช่วงท้ายอีกด้วย ต่อมา มีการเชิญสุดา รังกุพันธ์ มาพูดคุยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวคนเสื้อแดง เป็นต้น

แม้การเปิดห้องสนทนาเหล่านี้ต่างเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้สนับสนุนเพื่อไทยด้วยกันเองมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์พรรคและฝ่ายตรงข้าม รวมไปถึงเป็นพื้นที่ให้นักการเมืองได้เข้ามาสื่อสารกับผู้สนับสนุนได้โดยตรง แต่สำหรับเฮซแล้ว เขาเลือกเปิดห้องสนทนาขึ้นมา เพราะเห็นว่ายังไม่มีห้องไหนที่พูดคุยในประเด็นที่เขาอยากคุยจึงได้เริ่มเปิดห้องของตัวเองขึ้นมา โดยไม่ได้มองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการออกมาปกป้อง หรือแก้ต่างให้พรรค แม้ทุกวันนี้กระแสวิวาทะระหว่างส้ม-แดงจะน้อยลงมากเมื่อเทียบกับแต่ก่อน ประกอบกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยจำนวนมากก็เริ่มแยกย้ายไปใช้ชีวิตของตัวเอง ไม่ได้ตื่นตัวอย่างหนักเหมือนช่วงเลือกตั้งแล้ว ห้องสนทนาที่เคยจัดกันวันละหลายห้อง ตอนนี้เหลือเพียงแค่อาทิตย์ละ 1-2 ห้องเท่านั้น แต่เขาเองก็ยังเป็นหนึ่งในผู้จัดที่คอยเปิดห้องพูดคุยสรุปเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นอยู่

สำหรับเฮชแล้ว เขานิยามตัวเองว่าเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย ไม่ใช่นางแบก เช่นเดียวกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยคนอื่นที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ เพราะคำนี้เป็นคำที่ฝ่ายตรงข้ามสร้างขึ้นมาใช้ลดทอนคุณค่าผู้สนับสนุนเพื่อไทย แม้รู้สึกว่าคำนี้มีความหมายในแง่ลบ แต่สุดท้ายแล้วผู้สนับสนุนส่วนใหญ่ก็รับเอามาใช้โดยไม่ได้อะไรมา พวกเขาารู้สึกว่าคำพูดที่ใช้เรียกคนเสื้อแดงยังเลวร้ายกว่ามาก อย่าง “ควายแดง” หรือ “ขี้ข้าทักษิณ” เป็นต้น แถมยังเอาคำว่านางแบกมาใช้เป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง ผ่านการผลิตเป็นสินค้า ไม่ว่าจะเป็นการสกรีนเสื้อนางแบก ทำสติ๊กเกอร์เปิดเพจอินโฟนางแบก รวมไปถึงเอาคำนี้มาใช้เรียกกันเองอย่างสนุกสนาน

นอกจากความหลากหลายแล้ว สิ่งที่มีร่วมกันของคนกลุ่มนี้ คือ เป็นชนชั้นกลางที่มีการศึกษา มีรายได้และเวลาว่างมากพอมาคอยติดตามการเมืองอย่างใกล้ชิด สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อติดตามข่าวสาร สืบค้นข้อมูล ตัดต่อคลิปวิดีโอ ทำอินโฟกราฟิก เปิดห้องสนทนาบนคลับเฮาส์ หรือทวิตเตอร์สเปซได้ เป็นต้น เพื่อตอบโต้กับฝ่ายตรงข้าม สร้างการรับรู้และคำอธิบายให้กับผู้สนับสนุนด้วยตนเอง และหลายครั้งก็กลายเป็นการถกเถียงกันเอง จนไปถึงการเปิดพื้นที่สนทนาให้คนเสื้อแดง นักการเมือง และผู้สนับสนุนได้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน

เรามองว่าเป็นนางแบก มันเป็น extremist ของผู้สนับสนุนเพื่อไทย มันเป็นกลุ่มคนที่ตามการเมืองรายชม. รายนาที คืออย่างผู้สนับสนุนเพื่อไทยบางคนเขาก็ไม่ได้ตามการเมืองตลอด นางแบกส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง มีความสามารถในการวิเคราะห์ มีความรู้ และมีความสามารถในการเผยแพร่ความรู้ ส่งต่อความรู้ให้กัน การเป็นแบบนี้ก็ทำให้กลุ่มนางแบกไม่หยุดที่จะหาความรู้ คือในหน้าไทม์ไลน์เรามีหลายเรื่องเราไม่รู้จากการเรียนรัฐศาสตร์เหมือนกัน” (พีพี, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2567)

ที่สำคัญกลายเป็นจุดที่ทำให้ผู้สนับสนุนสามารถเข้าถึงพรรคได้ง่ายมากขึ้น เพราะที่ผ่านมาผู้สนับสนุนหลายคนและผู้เขียนพูดคุยต่างรู้สึกว่เสียงบ่นและการวิพากษ์วิจารณ์ของพวกเขาเสียงไม่ดังพอที่จะส่งไปถึงพรรค ประกอบกับรูปแบบพรรคที่มีโครงสร้างแบบองค์กรขนาดใหญ่ผสมความเป็นราชการก็ยิ่งทำให้เข้าถึงได้ยาก (เมื่อเทียบกับรูปแบบโครงสร้างองค์กรของก้าวไกลที่เหมือนบริษัทสตาร์ทอัพ คนรุ่นใหม่จึงดูเข้าถึงได้ง่ายกว่ามาก) ทว่าพอมีกุมนางแบกบนโลกออนไลน์ มีห้องสนทนาให้นักการเมืองในพรรคมาร่วมพูดคุย หลายคนจึงเริ่มรู้สึกว่เสียงของพวกเขาดังพอ จนกลายเป็นกระแสทำให้พรรครับรู้ถึงเสียงของพวกเขาในที่สุด

แม้พรรคจะไม่ได้ปรับเปลี่ยนตามข้อวิจารณ์ของกลุ่มผู้สนับสนุน แต่ก็ถือว่าทำให้พรรครับรู้การมีอยู่ของผู้สนับสนุนกลุ่มใหม่ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ฐานเสียงคนรากหญ้าและคนต่างจังหวัดอีกต่อไป แต่กลายเป็นกลุ่มคนชนชั้นกลางในเมืองทั้งในกรุงเทพฯ และตามเขตเมืองในจังหวัดต่างๆ

เห็นได้จากในโฆษณาหาเสียงตั้งเพื่อไทย “แลนด์สไลด์” ที่รวมเอาผู้คนหลากหลายทุกเพศวัย และนางแบกก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วย รวมไปถึงการที่นักการเมืองระดับสูงในพรรคกล่าวถึงนางแบกหลายครั้งเป็นต้น มากไปกว่านั้นการพูดคุยและการรวมกลุ่มในห้องสนทนาี้ยังนำไปสู่การทำกิจกรรมทางการเมือง เช่น สมาชิกห้องสัมมนาแต่งงานทำเสื้อและสติ๊กเกอร์นางแบกแจกในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งนัดกันไปฟังปราศรัยใหญ่ มีการนัดพบปะร่วมลุ้นคะแนนเลือกตั้ง ภายหลังจากการเลือกตั้งก็มีการจัดกิจกรรมพูดคุยถอดบทเรียน และทำรายงานข้อเสนอแนะยื่นเสนอต่อพรรคในนามกลุ่ม “PTST เพื่อไทย supporters” และหลังจากนั้นก็มีการจัดงานพบปะพูดคุยกันอีกครั้ง เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาลที่ผ่านไปเกือบครึ่งปี ส่วนกลุ่มคลับฟรายเดย์มีการระดมเงินสนับสนุนเพื่อทำป้ายหาเสียงในการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.เขต กรุงเทพฯ และ ส.ก. รวมไปถึงระดมเงินจ้างรถแห่ป้ายไฟ LED ต้อนรับทักษิณกลับบ้านในนาม “ครอบครัวนางแบก” ซึ่งล้อไปกับการตั้ง “ครอบครัวเพื่อไทย” นอกจากนี้ผู้จัดห้องสนทนาอื่นๆ ก็มีการจัดกิจกรรมแจกของรางวัลตามเทศกาลต่างๆ อย่างคริสมาสต์ และปีใหม่ เป็นต้น

จากที่กล่าวไปข้างต้น เห็นได้ว่ากลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกไม่ได้มีลักษณะเป็นองค์กรจัดตั้งชัดเจน หากแต่แสดงออกถึงลักษณะของเครือข่ายความสัมพันธ์แบบหลวม ที่ขับเคลื่อนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนของการเมืองยุคดิจิทัล ประกอบกับท่าทีการแสดงออกของพวกเขา ทำให้หลายคนตั้งคำถามกับกลุ่มนางแบกว่าดำรงอยู่ในพื้นที่แห่งความคลุมเครือ ระหว่าง “พลังอิสระ” กับ “เครื่องมือจัดตั้งทางการเมือง” ทั้งสองมิตินี้มิได้ขัดแย้งกันเสมอไป ตรงกันข้าม กลุ่มนางแบกสามารถทำหน้าที่เป็นช่องทางสื่อสารกลับไปยังพรรคอย่างไม่เป็นทางการ ขณะเดียวกันพวกเขาก็เข้ามาทำหน้าที่บางอย่างที่พรรคการเมืองในระบบไม่อาจทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกมาอธิบายโต้ตอบ หรือวิพากษ์วิจารณ์อย่างฉับไวในเกือบทุกกรณีกับกลุ่มผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม หรือสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นภายในในกลุ่มผู้สนับสนุนเอง พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างพื้นที่การรับรู้และสร้างกระแสให้กับพรรคเพื่อไทย

4.3 บทสรุป

จากปรากฏการณ์ฟาร์กพ้อมาจนถึงที่อิมม็องน้ำ เราเห็นรูปแบบปฏิบัติการของแฟนคลับที่เข้มข้นขึ้นอย่างชัดเจน และไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่ในโลกออนไลน์อีกต่อไป แต่เป็นการผสมผสานการใช้สื่อเก่าและใหม่ที่เปลี่ยนวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไป อย่างแฟนด้อมการเมือง ที่เอาวัฒนธรรมแฟนคลับศิลปินและสื่อสังคมออนไลน์มาใช้จริงจัง (Ploykamol Suwantawit, 2566) เพื่อแสดงความรักที่มีต่อนักการเมือง เราสามารถเห็นอารมณ์อันเข้มข้นนี้ผ่านปฏิบัติการที่แฟนคลับ

ทำในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มทำกิจกรรมให้กับนักการเมือง (การลงพื้นที่ การทำบุญร่วมกับนักการเมือง) การตัดคลิปรวมผลงาน โมเมนต์ การอภิปรายและการปราศรัย มีม ของแจก และการแต่งแฟนฟิคชั่น รวมไปถึงการเริ่มมาติดตามการเมือง และอยากทำงานการเมืองตามนักการเมืองที่เขาชอบ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่พวกเขามีต่อนักการเมือง ที่ตั้งอยู่บนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับแฟนคลับ และความคาดหวังว่านักการเมืองจะช่วยเปลี่ยนแปลงให้อาณาเขตของพวกเขาดีขึ้นได้ พวกเขาจึงไม่ใช่แค่พลเมืองตื่นรู้ในยุคดิจิทัล หากแต่เป็นพลเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ และความปรารถนา (sentimental citizen) (Marcus, 2002)

จากการเลือกตั้งทั่วไป 2566 เราเห็นกระแสต่อการเมืองเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายในสังคม ทั้งสื่อสังคมออนไลน์ และสื่อกระแสหลัก มีการพัฒนาและเปลี่ยนรูปแบบจากนิยามแฟนด้อมเดิมที่ให้ความสำคัญกับนักการเมืองรายบุคคล กลายมาเป็นความรักชอบที่มีต่อพรรคการเมือง อย่างการเกิดขึ้นของ “ด้อมส้ม” และ “ด้อมแดง” ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง เป็นวิวาทะอันดุเดือดระหว่างผู้สนับสนุนก้าวไกลและเพื่อไทยบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่นเดียวกับพรรคการเมืองที่ต่างต่อสู้อย่างดุเดือดในสนามเลือกตั้ง วิวาทะอันดุเดือดนี้สร้างความกังวลให้กับนักวิชาการว่าจะเป็นการทำลายประชาธิปไตยมากกว่าที่จะส่งเสริม เพราะแฟนด้อมการเมืองทำให้การเมืองกลายเป็นการบูชาตัวบุคคล และพรรคจนไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ (Ploykamol Suwantawit, 2566; สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2566)

การนำคำว่า “ด้อม” มาใช้ก็ดูจะติดกับอคติของการมองแฟนคลับเป็น “ดิ่งเกาหลี” ที่ให้ภาพความคลั่งไคล้ในศิลปินจนเกินควร พร้อมตามติดชีวิตศิลปิน ใช้จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อซื้อสินค้าสนับสนุน และออกมาปกป้องศิลปินที่ตนรักอย่างสุดใจ ด้วยเหตุนี้การใช้คำว่า “ด้อม” จึงทำให้หลายคนแยกไม่ออกจากอคติที่มาพร้อมกับคำนี้ (ศุภวิษญ์ ศิริสวัสดิ์วัฒนา, 2566) มีกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย หรือนางแบกจำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการเป็นแฟนคลับนักการเมือง เพราะพวกเขามองว่าเป็นการลดทอนความเป็นการเมืองลง และยังเป็นการสร้างความปลอดภัยในการทำงานของนักการเมืองด้วย จนเกิดเป็นวิวาทะระหว่างนางแบก (กลุ่มหนึ่ง) กับแฟนคลับพีเอ็มเอ็น้องน้ำ แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้มองว่าเป็นปัญหา เพราะช่วยดึงดูดให้คนมาสนใจการเมือง ช่วยสร้างสีสัน และมองเป็นรูปแบบการแสดงออกของเด็กรุ่นใหม่

ปัจจุบันนี้เราปฏิเสธไม่ได้ว่าแฟนด้อมการเมืองได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองไทยร่วมสมัยไปแล้ว เราควรจะมองมันไปให้ไกลกว่าอคติด้านลบที่ผูกติดกับคำ สำหรับผู้เขียนเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าแฟนด้อมการเมือง ทำให้เกิดการพูดคุยและถกเถียงการเมืองบนพื้นที่สาธารณะอย่างกว้างขวาง โดยดึงคนรุ่นใหม่และผู้ที่ไม่สนใจการเมืองมาก่อนให้มีแรงผลักดันมากพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

ทางการเมือง ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของพวกเขา ด้วยเหตุนี้เราจึงควรหันมาทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้อย่างจริงจัง ในฐานะรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มากไปกว่านั้นแรงผลักดันจากอารมณ์ความรู้สึกของแฟนคลับยังมีผลต่อการตัดสินใจของพรรคการเมืองด้วยเหมือนกัน เช่น #มีกรรมไม่มีกู พรรคก้าวไกลเลือกฟังเสียง “ด้อมส้ม” หรือผู้สนับสนุนของ ในการปฏิเสธการเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลของพรรคชาติพัฒนาเก่า ซึ่งผู้สนับสนุนต่างมองว่าเป็นพรรคที่มีส่วนในการชุมนุมของกปปส.ที่ทำให้เกิดการรัฐประหาร 2557 หรือในกรณีที่ว่าพวกเขาเห็นว่าพรรคทำหน้าที่ขาดตกบกพร่องบางอย่าง พวกเขาจึงต้องออกมาช่วยเหลือและทำหน้าที่ส่วนนั้นแทนพรรค อย่างกรณี “นางแบก” หรือผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่มองว่าพรรคเพื่อไทยมีข้อบกพร่องในด้านการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่อาจทัดเทียมกับฝ่ายตรงข้ามได้ แต่มีศักยภาพมากพอในการนำเสนอนโยบายที่เป็นจริงแก่พวกเขาได้ พวกเขาจึงต้องออกมาช่วยเหลืออย่างเต็มที่ในการตอบโต้ข่าวเท็จ ข้อมูลลวง หรือจากการใส่ร้ายจากฝ่ายตรงข้าม ช่วยสร้างคำอธิบายเผยแพร่ข้อเท็จจริง และนโยบายของพรรคให้เป็นที่รับรู้

ปรากฏการณ์ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า แฟนด้อมการเมืองไม่ได้มีแต่มิติความบันเทิง หรือการบูชาบุคคล แต่คือรูปแบบการเมืองที่มีพลวัต ซับซ้อน และเต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก ที่กำลังขยายขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเดิม และสร้าง “อัตลักษณ์ทางการเมืองใหม่” ที่ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองไทยร่วมสมัย ในบทความต่อไป ผู้เขียนจะพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ทางการเมืองผ่านการเปรียบเทียบสองอัตลักษณ์สำคัญ คือ “ควายแดง” และ “นางแบก” ในฐานะกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทางการเมือง ที่สะท้อนพลวัตของวัฒนธรรมการเมืองไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะเมื่อการเคลื่อนไหวจากท้องถนน ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นปฏิบัติการในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีทั้งอารมณ์ขัน การประชดประชัน และการต่อสู้ทางการเมืองอย่างเข้มข้น

บทที่ 5

คนเสื้อแดง นางแบก และผู้สนับสนุนเพื่อไทย

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาการเมืองไทยได้แปรเปลี่ยนจากการเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะไปสู่พื้นที่ออนไลน์อย่างชัดเจน การแสดงออกทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การชุมนุมหรือการเลือกตั้งอีกต่อไป หากแต่อัตลักษณ์ทางการเมืองถูกผลิตผ่านวัฒนธรรมย่อย (subculture) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลากหลายพื้นที่ อย่างปรากฏการณ์ของ “นางแบก” กลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยที่เชื่อมั่นในศักยภาพของพรรค จนต้องออกมาโต้ตอบอย่างแข็งขันในสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อปกป้องพรรคที่ตนสนับสนุน

อัตลักษณ์ทางการเมืองทั้งในนามของ “คนเสื้อแดง” และ “นางแบก” จึงมีใช้เพียงคำเรียกขาน แต่เป็นสัญลักษณ์ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้สึกในบริบททางการเมืองแต่ละยุค ความเป็น “แดง” ที่ปรากฏในช่วงวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสีเสื้อ ไม่ได้มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนเดียว หากหลากหลายและซับซ้อน ตั้งแต่คนเสื้อแดงที่ศรัทธาในตัวทักษิณและพรรคการเมือง แดงนักกิจกรรมประชาธิปไตย แดงนักวิชาการ แดงไม่เอาเจ้า จนถึงแดงอิสระ ความเป็นแดงจึงไม่ใช่แค่ฐานเสียงของพรรคไทยรักไทยหรือเพื่อไทยเท่านั้น แต่เป็นสำนักทางการเมืองที่เกิดจากประสบการณ์การถูกกีดกัน การถูกเบียดขับออกจากระเบียบทางการเมืองกระแสหลัก ความไม่เป็นธรรมที่พวกเขาเผชิญ หรือแม้กระทั่งทรัพยากรทางการเมืองที่สามารถถูกใช้เพื่อระบุดูดยึนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้ด้วยเช่นกัน

ในแง่นี้ การมองกลุ่มนางแบกว่าเป็น “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” ไม่ได้ตั้งอยู่บนอุดมการณ์แบบตายตัว แต่เป็นการสืบทอดสำนักทางการเมืองร่วมกัน ซึ่งเต็มไปด้วยความกำกวม ความย้อนแย้ง และแรงต้านจากอำนาจนำทางสังคม แม้พวกเขาจะเป็นเสียงข้างมากในระบบเลือกตั้ง มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นตัวแทน แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับในฐานะส่วนหนึ่งของระเบียบสังคมการเมืองหลัก ความเป็นแดงจึงกลายเป็นทั้งอัตลักษณ์ และทรัพยากรทางการเมืองที่ถูกนำมาใช้เคลื่อนไหว โดยมีอารมณ์เป็นยุทธวิธีสำคัญในการแสดงออก ไม่เพียงเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงผลักดันในการเปิดโปงความไม่ชอบธรรม และสร้างพื้นที่ทางการเมืองใหม่ให้กับตนเอง

แม้จะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในรูปแบบการเคลื่อนไหวและวิธีการแสดงออกของคนเสื้อแดงกับกลุ่มนางแบก แต่ทั้งสองกลุ่มยังมีลักษณะร่วมและความต่อเนื่องในเชิงอุดมการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความผูกพันต่อพรรคไทยรักไทย/เพื่อไทย และความปรารถนาร่วมในการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมทางการเมือง บทนี้จึงมุ่งวิเคราะห์กลุ่ม “นางแบก” ในฐานะ “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” ที่ปรับเปลี่ยนยุทธวิธีและรูปแบบการแสดงออกให้เหมาะสมกับบริบทของยุคดิจิทัล ผ่านการเมืองแบบ

ทำให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics) การใช้อารมณ์เป็นเครื่องมือในการแสดงออก และการยึดครองพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ในการนิยามตนเองและช่วงชิงพื้นที่ทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ การเปรียบเทียบและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางการเมืองระหว่างคนเสื้อแดงกับนางแบก จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยร่วมสมัย และชี้ให้เห็นถึงพลวัต ความต่อเนื่อง และการปรับตัวของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยในยุคที่การเมืองถูกขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ สื่อวัฒนธรรมสมัยนิยม และการสื่อสารในโลกดิจิทัล

5.1 คนเสื้อแดง

คนเสื้อแดง เป็นกลุ่มมวลชนที่เกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 2549 คนกลุ่มนี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านการรัฐประหารเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการรวมตัวของกลุ่มประชาชนที่รู้สึกว่าการสร้างรัฐไทยได้กีดกันพวกเขาออกจากสิทธิพลเมือง กลายเป็นพลเมืองที่อยู่ในระบบสองมาตรฐาน คนเสื้อแดงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ผสมผสานอัตลักษณ์ของ “ผู้ถูกกดทับ” เข้ากับการเมืองแบบมวลชนที่แสดงถึงความคับข้องใจทางการเมือง (อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2553) และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) พวกเขาพยายามเรียกร้องสิทธิทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง ด้วยการยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเสียงส่วนมาก ทว่าความเคลื่อนไหวของพวกเขากลับถูกทำให้หมดความชอบธรรมผ่านวาทกรรมการถูกซื้อเสียงจากนักการเมืองฉ้อฉล ภาพจำของคนเสื้อแดงในสายตาชนชั้นกลางกรุงเทพฯ จึงเป็น “มือบรับจ้าง” หรือ “ควายแดง” ผู้โง่เขลา หลงเชื่อในวาทกรรมของนักการเมืองและยอมลงถนนเพราะแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ มากกว่าความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

มากกว่านั้นรูปแบบการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงยังตั้งอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิม ผ่านความเป็นโครงสร้างและเครือข่ายที่เป็นรูปธรรม เช่น วิฑูยุมชน โทรทัศน์ดาวเทียม กลุ่มอาสาสมัคร การชุมนุมในเมืองใหญ่และตามสถานที่ราชการ รวมไปถึงยังเป็นการเคลื่อนไหวแบบขบวนการ มีแกนนำคอยกระจายแนวทางการเคลื่อนไหวจากบนลงล่าง แม้ในช่วงเวลาดังกล่าวอินเทอร์เน็ตเริ่มเป็นที่แพร่หลายแล้วก็ตาม แต่ก็มีเพียงคนส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ประกอบกับลักษณะของเทคโนโลยีสื่อยังคงอยู่ในยุคของเว็บไซต์ข่าว เว็บบอร์ด กระดานสนทนา และวิฑูยุมชนออนไลน์ อันเป็นการเปิดพื้นที่ให้ติดตาม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และอภิปรายเชิงเนื้อหามากกว่า

“ควายแดง” จึงไม่ได้สะท้อนเพียงความดูแลในเชิงปัจเจก หากแต่เป็นการสร้างระยะห่างระหว่าง “ประชาชนผู้รู้เท่าทัน” กับ “ประชาชนผู้โง่เขลา” ทางการเมือง อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดทอนความชอบธรรมทางการเมืองของพวกเขา ด้วยโครงสร้างทางการเมืองของรัฐ และความไม่เป็นกลางของสื่อสารมวลชนในช่วงเวลาดังกล่าว คนเสื้อแดงถูกทำให้เป็นอื่นในสังคมไทย ถูกลดทอนให้เป็นเพียงมวลชนผู้โง่เขลา ผู้ถูกจ้างให้มาตายในเกมการเมืองของนักการเมือง มากไปกว่านั้นการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ดังกล่าวยังเอื้อให้เกิดการใช้อำนาจรัฐปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมด้วยความรุนแรงในเวลาต่อมา

สำหรับคนเสื้อแดง การเมืองไม่ใช่เพียงการแสดงออกทางอุดมการณ์ หากแต่เป็นเรื่องของความรู้สึก ความทรงจำ และประสบการณ์ร่วมของความเจ็บปวดจากความไม่ยุติธรรมทางโครงสร้าง การถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม และความสูญเสียในปี 2553 ได้หล่อหลอมให้การเมืองกลายเป็นพื้นที่ของการสูญเสีย และการต่อต้านที่ลึกซึ้งกว่าเพียงการเลือกตั้ง หรือการสนับสนุนพรรคใดพรรคหนึ่ง การแสดงออกของคนเสื้อแดงในช่วงเวลานั้น จึงมิได้อยู่ในระดับ “แฟนคลับ” ของนักการเมือง หากแต่เป็น “นักร้อง” และ “ผู้สนับสนุน” ที่เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเรียกร้องความยุติธรรม และประชาธิปไตย ตามอย่างที่สากลว่า

ไม่รู้ว่าจะใช้คำว่านักต่อสู้ได้มั๊ย ณ จุดหนึ่ง เราถูกด้อยค่า เหมือนนักรบที่แพ้สงคราม ก็จะถูกเหยียดหยาม แต่ในความเป็นเสื้อแดงมันก็อีก อดทน มันรับมาได้ทุกสถานการณ์ พอมาถึงจุดนี้ ไม่ได้ว่าจะเจออะไรก็รับได้ทุกอย่าง ความเป็นเสื้อแดงของเราก็ยึดติดกับพรรคด้วยเหมือนกัน คือเราออกมาเรียกร้อง เพราะพรรคที่เราเลือกมันถูกกระทำ แล้วเสื้อแดงก็ถูกประนาม ด้อยค่า เราถูกคุกคามหนักมาก แต่พอเวลาผ่านไปสิ่งที่เราทำมันก็แค่การเรียกร้องในสิ่งที่เราถูกลิดรอนไป เขาไม่ได้เคารพในสิทธิของเรา คือในความเป็นประชาธิปไตย มันมีสิทธิมีเสียงเท่ากันไง แต่ทำไมเราถึงถูกมองเป็นชนชั้นรากหญ้า... (สา, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2567)

ขณะเดียวกันก็ไม่อาจปฏิเสธความโดดเด่นของผู้นำพรรคอย่าง ทักษิณ ชินวัตร ผู้เป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง รวมไปถึงพรรคการเมืองที่เขาก่อตั้งขึ้นมาก็ไม่อาจแยกขาดจากการชุมนุมของคนเสื้อแดงได้อย่างชัดเจน คนเสื้อแดงยึดโยงความสัมพันธ์เข้ากับตัวทักษิณ ในลักษณะที่พ้นไปจากความเป็นนักการเมืองธรรมดา กล่าวคือ ทักษิณกลายเป็นบุคคลที่ถูกสถาปนาให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความหวัง ความเท่าเทียม เป็นผู้คืนสิทธิและศักดิ์ศรีให้คนรากหญ้า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553, น. 59) มากไปกว่านั้นทักษิณยังกลายเป็นตัวแทนของความเป็นประชาธิปไตยที่จับต้องได้ ด้วยการจัดวางความสัมพันธ์นี้ คนเสื้อแดงจำนวนหนึ่งที่เป็น “พ่อยก/แม่ยกทักษิณ”

ถึงกับประกาศตนเป็น “แดงทักษิณ” สะท้อนถึงการเมืองที่ยึดโยงกับผู้นำอย่างแนบแน่น (personalization of politics) ที่มีผู้นำพรรคเป็นภาพแทนของการเมือง ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำพรรคจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเมืองรูปแบบนี้¹ (Castells, 2010, p. xxxii)

เช่นเดียวกับคนเสื้อแดงที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ พวกเขามองภาพการเป็นคนเสื้อแดงกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยเป็นเนื้อเดียวกัน จากการมีต้นกำเนิดเกี่ยวข้องกัน คือ การเรียกร้องประชาธิปไตย ความเท่าเทียม ต้องการให้มีการเลือกตั้ง และต่อต้านการรัฐประหาร เหมือนอย่าง Thai Delphi กล่าวกับผู้เขียน

เสื้อแดงสำหรับผม เป็นคนที่รักทักษิณ รักทรท. พท. เกินกว่า 90% อันนี้พูดได้เลย ผมคลุกคลีกับเสื้อแดงในชุมชน...คือมันแยกกันไม่ได้นะ เสื้อแดงกับพท. ตอนกำเนิด คนต่อต้านรัฐประหาร ยังไม่ชูทักษิณขึ้นมาในการเคลื่อนไหว แล้วบางส่วนก็มาจากชนชั้นกลางในเมือง คือเขาไม่ชอบทักษิณ ไม่โปรด ทรท. แต่ต่อต้านรัฐประหาร สมัยเสื้อแดงมันเห็นชัดว่าเป็นการต่อสู้ทางชนชั้น แต่กลุ่มที่ออกมาต่อต้านรัฐประหารเพียวๆ ไม่อิงทักษิณ มวลชนมันน้อย พอชูทักษิณมาก็มีมวลชนมาเยอะมาก ถ้าเสื้อแดงจริงๆ ไม่รวมเอามวลชนจาก ทรท. ก็ไม่เกิดมวลชนมหาศาลแบบนี้หรอก...เสื้อแดงกับผู้สนับสนุน พท.

¹ personalization of politics ในที่นี้หมายถึง การเมืองที่ยึดโยงกับลักษณะของผู้นำทางการเมือง ให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพและภาวะความเป็นผู้นำของนักการเมืองรายบุคคล เพราะภาพลักษณ์ของนักการเมืองมีผลต่อการได้รับเลือกคะแนนเสียง หรือกลายเป็นศูนย์กลางของการเมืองบางรูปแบบ ขณะเดียวกันก็สามารถตกเป็นเป้าโจมตีจากกลยุทธ์หาเสียงจากฝ่ายตรงข้ามได้ (negative campaign) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปล่อยข่าวลือ ทำลายความน่าเชื่อถือ เช่น กรณีอื้อฉาวของบิล คลินตัน (Bill Clinton) กับโมนิกา ลูวินสกี (Monica Lewinsky) ที่สื่อเองต่างมีบทบาทเป็นตัวขยายภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองทั้งด้านบวกและลบ (Castells, 2010, pp. xxxii, 382) การเมืองรูปแบบนี้มีความคล้ายคลึงกับการเมืองเซบริตี ทว่าในงานศึกษานี้ผู้เขียนใช้ personalization of politics ในฐานะแนวคิดการทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (Bennett, 2012) ที่ให้ความสำคัญกับตัวปัจเจกในการปรับเปลี่ยน เลือกรสรชชุดคุณค่าบางอย่างของตนในการสร้างพื้นที่ทางการเมือง กล่าวคือ การเมืองรูปแบบนี้ต้องสามารถอ้างอิงตัวตนของปัจเจกเข้ากับผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่ตนชอบ ด้วยการสร้างการเมืองตามแนวทางของตน ผ่านคุณค่าและวิถีชีวิตประจำวันของปัจเจก ที่สำคัญสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเมืองแบบนี้

สนับสนุนทักษิณ ถ้าไม่สนับสนุน พท. แล้วก็เป็นอดีตคนเสื้อแดง เพราะมันคนละเซตกัน โดยคำนิยามมันแยกไม่ได้ (Thaidelphi, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2567)

มุมมองดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นการมองนักการเมืองและพรรคการเมืองเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยบรรลุผลประโยชน์ที่ตนเองต้องการได้รับ เช่นเดียวกับคนเสื้อแดงส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ต่างมองว่านโยบายของไทยรักไทย ต่อเนื่องมาจนถึงเพื่อไทย “เน้นเศรษฐกิจ เสรีภาพทางเศรษฐกิจ ที่มีผลประโยชน์เชื่อมโยงกับประชาชน แต่ พท. ก็ไม่ได้เสรีนิยมมสุดๆ มันยังมีพุดเรื่องสวัสดิการ แล้วเขาก็ทำบางส่วนสำเร็จไปแล้ว” (ลูกชานาไทย, สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2567) ในขณะเดียวกัน การปะทะกับอำนาจรัฐก็เป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมจิตสำนึกทางการเมืองของคนเสื้อแดง การถูกปราบปรามด้วยอาวุธ การถูกดำเนินคดี การสูญเสียเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เป็นสิ่งที่ตอกย้ำว่าพวกเขาเป็นพลเมืองชั้นสองภายใต้ระบอบที่ไร้ความชอบธรรม

การรัฐประหารที่เกิดขึ้นจึงเป็นการทำลายผลประโยชน์ที่พวกเขาควรจะได้รับ ทำให้พรรคการเมืองที่พวกเขาเลือกไม่สามารถเข้ามาบริหารงาน และดำเนินการตามนโยบายที่หาเสียงได้ อีกทั้งยังเป็นการทำลายกติกาตามกระบวนการประชาธิปไตย ด้วยการละเมิดเสียงคนส่วนใหญ่ เป้าหมายการต่อสู้ของคนเสื้อแดงจึงเป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย สิทธิ และพยายามสร้างความเท่าเทียม ทำลายระบบ “สองมาตรฐาน” โดยใช้พรรคการเมือง และนักการเมืองเป็นเครื่องมือ มากกว่าจะมองพรรคเป็นเพียงแค่ภาพแทนความเป็นประชาธิปไตยแบบอุดมคติ

ในแง่นี้ทักษิณกลายเป็นศูนย์กลางของจินตนาการทางการเมืองของมวลชนเสื้อแดงจำนวนมาก ที่ไม่ได้มองเขาเป็นเพียงอดีตนายกรัฐมนตรีที่ถูกโค่นล้มอย่างไม่เป็นธรรม แต่ในฐานะ “ผู้แทนของความหวัง” ที่จับต้องได้ การประกาศตนว่าเป็น “แดงทักษิณ” หรือ “แดงแท้” สะท้อนให้เห็นถึงการยึดมั่นในระดับบุคคล ภาพของนักการเมืองที่ทำให้พวกเขาได้รับสิทธิที่พึงได้ และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กลุ่มคนเสื้อแดงจำนวนไม่น้อยจึงมองการเลือกพรรคเพื่อไทยเป็นการสนับสนุนทักษิณ และเป็นการเลือกเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ต่อสู้กับอำนาจรัฐที่ไม่ยุติธรรม

การเมืองของคนเสื้อแดงเป็นการเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยความคับข้องใจเป็นหลัก เช่น ความโกรธ ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความรู้สึกถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม (ทั้งสถานะทางเศรษฐกิจ และการศึกษา) ความไม่เท่าเทียม และความอยุติธรรมที่พวกเขา รู้สึกว่าเป็น “ผู้ผิด” เสมอ โดยสะท้อนผ่านการชุมนุม การกล่าวปราศรัยด้วยภาษาถิ่น ถ้อยคำภาษาที่ไม่มีสำนึกช่วงชั้นทางสังคม รวมไปถึงรูปแบบการแสดงบนเวที ทั้งการร้องหมอลำ การแสดงดนตรีพื้นบ้าน หรือรูปแบบกวีที่ต่างจากกวีแห่งชาติ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553, น. 64-65) อารมณ์และการแสดงออกเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความ เป็นปึกแผ่นในหมู่ผู้ชุมนุม แต่ยังเป็นการแสดงถึงความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำไปสู่

การเรียกร้องประชาธิปไตยที่มาพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นการเมืองของความหวังในความเท่าเทียม

ในบริบทเช่นนี้ ความผูกพันกับพรรคไทยรักไทยและต่อมาเพื่อไทย จึงไม่ได้เป็นเพียงการสนับสนุนพรรคการเมือง แต่เป็นการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในโครงสร้างทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สนับสนุนกับพรรคการเมืองจึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรื่องเล่าของคนเสื้อแดงในฐานะผู้ถูกกดขี่ได้กลายมาเป็นทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ในการให้เหตุผล แสดงเจตจำนง และใช้ในการต่อสู้ทางการเมือง มากไปกว่านั้น ความสัมพันธ์กับพรรคยังสะท้อนการวางเดิมพันกับความเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้ โดยเฉพาะผ่านนโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะป็นประสบการณ์จากการเติบโตในครอบครัวที่เลือกไทยรักไทยมาแต่แรก หรือมาเรียนรู้เอาเองในภายหลัง ทั้งจากการอ่านหนังสือเอง เจอกลุ่มเพื่อนใหม่ที่มหาวิทยาลัย และการเข้ามาทำงานกับพรรคต่างก็ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพการทำงานและการดำเนินนโยบายของเพื่อไทยตามที่ได้กล่าวไปในบทที่สาม

เมื่อประกอบกับประสบการณ์การรับรู้ที่ไทยรักไทยเป็นฝ่ายถูกระงับทางการเมืองมาตลอด ตั้งแต่การรัฐประหาร 2549 การยุบพรรค การสลายการชุมนุมของคนเสื้อแดง 2553 จนกระทั่งปัจจุบันเพื่อไทยก็ยังคงถูกโจมตีจากสื่อกระแสหลักและตกเป็นเป้าการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ อีกทั้งเมื่อพรรคเพื่อไทยตัดสินใจข้ามขีดเพื่อจัดตั้งรัฐบาลจึงกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่ทำให้คนเสื้อแดงจำนวนหนึ่งมองว่า “เพื่อไทย” กับ “อุดมการณ์เสื้อแดง” อาจไม่ใช่สิ่งเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากกรณี “แดงเทิร์นส้ม” ที่เห็นว่าพรรคเพื่อไทยได้ทรยศต่อหลักการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของคนเสื้อแดงไปจับมือกับพรรคการเมืองที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของคณะรัฐประหาร (ศิชา รุ่งโรจน์ธนกุล, 2566)

มากกว่านั้นคนเสื้อแดงเองก็นำคำว่า “ควายแดง” มาใช้ในเชิงเสียดสี ล้อเลียนตนเอง อันเป็นความพยายามในการช่วงชิงความหมายของคำ และนำกลับมาตีความใหม่ให้กลายเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มคนที่รู้เท่าทันเกมการเมือง และเข้าใจในข้อจำกัดทางโครงสร้างอำนาจของรัฐไทย พวกเขาจึงไม่ยึดติดในหลักการอันบริสุทธิ์ หากแต่มุ่งต่อรองกับอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในเชิงรูปธรรม การต่อสู้เรียกร้องของพวกเขาจึงเป็นการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่จับต้องได้ และเรียกร้องความเท่าเทียมในสังคมที่ทุกต่างได้ผลประโยชน์เชิงนโยบาย เช่นเดียวกับผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ หรือนางแบกที่จะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

ทั้ง “ควายแดง” และ “นางแบก” ต่างไม่ได้เป็นคำที่ถูกปฏิเสธจากผู้ถูกเรียก หากแต่ถูกนำมาปรับใช้ใหม่ (reappropriation) กลายเป็นเครื่องมือในการนิยามตัวตนและแสดงจุดยืนทางการเมืองอย่างภาคภูมิใจ “ควายแดง” อันเป็นคำที่ผูกติดกับพื้นที่ ชนชั้น และโครงสร้างสังคม กลายเป็นสัญลักษณ์ของการยืนหยัดต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย แม้จะถูกเหยียดหยาม ในขณะที่ “นางแบก”

มีลักษณะเฉพาะตัวและไหลลื่นตามบริบทการใช้งานในโลกออนไลน์ กล่าวคือ ปัจเจกสามารถ “เป็น” หรือ “ไม่เป็น” นางแบบได้ในแต่ละสถานการณ์ โดยไม่จำเป็นต้องประกาศตนเป็นผู้สนับสนุนพรรคการเมือง ความสามารถในการช่วงชิงความหมายของคำเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการต่อต้านเชิงวัฒนธรรม และเป็นสิ่งที่สะท้อนพลังของมวลชนในการสร้างความหมายทางการเมืองภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรม

5.2 นางแบบ

ในขณะที่ผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ หรือ “นางแบบ” เป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองในยุคดิจิทัลที่สะท้อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะปัจเจก มีความสิ้นไหลสูง การเมืองของ “นางแบบ” ขับเคลื่อนผ่านความผูกพันทางอารมณ์กับพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุน และแสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบของการโพสต์ตอบโต้ การใช้มีม ตั้งแฮชแท็ก ด้วยภาษาประชดประชัน มากกว่าจะเป็นการจัดตั้งเพื่อทำชนกับอำนาจรัฐ “นางแบบ” จึงไม่มีโครงสร้างการรวมกลุ่มที่มั่นคง แต่เป็นการแสดงออกเชิงอารมณ์ที่ยืดหยุ่น เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวตามสถานการณ์ หรือประเด็นทางการเมืองในขณะนั้น

เห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะทวิตเตอร์ (X) มีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่สาธารณะใหม่ที่ให้ผู้คนได้ออกมาแสดงความคิดเห็น เคลื่อนไหวรวมกลุ่มทางการเมือง และมีบทบาทสำคัญในการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ หรือนางแบบ พวกเขาต่างมีวิธีการแสดงออกทางการเมืองตามแนวทางของตน ด้วยการทำการเมืองให้เป็นเรื่องส่วนตัว (personalization of politics) หรือเป็นการเมืองแบบ DIY ที่ผู้สนับสนุนนำวัฒนธรรมสมัยนิยมมาปรับใช้ในการแสดงออกทางการเมืองของตน (Bennett, 2012; Aim Sinpeng, 2024) ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษา มีม หรือแฮชแท็ก เพื่อเชื่อมโยงคุณค่าและตัวตนเข้ากับนักการเมืองและพรรคที่ตนชื่นชอบ อีกทั้งตัวนักการเมืองและพรรคเองก็ต้องมีคุณค่าที่สอดคล้องไปกับตัวผู้สนับสนุนด้วย หากมีคุณค่าใดที่ไม่สอดคล้องไปกับพวกเขา นักการเมืองก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นนั้นๆ เห็นได้ชัดในกรณีการเล่นมุกตลกตรวจภายในและการเล่นมุกสองแง่สองง่ามของ นพ. ชลน่าน ศรีแก้ว¹

¹ สามารถสืบค้นบนทวิตเตอร์ (X) ได้จากคีย์เวิร์ด “ชลน่านล้อหี” ผู้สนับสนุนฯ ต่างไม่เห็นด้วยกับมุกดังกล่าว หลายรายถึงกับบอกว่าที่ชลน่านถูกโจมตีและตำหนิจากฝ่ายตรงข้ามอยู่เสมอบนเพราะ “กรรมของการล้อหี ต้องไปขอขมา” อีกรายเสริมมาว่า “ชลน่านไล่โทษจากการล้อหีด้วยการดันนโยบาย HPV ถ้วนหน้า”

ที่สำคัญการเมืองแบบ DIY มีอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มเป็นส่วนสำคัญในการคัดเลือกจัดสรรเนื้อหาและผู้คนที่ปัจเจกควรจะเห็น หรือไม่เห็น ในกรณีของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย พวกเขาได้พบเจอกับคนที่ชอบพรรคการเมืองเดียวกัน ยึดถือในคุณค่าบางอย่างร่วมกัน ทำให้เราเห็นรูปแบบการใช้ภาษา และการแสดงออกที่คล้ายคลึงกัน จนคนทั่วไปมองว่ามีความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน เพราะผู้สนับสนุนเพื่อไทยเหล่านี้ต่างมองเห็น รับรู้เนื้อหาที่สอดคล้องไปกับความคิดความเชื่อของตน เกือบตลอดเวลา (echo chamber) อันเป็นการหล่อหลอมความเป็นตัวตนของพวกเขาขึ้นมา หรือช่วยทำให้ตัวตนที่พวกเขาต้องการนำเสนอเข้มแข็งขึ้น เพราะพวกเขารับรู้เฉพาะบางอย่าง และเพิกเฉยต่ออีกหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสื่อสังคมออนไลน์ที่ข้อมูลข่าวสารล้นเกิน ไม่อาจรับรู้ข้อมูลได้ทั้งหมด ขณะเดียวกันสิ่งนี้ก็ทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองที่ชัดเจนมากขึ้น

อีกทั้งยังทำให้ปัจเจกรู้สึกถึงพลังในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมือง ที่มีศักยภาพในการกระทำการบางอย่างมากกว่าการเป็นแค่ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง อย่างผู้สนับสนุนเพื่อไทยก็นำเอาคำคำ “นางแบก” มาตีความใหม่ และใช้เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อโต้กลับผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอภาพนางแบกเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนที่สนุกสนานเฮฮา มีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างสูง พายัพ แต่ก็ยอมรับในกติกาและเคารพการตัดสินใจของพรรค หากสิ่งไหนไม่ถูกใจก็พร้อมวิพากษ์วิจารณ์อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับการออกมาปกป้องด้วยการทวีตข้อความรีทวีต ขับเคลื่อนด้วยแฮชแท็ก อธิบายประเด็นต่างๆ ที่ถูกโจมตีมาจากฝ่ายตรงข้าม ตามอย่าง “น้ำ” กล่าวเสริมกับผู้เขียนว่า

นางแบกชีวิตจริงกับโซเชียลไม่เหมือนกัน ชีวิตจริงจะไม่ค่อยพูด หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เคยเจอคนที่เชียร์กก. เขาก็ไม่ได้พยายามทำความเข้าใจเราขนาดนั้น ในชีวิตจริงเราก็ตอบโต้บ้าง แต่ถ้ามันเยอะเราก็ขี้เกียจคุย...ในโซเชียลนางแบกมันมีความกวนตีน มันไม่ได้จิกกัดล้อเลียนแบบกปปส. แต่มันจะแซว ขำๆ แบบกลุ่ม INTO มันจืดกะเทย (น้ำ, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2567)

สื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นเรื่องสะดวก และเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทวีตข้อความ เคลื่อนไหวประเด็นต่างๆ ผ่านแฮชแท็ก ระดมทุนสนับสนุนจัดห้องสนทนาวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยไม่ต้องเสียทรัพยากรจำนวนมากเหมือนอย่างการประชุมบนท้องถนน ขณะเดียวกันก็ทำให้พรรคการเมืองเข้าถึงผู้สนับสนุนของตนได้มากขึ้น ทั้งในด้านการสื่อสาร การรณรงค์หาเสียงทางการเมือง และการขยายฐานเสียง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากการมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการช่วงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์อย่างมีพลวัตระหว่างผู้สนับสนุน นักการเมือง และพรรคการเมือง ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่ง โดยยังคงรักษา

พื้นที่ส่วนตัวของปัจเจกแต่ละคนไว้ได้ และที่สำคัญยังเป็นการส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง

ความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จึงไม่ได้เกิดจากประสบการณ์การลงถนนเหมือนคนเสื้อแดงในอดีต แต่เกิดจากการมีส่วนร่วมผ่านการโต้ตอบทางสื่อสังคมออนไลน์กับฝ่ายตรงข้าม ทั้งการรื้อทวิต การอธิบายข้อมูล การโต้กลับด้วยแฮชแท็ก การโดนทวิร์ลง หรือแม้แต่การใช้ “นางแบก” มาเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองของตน อีกทั้งลักษณะการใช้ภาษาของนางแบกยังสะท้อนถึงการใช้อยู่วิธีทางการสื่อสารเพื่อสร้างพื้นที่ในโลกออนไลน์ โดยใช้จรรยาบรรณแบบเควีร์ การเล่นใหญ่ มุกตลก หรือการเสียดสีอย่างมีชั้นเชิง หากคนเสื้อแดงเคยสร้างพื้นที่ทางการเมืองด้วยความเจ็บปวดและการเรียกร้องความยุติธรรม นางแบกก็พยายามสร้างพื้นที่การเมืองด้วยการใช้วัฒนธรรมสมัยนิยม (pop culture) การใช้ภาษาทำทนายชนบ และความสนุกสนาน เพื่อให้การเมืองเป็นสิ่งที่สัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน

เมื่อมองย้อนกลับไป ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนางแบกกับคนเสื้อแดงในอดีตอาจถูกมองว่าเป็นสายใยทางการเมืองที่ถักทอขึ้นจากความทรงจำร่วม ประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมือง การเติบโตมาในครอบครัวคนเสื้อแดง ความซับซ้อนใจทางการเมือง วัฒนธรรม และความรู้สึกไม่เท่าเทียม อันเป็นแกนกลางของการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบ “คนเสื้อแดง” หรือ “นางแบก” ขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเคลื่อนไหวเยาวชน 2563 ที่มีความพยายามกลับไปอ้างอิงตัวตนกับคนเสื้อแดงในฐานะผู้ตื่นรู้ทางการเมืองมาก่อน รวมไปถึงเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางการเมืองในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการออกมาเล่าถึงประสบการณ์การเป็นลูกหลานคนเสื้อแดง หรือการไปร่วมชุมนุมกับกลุ่มนปช. ในช่วงวัยเด็ก การจัดกิจกรรมเพื่อระลึกถึงคนเสื้อแดง เช่น กรณีนักศึกษากลุ่ม Spring Movement จัดกิจกรรม “เสาหลักจะหักผดุงการ” การกล่าวยกย่องและขอโทษคนเสื้อแดง (ข้าวสด, 2563) รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อสร้างการตระหนักรู้และระลึกถึงการต่อสู้ของคนเสื้อแดงตลอดช่วงการชุมนุมของเยาวชน เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่เข้ากับคนเสื้อแดง และพรรคเพื่อไทย ช่วยทำให้ภาพการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย และการเคียงข้างคนรากหญ้าของพรรคเพื่อไทยซ้อนทับกับการเรียกร้องเพื่อประชาธิปไตยของคนเสื้อแดงจนกลายเป็นภาพเดียวกัน เห็นได้ว่าผู้สนับสนุนเพื่อไทยในปัจจุบัน หรือ “นางแบก” มีมุมมองคล้ายกับคนเสื้อแดง กล่าวคือ ต่างไม่เห็นด้วย และต่อต้านการรัฐประหารเช่นเดียวกัน แม้ว่าเส้นทางการเมืองของพวกเขาจะเริ่มต้นขึ้นภายใต้บริบทของการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเลือกตั้งภายหลังรัฐประหาร 2557 กระทั่งนำไปสู่การสร้างภาพแบ่งขั้วทางการเมืองที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลทหาร อันเป็นผลจากประสบการณ์ตรง และ

การตื่นรู้ประวัติศาสตร์การเมืองร่วมสมัยซึ่งเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในช่วงการเคลื่อนไหวของเยาวชนเมื่อปี 2563

คนเสื้อแดงที่ผู้เขียนสัมภาษณ์ต่างมองว่าเหล่านางแบกต่างออกมาปกป้องและเถียงแทนพรรคเพื่อไทยยิ่งกว่าสมัยคนเสื้อแดง ตามความเห็นของ Thaidelphi ที่มองว่า “นางแบกเป็นผู้สนับสนุนพท. แล้วสิ่งที่นางแบกทำก็ออกมาช่วยปกป้องพท. นางแบกเลยเกิดขึ้นมาจากการปะทะความคิดระหว่างพรรคขึ้นมา ไม่ได้เกิดตอนรัฐประหารนะ มันเกิดขึ้นมาตอนหาเสียงเป็นเรื่องการแก้ประเด็นที่อีกฝั่งโจมตีมากกว่า...” (Thaidelphi, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2567) ในแง่นี้การออกมาปกป้อง พยายามหาข้อมูลต่างๆ มาแก้ข่าว สร้างคำอธิบายและมีวิวาทะตอบโต้กับผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้ามเป็นประจำ ล้วนเป็นไปเพื่อปกป้องพรรคที่เป็นตัวแทนเสียงของพวกเขา

“นางแบก” จึงไม่ใช่ฐานเสียงใหม่ของเพื่อไทยที่ผูกขาดความจงรักภักดีไว้ที่พรรคเพียงอย่างเดียว หากแต่มองพรรคการเมืองเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้พวกเขาบรรลุเป้าหมายทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพรรคการเมืองสามารถเป็นตัวแทนแปรเปลี่ยนพลังเสียงของประชาชนให้กลายเป็นอำนาจที่เข้าไปจัดสรรเศรษฐกิจ-การเมืองให้เป็นธรรม และดำเนินตามนโยบายบางอย่างที่สัญญาไว้ได้ อย่างที่ป็น และทริส กล่าวกับผู้เขียน

พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะบรรลุเป้าอะไรบางอย่าง เพราะมันต้องเป็น policy maker ที่อยู่ในกติกา คือมันเป็นแค่รถที่พาเราถึงจุดหมาย คือเราก็เลือกได้ว่าเราจะเอารถแบบไหน แต่ไม่จำเป็นต้องผูกติดกับรถคันใดคันหนึ่ง เรามีโอกาสทุก 4 ปี อยู่แล้วไม่พอใจเราก็เลือกใหม่รอบหน้า” (ป็น, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2567)

พอเราเป็นนางแบกมานาน เราจะรู้สึกเป็นอะไรบางอย่างกับพรรค ผูกพันมาผ่านการถกเถียงบนเน็ต คือถ้าเครื่องมือนี้จัดตั้งรัฐบาลได้ ออกจากลูปเดิมๆ สานต่อนโยบายที่หาเสียงไว้ ถ้าพรรคหนึ่งมันจะพังก็อย่าเสียดายเลย มันทำหน้าที่แล้ว แม้ว่าเครื่องมือจะกากหน่อย ต้องไปช่วย defend ให้มันเรื่องการสื่อสารการเมือง เราไม่เชื่อหรือกว่า พท. จะสูญพันธุ์ ปชป. ยังอยู่ได้เลย แต่มันก็เสื่อมถอยตามกาลเวลาไปนะ แค่นั้น (ทริส, สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2567)

ผู้สนับสนุนหลายคนต่างมองว่าการแบกไม่ได้หมายความว่าต้องแบกทุกเรื่อง พรรคการเมืองเองจำเป็นต้องเรียนรู้ ปรับตัว และพิสูจน์ตนผ่านนโยบาย ที่สำคัญการออกมาปกป้องพรรคของพวกเขาที่มีขีดจำกัดเหมือนกัน หากเรื่องไหนพวกเขาเห็นว่าผิดก็พร้อมวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา “นางแบกสำหรับเราคือเชียร์พท. แล้วเล่น ทวิตเตอร์ มันไม่ใช่แบกจนบัง คือเรารู้ว่าเรา

แบกในแง่ไหน ถ้าเพคนิวิสต์เราก็แก้ให้ แต่ถ้ามันบังกก็ไม่แบก อย่างการให้สัมภาษณ์สื่อมันบังกก็ต่่า จุลพันธ์พูดไม่ดีเราก็ต่่าไป ตามต่่าอยู่สองวันติด” (ธี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2567)

ทว่าผู้สนับสนุนฝ่ายตรงข้ามกลับมองว่าพฤติกรรมดังกล่าวของพวกเขาเป็น “การแบกจนหลังหัก” หรือ “เสียสติ” ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วสิ่งเหล่านี้ก็เกิดขึ้นในหมู่ผู้สนับสนุน ก้าวไกลด้วยเช่นกัน ทุกฝ่ายต่างออกมาช่วยปกป้องพรรคที่เป็นตัวแทนเสียงของพวกเขาด้วยกันทั้งคู่ ยิ่งในพื้นที่การถกเถียงที่เปิดกว้างอย่างทวิตเตอร์ (X) นี้ วิวาทะอันรุนแรงระหว่างผู้สนับสนุน พรรคส้ม-แดงต่างเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างและส่งเสริมประชาธิปไตย แม้ว่าคำพูดทุกอย่าง อาจจะไม่ได้อส่งเสริมประชาธิปไตย แต่มันจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กลับมา สะท้อนถึงความตื่นตัว ของประชาชน และการขยายพื้นที่ให้เสียงของคนธรรมดาได้แสดงออกอย่างไม่กลัวอำนาจ มากไปกว่า นั้นยังเป็นการตอกย้ำถึงข้อถกเถียงระหว่างปากท้อง (สัมฤทธิ์ผลทางการเมือง) กับอุดมการณ์ (อุดมคติ) ของผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่าย

ในมุมมองเรานะ คือถ้าเราเป็นก้าวไกล เราก็อยากเป็นรัฐบาล เราก็ยอมเสียนโยบายหนึ่ง เพื่อจะได้เป็นรัฐบาล ทั้งที่ของแบบนี้ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป คือสภาพสังคมมันก็เปลี่ยนไป เขาก็เห็นนะ คนเข้าถึงความรู้มากขึ้น กล้าตั้งคำถามมากขึ้น คนไทยกล้าพูดเรื่องเจ้ากัน ขนาดไหน เหมือนรุ่งกล้าพูดในไทยตอนปี 63 มันก็ใช้เวลานะ การเปลี่ยนแปลงมันไม่ใช่ ต้องแก้เดี๋ยวนี้ แล้วจะได้เดี๋ยวนี้ ถ้าคนตั้งคำถามเรื่อยๆ คนก็จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มนุษย์ก็เปลี่ยนแหละ คือเราไม่พรวานะแบบนี้ แต่คนเราต้องใช้อย่างอื่นๆ ด้วยไง แต่ 112 มันสำคัญตอนนี้หรือ เราไม่ชอบมาตราบนี้ะ ไม่เห็นด้วยเลย ร่วมไหวตตลอดเวลามี การล่ารายชื่อ แต่ตอนนี้มันยังไม่สำคัญ คือตอนนี้เศรษฐกิจ มันไม่ไหวเลย (เค, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2567)

เห็นได้ว่า “ควายแดง” และ “นางแบก” ต่างเป็นวัฒนธรรมย่อยทางการเมือง (political subculture) ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย ทั้งสองกลุ่มแม้จะมีความเหมือน และแตกต่างกันในเชิงรูปแบบและวิธีการ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ทางอัตลักษณ์และอารมณ์ใน บริบทการเมืองไทยที่ต่างกัน “ควายแดง” เป็นคำที่เกิดขึ้นก่อน “นางแบก” ในบริบทของความขัดแย้ง ทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2549 โดยเฉพาะในช่วงปี 2552–2553 ที่กลุ่ม นปช มีการนัดชุมนุมใหญ่ จนถึงช่วงการสลายการชุมนุม แม้คำว่า “ควายแดง” จะถูกใช้โดยฝ่ายตรงข้ามเพื่อเหยียดหยาม ลดทอนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แต่กลุ่มคนเสื้อแดงจำนวนมากได้นำคำนี้กลับมาใช้ในเชิง ภาควุมิ (reappropriation) เพื่อยืนยันการมีอยู่ในพื้นที่การเมืองและสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นการโต้กลับ ชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ที่ดูหมิ่นพวกเขา

ในแง่นี้ ควายแดงเป็นอัตลักษณ์ที่เต็มไปด้วยพลังทางการเมืองของผู้ถูกกีดกันออกจากพื้นที่การเมือง ที่ยึดโยงกับความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง กลุ่มนี้แสดงออกผ่านการจัดตั้งองค์การรวมตัวในพื้นที่และเวทีชุมนุม โดยมีอารมณ์หลักเป็นแรงขับเคลื่อน เช่น ความโกรธ และความน้อยเนื้อต่ำใจ ในขณะที่ นางแบก เป็นกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยที่เกิดขึ้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ไม่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ อาศัยกลไกของอัลกอริทึมตามแพลตฟอร์มต่างๆ ในการสร้างกระแสได้กลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวิตเตอร์ จนเกิดการรวมกลุ่มและนัดพบปะของผู้สนับสนุนเพื่อไทยต่างกลุ่ม

ขณะเดียวกันพวกเขาก็ถูกมองว่ามีความสืบเนื่องจากกลุ่มคนเสื้อแดงในอดีต ทั้งในแง่การเป็นลูกหลานคนเสื้อแดง และการเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ สำหรับในงานนี้ผู้เขียนเสนอว่านางแบกเป็น “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” ที่มีรูปแบบการแสดงออกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กล่าวคือหากคนเสื้อแดงในอดีตคือ การเมืองบนท้องถนน เพื่อสร้างพื้นที่และความทรงจำทางการเมืองบนพื้นที่ทางกายภาพ “นางแบก” ในปัจจุบันคือ การเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์ ใช้วัฒนธรรมสมัยนิยม และท่าทีต่อต้านความเป็นสถาบัน เพื่อสร้างพื้นที่และโต้กลับการเมืองของฝ่ายตรงข้าม

ที่น่าสนใจคือทั้งสองกลุ่มต่างเล่นกับอัตลักษณ์ของตนเองอย่างตระหนักรู้ และใช้การขับเน้นทางอารมณ์เป็นเครื่องมือหนึ่ง กล่าวคือ “นางแบก” เน้นอารมณ์ที่มีความเป็นปัจเจกมากกว่าเป็นการ “แบก” พรรคที่รักไว้บนบ่าด้วยอารมณ์ขัน ผ่านมีม แอชแท็กและภาษาอันเผ็ดร้อน ใช้ความรู้สึกแปรเปลี่ยนเป็นโวหารเสียดสี ล้อเลียน เพื่อโต้กลับฝ่ายตรงข้าม แม้จะไม่ได้มีเป้าหมายเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเมืองโดยตรง แต่ก็พลังทางวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่ออนไลน์ที่ทำให้พรรคที่ตนสนับสนุน และฝ่ายตรงข้ามรับรู้ ขณะที่การเมืองของคนเสื้อแดงเน้นอารมณ์ความรู้สึกร่วมและความเป็นพวกพ้องจากการร่วมกันต่อสู้การชุมนุม และการผ่านการสลายการชุมนุม เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของเสียงส่วนใหญ่

ประกอบกับรูปแบบการเคลื่อนไหวของนางแบกบนสื่อสังคมออนไลน์ ยังเป็นยุทธวิธีการสื่อสารทางการเมือง ที่พยายามปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขของโลกออนไลน์ ให้ความสนใจการสื่อสารรวดเร็ว กระชับ และกระแทกอารมณ์ผู้รับสารอย่างมีชั้นเชิง การสื่อสารของพวกเขาที่ดูเหมือนเกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง ล้วนสอดรับกับคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละแพลตฟอร์ม และอาศัยกลไกของอัลกอริทึมในการกระจายข้อความ สร้างกระแส และผลักดันให้การแสดงออกทางการเมืองของพวกเขากลายเป็นที่รับรู้ในวงกว้าง จนหลายคนมองว่าเป็นกลุ่มปฏิบัติการด้านข่าวสารจากพรรคเพื่อไทย ทั้งหมดนี้ไม่เพียงแสดงให้เห็นการปรับตัวตามบริบททางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป แต่คือการเปลี่ยนเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมืองใหม่ในยุคออนไลน์ สุดท้ายกลุ่ม “นางแบก” ในฐานะคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ได้กลายเป็นหนึ่งในตัวแสดงทางการเมืองภายใต้ยุคการเมืองอันพลิกผันนี้ ซึ่งทำให้เรามองเห็นว่าการเมืองแบบใหม่ไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของอุดมการณ์อันตายตัว หากแต่ตั้งอยู่บน

ความทรงจำ ประสบการณ์ ความรัก ความผูกพัน ความผิดหวัง ความเป็นตัวเองอันหลากหลาย และ ความปรารถนาว่าการเมืองจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันที่จับต้องได้

ตารางที่ 5.1

เปรียบเทียบความเหมือนต่างระหว่างควายแดงกับนางแบก

มิติการเปรียบเทียบ	ควายแดง	นางแบก
บริบทการเกิด	หลังรัฐประหาร 2549 ช่วงปี 2552-2553 เป็นต้นมา	หลังการเลือกตั้งทั่วไป 2562 ประมาณ 2565 เป็นต้นมา
ที่มาของคำ	คำดูหมิ่น กตเหยียดจากฝ่ายตรงข้าม	
ความหมายของคำ	เปรียบว่าเป็นคนต่างจังหวัด ไร้การศึกษา ใกล้เคียงควาย ยอมให้นักการเมืองซื้อเสียง และจ้างมาตายแทน	คนที่หลงงมงายในพรรค ยอมแบกพรรคทั้งที่ทำการสิ่งผิดต่อหลักการประชาธิปไตย หรือเป็น IO จัดตั้งจากพรรค
ลักษณะของผู้ถูกเรียก	ชาวบ้าน คนรากหญ้า คนต่างจังหวัด (มีมิติทางชนชั้น)	คนเมือง/ชนชั้นกลางที่มีการศึกษา และเป็นผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์
รูปแบบการมีส่วนร่วม	การเคลื่อนไหวเรียกร้องในพื้นที่จริง การชุมนุม เป็นมวลชนบนท้องถนน หวังใช้อำนาจและเสียงของมวลชนส่วนใหญ่ในการกดดันระบอบการเมือง	การโพสต์/ตอบโต้ทางออนไลน์ และมีการรวมกลุ่มตามโอกาส เช่น ช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และวันนับคะแนนเลือกตั้ง เป็นมวลชนบนโลกออนไลน์ เน้นเคลื่อนไหวตามกระบวนการประชาธิปไตยแบบรัฐสภา
เครื่องมือที่ใช้ในการเคลื่อนไหว	การชุมนุมบนท้องถนน วิทยู ชุมชน โทรทัศน์ดาวเทียม เขียนบทความลงเว็บไซต์ได้ดิน เว็บบอร์ดพันทิป บทเพลงเพื่อชีวิต และแต่งกลอน	สื่อสังคมออนไลน์ ปรับใช้วัฒนธรรมสมัยนิยมมาแสดงออกทางการเมือง ผ่านภาษาในโลกออนไลน์ เช่น ศัพท์กระเทย มีม แฮชแท็ก ฯลฯ
การตอบสนองต่อคำเรียก	รู้สึกเจ็บแค้น ถูกดูหมิ่น น้อยใจ แต่ต่อมาก็ยอมรับมาเป็นอัตลักษณ์เพื่อโต้กลับ	ยอมรับตั้งแต่แรก และใช้ความสนุกสนาน ประชดประชัน เสียดสีตนเอง

ตารางที่ 5.1

เปรียบเทียบความเหมือนต่างระหว่างควายแดงกับนางแบก (ต่อ)

มิติการเปรียบเทียบ	ควายแดง	นางแบก
แรงผลักดันทางอารมณ์	ความโกรธ ความซับซ้อนใจต่อความอยุติธรรม และความเป็นสองมาตรฐาน ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความรักและศรัทธาในตัวทักษิณ (พ่อยก/แม่ยกพรรค -นักการเมือง)	ความเชื่อมั่นในความสามารถของพรรค ความซับซ้อนใจตั้งแต่สมัยเสื้อแดง และความ “หมั่นไส้” ฝ่ายตรงข้าม บางส่วนก็ใช้ความเป็นแฟนด้อม โดยเฉพาะ แฟนคลับนักการเมือง
ระดับของการรวมกลุ่ม	สูง (มีแกนนำ มีองค์กรร่วม) มีกลุ่มย่อยที่เป็นทางการ แบ่งตามพื้นที่ หรือแนวคิด	ต่ำ (ส่วนใหญ่แยกเดี่ยว มี echo chamber ของตนเอง) แตกเป็นกลุ่มย่อย ตามวงเพื่อน/คนรู้จัก
การยึดโยงตัวบุคคล	สูง โดยเฉพาะทักษิณ ชินวัตร และแกนนำนปช.	ต่ำ มีบ้างที่ยังชื่นชอบทักษิณ และนักการเมืองอื่นในพรรค (ยกเว้นกลุ่มแฟนคลับนักการเมืองที่จะเน้นตัวนักการเมืองเป็นหลัก)
การยึดโยงกับพรรค	ขึ้นอยู่กับกลุ่ม	สูง
Personalization of politics	ผู้นำทางการเมือง หัวหน้าพรรค หรือแกนนำ เป็นศูนย์กลาง	ผู้สนับสนุนเป็นศูนย์กลาง
เป้าหมายทางการเมือง	เคลื่อนไหวมวลชน ต่อต้านรัฐประหาร เรียกร้องประชาธิปไตย และสิทธิของตนเองกลับคืนมา เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี	ต้องการสร้างพื้นที่ทางการเมือง ส่งเสียงให้พรรคได้รับรู้ และปกป้องพรรค/นักการเมืองที่รักบนพื้นที่ออนไลน์ เพื่อจะได้บรรลุผลประโยชน์เชิงนโยบายตามที่ต้องการ
หลักการ	เน้นสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง เป็นการเมืองที่จับต้องได้ เห็นผลเชิงรูปธรรม เพราะการเมืองที่ยึดมั่นในอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ไม่สามารถบรรลุผลได้จริง	
แนวโน้มการคงอยู่	ลดบทบาทลงตามโครงสร้างองค์กร ปัจจุบันนปช. ได้ยุติบทบาทไปแล้ว เหลือแต่ระดับปัจเจก และกลุ่มย่อยที่ยังคงเคลื่อนไหว	ยังคงมีบทบาทในโลกออนไลน์

5.3 บทสรุป

บทนี้ได้แสดงให้เห็นถึงพลวัตของอัตลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย ผ่านการเปรียบเทียบระหว่างการเป็นคนเสื้อแดง หรือ “ควายแดง” กับคนเสื้อแดงรุ่นใหม่ หรือ “นางแบก” ทั้งสองกลุ่มนี้แม้จะเกิดขึ้นในบริบททางประวัติศาสตร์และเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน แต่ล้วนสะท้อนถึงความต่อเนื่องของพลังทางการเมืองจากมวลชนผู้ถูกกดทับ และผู้เรียกร้องสิทธิในการมีเสียงของตนเองในระบอบประชาธิปไตย หากควายแดงคือ ภาพของการเมืองบนท้องถนนที่ต้องสูญเสียเลือดเนื้อ เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย นางแบกก็อาจเป็นภาพสะท้อนของการเมืองในยุคใหม่ที่ย้ายจากท้องถนนมาสู่พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ อาศัยเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมสมัยนิยม วัฒนธรรมแฟนคลับ อารมณ์ และภาษาบนโลกอินเทอร์เน็ต ทั้งการใช้มีม ภาษาเคเวียร์ แฮชแท็ก และการเล่นกับอัตลักษณ์ตนเองอย่างมีชั้นเชิง

ความหมายของ “ประชาธิปไตย” ในสายตาของนางแบก จึงไม่ได้ผูกติดอยู่กับอุดมการณ์ที่ตายตัว หากแต่ตั้งอยู่บนความผูกพันและความเชื่อมั่นที่มีต่อพรรคและนักการเมือง เป็นประชาธิปไตยที่เปิดพื้นที่ให้กับอารมณ์ การเล่นสนุกในฐานะเครื่องมือที่ใช้แสดงออกการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นประชาธิปไตยที่แสดงออกผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของปัจเจกบนโลกออนไลน์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพวกเขามีตัวตนทางการเมืองในแบบของเขาเอง ในฐานะตัวละครทางการเมืองใหม่ การเมืองของนางแบกยังท้าทายรูปแบบวัฒนธรรมของชนชั้นกลางแบบเดิมที่มักอ้างความเป็นเหตุเป็นผล ความเป็นกลาง ความเป็นพลเมืองดี นู๋ และอุดมคติทางการเมืองที่ให้ความสำคัญกับมารยาทการวางตัวและแสดงออก ด้วยการสวมทับอัตลักษณ์ “นางแบก” อย่างภาคภูมิใจ ทั้งที่คำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ใช้ดูถูกว่าพวกเขาไร้เหตุผล โดยนำเอาคำเรียกดังกล่าวมาแปรเปลี่ยนให้เป็นอัตลักษณ์ใหม่ทางการเมือง พร้อมสร้างระบบคุณค่าและปฏิบัติการที่ปะทะเข้ากับระบบคุณค่าและบรรทัดฐานแบบเก่า นางแบกจึงไม่เพียงต่อต้านความเป็นสถาบันเท่านั้น แต่ยังท้าทายจารีตทางการเมืองและประชาธิปไตยที่ถูกลบเป็นครรลองปฏิบัติอีกด้วย

ปฏิบัติการทางการเมืองของนางแบกช่วยเสนอรูปแบบใหม่ของการศึกษาการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองโลกปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเลือกตั้ง การชุมนุม หรือการเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐ หากแต่รวมถึงการเมืองของความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน การเมืองบนพื้นที่ดิจิทัลในแต่ละแพลตฟอร์มอันเป็นพื้นที่ใหม่ที่ความเป็นพลเมือง และความเป็นการเมืองที่ได้รับการแสดงออกอย่างหลากหลาย ที่ผ่านมาระบบการผูกติดกับการมองการเมืองในฐานะพื้นที่ของหลักเกณฑ์และการวิเคราะห์อย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผล รวมไปถึงอุดมการณ์และการยึดมั่นในจุดยืนทางการเมืองอย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่การเมืองรูปแบบใหม่นี้กลับทำให้เราเห็นว่าอารมณ์ อย่าง

ความรัก ศรัทธา ความรักดี การเสียสละ ล้อเลียน และความสนุกสนาน ต่างสามารถเป็นส่วนสำคัญหนึ่งและมีบทบาทต่อระบบการเมืองได้เช่นกัน ทั้งในแง่อารมณ์ความรู้ที่เกิดขึ้นจริงของปัจเจกและการเป็นเครื่องมือและยุทธวิธีในการสื่อสารและสร้างแรงผลักดันทางการเมือง

ถ้าเราได้พิจารณาปฏิบัติการของกลุ่มนางแบกแล้ว ข้อสังเกตประการหนึ่งจะได้แก่ประเด็นที่ว่าการเมืองในโลกดิจิทัลไม่จำเป็นต้องจริงจัง ไม่ต้องเป็นทางการ หรือไม่ต้องเป็นการต่อสู้ระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเข้มข้นในลักษณะเดียวกับกระบวนการทางการเมืองกระแสหลักเสมอไป แต่การเมืองดิจิทัลคือพื้นที่ของการดำรงอยู่ การมีสิทธิ และการแสดงออกทางความรู้สึก ด้วยการสื่อสารการเมืองในแบบของตนเอง ซึ่งการทำความเข้าใจความเป็นการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปช่วยให้เราเข้าใจผู้สนับสนุนเหล่านี้มากกว่า “ผู้เสียงเลือกตั้ง” แต่ในฐานะปัจเจกที่ “ดำรงชีวิตอยู่” ในการเมืองแบบดิจิทัล การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน การนิยามตัวตนใหม่ทางการเมือง และการจัดความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างพรรคการเมือง นักการเมือง และผู้สนับสนุน

จากจุดนี้ผู้เขียนเสนอการมองนางแบกในฐานะ “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” ที่แสดงให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ไม่ได้ต้องการเพียงแค่มีสื่อธิออกเสียงตามระบบ หากแต่ยังต้องการมีพื้นที่ในการแสดงความรู้สึกเชื่อมโยง และแสดงตัวตนทางการเมืองในแบบของตนเอง ที่สำคัญปฏิบัติการทางการเมืองของนางแบกยังสะท้อนถึงการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับผู้สนับสนุนที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ พวกเขาที่มีความเป็นตัวของตัวเองและมีบทบาทในฐานะ “ผู้กระทำการ” (agency) มากขึ้น อย่างการตื่นตัวของผู้สนับสนุนรายบุคคลที่ออกมาช่วยสื่อสารนโยบายและตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามอย่างดุเดือด จนกลายเป็นวิวาทะระหว่างผู้สนับสนุนสัมพันธ์-แดงอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางการเมือง ช่วยรณรงค์หาเสียงอย่างเข้มข้น รวมไปถึงเข้าร่วมอบรมในโครงการของพรรค เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เสียงของนางแบกเป็นที่รับรู้ในวงกว้าง ไม่ได้จำกัดแค่พรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็นการสะท้อนพลังทางการเมืองจากฐานล่างที่ไม่รอคอยการจัดสรรผลประโยชน์แบบบนลงล่างเหมือนผู้สนับสนุนในอดีตอีกต่อไป

แม้กระนั้น ความเป็นผู้กระทำการของนางแบกก็ยังดำรงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของระบอบการเมืองไทยในปัจจุบัน ทว่ารูปแบบการเมืองของพวกเขาก็ช่วยเปิดให้เห็นถึงความเป็นไปได้ใหม่ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดเดิมเหล่านั้น การทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางการเมืองของ “นางแบก” จึงไม่เพียงช่วยขยายขอบเขตของสิ่งที่เรานับว่าเป็น “การเมือง” เท่านั้น แต่ยังช่วยเปิดพื้นที่ให้เราได้มองเห็นทั้งความไม่สมบูรณ์ของระบอบประชาธิปไตย และแนวโน้มใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยังรากอยู่ในวัฒนธรรมดิจิทัล อารมณ์ ความทรงจำ ความปรารถนา และการสื่อสารที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรอบแบบแผนดั้งเดิมอีกต่อไป

บทที่ 6

บทส่งท้าย

กระแสมือบที่เสียบลง มันก็ปัญหาภายในของแกนนำ อีกฝั่งอยากแรง อีกฝั่งอยากผ่อน แล้วมันก็เป็นมือบไปแล้วกลับ แล้วไปแกงอะไรอีก คนมันตามไม่ทัน ไม่เห็นผลลัพธ์ มือบที่ได้ผลมันก็คือ มือบยีนระยะ แต่อันนั้นมันแบบนับดบายสาม สองท่อมเล็ก คนที่จะมาได้บ่อยๆ มันก็แค่วัยรุ่นในกรุงเทพฯ...แล้วอีกอย่างมันก็มีเลือกตั้งแล้ว มีรัฐบาล...” (เฟม, สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2567)

การเมืองบนโลกออนไลน์ มันสำเร็จความใคร่ทางศีลธรรมเสร็จแล้วก็ทิ้งไป ทุกคนแบบสูงส่งกว่า ทวิตไปแล้วก็จบ มันไม่ได้ต่อยอดอะไร ฟรุ้งนี้ก็มีเรื่องใหม่ agenda ใหม่ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ไฟมันลุกไหม้ เเผาเสร็จก็ทิ้งคืน ฟรุ้งนี้ก็เริ่มใหม่ เราเลยรู้สึกว้าในระยะยาวคนโกรธกันได้ไม่มากพอ ยังโกรธไม่มากที่จะชวนคนลงถนนเลย มันเหมือนคนปวดขี้เข้าห้องน้ำถ่ายก็จบ สมัยคนเสื้อแดงมันก็คือความคับแค้นใจที่เสียงของเขาถูกละเลย คือเพราะตอนนั้นมันไม่มีโซเชียลมีเดียแบบทุกวันนี้ด้วย ไม่มีพื้นที่ให้ระบาย พอมันมีที่ให้ระบาย ก็จบแล้ว” (ทริส, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

ในห้วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงทศวรรษที่ผ่านมา สิ่งหนึ่งที่ถูกทำให้หายไปจากระบอบการเมืองไทยคือ พื้นที่ทางการเมืองของประชาชน สิ่งนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในช่วงของการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง อย่างที่นิธิเคยให้ความเห็นว่าความซับซ้อนใจของคนเสื้อแดงคือ ระบอบการเมืองในขณะนั้นปิดกั้นพื้นที่ทางการเมืองของพวกเขา ทำให้การเลือกตั้งที่พวกเขาออกไปใช้สิทธิ์ ถูกบิดเบือนและด้อยค่าจากชนชั้นจนไม่เกิดผล คนเสื้อแดงจึงยังเชื่อว่าการเลือกตั้งจะช่วยเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับพวกเขาได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553, น. 123-124) พื้นที่ทางการเมืองในความหมายของนิธิจึงหมายถึง การต่อรองและตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง (รวมถึงการใช้ทรัพยากรและการบริการจากท้องถิ่น) อันเป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับความเป็นพลเมือง ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร สวัสดิการ และความยุติธรรม การเมืองของประชาชนจึงไม่ใช่เพียงการชุมนุมประท้วงหรือลงคะแนนเสียงเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างต่อเนื่อง

จากการเมืองในทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่าถนนจะเคยเป็นพื้นที่การเมืองที่ทรงพลัง ทว่าเรากลับเริ่มเห็นข้อจำกัดของมัน การเคลื่อนไหวบนท้องถนนไม่เพียงพอในการผลักดันวาระ หรือสร้างอำนาจต่อรองที่ยั่งยืนอีกต่อไป โดยเฉพาะในยุคที่โครงสร้างอำนาจเปลี่ยนไป กลไกการกดทับมีความ

ซับซ้อน และเทคโนโลยีได้เข้ามาสร้างรูปแบบใหม่ในสังคม การพูดคุยกับผู้สนับสนุนทางการเมืองในงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาเชื่อในคุณค่าของการเลือกตั้งเหมือนคนเสื้อแดงในอดีต แต่พวกเขาก็รู้ดีว่าการเลือกตั้งไม่ใช่ปลายทางของประชาธิปไตย หากเป็นเพียง "จุดเริ่มต้น" ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอันหลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ใหม่ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว อย่างสื่อสังคมออนไลน์ ที่พวกเขาสามารถใช้เครื่องมือและวิธีการอันหลากหลายในการสร้างและแสดงออกทางการเมือง ช่วยทำให้พื้นที่การเมืองขยายไปมากกว่าพื้นที่การประชุม

สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ (new public sphere) ได้กลายมาเป็นสมรภูมิสำคัญของการต่อรอง และต่อสู้เชิงอารมณ์ในการเมืองไทย ผู้คนในทุกช่วงวัยสามารถเข้าไปติดตามข่าวสาร แสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่ระบายความอัดอั้นในชีวิตประจำวันที่มีต่อนักการเมือง พรรคการเมือง และรัฐบาล ได้อย่างสะดวก ประหยัดต้นทุน และกลายเป็นกระแสได้รวดเร็ว ปฏิบัติการเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระหว่างวันของผู้คน ทั้งในมือถือ แท็บเล็ต หรือบนหน้าจอคอมพิวเตอร์ การเคลื่อนไหวบนโลกออนไลน์จึงไม่ใช่เพียงการสื่อสาร หากแต่เป็นการสร้างตัวตน เชื่อมโยง การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางการเมือง รวมไปถึงการผลักดันวาระทางการเมือง และสร้างการตระหนักรู้

เมื่อกลายเป็นกระแสสังคมแล้ว เรื่องราวบนโลกออนไลน์จึงแผ่ขยายและมาบรรจบกับชีวิตผู้คนที่เข้าไม่ถึงพื้นที่เหล่านี้ เราเห็นตัวอย่างที่ชัดเจน จากการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน 2563 ที่สามารถปลุกกระตมคนรุ่นวัยต่างๆ มาเข้าร่วมการประชุมได้เหมือนกัน อีกทั้งพวกเขาสามารถร่วมกันสร้างตัวตน สร้างเครือข่ายทางการเมือง และความสัมพันธ์ร่วมกับผู้กระทำการอื่นในเครือข่าย จนเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาตามประเด็นต่างๆ (Boyd, 2014) เห็นได้จากการเกิดขึ้นของขบวนการหลากหลายอุดมการณ์ หลายรุ่นวัย (บทที่ 2) กลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทยรุ่นใหม่ หรือนางแบก (บทที่ 3 และ 4) และกลุ่มแฟนคลับนักการเมือง (บทที่ 4)

ขณะเดียวกันสื่อสังคมออนไลน์ก็ช่วยลดบทบาทตัวกลางในระบอบการเมืองไทย อย่างระบบห้วคະແນน และเครือข่ายบ้านใหญ่ ทำให้นักการเมืองและพรรคสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้สนับสนุนได้อย่างใกล้ชิดกระแสนี้สังเกตได้ชัดตั้งแต่ช่วงการเกิดขึ้นของอนาคตใหม่ที่ใช้สื่อดิจิทัลเหล่านี้มาเป็นเครื่องมือรณรงค์หาเสียง และสร้างฐานเสียงกับคนรุ่นใหม่ที่อยู่บนโลกออนไลน์ นับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาจากการเลือกตั้งครั้งล่าสุด ทำให้หลายพรรคการเมืองต้องปรับรูปแบบการหาเสียงของตนมาให้ความสำคัญกับพื้นที่ใหม่นี้มากขึ้น ชัดเจนมากขึ้นในการเลือกตั้งทั่วไป 2562 และ 2566 ที่ผ่านมา เราเห็นความพยายามสลายตัวกลางเดิมด้วยการใช้พื้นที่ใหม่นี้สร้างฐานผู้สนับสนุนของตน กลายเป็นห้วคະແນนธรรมชาติที่ผูกพันอย่างเหนียวแน่นทั้งกับพรรคและ

นักการเมืองรายบุคคล พร้อมช่วยแจ้งเกิดให้กับนักการเมืองหน้าใหม่ที่เพิ่งลงสมัครครั้งแรก จนเป็นที่จดจำและได้รับเลือกเป็น ส.ส. ในที่สุด

ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่เพียงแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพื้นที่ ความสัมพันธ์ และปฏิบัติการอันหลากหลายของผู้กระทำการหน้าใหม่และหน้าเก่า แต่ยังสะท้อนให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกที่กำลังก่อตัวขึ้นของผู้คน (emergent) ท่ามกลางสภาวะการณ์เปลี่ยนผ่านนี้ ทั้งความหวาดกลัว ความหวัง ความเสนาหา ชื่นชม ความสนุกสนาน ความโกรธเกรี้ยว การเป็นหนึ่งเดียวกัน และการต่อต้าน เป็นต้น ความรู้สึกและประสบการณ์อันหลากหลายนี้กำลังก่อตัวขึ้นมาแทนที่วัฒนธรรมหลักเดิม (dominance culture) ในกระบวนการนี้เราสังเกตได้จากภาษา การกระทำ ประสบการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกับปัจเจก รวมไปถึงความสัมพันธ์ และชุดคุณค่า ซึ่งเป็นสิ่งที่รู้สึกและสัมผัสได้ (practical consciousness) อันดำรงอยู่ และมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ถูกรับรู้จากสังคม (Williams, 1977, pp. 132-133)

เห็นได้ชัดจากปรากฏการณ์แพนด้อมการเมืองที่ช่วยจุดประกายความสนใจแก่ผู้เพิกเฉยทางการเมือง ผู้ออกเสียงครั้งแรก และคนรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งให้หันกลับมาสนใจการเมืองอย่างเข้มข้นและจริง (แม้ว่าหลายคนจะพุ่งเป้าไปที่นักการเมืองเฉพาะรายก็ตาม) รวมไปถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้สนับสนุนเพื่อไทย ที่ต่างสะท้อนอารมณ์ ประสบการณ์ตามที่กล่าวไปในบทก่อนหน้า และปฏิบัติการต่างๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การทำมิม อินโฟกราฟิกสรูปเนื้อหา การตัดคลิปรายการข่าว/การประชุมสภา เพื่อมาอธิบายสิ่งที่ฝ่ายตรงข้ามโจมตี หรือตอบโต้กับข่าวปลอม การจัดห้องสนทนา แลกเปลี่ยนความเห็น วิเคราะห์การเมือง การรณรงค์ทางการเมืองผ่านแฮชแท็ก และการนำเอาวัฒนธรรมแพนคลับมาใช้กับนักการเมือง ฯลฯ

ปฏิบัติการเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกทางการเมืองของพวกเขา แต่มันยังช่วยก่อร่างความเป็นตัวตนให้กับกลุ่มผู้สนับสนุน และความเป็นหนึ่งเดียวกันให้กับพวกเขาด้วย ทั้งด้านอัตลักษณ์และอารมณ์ เกิดเป็นความรู้สึกร่วมของทั้งสังคม (ออนไลน์) โดยมีอัลกอริทึมของสื่อสังคมออนไลน์แต่ละแพลตฟอร์มช่วยกันจัดสรรตามสิ่งที่เราชอบ/ไม่ชอบ (echo chamber) ขับเน้นความเข้มข้น ความคงทน ทิศทาง และความหมายการกระทำของปัจเจกในฐานะผู้กระทำการในสังคม (sociality) ที่ทำให้ความสัมพันธ์ปรากฏเป็นจริงขึ้นมา (Amit & Caputo, 2015, pp. 161, 174) อย่างการแบ่งขั้วกันชัดเจนระหว่างผู้สนับสนุนเพื่อไทยและก้าวไกล เป็น “หัวคะแนนธรรมชาติ” ที่กลายเป็นมากกว่าผู้ร่วมรณรงค์หาเสียงให้กับพรรค ทว่ากลายเป็น “นางแบก” และ “ดั่งส้ม” ผู้พร้อมทำหน้าที่บางอย่างซึ่งในนามพรรคการเมืองไม่อาจทำได้

การเมืองบนโลกออนไลน์ ตั้งแต่แพนด้อมการเมือง กลุ่มนางแบก และด้อมส้ม ต่างกลายเป็นกระแสที่น่าจับตามองทุกครั้งเมื่อเกิดประเด็นขึ้นมา ไม่ใช่เพียงเพราะว่าสิ่งเหล่านี้แปลก

ใหม่ทางการเมืองไทย แต่เพราะมันเต็มไปด้วยสีสรรจากอารมณ์ความรู้สึกอันหลากหลายของผู้คนที่สะท้อนออกมา ซึ่งง่ายที่จะจับอารมณ์เหล่านี้ไปนำเสนอเป็นข่าวพาดหัว เพิ่มยอดการเข้าชม หรือ ยอดการมีส่วนร่วม (engagement) บรรดาผู้สนับสนุนเหล่านี้ทำให้การเมืองไทยมีสีสันขึ้นมา การเลือกตั้งกลายเป็นสิ่งที่สนุกสนาน น่าติดตาม จนอยากร่วมลงแรง เหมือนอย่างที่ว่า “ปั่น” ผู้สนับสนุนเพื่อไทยกล่าวถึงการเลือกตั้งว่า

ก่อนเลือกตั้ง 3 เดือน นางแบกเยอะมาก ยิ่งใกล้เลือกตั้งมันก็ยิ่งสนุก ด้วยพท. เป็นพรรคอันดับหนึ่งมาตลอดตั้งแต่ปี 2544 เป็นรัฐบาลได้บ้าง ไม่ได้บ้าง นางแบกก็มีความมั่นใจว่าต้องได้แน่ การเมืองมันก็เข้มข้น เราก็สนุกกับมัน มันน่าติดตาม น่าสนุก ก็เลยขึ้นไปพูดในวงสนทนาที่เขาเปิด เกียงกัน เอาข้อมูลตัวเลขอะไรมาวิเคราะห์...แล้วพอไม่ได้อยู่ในช่วงเลือกตั้งแล้ว จะให้มาเถียงรายละเอียดพวกนี้หรือ มันก็ไม่สนุกแล้ว เราก็ให้รัฐบาลทำหน้าที่ไป... (ปั่น, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2567)

การเลือกตั้งถูกทำให้กลายเป็นเรื่องสนุกขึ้นมา น่าติดตามไม่เพียงเพราะไม่ได้มีการเลือกตั้งมานาน แต่ด้วยเทคโนโลยีต่างๆ การวิเคราะห์ ทำภาพอินโฟกราฟฟิค มีม คลิปแฮสท์ ดิจตอล และการไลฟ์ ที่ช่วยเราอารมณ์ผู้เสพ สิ่งเหล่านี้มันก็เลยทำให้เราเห็นการเลือกตั้งเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบหนึ่งที่ไม่ใช่เพียงแค่การเข้าไปกาบัตร 4 วินาทีในคูหา แต่มันเป็นกระบวนการที่เราเห็น การเลือกรับสื่อ การบริโภคเนื้อหา และการใช้สื่อสังคมออนไลน์กระทำการต่างๆ ด้วยเหตุนี้การเมืองบนโลกออนไลน์จึงกลายเป็นสิ่งที่พิชัญ (2550) เรียกว่า “การเมืองเรื่อง enjoyment” อันสัมพันธ์กับวิธีการบริโภคทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีของชนชั้นกลาง ที่พวกเขาได้ประกอบสร้างและดำรงอยู่ในห้วงเวลาหนึ่ง จึงไม่แปลกที่กลุ่มคนที่เพิ่งขยับสถานะทางเศรษฐกิจสังคมขึ้นมาใหม่จะให้ความสำคัญกับนโยบายทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้น

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยกับชนชั้นกลาง จะพบว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ทั้งขัดแย้งและเชื่อมโยงกันมาโดยตลอด ขณะที่ “ควายแดง” มักถูกชนชั้นกลางมองว่าเป็นมวลงคนที่ถูกชี้นำ ไม่มีความรู้และความเข้าใจระบบการเมือง ส่วนกลุ่ม “นางแบก” ถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุนที่ไร้เหตุผล ไม่ยึดมั่นในหลักการ ซึ่งพวกเขาต่างยอมรับอัตลักษณ์ดังกล่าวมาใช้ แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วพวกเขาเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเงื่อนไข และข้อจำกัดทางการเมืองไทยเป็นอย่างดี ทั้งยังกล่าวเหยียดหยันฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นผู้ไร้เดียงสาทางการเมือง เป็นการใช้อัตลักษณ์ดังกล่าวในเชิงเสียดสีและการทำทนายมองทางการเมืองของชนชั้นกลางแบบเก่า ที่ตัดสินความเป็นการเมืองด้วยจิตศีลธรรม (ดี/ชั่ว) ยึดมั่นในเหตุผลและความดีงาม ติดกับภาพการนำเสนอที่สุภาพอ่อนน้อม ฯลฯ ซึ่งระบบคุณค่าเหล่านี้ กำลังถูกท้าทายด้วยคนกลุ่มใหม่ที่เข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคม

มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ครอบครัวของพวกเขาขยับฐานะขึ้นมา และเป็นกลุ่มที่มีจิตและตรรกะทางสังคมวัฒนธรรมการเมืองแตกต่างไปจากคนรุ่นก่อน

ชนชั้นกลางไทยไม่ได้เป็นมองการเมืองในเชิงอุดมการณ์ขวา-ซ้าย แต่กลับเป็นกลุ่มที่รังเกียจการเมือง แต่ยังคงอยู่กับการเมืองทุกวัน พวกเขาเสพการเมืองในแบบที่ทำให้รู้สึกตนเองเหนือกว่า มองการเมืองเป็นสิ่งชั่วช้า นักการเมืองไร้คุณภาพ เพื่อยืนยันความเป็น “คนดี” ตามอุดมคติที่ตนเองสร้างขึ้น ชนชั้นกลางจึงไม่ได้หลีกเลี่ยงการเมือง แต่มีความสัมพันธ์เชิงยั่วล้อกับมันตลอดเวลา ทั้งด่า วิพากษ์วิจารณ์ และเสพการเมืองในฐานะสิ่งที่ไม่ได้เรื่อง (bad subject) (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2550, น. 108, 115) ความสัมพันธ์เชิงยั่วล้อของชนชั้นกลางนี้ ยิ่งทำให้การเมืองเป็นเรื่องส่วนตัวมากขึ้น อีกทั้งชนชั้นกลางยังมีการต่อรองกับระบบ ทำให้พวกเขาารู้สึกเหนือกว่า แม้ว่าจะถูกควบคุมจากระบบที่ทำให้การเมืองมีการผูกขาดมากขึ้น ขณะเดียวกันพวกเขาก็ยังอยู่ภายใต้กรอบคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องเสรีของทุกคน เราจึงเห็นกระบวนการเจรจาต่อรองบนพื้นที่ทางการเมือง ผ่านรูปแบบปฏิบัติการต่างๆ ของผู้สนับสนุน

เห็นได้ว่ากลุ่มนางแบกเองเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นกลางที่ขยายตัวขึ้นมาตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง-เศรษฐกิจ ทว่าพวกเขากลับเลือกนำเสนอตัวตนและแสดงท่าทางทางการเมืองด้วยภาษาและวัฒนธรรมที่ชนชั้นกลางมองว่าขาดเหตุผล ไร้สติ ไม่ยึดมั่นในหลักการ อันเป็นการท้าทายมุมมองทางการเมืองของชนชั้นกลาง และผู้มีอำนาจในการกำหนดว่าการเมืองควรเป็นอย่างไร ในบริบทนี้เราอาจกล่าวได้ว่าการเมืองของกลุ่มนางแบกคือ “การเมืองแห่ง enjoyment” เป็นการเมืองที่ผูกโยงกับการบริโภควัฒนธรรมสมัยนิยม อารมณ์ และเทคโนโลยี รวมไปถึงการมีจิตทางการเมืองที่หลากหลาย พวกเขาไม่ได้ต้องการเพียงแค่ผลสำเร็จทางนโยบายที่ปรับปรุงคุณภาพชีวิต แต่ยังต้องการการเมืองที่เปิดพื้นที่ให้แสดงออกความรู้สึก ความผูกพัน และอัตลักษณ์ส่วนตัว ดังเห็นได้ว่าการนำวัฒนธรรมแฟนคลับศิลปิน วัฒนธรรมสมัยนิยม และชุดคุณค่าอื่นๆ มาปรับใช้เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง แม้จะดูเหมือนเล่นหรือไม่จริงจังก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ งานศึกษานี้จึงพยายามนำเสนอกรอบการมองการเมืองรูปแบบใหม่ ด้วยการทำความเข้าใจใหม่ต่ออัตลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทย ที่รู้จักกันในนาม “นางแบก” หรือ ที่ผู้เขียนเสนอว่าเป็น “คนเสื้อแดงรุ่นใหม่” อันเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมสมัยนิยม เทคโนโลยีดิจิทัล และการจัดวางความสัมพันธ์ต่อพรรคการเมืองการเมืองในลักษณะนี้แสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวของความเป็นการเมืองออกจากกรอบแบบเดิมที่เน้นเหตุผล อุดมการณ์ หรือความเป็นสถาบัน มาสู่การเมืองที่มีการปรับเปลี่ยนตามชุดคุณค่าและอัตลักษณ์ที่ปัจเจกยึดถือ เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก มิติทางเพศสภาพ และการดำรงอยู่ในพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ งานวิจัยนี้จึงเป็นการเปิดพื้นที่คำถามใหม่ๆ และแนวทางการศึกษาใน

อีกหลายประเด็น เช่น การศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคอื่น ทั้งฝ่ายอนุรักษนิยมและฝ่ายก้าวหน้าว่าพวกเขามีมุมมองทางการเมือง รูปแบบการแสดงออก ลักษณะร่วม หรือความแตกต่างกันอย่างไรบ้างในบริบทการเมืองที่พลิกผันนี้

มากไปกว่านั้น งานศึกษานี้ยังพยายามชี้ให้เห็นว่าการเมืองไทยในปัจจุบันกลายเป็นเรื่องของการบริโภคมมากขึ้น ทั้งในฐานะวัตถุประสงค์ทางอารมณ์ สนุกทริยะ และอัตลักษณ์ส่วนตัว มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเมืองให้เป็นไปตามที่พวกเขาต้องการ โดยมีอัลกอริทึมเป็นตัวแสดงสำคัญที่ช่วยให้ปัจเจกปรับแต่ง คัดเลือกผู้คน พื้นที่ และแนวทางการเมืองที่ต้องการได้ อีกทั้งอัลกอริทึมยังทำให้พื้นที่ออนไลน์กลายเป็นสนามแข่งขันเพื่อแย่งชิงความสนใจของผู้คน ความสามารถในการปลุกเร้าอารมณ์กลายเป็นยุทธวิธีสำคัญในการขับเคลื่อนทางการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเมืองในยุคแพลตฟอร์มกลายเป็นเนื้อหาที่ถูกบริโภคไม่ต่างจากเนื้อหาในวงการบันเทิง โดยที่ไม่ได้ลดทอนความเป็นการเมืองลง หากแต่เป็นการช่วยขยายพื้นที่การเมืองให้ไปอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา

งานต่อไปอาจจะมุ่งไปศึกษาการบริโภควัฒนธรรมทางการเมืองมากขึ้น อย่างการเมืองในดึกตอก ที่นักวิชาการหลายคนมองว่าเป็นตัวแปรหนึ่ง ช่วยเปลี่ยนเกมให้ก้าวไกลชนะการเลือกตั้งทั่วไป 2562 ได้ ด้วยการดึงคะแนนของผู้ไม่สนใจการเมืองมาก่อน ให้มาตัดสินใจเลือกก้าวไกล (Viengrat Nethipo et al, 2023; Siripan Nogsuan Sawasdee, 2023; Aim Sinpeng, 2024) หรืออย่างในช่วงการเมืองช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2566 จนถึงปัจจุบัน เริ่มเห็นบัญชีผู้ใช้งานของแฟนคลับนักการเมืองเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนักการเมืองมาเปิดเอง และแฟนคลับทั่วไปเปิดให้ เช่น รวมไทยสร้างชาติ ชาติไทยพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองจากภูมิใจไทยที่ดูจะเป็นขวัญใจของคนรุ่นใหม่ และผู้ใช้งานจำนวนมากในดึกตอก ไม่ว่าจะป็นชาตา หรือซาปิตา ไทยเศรษฐกิจ และภราดร ปริศนานันทกุล เป็นต้น รวมไปถึงกระแสแฟนคลับราชวงศ์ไทยที่เริ่มเห็นได้ชัดมากขึ้น

แม้งานศึกษานี้จะเป็นการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยได้ แต่ผู้เขียนก็นำเสนอออกมาได้เพียงในระดับหนึ่งเท่านั้น ด้วยข้อจำกัดของวิธีการและข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ที่ส่วนหนึ่งมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเล่าย้อนถึงช่วงเวลาและเหตุการณ์ในอดีตของผู้สนับสนุน ความพยายามในการนำเสนอภาพการกลายเป็น (becoming) จึงอาจถูกทำให้เป็นขั้นตอนที่หยุดนิ่ง หรือเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ตายตัว มากกว่าจะมองเห็นเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องที่ยังคงดำเนินอยู่ เพราะในช่วงของการศึกษานี้ผู้ให้ข้อมูลอาจจะเลือกเป็นผู้สนับสนุนเพื่อไทย แต่ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปพวกเขาก็อาจจะเปลี่ยนไปเลือกพรรคอื่นได้ กระบวนการกลายเป็นทางการเมืองจึงเป็นพลวัตที่ไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจน

ผู้เขียนเห็นว่าอัตลักษณ์ทางการเมืองไม่ได้เป็นสิ่งตายตัว หรือเกิดขึ้นจากการเลือกข้างอย่างชัดเจนเสมอไป หากแต่เป็นกระบวนการที่อยู่ระหว่างการเรียนรู้ การแสดงออก การรับรู้ และ

การบริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ งานศึกษาอัตลักษณ์บนโลกดิจิทัลในอนาคตอาจจะไปให้ความสำคัญกับพื้นที่แห่งความล้มเหลว ความอ่อนแอ และความเปราะบางของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับความคลุมเคลือทางการเมืองที่ผู้คนจำนวนมากประสบอยู่ในยุคปัจจุบัน ผู้สนับสนุนหนึ่งอาจประกอบด้วยทั้งความชื่นชม และความเหนื่อยหน่ายต่อพรรคเดียวกัน หรืออาจมีท่าทีที่เห็นด้วย และหงุดหงิดกับนักการเมืองที่ตนสนับสนุน การศึกษาอัตลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมืองไทยในยุคดิจิทัล อาจเปลี่ยนจากการข้อจำกัดการมองว่า “ใครอยู่ฝ่ายไหน” ไปสู่การมองว่า “ผู้คนกลายเป็นสิ่งใดได้บ้าง” ภายใต้เงื่อนไขของเทคโนโลยี วัฒนธรรม และอารมณ์ร่วมของสังคมการเมืองไทยร่วมสมัย

ดังนั้น แม้งานศึกษานี้จะมีขอบเขตและข้อจำกัดบางประการ แต่ก็ได้พยายามเปิดพื้นที่ให้เห็นถึงความซับซ้อนของอัตลักษณ์ทางการเมืองในยุคดิจิทัล ซึ่งไม่ได้เป็นสิ่งที่คงที่ หรือตายตัว หากยังเต็มไปด้วยความกำกวม ความอ่อนแอ และความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้เขียนหวังว่า งานศึกษานี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นการเมืองไทยในอีกมิติหนึ่ง มิติที่อัตลักษณ์ทางการเมืองไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในกรอบของการเลือกข้างทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่คือกระบวนการของการสืบค้นตัวตน การปะทะกับประสบการณ์ส่วนตัว การรับรู้ผ่านเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมผ่านวัฒนธรรมสื่อในชีวิตประจำวัน การเมืองไทยจึงอาจไม่ใช่เพียงเรื่องของพรรคและฝ่าย แต่คือพื้นที่ที่ผู้คนใช้ชีวิต เรียนรู้ ปรับตัว และแสดงออกอย่างหลากหลาย โดยไม่ติดกรอบศีลธรรมแบบชั่วคราวข้าม ท่ามกลางความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). *สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว*. มติชน.
- กองบรรณาธิการมติชน. (2551). *ลับ ล้วง ลึก พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย*. มติชน
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). การเมืองและวัฒนธรรมของเสื้อแดง. ใน กิตติพงษ์ สนธิสัมพันธ์ (บรรณาธิการ), *Red Why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง* (น. 56-67). openbooks.
- บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ และคณะ. (2567). *การตลาดการเมืองกับสื่อสังคมออนไลน์ทวิตเตอร์ในการเลือกตั้ง 20 มีนาคม 2566*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2556). เสื้อแดงกับขบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบท. ใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บรรณาธิการ), *Becoming Red: กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงในเชียงใหม่* (น. 7-32). ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2550). ชนชั้นกลางกับการเสพการเมือง. ใน นลินี ต้นธูวณิชย์ (บรรณาธิการ), *ศึกษา รู้จัก วิพากษ์ คนชั้นกลาง* (น. 105-118). มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร และ อุเชนทร์ เชียงเสน. (2555). กำเนิดและพลวัตคนเสื้อแดง. ใน ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุม กรณี เม.ย.- พ.ค.53 (ศปช.) (บรรณาธิการ), *ความจริงเพื่อความยุติธรรม : เหตุการณ์และผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษา-พฤษภา 53* (น. 25-38). ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุมกรณี เม.ย.- พ.ค. 53 (ศปช.).
- ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุมกรณี เม.ย.- พ.ค. 53 (ศปช.). (2555). *ความจริงเพื่อความยุติธรรม: เหตุการณ์และผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษา-พฤษภา 53*. ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุมกรณี เม.ย.- พ.ค. 53 (ศปช.).
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2553). เสื้อแดงคือใคร: มีอบเต็มเงิน ไพร่ หรือชนชั้นกลางใหม่กับทางแพร่งสังคมไทย. ใน กิตติพงษ์ สนธิสัมพันธ์ (บรรณาธิการ), *Red Why แดงทำไม สังคมไทย ปัญหา และการมาของคนเสื้อแดง* (น. 14-35). openbooks.

- อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกดาวิจิตร, และ นิติ ภาวครพันธ์. (2556). *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย. แผนสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.* สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อัจฉรา รักษิตธรรม และ วรางคณา อุยนอก. (2563). #ใหญ่กว่าที่คิด: ทวีตการเมืองของคนรุ่นใหม่ ความ "ไม่ไทย" ของเยาวชนไทย. ใน อานันท์ กาญจนพันธ์ (บรรณาธิการ), *จุดตัดของเรื่อง ต้องห้ามในพื้นที่ความรู้* (น. 243-283). ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บทความวารสาร

- ชัยพงศ์ สำเนียง. (2564). การเมืองดิจิทัล : การเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองของคนกลุ่มใหม่ในโลกเสมือน. *วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 4(2 กรกฎาคม - ธันวาคม), 1-35.
- พิรงรอง รามสูต , พิมลพรรณ ไชยนันท์ , และ วิโรจน์ สุทธิสีมา. (2562). ห้องแห่งเสียงสะท้อนออนไลน์กับผู้ออกเสียงเลือกตั้งครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 52(2), 7-32.

รายงานการวิจัย

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และ ธนาพงศ์ เกิงไพบูลย์. (2564). *รายงานเบื้องต้นโครงการวิจัย "การก่อตัวพัฒนาการและพลวัตการชุมนุมบริเวณแยกดินแดง ช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2564".*
- อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ. (2565). *"ให้มันจบที่รุ่นเรา": ขบวนการเยาวชนไทยในบริบทสังคมและการเมืองร่วมสมัย.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล และ อาจินต์ ทองอยู่คง. (2560). *โครงการการร่วมสร้างอัตลักษณ์ "คนดี" โดยมวลมหาประชาชน: กรณีศึกษาสี่ส่วนบุคคล. [รายงานการวิจัยในชุดโครงการ "การเมืองของคนดี: ความคิด ปฏิบัติการ และอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุน "ขบวนการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย"]. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.*

วิทยานิพนธ์

คมกริช หาญกล้า. (2562). *การสื่อสารโดยใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง:*

กรณีศึกษาพรรคอนาคตใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:177724

ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2552). *เทคโนโลยีกับการต่อสู้ทางการเมืองโดยไร้ความรุนแรง : ศึกษากรณี*

อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

คลังปัญญาจุฬาฯ. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/16802>

อัจฉริยา ประสิทธิ์วงศา. (2562). *การสื่อสารการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคอนาคตใหม่*

และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจเนอเรชัน Z [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:177734

อาทิตย์ สุริยวงศ์กุล. (2555). *การเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรม - การเมืองบนเครือข่ายสังคม*

ออนไลน์ไทย พ.ศ.2553-2555 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:93299

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรุงเทพธุรกิจ. (28 กรกฎาคม 2564). *นายกฯ พระราชทาน ปลุกมีอบ-สกัด'อภิมหาดีล'*.

<https://www.bangkokbiznews.com/politics/951390>

กองบรรณาธิการวอยซ์ออนไลน์. (16 พฤษภาคม 2566). *เทียบ ส.ส.เขต แต่ละภูมิภาคปี 62 VS 66*

(อย่างไม่เป็นทางการ). VoiceTV. <https://voicetv.co.th/read/ejKW80AHj>

กัลยรัตน์ ชีรกฤตยากร. (24 กันยายน 2563). *สาวชุดดำชูสามนิ้วในนาม 'ป่าเสื้อแดง'*.

Waymagazine. <https://waymagazine.org/red-shirt-aunt/>

ข่าวสด. (15 สิงหาคม 2563). *ขมनाที่ นิลิตจุฬา ยกย่องการต่อสู้ "ณัฐวุฒิ-คนเสื้อแดง" เสียงไขโยลัน*

(คลิป). https://www.khaosod.co.th/politics/news_4709685#google_vignette

- ณัฐธยาน์ พงษ์สุวรรณ. (29 พฤษภาคม 2561). กระแส "อยากเลือกตั้ง" ใครว่าจะมีแต่ในกลุ่มคอ
การเมืองเท่านั้น เพราะวันนี้ "ติ่งเกาหลี" เขาก็อยากมีส่วนร่วม จับตา! นี่อาจเป็นจุดเปลี่ยน
การเมืองไทย. คมชัดลึก. <https://www.komchadluek.net/news/regional/328006>
- ไทยพับลิก้า. (4 สิงหาคม 2557). คสช.อ้างไม่ได้สั่งปิดเฟซบุ๊ก ขณะที่หลายฝ่ายยืนยันได้รับคำสั่งจริง.
https://thaipublica.org/jabted_issue/คสช-อ้างไม่ได้สั่งปิดเฟ/
- ไทยรัฐออนไลน์. (21 ตุลาคม 2558). ปลื้มเสียงผ่าน Change.org ทำให้รัฐบาลถอย Single
Gateway. <https://www.thairath.co.th/news/local/533863>
- ไทยรัฐออนไลน์. (23 มีนาคม 2565). ปั่น “นักรบไซเบอร์” รองรับภัยคุกคาม.
<https://www.thairath.co.th/newspaper/2348642>
- ฉันทพร เกษรสิทธิ์. (6 กันยายน 2564). ถ้าจะชิปแล้วผิดไหม. Spectrum.
<https://spectrumth.com/ถ้าจะชิปแล้วผิดไหม/>
- ธีรวัฒน์ ชูรัตน์. (17 กันยายน 2564). จาก “ทักษิณ ชินวัตร” สู่ “Tony Woodsome” เมื่อรัฐบาล
ปัจจุบัน ทำให้คนกลุ่มหนึ่ง หวนคิดถึงคนไกล. The Active.
<https://theactive.thaipbs.or.th/read/15-years-and-shadow-of-a-coup-thaksins>
- นักร้องโบราณ. (4 กันยายน 2006). 11 เมษายน --“คนผ่านฟ้า”--ด้านสื่อคุกคามประชาชน--!!
Wayback Machine.
<https://web.archive.org/web/20090614131742/http://webboard.mthai.com/46/2006-04-09/220861.html>
- บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ และนน สุภสาร. (ม.ป.ป.). แสซแท็กในการเมืองไทย. สถาบันพระปกเกล้า.
http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=แสซแท็กในการเมืองไทย#_ftn13
- ประชาไท. (29 พฤษภาคม 2557). จาตุรนต์ ฉายแสง ยืนยันลู้คดี นอนเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ.
<https://prachatai.com/journal/2014/05/53628>
- ประชาไท. (16 สิงหาคม 2563). ประมวลสถานการณ์การชุมนุมประชาชนปลดแอก #ขีดเส้นตายไล่
เผด็จการ. <https://prachatai.com/journal/2020/08/89075>
- ประชาไท. (28 กันยายน 2566). “เมื่อรักและศรัทธาเสื่อมลง” เปิดใจ 3 วิทยุรุ่นลัมเทิร์นแดง.
<https://prachatai.com/journal/2023/09/106122>
- ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย. (24 กุมภาพันธ์ 2564). You messed with the wrong generation. : ตัว
แลบแห่ง Clubhouse รักชนก ศรีนอก. The 101 World.
<https://www.the101.world/rukchanok-srinok-interview/>

- พรรคเพื่อไทย. (7 กุมภาพันธ์ 2564). พรรคเพื่อไทย เปิดตัว “The Change Maker” ผนึกกำลังผู้
มากประสบการณ์และคนรุ่นใหม่ ร่วมหาทางออก สร้างความหวังให้คนไทยผ่านแพลตฟอร์ม
ทางการเมืองครั้งแรกของประเทศ. <https://ptp.or.th/archives/11767>
- พลิชฐ์ ไชยวัฒน์. (11 ตุลาคม 2561). บทบาทคนรุ่นใหม่กับประชาธิปไตยช่วงเปลี่ยนผ่าน - ความหวัง
หรือความฝัน. ประชาไท. <https://prachatai.com/journal/2018/10/79100>
- ม้าเร็ว. (12 พฤษภาคม 2564). พรรคเพื่อไทย [Image attached] [Status update]. Facebook.
https://facebook.com/pheuthaiparty/posts/4319380378094867?_rdc=1&_rdr
- วรกมล องค์กรวิชาชีพ. (2565). *The Movements: กลุ่มคนวันเสาร์ไม่เอาเผด็จการ ขบวนการ
เคลื่อนไหวด้านรัฐประหารก่อนจะมี "คนเสื้อแดง"*. พิพิธภัณฑ์สามัญชน.
<https://commonmuze.com/node/429>
- ศิชา รุ่งโรจน์ธนกุล. (19 กันยายน 2566). “เมื่อรักและศรัทธาเสื่อมลง” เปิดใจ 3 ป้าแดงเทิร์นส้ม.
ประชาไท. <https://prachatai.com/journal/2023/09/105976>
- ศิริอักษร จอมโบหยก. (16 มิถุนายน 2566). ไม่ใช่เลสเบี้ยนแต่เป็น ‘แซฟฟิค’ อัตลักษณ์เคียวรีได้ร่วม
‘หญิงรักหญิง’ คั้นใหม่ที่กว้างใหญ่และรู้สึกปลอดภัยกว่า. The Momentum.
<https://themomentum.co/gender-why-sapphic-but-not-lesbian/>
- ศุทธิกานต์ มีจั่น. (ม.ป.ป.). *ฟิวเจอร์ริสต์ต้า*. สถาบันพระปกเกล้า.
<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ฟิวเจอร์ริสต์ต้า>
- ศุภวิษญ์ ศิริสวัสดิ์วัฒนา. (2 พฤศจิกายน 2566). โดนตอกจนเป็นตัง! : สำนวญความรักและวัฒนธรรม
‘แฟนด้อม’ นักการเมืองไทย. The 101 World. <https://www.the101.world/political-fandom/>
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (19 มิถุนายน 2566). เป็น ‘ด้อม’ ให้น้อยลง เป็น ‘Voter’ ให้มากขึ้น. The
101 World. <https://www.the101.world/how-to-be-a-voter/>
- สมิตานัน หยงสตาร์. (27 กุมภาพันธ์ 2562). เลือกลง 2562 : จาก #Savethanathorn สู่อันัก
แผ่นดิน สำนวญแซชแท็กการเมืองยอดนิยม. BBC Thai.
<https://www.bbc.com/thai/thailand-47372985>
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (20 กันยายน 2563). ซุมนุญ 19 กันยายน: มองทะเลลูปรากฏการณ์ “ขยาย
เขตแดน” จาก 10 สิงหาคม ถึง 19 กันยายน. BBC Thai.
<https://www.bbc.com/thai/thailand-54226392>

- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (5 เมษายน 2564). 4 เมษายน: “คนเสื้อแดง” คือใครในความเคลื่อนไหว 4-4-4 ของกลุ่ม “สามัคคีประชาชน”. BBC Thai. <https://www.bbc.com/thai/thailand-56636395>
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). ผลคะแนนเลือกตั้ง 2562. สถาบันพระปกเกล้า. http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ผลคะแนนเลือกตั้ง_2562
- BBC ไทย. (28 มีนาคม 2562). ผลเลือกตั้ง 2562 : กกต. แฉลงผลเลือกตั้ง 100% คะแนนมหาชนของ พปชร. ฟุ้งเป็น 8.4 ล้านเสียง. BBC Thai. <https://www.bbc.com/thai/thailand-47730271>
- BBC ไทย. (4 สิงหาคม 2564). งบ 2565 : เพื่อไทย-ก้าวไกล ขบเหลี่ยมปม “ตีเช็คเปล่า” 1.6 หมื่นล้านให้ พล.อ. ประยุทธ์. BBC Thai. <https://www.bbc.com/thai/thailand-58087459>
- BBC ไทย. (30 มกราคม 2565). เลือกตั้งซ่อม กทม. : สุรชาติ เทียนทอง พรรคเพื่อไทยคว่ำชัย ส่วนเพชร กรุณพล พรรคก้าวไกลได้ที่ 2. BBC Thai. <https://www.bbc.com/thai/thailand-60186822>
- BBC ไทย. (22 กุมภาพันธ์ 2567). ย้อนหลัง 10 ปี คดี 112 มากขึ้นหรือไม่. BBC Thai. <https://www.bbc.com/thai/articles/ce5kkp677x5o>
- iLaw. (15 มกราคม 2564). 5 ประเด็นการเมืองที่น่าจับตาจากแฮชแท็ก #Save บนทวิตเตอร์. <https://www.ilaw.or.th/articles/4518>
- iLaw. (14 สิงหาคม 2565). แนวโน้มคำพิพากษาคดีมาตรา 112 ในปี 2565. <https://www.ilaw.or.th/articles/10161>
- Ploykamol Suwantawit. (5 พฤษภาคม 2566). ‘Political Fandom’ ปรากฏการณ์แฟนด้อมและความมีส่วนร่วมในการเมืองสมัยใหม่. The Matter. <https://thematter.co/social/political-fandom/202560>
- Posttoday. (25 สิงหาคม 2562). ซูเปอร์โพลเผยพรรคอนาคตใหม่ครองใจคนรุ่นใหม่. <https://www.posttoday.com/politic/news/598650>
- PPTV HD 36. (3 พฤศจิกายน 2564). Live!!!! ปรากฏการณ์ แฟนด้อม คู่จิ้นการเมือง #คู่มือคู่มือเปิดโต๊ะข่าว [Video]. Facebook. <https://www.facebook.com/PPTVHD36/videos/1019227628928143>
- The Standard team. (27 กุมภาพันธ์ 2563). รังสิมันต์ โรม อภิปรายนอกสภาฯ ชี้ประวิตรสร้างเครือข่ายอำนาจ เอื้อประโยชน์คนใกล้ชิด. <https://thestandard.co/rungsiman-rome-debate-outside-council/>

- The Standard Team. (2 พฤศจิกายน 2566). ย้อนปัญหาคุกคามทางเพศ ปมที่พรรคก้าวไกลสลัดไม่หลุด. <https://thestandard.co/issue-mfp-cannot-shake-off/>
- TLHR. (22 สิงหาคม 2563). ทบทวน #ขีดเส้นใต้ไล่เผด็จการ การชุมนุมที่เป็นทั้งจุดสิ้นสุดพาดานเก่า-เริ่มต้นพาดานใหม่. <https://tlhr2014.com/archives/20612>
- VOA Thai. (14 เมษายน 2564). 'คลับเฮาส์' ทำให้เราเจอกัน: รู้จัก 'พลังคลับ' กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยบนแอปแรงแห่งปี. <https://www.voathai.com/a/thailand-pro-democracy-activists-turn-to-clubhouse-app/5851881.html>
- VoiceTV. (4 เมษายน 2564). InHerEyes โยก ไมโยก ไม่รู้ แต่ก๊อจะแบก [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=JANC8cP0Mt4>
- VoiceTV. (19 พฤศจิกายน 2564). ปรากฏการณ์ 'พลังด้อม' #จิวพร #ธีรรัตน์ เมนหลักประชาธิปไตย [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=DVQMnhshN8Y&t=624s>
- Workpoint Today. (21 กุมภาพันธ์ 2562a). ย้อนดูผลเลือกตั้ง 54 ฐานเสียงของแต่ละพรรคอยู่ที่ไหน?. <https://workpointtoday.com/ย้อนดูผลเลือกตั้ง-54-ฐาน/>
- Workpoint Today. (31 พฤษภาคม 2562b). เทียบผลเลือกตั้ง 54-62 แต่ละภาคคะแนนโหวตเปลี่ยนแปลงอย่างไร. <https://workpointtoday.com/news190531/>
- Workpoint Today. (27 กุมภาพันธ์ 2563). ธีรรัตน์ อภิปราย การทำงานของรัฐบาลทำเศรษฐกิจถดถอยและตกต่ำ-โครงการชิมช้อปใช้คือวิธีฟอกเงินของรัฐ [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oB2HYIlyEzU&t=609s>
- Workpoint Today. (23 สิงหาคม 2564). กลุ่มพลังคลับ เตรียมจัดงาน 'ClubFest 2021: ราษฎร Strike Back' 27-29 ส.ค. นี้. <https://workpointtoday.com/clubfest2021/>

Books and Book Articles

- Aim Sinpeng. (2021b). *Opposing democracy in the digital age: The yellow shirts in Thailand*. University of Michigan Press.
- Amit, V., & Caputo, V. (2015). Network: The Possibilities and Mobilizations of Connections. In V. Amit (Ed.), *Thinking Through Sociality: An Anthropological Interrogation of Key Concepts* (pp. 156-180). Berghahn Books.

- Benedict, R. (1934). *Patterns of Culture An Analysis of our Social Structure as Related to Primitive Civilizations*. Houghton Mifflin.
- Bernstein, M. (2008). Afterword: The Analytic Dimensions of Identity: A Political Identity Framework. In J. Reger, D. J. Myers, & R. L. Einwohner (Eds.), *Identity Work in Social Movements* (pp. 277–302). University of Minnesota Press.
- Boellstorff, T., Nardi, B., Pearce, C., & Taylor, T. (2012). *Ethnography and virtual worlds: A handbook of method*. Princeton university press.
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of "sex"*. Routledge.
- Castells, M. (2010). *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture* (second Edition). Wiley-Blackwell.
- Coleman, S., & Freelon, D. (2015). Introduction: Conceptualising Digital Politics. In S. Coleman, & D. Freelon (Eds.), *Handbook of Digital Politics* (pp. 1-13). Edward Elgar Publishing.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, Youth and Crisis*. Norton.
- Frömming, U. U., Köhn, S., & Fox, S. (2017). Digital Environments and the Future of Ethnography: An Introduction. In U. U. Frömming, S. Köhn, S. Fox, & M. Terry (Eds.), *Digital Environments: Ethnographic Perspectives Across Global Online and Offline Spaces* (pp. 13–22). transcript Verlag:
<http://www.jstor.org/stable/j.ctv1xxrxw.4>.
- Gentry, B. (2018). *Why Youth Vote: Identity, Inspirational Leaders and Independence*. Springer.
- Hall, S. (1996). Who needs identity? In S. Hall, & P. du Gay (Eds.), *Questions of Cultural Identity* (pp. 1-17). Sage.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of Adolescent Psychology* (pp. 159-187). Wiley Publications.
- Marcus, G. E. (2002). *The Sentimental Citizen*. Pennsylvania State University Press.

- Mead, M. (1928). *Coming of Age in Samoa: A Study of Adolescence and Sex in Primitive Societies*. Morrow.
- Meijl, T. v. (2010). Anthropological perspectives on identity: from sameness to difference. In M. Wetherell, & C. T. Mohanty (Eds.), *The SAGE Handbook of Identities* (pp. 63-81). SAGE Publications Ltd.
- Morozov, E. (2011). *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. PublicAffairs.
- Pink, S., Horst, H., Postill, J., & Hjorth, L. (2015). *Digital Ethnography: Principles and Practice*. SAGE Publications.
- Pirongrong Ramasoota. (2016). Online Social Surveillance and Cyber-Witch Hunting in Post-2014 Coup Thailand. In Chantana Bapasirichote Wungaew, Boik Rehbein & Surichai Wungaew (Eds.), *Globalization and Democracy in Southeast Asia* (pp. 269–288). Palgrave MacMillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-57654-5_13
- Postill, J. (2018). *The Rise of Nerd Politics: Digital Activism and Political Change*. Pluto press.
- Postill, J. (2024). *The Anthropology of Digital Practices Dispatches from the Online Culture Wars*. Routledge.
- Przybylski, L. (2020). *Hybrid Ethnography: Online, Offline, and In Between*. SAGE Publications, Inc., <https://doi.org/10.4135/9781071909676>
- Schaffar, W. (2019). The social media. In P. Chachavalpongpun (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Thailand* (pp. 353-365). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315151328>
- Schaffar, W., & Thabchumpon, N. (2019). Militant far-right royalist groups on Facebook in Thailand. Methodological and ethical challenges of Internet-based research. In E. Toscano (Ed.), *Researching Far-Right Movements* (pp. 121-139). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429491825>
- Williams, R. (1977). *Marxism and Literature*. Oxford University Press.

Articles

- Aim Sinpeng. (2020). Digital media, political authoritarianism, and Internet controls in Southeast Asia. *Southeast Asia. Media, Culture & Society*, 42(1), 25-39.
<https://doi.org/10.1177/0163443719884052>
- Aim Sinpeng. (2021a). Hashtag activism: social media and the #FreeYouth protests in Thailand. *Critical Asian Studies*, 53(2), 192-205.
<https://doi.org/10.1080/14672715.2021.1882866>
- Aim Sinpeng. (2024). Social Media and the DIY Politics in Thailand's 2023 Election. *Pacific Affairs*, 97(1), 99-116. <https://doi.org/10.5509/2024971-art5>.
- Akanit Horatanakun. (2023). The network origin of Thailand's youth movement. *Democratization*, 31(3), 531-550.
<https://doi.org/10.1080/13510347.2023.2277293>
- Arin Jiajanpong, Pornphan Sheoychitra & Waroth Kayunrawat. (2022). The Political Parties' Communication during the 2019 General Election in Thailand. *RES MILITARIS*, 12(4), 1773-1782.
- Anusorn Unno. (2021). Thalu Gas”: The Other Version of the “Thai Youth Movement”. *Researchers At ISEAS–Yusof Ishak Institute Analyse Current Events*, 146, 1-11. <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2021-146-thalu-gas-the-other-version-of-the-thai-youth-movement-by-anusorn-unno/>
- Anyarat Chattharakul. (2019). Social Media: Hashtag #Futurista. *Contemporary Southeast Asia*, 41(2), 170-175.
<https://muse.jhu.edu/pub/70/article/732130/pdf>
- Bennett, W. L. (2012). The Personalization of Politics: Political Identity, Social Media, and Changing Patterns of Participation. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 20-39.
<https://doi.org/10.1177/0002716212451428>

- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The Logic of Connective Action: The Personalization of Contentious Politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661>
- Bernstein, M. (1997). Celebration and Suppression: The Strategic Uses of Identity by the Lesbian and Gay Movement. *American Journal of Sociology*, 103(3), 531-565. <https://www.jstor.org/stable/10.1086/231250>
- Castells, M. (2007). Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *International Journal of Communication*, 1, 238-266. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/46>
- Castells, M. (2008). The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 78-93. <https://doi.org/10.1177/0002716207311877>
- Dean, J. (2017). Politicising fandom. *The British Journal of Politics and International Relations*, 19(2), 408-424. <https://doi.org/10.1177/1369148117701754>
- Dean, J. (2019). Sorted for Memes and Gifs: Visual Media and Everyday Digital Politics. *Political Studies Review*, 17(3), 255-266. <https://doi.org/10.1177/1478929918807483>
- Dean, J., & Andrews, P. (2021). Celebrityization from Below: Celebrity, Fandom, and Anti-Fandom in British Politics. *New Political Science*, 43(3), 320-338. <https://doi.org/10.1080/07393148.2021.1957602>
- Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 4, 56-121. <https://doi.org/10.1177/000306515600400104>
- Jakkrit Sangkhamanee. (2023). Assembling Electoral Intimacy: Political Affects and Affection in Thailand's 2023 General Elections. *Contemporary Southeast Asia*, 45(3), 372-379. <https://www.jstor.org/stable/27278476>
- Kanokrat Lertchoosakul. (2021). The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests. *Critical Asian Studies*, 53(2), 206-218. <https://doi.org/10.1080/14672715.2021.1883452>

- Lee, P. S., So, C. Y., & Leung, L. (2015). Social media and Umbrella Movement: insurgent public sphere in formation. *Chinese Journal of Communication*, 8(4), 356-375. <https://doi.org/10.1080/17544750.2015.1088874>
- McCargo, D. (2021). Disruptors' dilemma? Thailand's 2020 Gen Z protests. *Critical Asian Studies*, 53(2), 175-191. <https://doi.org/10.1080/14672715.2021.1876522>.
- Pinkaew Laungaramsri. (2016). Mass surveillance and the militarization of cyberspace in post-coup Thailand. *Advances in Southeast Asian Studies*, 9(2), 195-214. <https://doi.org/10.14764/10.ASEAS-2016.2-2>
- Ploykamol Suwantawit. (2024). Fandom in Action: Online Mobilisation of Thai Youth in the 2020-2021 Anti-Government Protests. *European Conference on Social Media*, 11(1), 342-349. <https://doi.org/10.34190/ecsm.11.1.2185>
- Reinhard, C. D., Stanley, D., & Howell, L. (2022). Fans of Q: The Stakes of Q Anon's Functioning as Political Fandom. *American Behavioral Scientist*, 66(8), 1152-1172. <https://doi.org/10.1177/000276422111042294>
- Saowanee Alexander. (2020). Identity in Isan and the Return of the Redshirts in the 2019 Elections and Beyond. *Kyoto Review of Southeast Asia*. <https://kyotoreview.org/issue-27/isan-identity-return-of-redshirts-2019-elections-and-beyond/>
- Saowanee Alexander. (2021). Sticky rice in the blood: Isan people's involvement in Thailand's 2020 anti-government protests. *Critical Asian Studies*, 53(2), 219-232. <https://doi.org/10.1080/14672715.2021.1882867>
- Schaffar, W. (2016). New Social Media and Politics in Thailand: The Emergence of Fascist Vigilante Groups on Facebook. *Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 9(2), 215-234. <https://aseas.univie.ac.at/index.php/aseas/article/view/2649/2261>
- Siripan Nogsuan Sawasdee. (2023). Breaking Bonds: Voter-Party Linkages in Thailand's 2023 General Elections. *Contemporary Southeast Asia*, 45(3), 355-363. <https://www.jstor.org/stable/27278474>

- Street, J. (2004). Celebrity Politicians: Popular Culture and Political Representation. *The British journal of politics and international relations*, 6(4), 435-452. <https://doi.org/10.1111/j.1467-856X.2004.00149.x>
- Tapsell, R. (2020). Social Media and Elections in Southeast Asia: The Emergence of Subversive, Underground Campaigning. *Asian Studies Review*, 45(1), 117-134. <https://doi.org/10.1080/10357823.2020.1841093>
- Tufekci, Z., & Wilson, C. (2012). Social Media and the Decision to Participate in Political Protest: Observations From Tahrir Square. *Journal of Communication*, 62(2), 363-379, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01629.x>
- Viengrat Nethipo, Phon-Amnuai, N., & Vongsayan, H. (2023). Disrupting the Grip: Political Dynasties and Thailand's 2023 General Elections. *Contemporary Southeast Asia*, 45(3), 364-371. <https://www.jstor.org/stable/27278475>
- Wolfsfeld, G., Segev, E., & Sheafer, T. (2013). Social Media and the Arab Spring: Politics Comes First. *The International Journal of Press/Politics*, 18(2), 115-137. <https://doi.org/10.1177/1940161212471716>

Dissertations

- Marcia, J. E. (1964). Determination and construct validity of ego identity status [Doctoral dissertation, Ohio State University]. OhioLINK Electronic Theses and Dissertations Center. http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=osu1285073521

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นลินรัตน์ เลิศลีลาวีราม

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2561: สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)

ผลงานทางวิชาการ

นลินรัตน์ เลิศลีลาวีราม. (2567). “ถ้าฉันแบก เธอก็กิน”: วัฒนธรรมการเมืองดิจิทัลในยุค “ด้อมการเมือง”. ใน ประทีติ สัตสุต และคณะ. *หนังสือรวมบทความสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 23 หัวข้อ Soft ไน-ละมุนใจ: ฝ่าสละ สภาวะ และคุณค่าในชีวิตร่วมสมัย*. น. 424-438. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.